

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

ÚJ SZÉCHENYI TERV

A TALPRAÁLLÁS, MEGÚJULÁS ÉS FELEMELKEDÉS
FEJLESZTÉSPOLITIKAI PROGRAMJA

2011. JANUÁR

TARTALOM

ELŐSZÓ – ORBÁN VIKTOR MINISZTERELNÖK	5

ÚJ SZÉCHENYI TERV

1. TÍZ ÉV UTÁN	8
2. TÍZ ÉV UTÁN ÚJRA SZÉCHENYI TERV	10
3. AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV MAKROGAZDASÁGI KÖRNYEZETE	12
4. AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV JÖVŐKÉPE	16
5. IRÁNYTŰ – AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV FEJLESZTÉSI IRÁNYAI	21
6. AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV PROGRAMJAI	26
7. ÚJ SZÉCHENYI TERV – NYITOTT PLATFORM ÉS KOCKÁZATKÖZÖSSÉG ...	35

ÚJ SZÉCHENYI TERV PROGRAMJAI

1. GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG – EGÉSZSÉGIPARI PROGRAM.....	41
2. ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉSI PROGRAM.....	97
3. OTTHONTEREMTÉSI PROGRAM	155
4. VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSI PROGRAM	187
5. TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ PROGRAM	227
6. FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM	265
7. KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI PROGRAM.....	291

ELŐSZÓ

Minden ország életében időről időre elkövetkezik olyan helyzet, amikor mindenki érzi, hogy neki kell gyürkőzni annak a különlegesen nagy feladatnak, amit újjáépítésnek nevezünk.

Ilyen pillanat volt Magyarországon a második világháború után; amikor szüleink és nagyszüleink nemzedékének az alapvető infrastruktúrát kellett megteremtenie: házakat, épületeket, hidakat, vasutat, utakat kellett építeni.

1989-ben és '90-ben mindannyian éreztük, hogy eljött az idő újjáépíteni a magyar demokráciát. Ennek megfelelően fölépítettünk egy politikai és társadalmi berendezkedést.

És ma, amint ezt a 2010-es év politikai változásai egyértelműen bizonyították, mindenki érzi, hogy Magyarországnak ismét teljesen meg kell újulnia. Megújulásra van szükség ahhoz, hogy képesek legyünk leküzdeni súlyos gondjainkat, helytállni a modern világ kihívásai közepette, és erős, sikeres országgá válni.

Ennek érdekében a legsürgetőbb feladatunk a magyar gazdaság újjáépítése. Az Új Széchenyi Terv a magyar gazdaság újjáépítésének a programja.

Nem véletlenül ragaszkodunk Széchenyi István nevéhez. Igaz ugyan, hogy más a történelmi helyzet, mások a mai nehézségek és feladatok, mint tíz évvel ezelőtt, de az eszme, amelynek szellemében az előző és az Új Széchenyi Terv készült, a gondolkodásmód, amely meghatározta az akkori és a mostani programot, ugyanaz.

Maga Széchenyi ezt így fogalmazta meg: „a nemzet nagysága, boldogsága mindig csak magában a nemzetben rejtezik.” Ez a gondolat ma is érvényes és időszerű. Az üzenet világos: ha változást akarunk, ha jobb életet akarunk magunknak, akkor mindenekelőtt saját magunknak kell cselekednünk, más a munkát helyettünk nem fogja elvégezni.

Magyarország megújulását nekünk, a mai aktív nemzedékeknek kell véghez vinnünk.

Az Új Széchenyi Terv tehát többre vállalkozik, mint az előző. Most nem egyszerűen lendületet kell adni a magyar gazdaságnak, hanem az alapoktól kezdve újjá kell építeni.

Ma már azt hiszem, mindenki látja, hogy nem túloztunk, amikor azt mondtuk, a 2010-es választásokkal megdöntöttünk egy régi rendszert, és elkezdtünk építeni egy újat, hiszen a tavalyi év során olyan tabukat döntöttünk le, amelyek hosszú éveken át akadályozták Magyarországot abban, hogy sikeressé válhasson.

Magyarország megújulásához az élet minden területén változtatnunk kell, el kell hárítani az akadályokat, le kell dönteni a tabukat, amelyek a magyar emberek sikerének útjában állnak, és új lehetőségeket kell nyitnunk mindazok előtt, akik dolgozni, vállalkozni akarnak, akik értékeket tudnak létrehozni.

Reményeim szerint a hazai kis- és középvállalkozások élnek majd a lehetőséggel, és nagy számban nyújtanak be pályázatokat. Az Új Széchenyi Terv partnerséget és együttműködést tesz számukra lehetővé a mindenkori magyar gazdaságpolitikával és kormánnyal.

Ám amikor teljes megújulásról beszélünk, érdemes föltennünk azt a kérdést is, hogy mi az a legfőbb adottság, amire a mai, sebesen átrendeződő világban mi magyarok építhetünk.

Én egy igazán komoly versenylőnyt látok: ez pedig a sajátos gondolkodásmódunk, amellyel sokszor vívtuk ki más nemzetek elismerését történelmünk során. Ezért az egész magyar gazdaságnak érdeke, hogy ezt a képességünket, vagyis sajátos szellemi kreativitásunkat, és a tanulást alapvető értéknek tekintő családi kultúránkat szintén fejlesztetnünk kell. Ha ezt nem tesszük, hosszú távon nem lehetünk sikeresek, hiszen a hazai vállalkozásoknak nem lesz utánpótlása.

Ha tehát egyetlen mondatban kell összefoglalnom az Új Széchenyi Terv rendeltetését, filozófiáját, akkor az mondom: helyet a magyar reményeknek, helyet a magyarok reményeinek.

Bármely nemzet polgáraitól is van szó, kell lennie egy helynek a világon, ahol az ember a saját terveit, álmait, céljait meg tudja valósítani. Ez egy teljesen hétköznapi, emberi igény, és a legtöbb ország igyekszik is e tekintetben megfelelni polgárai elvárásának.

Kell, hogy legyen egy hely, ahol az emberek azt érezhetik, hogyha vannak álmaik, vannak céljaik, vannak elképzeléseik, akkor ahhoz társakat, támogatást és bátorítást találhatnak, és szorgalmas munkával megvalósíthatják, amit maguk elé kitűznek. Jogos elvárása minden magyar embernek, hogy Magyarországon legyen lehetősége boldogulni, kibontakozni.

Az Új Széchenyi Terv jó eszköz és jó lehetőség arra, hogy a magyarok reménysíkjára lássák a jövőt, mert van lehetőségük a céljaikat, álmaikat itthon, a hazájukban megvalósítani.

Orbán Viktor
miniszterelnök

ÚJ SZÉCHENYI TERV

1. TÍZ ÉV UTÁN

Nyitott és partnerségen alapuló tervezés

Éppen tíz esztendeje, hogy a polgári kormány elindította azt a széles körű szakmai és vállalkozói párbeszédet, amely 2001 januárjában a gazdaságot dinamizáló Széchenyi Terv pályázataiban öltött testet. Akkor még szokatlan volt nálunk a nyitott tervezés, a vállalkozók, a gazdasági érdekképviselők és a települési önkormányzatok bevonása egy részben államilag koordinált és finanszírozott gazdaságfejlesztési programba. A gazdaság szereplői még a rendszerváltás utáni második évtizedben is paternalista módon azt várták, hogy az állam majd megmondja: mit, hol és mikor kell fejleszteni Magyarországon. Sokan kételkedtek, vajon miként lehet életképes és sikeres egy olyan gazdaságfejlesztési program, amely a „vállalkozók kívánságlistájára” épül.

Az idő mégis azt igazolta, hogy az első Széchenyi Terv szövetségi politikája helyes irányba mutatott. Az idő azt is bebizonyította, hogy a Széchenyi Terv az 1998 és 2002 között működő polgári kormány egyik legsikeresebb gazdaság- és társadalomfejlesztési programja volt. Csupán néhány eredményt említve: az otthonteremtési program keretében évente tízezrek lakáskörülményei javultak, és az építőipar is nagy lendületet kapott. A turizmusfejlesztési program nyomán sorra épültek az új gyógyfürdők, máig hatóan tartós növekedési lehetőséget nyújtva az ágazatnak. A hazai kis- és középvállalkozók (kkv-k) pedig a rendszerváltás óta először jutottak olyan kedvezményes finanszírozási és támogatási lehetőségekhez, amelyek végre megnyitották előttük az utat a növekedéshez és a foglalkoztatás bővítéséhez.

Közös kockázatvállalás

Az első Széchenyi Terv nemcsak a fejlesztési irányok, programok kialakításába és tervezésébe vonta be a vállalkozókat, hanem az így létrejött programok végrehajtásában és finanszírozásában is komoly forrásokkal – évente 200 milliárd forinttal – állt a vállalkozók és az önkormányzatok mellé. A Széchenyi Terv nagyon egyszerű és mindenki számára azonnal megérthető alapelvre épült: ha a vállalkozók és az önkormányzatok fejlesztési törekvései egybeesnek a tervben közösen kialakított irányokkal, akkor a fejlesztési projekteken – kiegészítő forrásokkal – az állam is részt vállal. „*Segíts magadon, és az állam is megsegít!*” – fogalmazták meg gyakorta a vállalkozók az együttműködés lényegét.

Így érthető, hogy az eredmények sem vártak sokáig magukra: az első Széchenyi Terv működésének két esztendejében 1 állami forint mellé a vállalkozók és az önkormányzatok saját forrásaikból átlagban további 4 forintot tettek, és fordítottak a különböző fejlesztésekre. Mindezek következtében a gazdasági növekedés éves üteme meghaladta

a bruttó hazai termék 4%-át, az államháztartás hiánya és az államadósság nagysága fokozatosan közelített az euró bevezetéséhez szükséges maastrichti kritériumokhoz, látványosan gyarapodott a munkahelyek száma, épült és szépült az ország.

Törés 2003-ban – növekedési motor nélkül maradt az ország

A vitathatatlan sikerek ellenére – és a 2002-es választási kampányban tett ígéreteket is megszegve – az MSZP–SZDSZ-kormány az első lépései között számolta fel a Széchenyi Tervet. Ezzel a gazdaság mögül egy csapásra kihúzta azt a hajtómotort, amelynek segítségével jóléti vállalásait fedezhette volna. Ilyen motor hiányában hamarosan, már 2004-re kiderült, hogy a „jóléti rendszerváltási” ígérethalmaz csak a költségvetési egyensúly felborításával, az államháztartás növekvő hiányával, az államadósság felhalmozásával finanszírozható. Az államháztartás azóta sem tért magához ettől a sokktól, sőt az elmúlt nyolc esztendőben állandóan egyre növekvő hiányt és adóssághegyet görget maga előtt.

Az uniós támogatások kudarca 2004-2010 között

Ugyancsak az első Széchenyi Terv leállítására vezethető vissza, hogy Magyarország súlyos kudarcot vallott az uniós források felhasználásában. Kétségtelen, hogy az első Széchenyi Terv alapvetően hazai támogatási forrásokra épült, ennek ellenére megfelelő alapot nyújtott ahhoz, hogy – kellő módosításokkal – a 2004-ben belépő európai uniós támogatások fogadására is alkalmas tervezési keretté váljon. Ehelyett viszont a szocialista–szabad demokrata kormányok olyan fejlesztési tervekre építették az uniós források elosztását, amelyek céljai nem a magyar gazdaság felzárkózási igényeit, hanem szinte kizárólag az európai uniós fejlesztéspolitika általános elveit követték. Önmagában az a tény, hogy a rendelkezésre álló uniós forrásoknak csupán 16%-a jutott közvetlenül gazdaságfejlesztésre, jól jelzi a súlyos aránytévesztést.

Mindezt csak tetézte az uniós források elosztását átszövő túlburjánzó bürokrácia, a pályázatokkal foglalkozó intézményrendszer megsokszorozása, a pályázati kiírások bonyolultsága, a pályázati pénzek utalásának lassúsága, olyannyira, hogy a vállalkozók többségének már a pályázati kiírás elolvasása után elment a kedve pályázatoktól. A helyzet furcsa módon nem egy tudatos politika, hanem a tudatos politika hiányának a következménye. Világos fejlesztési célok nélkül ugyanis az uniós források elosztásánál a hivatalok szempontjai kerültek előtérbe: az uniós támogatások elvesztésétől való félelem és a felelősségre vonástól való rettegés. Az intézményi és szabályozási túlbiztosítás, a pályáztatási és a közreműködő szervezetek egyre átláthatatlanabb dzsungelé pedig oda vezetett, amitől a hivatal a legjobban félt: a zavarosban halászó kalandorok megjelenéséhez, a pályázati ingyen pénzek teljesítmény nélküli elorozásához, más szóval a korrupcióhoz.

Nem elkölteni, hanem értelmesen felhasználni

Magyarországon az uniós források felhasználásának kudarca – különösen az első Széchenyi Terv sikereivel összevetve – egyáltalán nem meglepő. Az állam feladata ugyanis nem az, hogy elköltse az uniós támogatást, hanem az, hogy értelmesen – új munkahelyek gyarapodásában és a gazdasági növekedésben is mérhető módon – az ország javára felhasználja az uniós tőkeinjekciót. Vasutas hasonlattal élve: a feladat nem az, hogy eltüzeljük a mozdonyban az uniós pénzt, hanem az, hogy befűtsük vele a mozdonyt, amely így nagyobb sebességre kapcsolhat. Úgy, ahogy az első Széchenyi Terv tette tíz esztendeje a hazai eszközök értelmes, hatékony felhasználásával, és úgy, ahogy a 2011. januárjában induló Új Széchenyi Terv teszi az uniós forrásokra támaszkodva.

2. TÍZ ÉV UTÁN ÚJRA SZÉCHENYI TERV

Egy helyben topogva – a régiótól leszakadva

A klasszikus görög mondás szerint nem léphetünk kétszer ugyanabba a folyóba, és ez igaz arra is, amikor egy évtized után újraindítjuk a Széchenyi Tervet. A magyar gazdaság ugyanis az elmúlt egy évtized alatt sokat, és sajnos nem előnyére változott. Az elmúlt nyolc esztendő kormányai – a felzárkózás és a gyarapodás helyett – az elfecsérelt energiák, az elmulasztott lehetőségek és a drasztikus visszaesés időszakává tették a 21. század első évtizedét. Mindennél jobban mutatja ezt, hogy az MSZP–SZDSZ-kormányok idején *egy jottányit sem közeledtünk jólétben Európához*: 2009-ben az egy főre vetített bruttó hazai termék az európai uniós átlag 63%-a volt, pontosan ugyanannyi, mint 2003-ban. Még szembetűnőbb a lemaradásunk, ha a közvetlen régiós versenytársainkat nézzük: amíg 2004 és 2009 között Szlovákia, Lengyelország és Csehország – az egy főre jutó bruttó hazai termékben mérve – rohamléptekben közeledett az Európai Unióhoz, addig Magyarország távolodott az EU átlagos fejlettségi színvonalától. 2004 és 2009 között például Szlovákia 15 százalékpontnyit faragott le elmaradásából, miközben mi 0,5 százalékponttal visszaestünk, noha a megelőző időszakban, 1998 és 2003 között – tehát abban az időszakban, amelyikre az első Széchenyi Terv is esik – Magyarország közeledett gyorsabban az Európai Unióhoz, nyolc százalékponttal csökkentve lemaradását.

Zálogba tett jövő

Az MSZP–SZDSZ-kormányok nem csupán eltékozták az elmúlt évtizedet, hanem – ami ennél is rosszabb – elzálogosították a most induló új évtizedet is: drámaian megugrott az államadósság, 10% fölé emelkedett a munkanélküliség, és tömegével

szakadnak le széles társadalmi csoportok és térségek. A számok most is önmagukért beszélnek: amíg a központi költségvetés bruttó adóssága 2002-ben a bruttó hazai termék 54%-án állt, addig 2009-ben ez az érték 73%-ra emelkedett. Amíg az ország nettó külföldi adóssága a bruttó hazai termék 16%-a volt, addig 2009-ben 73%-a.

Zuhanó versenyképesség

Rossz hazánk helyzete szinte minden versenyképességi mutató tekintetében. A genfi székhelyű Institute of Management Development versenyképességi rangsorai szerint Magyarország a 2002-es 30. helyről 2009-ben a 45. helyre zuhant vissza. A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum) globális versenyképességi indexe szerint 2009-ben Magyarország 131 ország közül az 58. helyen állt, ám – jól jelezve a versenyképességben mutatkozó hátrányaink okait – a szabályozási környezet bürokratikusságában az utolsó előtti, 130. helyen állt. Versenyhátrányunk nem csupán önmagában, hanem a régió országaival összevetve is szembetűnő, Magyarország az index minden részmutatóját tekintve legalább tíz hellyel van lemaradva a visegrádi országoktól. A Világbank által készített, és a gazdasági környezet vállalkozásbarát jellegét mutató index szerint (Doing Business) 2009-ben Magyarország a vizsgált 183 ország közül a 47. helyet, 2010-ben a 42. helyet foglalta el, de – szintén jelezve az okokat is – az adóeljárás vállalkozásbarát jellegét nézve már csak a 122. helyezést kapta.

Ördögi kör: gyenge versenyképesség

Az elmúlt nyolc esztendő alapjaiban elhibázott kormányzati gazdaságpolitikája következtében *ma kettős válság* sújtja a magyar gazdaságot: az államháztartás krónikus egyensúlytalansága és a hazai vállalkozások gyenge versenyképessége. A kettő szorosan összefügg egymással. Egyrészt az államháztartás folyamatosan magas hiánya és az állam eladósodottsága miatt a vállalkozások – különösen a kkv-k – nehezen jutnak fejlesztési forrásokhoz, másrészt viszont a vállalkozások alacsony versenyképessége miatt az állam is nehezen jut a magas színvonalú közszolgáltatások megteremtéséhez szükséges bevételekhez. A 2010 tavaszáig követett gazdaságpolitika éppen azért vallott állandóan kudarcot, mert az időről időre visszatérő megszorítások ellenére sem volt képes biztosítani az államháztartás egyensúlyát, miközben szinte teljesen lemondott a gazdasági növekedés feltételeinek megteremtéséről.

Pénzügyi stabilitás, versenyképesség, gazdasági növekedés

A megváltozott helyzet, a jövő elzalogosítása, a versenyképesség romlása, a gazdaság stagnálása és a bizalom általános hiánya miatt 10 év után jóval nehezebb feltételek között indulhat útjára az Új Széchenyi Terv. Ma ugyanis *három nagy kihívással* néz

szembe a magyar gazdaság. Egyrészt meg kell őrizni a *pénzügyi stabilitást* és szigorú keretek között kell tartani az államháztartás hiányát. Másrészt gyors és határozott lépéseket kell tenni a *versenyképességi hátrányok* felszámolására. Harmadrészt pedig meg kell teremteni a *gazdasági növekedés feltételeit* és növekedési pályára kell állítani a gazdaságot, mert ennek hiányában sem a pénzügyi stabilitás nem biztosítható tartósan, sem pedig a szocialista–szabad demokrata kormányok által ránk hagyott adósságteher nem nőhet ki. A feladat nagyságát éppen az adja, hogy ezekre a gyors és határozott lépésekre *egyszerre és együtt* van szükség.

Új kihívások – régi elszántság

Az Új Széchenyi Terv sikere szempontjából a hazai és a külső körülmények is – 2000-hez képest – a hátrányukra változtak. Kétségtelen az is, hogy napjainkra új kihívások jelentek meg, amelyek újfajta válaszokat igényelnek. Az Új Széchenyi Terv akkor lehet sikeres, ha megőrizzük mindazt, ami az első titkát adta: az állam, valamint a vállalkozások és az önkormányzatok együttműködését a fejlesztési programok elkészítésében és megvalósításában. Ugyancsak garancia a sikerre az új kormány elszántsága és a vállalkozók tenni akarása azért, hogy Magyarország végleg maga mögött hagyassa a kudarcokkal teli, az országot eladósító, legyengítő, korrupt és kartellező, egyszóval szocialista piacgazdaságot.

3. AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV MAKROGAZDASÁGI KÖRNYEZETE

A gazdaságpolitikai fordulat forgatókönyve

Paradigmaváltás: gazdasági növekedés, a nemzeti össztermék és a foglalkoztatottság növelése

A magyar gazdaságpolitika az elmúlt nyolc évben nem volt sikeres, emiatt a gazdasági világválság hatásait az átlagosnál jobban megszenvedtük, az Európai Unióhoz való csatlakozás előnyeiből pedig a lehetőségeinknél csak jóval szerényebb mértékben részesültünk. Ahhoz, hogy Magyarország a jövőben sikeres legyen – ami egyet jelent azzal, hogy az itt élő emberek jobban, könnyebben, örömtelibb módon és hosszabban élhessenek –, a gazdaságpolitikában paradigmaváltásra van szükség. Ez a paradigmaváltás 2010 májusában, az új kormány megalakulásával megtörtént: a nemzeti ügyek kormányának célja ma nem a tüneti válságkezelés, hanem az egyensúlyt a jóléten keresztül helyreállító gazdasági növekedés, a nemzeti össztermék és a foglalkoztatottság növelésének újraindítása és fenntartható alapokra helyezése.

Gazdaságpolitikai aknamezők

Az új magyar kormánynak 2010 közepétől számos gazdasági nehézséggel kellett megküzdenie. Az előző kormányzat valóságos „gazdaságpolitikai aknamezőt” hagyott örökül. A „gazdaságpolitikai aknák” az ország stabilitását és növekedését fenyegetik, ezért a stabilitáshoz és a növekedéshez először ezek hatástalanítása szükséges. A költségvetésben több százmilliárd forintos, sok rejtett adósságot is tartalmazó „feketelyuk” tátongott. Rendkívül magas az államadósság GDP-hez viszonyított mértéke, az elmúlt évek gazdaságpolitikai hibái fokozatosan felemésztették a tartalékokat. A magas államadósság és a magas kamatszint súlyos kamatterheket jelent az országnak. Egyszerre alacsony a foglalkoztatottság és magas a munkanélküliség szintje. Az uniós forrásokat nem hatékonyan használták fel, sok a pazarlás és a mulasztás ezen a téren. A háztartások magas eladósodottsága – ezen belül különösen a magas svájci frank hitelállomány – és a magas infláció a rossz gazdasági környezetben túl is súlyos terheket helyez a lakosságra. Mindezt súlyosbítja, hogy az előző kormány elhibázott tárgyalási politikája az IMF-fel és az Európai Unióval szűk korlátok közé szorította a magyar gazdaságpolitika mozgásterét, mintegy „pénzügyi kényszerzubonyba” szorítva a gazdaságot.

A gazdaságpolitikai aknák hatástalanítása érdekében és a lehető leggyorsabb ütemű gazdasági növekedés eléréséhez három fontos alappillér szükséges: hazánknak előremutató és *megvalósítható jövőképre* van szüksége, amely *követhető stratégiát* igényel és *működőképes struktúrát* feltételez.

Jövőkép és stratégia

Az új kormány által megvalósítandó jövőkép fő célja, hogy *2030-ra Magyarország meghaladja az Európai Unió átlagos gazdasági fejlettségét, fogyasztási szintjét és életminőségét.* Ha az egy főre jutó GDP európai országok közötti relatív különbségeit vizsgáljuk, a 2004-es adatok alapján szignifikáns határ húzódik hazánk és a tőlünk nyugatra fekvő európai országok között: valamennyi államban magasabbak az euróban számított adatok, mint Magyarországon. Közvetlen szomszédunk, Ausztria például több mint kétszer olyan magas egy főre jutó GDP-vel büszkélkedhet, mint Magyarország. Az EU jelenlegi 27 tagállamának átlagához viszonyítva is megállapítható, hogy a magyar gazdaság teljesítménye (Budapesttől és környékétől eltekintve) 2004-ben mélyen az uniós átlag alatt volt, szemben az EU tagállamainak túlnyomó részével. A foglalkoztatottsági ráta és a lisszaboni célkitűzésekhez viszonyított foglalkoztatási deficit tekintetében szintén sereghajtónak számítunk az uniós összehasonlításban. Az Eurostat adatai szerint Kelet- és Dél-Magyarországon mindössze 41–55% között van a foglalkoztatottsági ráta a 15–64 éves korcsoporton belül, amely a felmérés szerint a legalacsonyabb kategóriába esik.

Ekkora különbségek nem hidalhatók át a csupán a napi túléléshez elegendő, a jelenből kiinduló, de távlati célkitűzések és megbízható gazdaságpolitikai iránytű nélküli araszolattal. A sikerhez gyökeresen új, a jövőből kiinduló szemlélet, és a valóság talaján álló, de a jövőbeni célokat középpontba állító, következetes stratégia kell. Ennek a stratégiának a végrehajtásával Magyarország pozitív fordulatot ér majd el a gazdasági felzárkózás, a társadalmi felemelkedés és középosztályosodás, valamint a közbizalom és a tudástőke felhalmozása, a demográfiai folyamatok és a népegészség javulása terén.

2011-ben a kormány célja, hogy intézkedéseket hozzon a hét legfontosabb gazdaságpolitikai mutató: az egyensúly, a növekedés, a foglalkoztatás, az állam-adósság, a GDP/GNI-arány, a beruházási ráta és a versenyképesség javítására. Az új kormány által készített akciótervek, az Új Széchenyi Terv, a tervezett állam-reform, az új költségvetés, az adóreform, az Európai Unió EU 2020 stratégiai programja, új reálgazdasági és külgazdasági stratégiák, új innovációs és K+F politika, valamint új IMF és EU együttműködési politika, mint összetett gazdaságpolitikai eszközrendszer segíti elő a fent vázolt hét cél elérését, különös hangsúlyt fektetve a versenyképesség növelésére.

Növekedés és egyensúly

	Egyensúly	Növekedés	Foglalkoztatás	Államadósság	GDP/GNI	Beruházási ráta	Versenyképesség
1. Akciótervek	X			X			X
2. Új Széchenyi Terv		X	X		X	X	X
3. Államreform							X
4. Új költségvetés	X			X			X
5. Adóreform		X	X				X
6. EU 2020		X	X		X		X
7. Új reálgazdasági stratégiák		X	X		X		X
8. Új külgazdasági stratégiák	X					X	X
9. Új innovációs és K+F politika		X					X
10. Új IMF/EU politika		X	X				X

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium

2011-ben és 2012-ben átfogó és átütő reformok valósulnak meg, melyek eredményeképpen növekszik és felzárkózik a gazdaság, szélesedik a középosztály, gyarapodik a népesség, javul az életminőség.

Az európai reformfolyamatok élére állva Magyarország vissza szeretné szerezni a nemzetközi piacok és befektetők, a belföldi piaci szereplők és a lakosság bizalmát. Nehezíti azonban a helyzetet, hogy a nemzetközi gazdasági környezet előreláthatóan

2012 második feléig nem lesz kedvező: a globális gazdaság, az eurózóna még mindig válság közeli, labilis helyzetben lesz. A nehézségekkel szembenézve a kormány ezért azzal számol, hogy csak 2013-tól várható globálisan fenntartható, újabb dinamikus növekedési szakasz.

A gazdaságpolitikai fordulatok hatására Magyarországon várhatóan 2013–2014-től ismét a dinamizáló gazdaságpolitikáé lesz a főszerep, a kedvező hazai és külső feltételek eredményeképpen pedig javul a közhangulat, valamint a gazdasági szereplők attitűdje, és az eredmények a gazdasági mutatószámokban is láthatóvá válnak.

Növekedés, egyensúly és foglalkoztatás

A nemzeti ügyek kormányának gazdaságpolitikai stratégiája három pillérre épül: *az egyensúly, a növekedés és a foglalkoztatás hármására*. A növekedés és egyensúly tekintetében szem előtt kell tartani, hogy csak a növekedésből származó többlettel lehet egyensúlyt biztosítani, mert az ellenkező irány szegénységhez vezet. Az egyensúly és a növekedés tehát egyaránt, és egyidejűleg kulcsfontosságú. Az eltelt mintegy két évtizedben hol a növekedés gyorsult az egyensúly kárára, hol az egyensúly javítása rontotta le a gazdasági növekedést. 1997 és 2001 között volt az egyetlen olyan korszak a rendszerváltás óta Magyarországon, amikor mind a két mutató pozitív irányba módosult. A kedvező trendnek azonban vége szakadt 2002-ben a politikai fordulatot követő hibás, az adófizetők kontójára felvett külföldi hitelekkel osztogató szocialista gazdaságpolitika nyomán.

Az új kormány paradigmaváltásának értelmében az egyensúlyt – megszorítások helyett – expanzív politikával, a foglalkoztatás bővítésével és a gazdaság élénkítésével, vagyis a növekedés egyidejű elősegítésével lehet megteremteni. Az elmúlt esztendő elhibázott foglalkoztatáspolitikáját mutatja a magyar foglalkoztatási ráta alakulása Csehország, Lengyelország és Szlovákia mutatójához képest. Míg a másik három visegrádi ország 2008-ig töretlen fejlődést mutatott, hazánk rátája már 2007-től csökkenni kezdett, és a harmadik helyről sereghajtóvá lépett vissza.

A harmadik alappillér, a jövőkép elérésére irányuló stratégia végrehajtását támogató struktúra a nemzeti intézmények, az állami és piaci szervezetek, a közösségi és egyéni kezdeményezések új integrációját kívánja meg a nemzeti együttműködés rendszerében.

A gazdaságpolitikai paradigmaváltás eszközei között a középpontban az Új Széchenyi Terv – a talpraállás, megújulás és felemelkedés fejlesztéspolitikai programja áll. Magyarország jelentős mértékben önfinanszírozóvá vált a megtakarítások növekedésével, ami a finanszírozási oldalról kedvező, de ez a pénz hiányzik a gazdaság

dinamizálásához. Ezt a hiányt igyekszik pótolni az Új Széchenyi Terv, amelynek egyik következménye az lesz, hogy a magyar gazdaság strukturális problémáinak legkifejezőbb mutatója, a GDP és a GNI közötti rés szűkül, ahogy ez az első Orbán-kormány ideje alatt is megtörtént. Az elmúlt nyolc év elhibázott gazdaságpolitikája folytán 2010-ben a GDP/GNI rés a GDP százalékában számítva 7–8% körüli mértékű, ennél Ausztria, de Szlovákia és Lengyelország is kedvezőbb rátát tud felmutatni.

A következő évek gazdaságpolitikájának rendelkeznie kell egy olyan jövőképpel, amely jelzi, hogy mely tevékenységek lehetnek a gazdasági növekedés húzó területei, *kitörési pontjai*. A kitörési pontok közös sajátosságai, alapelvei: sokféle, klasszikus értelemben vett iparágat integrálnak, és mindegyikük komoly piaci potenciállal rendelkezik. Ezen kívül a kitörési pontok meghatározásával olyan fejlesztési irányokat, területeket jelölünk ki, melyek magasabb hozzáadott értéket produkáló termelést, és további piaci és befektetési lehetőségek egész sorát teszik lehetővé.

4. AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV JÖVŐKÉPE

Egymillió új és adózó munkahely

Az Új Széchenyi Terv középpontjában a foglalkoztatás dinamikus bővítése áll. Az a törekvés vezérli a gazdaság- és társadalomfejlesztő programot, hogy *tíz esztendő alatt egymillió új és adózó munkahely* jöjjön létre Magyarországon. Mindkét jelző egyaránt fontos. Új, vagyis a munkaerőpiac természetes mozgásán, a kereslet és a kínálat időszakos ingadozásán túlmutatóan, tartós többletként jelentkezzen az egymillió munkahely. Ugyanennyire fontos a másik jelző – adózó munkahely –, mert a cél nem az, hogy munkára váró emberek százezreit zárjuk be a második munkaerőpiacba, azaz az állam által költségesen fenntartott, időleges munkahelyek világába, hanem az, hogy kivezzük őket a segély–munka–segély kilátástalan csapdájából. Egymillió új és adózó munkahelyre van szükség, mert – és ebben szinte teljes Magyarországon a szakmai konszenzus – 2,5 millió adózó polgár nem képes tartósan fenntartani sem a közszolgáltatásokat, sem a nyugdíjrendszert, sem pedig a jelenlegi jóléti ellátásokat tízmillió ember számára.

Kiindulópont: rendkívül alacsony aktivitási szint

A kiindulópont ezen a téren is katasztrofális képet mutat, hiszen *a magyar aktivitási ráta a második legalacsonyabb az Európai Unióban*. Magyarországon a munkaképes (16–64 éves) korosztálynak mindössze 62%-a dolgozik, utánunk csak Málta áll a sor végén, 59%-os aránnyal. Régiós versenytársaink jóval megelőznek minket a foglalkoztatásban is, Magyarország messze elmarad például a Csehországban és

Szlovéniában mért 70%-os aktivitási szinttől, noha még ezek a gyorsan felzárkózó országok sem érték el az Európai Unióra jellemző 74%-os átlagos aktivitási rátát. Elmaradásunk még jobban látható, ha a foglalkoztatottak létszámát nézzük a hozzánk hasonló lélekszámú európai országokban: 2010 elején Csehországban 1,2 millióval, Görögországban 1,3 millióval, Portugáliában pedig 1,4 millióval dolgoztak többen, mint Magyarországon.

Az aktivitási ráta és az adott ország – egy főre jutó bruttó hazai termékben mért – gazdagsága között egyértelmű összefüggés található: a fejlett országok nemcsak gazdagok, de egyúttal magas aktivitási rátával is rendelkeznek, vagyis sokan dolgoznak. A dél-német tartományokban, Angliában, Hollandiában, vagy Dániában a munkaképes korosztályok több mint 80%-a munkában áll, és – egyáltalán nem véletlenül – ezek az országok egyben az Európai Unió leggazdagabb országai közé tartoznak. Ezen országok fejlettségének egyik fő oka éppen a magas foglalkoztatottság, míg a szegényebb országok fejlődése előtt álló egyik legjelentősebb akadály, hogy nem dolgoznak elegendően.

Ha munka van, minden van

A kétségkívül ambiciózus törekvés – egymillió új és adózó munkahely tíz éven belül – egyszerre több célt is szolgál: javítja az államháztartás egyensúlyát, élénkíti a belső keresletet, stabilizálja a nagy elosztó rendszerek forrásait, elősegíti a leszakadó rétegek, társadalmi csoportok és térségek felzárkózását. Talán ennél is fontosabb azonban *az egymillió új és adózó munkahely morális szerepe*. Régóta ismert mindennapos élettapasztalat, hogy ha munka van, minden van – ha nincs munka, semmi sincs. Magyarországon szinte minden társadalmi probléma – a tömeges elszegényedés, az inaktívak demográfiai is növekvő magas aránya, a falvak elnéptelenedése, vagy a közszolgáltatások alulfinanszírozása – egyetlen fő okra vezethető vissza: kirívóan és érthetetlenül alacsony a foglalkoztatás szintje.

Növekedéspárti fordulat

Az egymillió új és adózó munkahely célkitűzése egyben jól jelzi a gazdaságpolitikai változás mélységét is: azt, hogy a szocialista újraelosztási politikát egy növekedéspárti gazdaságpolitika váltja fel. A növekedéspárti gazdaságpolitika szerint az államnak nem az a dolga, hogy adjon, hanem az, hogy *ne vegyen el*. Nem az a dolga, hogy magas adókkal, járulékokkal elvegye a vállalkozók és a munkavállalók jövedelmét, majd azt – saját kénye-kedve szerint – az általa preferált társadalmi csoportoknak és a saját klientúrájának adja. Az államnak nem az a feladata, hogy a munka és a vállalkozás utáni magas elvonásokkal egyes rétegeket szegényebbé tegyen, másokat pedig megjutalmazzon. Különösen akkor nem, ha az ilyen módon megjutalmazottak

nem jutnak munkához, csupán államtól függő segélyhez. A növekedéspárti gazdaságpolitika célja, hogy *mindenki gazdagabbá váljon* – szemben a szocialista újraelosztással, hogy *senki se legyen szegényebb*. Ehhez pedig dinamikus, fenntartható gazdasági növekedés kell, aminek a hozadékból mindenki részesedik – igaz, nem egyformán, mint ahogyan a növekedésért viselt kockázat is eltérő a vállalkozó, a munkás, vagy az állami alkalmazott esetében.

Természetesen a verseny mindig kiélezi az egyenlőtlenségeket a lehetőségek, a hozzáférések, a jövedelmek és a vagyon területén. Ennek részleges korrigálására és enyhítésére az Európában meghonosodott társadalmi szolidaritási elv azt jelenti, hogy a társadalom, illetve az állam segíti az önhibájukon kívül hátrányos helyzetbe jutott rétegeket, családokat és egyéneket. A társadalom többsége azonban nálunk is képes, és akar is saját sorsán javítani, nem másoktól várja helyzetének javulását, ezért a társadalmi szolidaritás nem szoríthatja háttérbe az egyének és családok felelősségét, erőfeszítését, az öngondoskodást. Megengedhetetlen, hogy egy paternalista, újraelosztó szocialista állam – tőle függő eltartottak hadát teremtve és újratermelve – kiölje az emberekből a szabadságot, a felelősséget és az öngondoskodást.

A vállalkozók a nemzet jólétének megteremtői

Ma Magyarországon sokan várnak munkára, de munka hiányában segélyből és szociális juttatásokból kénytelenek megélni. Az Új Széchenyi Terv abból indul ki, hogy az emberek nem azért dolgozhatnak, mert a munkahelyek eleve adottak, hanem azért, mert a vállalkozók munkahelyeket teremtenek és működtetnek. Ebből logikusan következik: *az államnak a vállalkozókat kell olyan helyzetbe hoznia, hogy egyre több embernek tudjanak és akarjanak munkát adni*. Magyarországon rengeteg az elvégzendő feladat, munka. Sokszor azonban hiányzik a vállalkozó, aki a feladatok elvégzésére munkahelyeket létrehozó, értéket előállító, nyereséget termelő vállalkozást, és ezzel együtt a nemzet számára is fejlődést, jólétet teremt.

Az elmúlt nyolc esztendő egyik legfontosabb tapasztalata az, hogy a közvetlen foglalkoztatási programok – a felhasznált százmilliárdok ellenére – nagyon alacsony hatékonyságúak. A programok többsége gyakorlatilag zsákutcába vezeti azokat a munkára várókat, akik csak rövid ideig tartó átmeneti foglalkoztatáshoz jutnak az állami forrásokkal támogatott, többnyire közmunkát jelentő munkahelyeken. Sőt, egy idő után többségük annyira beragad a segély–munka–segély csapdájában, hogy végérvényesen képtelenek lesznek megkapaszkodni az első – tartós, stabil foglalkoztatást és tisztességes bért kínáló – munkaerőpiacon.

A vállalkozók a munkahelyek teremtoi

Természetesen szükség van a foglalkoztatási programokra, a közmunkára, a részmunkaidős és az atipikus foglalkoztatási módok elterjesztésére, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra kiemelten figyelő foglalkoztatási akciókra, sőt, az egész munkaerőpiaci intézményrendszer, valamint hozzá kapcsolódóan a képzési, átképzési és szakképzési rendszer gyökeres átalakítására is. Ám világosan látni kell, hogy a foglalkoztatási problémák valódi és tartós megoldásához nem a foglalkoztatáspolitikai programokon, hanem csak és kizárólag a vállalkozókon keresztül vezet az út.

Szinte minden politikai erő egyetért azzal, hogy a munkahelyteremtés rendkívül fontos feladat, ám csak kevesen vállalják azt, hogy ehhez nem közvetlenül a munkahelyeket, vagy a munkára várókat, hanem azokat kell támogatni, akik a munkára váróknak munkát adnak: vagyis a vállalkozókat. A szocialista–szabad demokrata kormányok nyolc esztendeje éppen azt mutatta, hogy nem bíztak a vállalkozókban, féltek a szabad és öntudatos „maga ura” polgároktól, akik nem az államtól várják boldogulásukat, hanem maguk tesznek saját boldogulásukért. Éppen ezért az államközpontú szocialista gazdaság- és társadalompolitika sohasem merte felvállalni a vállalkozók érdekeinek képviselését. A szocialista–szabad demokrata kormányok sohasem bíztak a vállalkozásokban. Jól jelzi ezt a hazai torz és káros adórendszer megannyi szabályával együtt, amely nem a tisztességes adófizetőkhez van igazítva, hanem sokkal inkább mindenkit eleve potenciális adócsalónak tekint. Gyökeres fordulatra van tehát szükség, és vállalni kell minden következményével az egyszerű összefüggést: *a nemzet jólétének megteremtői a vállalkozók, mert ők adnak maguknak és másoknak is munkát, és a munka által jólétet mindenkinek.*

Jólétet csak a szabad vállalkozók képesek teremteni

Ahhoz azonban, hogy a vállalkozók tömegével hozzanak létre új és adózó munkahelyeket, meg kell szabadítani őket azoktól a béklyóktól és terhektől, amelyekkel a szocialista–szabad demokrata kormányok az elmúlt nyolc esztendőben gúzsba kötötték őket.

Ezért a nemzeti ügyek kormánya az Új Széchenyi Terv keretében radikális lépéseket tesz az üzleti környezet és a versenyképesség javítása érdekében.

- ▶ *Adócsökkentés* – minden esetben, ha azt a költségvetés egyensúlya megengedi és a gazdasági növekedés hozama lehetővé teszi, először a vállalkozásokat közvetlenül érintő adók, utána pedig a foglalkoztatásra rakódó adó- és járulékkerhek fokozatos csökkentésére kerül sor;
- ▶ *Az adónemek számának csökkentése*, az adóeljárások és az adóadminisztráció radikális egyszerűsítése;
- ▶ *A vállalkozókat sújtó adminisztrációs költségek és terhek nagyarányú csökkentése*;

- ▶ *A hazai és uniós támogatási forrásokhoz való hozzáférés egyszerűsítése, beleértve a pályázati eljárások és a pályáztatással kapcsolatos intézményrendszer egyszerűsítését;*
- ▶ *A versenytorzító egyensúlytalanságok, a piaci oligopol- és monopolhelyzetek felszámolása (legyen szó állami, vagy piaci oligopóliumokról és monopóliumokról), valamint a korrupció visszaszorítása;*
- ▶ *A gazdasági jogbiztonság visszaállítása.*

Az alacsony adminisztrációs költségek, a versenytorzító monopolhelyzetek felszámolása, a gazdasági jogbiztonság visszaállítása

Amíg Magyarországon az adócsökkentés a gazdaságpolitikai viták kerettüzeiben áll, addig viszonylag kevés szó esik az adminisztrációs költségekről, a versenytorzító monopolhelyzetekről, és a gazdasági jogbiztonságról, noha szerepük szintén nagyon jelentős a vállalkozások versenyképességének, és ezáltal munkahelyteremtő képességének erősítésében. Jelenleg *a vállalkozások adminisztrációs költsége éves szinten 2800 Mrd Ft* – ebből a vállalkozások 800 milliárdra teszik azt, ami ténylegesen teher, ami a normális üzletmenethez kapcsolódó adminisztrációs költségeket tetézi, vagyis a túlzott bürokráciából adódó, teljesen felesleges kiadásokat és időkiesést okoz. Magyarországon a vállalkozások adminisztrációs költsége ma már meghaladja a bruttó hazai termék 10%-át, miközben ez az érték a fejlett európai országokban, például Nagy-Britanniában és Hollandiában 2,5 % körül mozog. Ráadásul az elmúlt években a fejlett európai országok nagyon széles programokat indítottak az adminisztrációs terhek csökkentésére, így velük szemben versenyhátrányunk az utóbbi időben tovább mélyült.

Hasonlóan kevés szó esik az oligopol- és monopolhelyzetekről, pedig ezek szintén számottevően csökkentik a vállalkozások szabadságát. A versenyben ugyanis csak akkor győz a jobbik, ha valóban van verseny. Amikor azonban a versenyt oligopol- vagy monopolhelyzetben lévő, és így túlzott erőfölénnyel rendelkező szereplők korlátozzák, akkor nem a jobb, hanem az erősebb győz. A mai magyar gazdaságban a kereskedelemben, és több iparágban is túl sok monopol- vagy kartelljellegű, erőfölényen alapuló piaci helyzet alakult ki, ami torzítja-korlátozza a versenyt, rontja a többi vállalkozás és a fogyasztók helyzetét. Ezért az államnak feladata és egyben kötelessége fellépnie ilyen helyzetekkel szemben: ahol lehet, le kell törni a kartellszerű működést, akár új versenytársak létrehozásával, ahol pedig természetes monopóliumokról van szó, ott a jelenleginél erősebb szabályozással, esetleg a tulajdonviszonyok átrendezésével indokolt fellépni.

A vállalkozások üzleti környezetét és versenyképességét befolyásoló tényezők sorában gyakran figyelmen kívül marad a gazdasági jogbiztonság kérdése is. Magyarországon az elmúlt években a paternalista, újraelosztó szocializmusba

visszazuhant állam még alapvető feladatait sem volt képes ellátni: a jogállami viszonyok garantálását, a gazdaságban pedig a kiszámítható, stabil és megbízható állami viselkedést (jó példa erre az adók és adóelőírások évközi gyakori változtatása). A vállalkozások versenyképességének erősítéséhez olyan gazdaságpolitikára van szükség, amely garantálja a jogállami normák, szabályok betartását, és biztosítja a gazdasági szereplők számára a stabil és kiszámítható szabályozási környezetet.

Szövetség a versenyképességért

A modern gazdaságban *nemcsak vállalkozások, hanem állami gazdaságpolitikák is versenyeznek egymással*. Az elmúlt évtizedben a környező országok sem azért voltak sikeresebbek, mint Magyarország, mert a szlovákok vagy a szlovénok ügyesebbek és szorgalmasabbak voltak, mint a magyarok, hanem azért, mert jobb gazdaságpolitikát, a szocialista újraelosztó politika helyett növekedéspárti és vállalkozásbarát politikát folytattak, amely az adók és az adminisztrációs költségek csökkentésével szabadabbá tette a vállalkozókat, akik így nagyban hozzájárultak a gazdasági növekedéshez és a munkahelyek bővítéséhez.

Ahhoz, hogy Magyarországon is a vállalkozó kerüljön a gazdaságpolitika középpontjába, hogy javuljon a vállalkozások versenyképessége, és teljesüljön az egymillió új és adózó munkahely célkitűzése, szövetséget kell kötni az állam és a vállalkozói szektor között. Az Új Széchenyi Terv – akárcsak az első – ennek a szövetségnek az alapja és a kerete. Olyan szövetségé, amellyel minden érintett fél nyer: a vállalkozók lehetőséget és előrelépést; a jobbra, többre vágyó emberek munkalehetőséget, a tudást és a szorgalmat elismerő jövedelmet, rendet, jó iskolát, megfelelő egészségügyi ellátást; az állam a foglalkoztatási problémák enyhülését, az adósság csökkenését, a nagy társadalmi célok elérését lehetővé tevő forrásokat.

5. IRÁNYTŰ – AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

Miért van szükség állami és uniós forrásokra a versenyképesség megteremtéséhez?

A vállalkozók felszabadítása és helyzetbe hozása, adó- és adminisztrációs terheik csökkentése, a kiszámítható állami gazdaságpolitika, valamint az államháztartás stabilitása és egyensúlya már önmagában is jelentősen növeli a vállalkozások versenyképességét, és ezzel elősegíti a foglalkoztatás bővülését, a célként kitűzött egymillió új és adózó munkahely megteremtését. A belföldi és külföldi befektetők,

vállalkozások számára azonban legalább ennyire fontos, hogy megfelelő iránytűvel is rendelkezzenek: *merre kíván haladni Magyarország, melyek a fejlesztés kiemelt irányai, területei*, milyen kormányzati és önkormányzati fejlesztésekhez tudnak csatlakozni, milyen fejlesztésekhez nyújt az állam hazai vagy uniós forrásokból pótlólagos, kiegészítő segítséget.

Noha a szocialista–szabad demokrata kormányok az elmúlt esztendőben ezt az iránytűt is szinte teljesen eltérítették, egy józan és felelős kormány több okból sem mondhat le a vállalkozókat érintő támogatáspolitikáról. Egyrészt *a szabályozás és az adópolitika eszközei korlátozottak*. Kétségtelen, hogy a gazdaságbarát adópolitikai, szabályozási eszközök fontosak a versenyképes üzleti környezet megteremtéséhez, ám ezek önmagukban és egyedül – mivel a jó játékszabályok stabilak, egyszerűek és mindenkre ugyanúgy vonatkoznak – csak nagyon korlátozottan és a piacok működését torzító formában képesek arra, hogy a hazai vállalkozások pozícióerősítését szolgálják.

Másrészt *egyensúlyozni kell a nagyok privilégiumait*. A nagy cégek, koncentrált ágazatok érdekérvényesítő képességüknél fogva képesek előnyök, transzferek megszerzésére, képesek egyszerre sok ezer munkahelyhez támogatást kérni a kormánytól. Ha a gazdaságpolitika nem kívánja hátrányos helyzetbe hozni a kiemelt kormányzati figyelmet kivívni nem képes kisebb cégeket, kompenzációs eszközöket kell kidolgoznia. De szükség van az egyensúlyozó beavatkozásra *a magyar gazdaság duális szerkezete* miatt is.

Ma már közgazdasági és elemzői közhely, ám egy évtizede elsőként éppen a Széchenyi Terv állapította meg először: „Magyarországon éppúgy, mint Írországban vagy Portugáliában, az ezredfordulóra sajátos kettősséggel leírható, úgynevezett duális szerkezet alakult ki. Amíg egy viszonylag szűk, multinacionális nagyvállalati kör állítja elő a bruttó hazai termék, az export és a kutatás-fejlesztési tevékenység meghatározó hányadát, addig a hazai kis- és középvállalkozások hozzájárulása ezekhez – a foglalkoztatásban játszott nagyobb szerepük ellenére is – csekély”. Sőt, nemcsak leírta a dualitást, hanem a vállalkozáserősítő programon belül – hídképző alprogramok elnevezéssel – külön forrásokat is biztosított a dualitás oldására, a beszállítói kapcsolatok fejlesztésére, a külföldi nagyvállalatok és a hazai kisvállalatok közötti termelési kapcsolatok kialakítására.

A hídképző programokat azonban – csakúgy, mint az első Széchenyi Terv egészét – elsodorta a 2002-es kormányváltás. Így egyáltalán nem véletlen, hogy az évtized végére ez a dualitás nem változott érdemben. Magyarországon napjainkban a világpiacon elvárható hatékonyságra szinte kizárólag a külföldi kézben lévő vállalkozások képesek, míg a magyar cégek, a kis- és középvállalkozások nemzetközi szintén többnyire

versenyképtelenek. Jól jelzi ezt, hogy – a pénzügyi adatok alapján – a multinacionális vállalatok több mint háromszor hatékonyabban használják fel erőforrásaikat, mint a belföldi tulajdonú társaik. Mivel a hazai kis- és középvállalkozások szinte teljes mértékben a hazai piacra kénytelenek hagyatkozni, az államháztartás egyensúlytalanságai, az adóemelések, a megszorítások miatt a belső fogyasztás szűkülése sokkal jobban sújtja őket, mint az exportra termelő nagyvállalati szektort.

Harmadrészt szükséges az állami támogatás *az üzletmenet akadályainak lebontásához*. Az ország sok részén a megfelelő képzési háttér, az infrastruktúra, a kismértékű forrásokat kihelyező pénzügyi piacok hiányosságai miatt cégeink a helyi piacokon is hátrányban vannak a nagy hálózatokkal szemben. Forrásokra van szükség a megfelelő üzleti környezet humán, fizikai és pénzügyi körülményeinek megteremtéséhez, máskülönben az ezeken a területeken élők nem képesek belépni a gazdasági munkabeosztásba. Végül *az államnak újra vissza kell szereznie a gazdaságpolitikába vetett bizalmat* is. Jelenleg – a korábbi évek vállalkozásellenes állami működése miatt – a vállalkozásbarát politikát cégeink csak akkor tartják hitelesnek, ha az konkrét, rövid távon jelentkező anyagi haszonnal is jár számukra.

Az állam segít belépni a versenybe, de nem versenyez a piaccal

Az állam a gazdaságon belüli forrás-allokáció szervezésében a legtöbb esetben ügyetlenebb, mint a piac. Az állam eleve drágábban szerez forrást, hiszen bevételei adókból és járulékokból származnak, amelyek a gazdasági szereplők motivációit rombolják. Ráadásul az államnak egyszerre sokféle igénnyel, elvárással kell szembenéznie, így nem képes arra – és nem is ez a dolga –, hogy az általa finanszírozott projektek pénzügyi hozamának maximalizálására törekedjen. Az államnak – szemben a piaci vállalkozásokkal, amelyeknek egyedüli érdeke a profit növelése – értelemszerűen a nemzeti, társadalmi és politikai célokat és szempontokat is figyelembe kell vennie. Ha csupán szűken értelmezett gazdaságfejlesztésben gondolkodnánk, akkor bátran hagyatkozhatnánk egyedül a piacra. Az állam azonban nem orvos, aki segít meggyógyítani a piacot, amikor az beteg – a kormányt nem erre választják. *Az állam, a kormányzat a közösségért és a közjóért felel*; nem fejleszti a gazdaságot, hanem szövetséget köt a gazdasággal, hogy az a nagyobb hozamot ígérő feltételekért, körülményekért cserébe vállaljon részt a közösség erősítésében. Tiszta és tisztességes ez az üzlet: *versenyképességért erős közösség – erős közösségért versenyképesség*.

Az erőforrások és a termékek gazdasági megtérülés szerinti legjobb elrendezése a piac feladata. A gazdaság azonban csak akkor működőképes, ha képesek piacra lépni a munkavállalók és a vállalkozások, ha léteznek az üzleti sikerhez szükséges együttműködés keretei és feltételei. E keretek és feltételek megteremtésében a helyi

és nemzeti közösségre, azok helyi és országos intézményeire komoly feladatok hárulnak. Az államnak a vállalkozások számára szánt források elosztásakor is a kitűzött kormányzati célok elérését kell szolgálnia: a közösséget kell erősítenie, nem a piacot utánoznia. Ezért a kormány az Új Széchenyi Tervben is arra törekszik, hogy *olyan gazdasági környezetet alakítson ki, ahol mindenkinek – aki dolgozni és vállalkozni akar – kínálkozik mód és lehetőség*. Arra törekszik, hogy a következő évtizedben Magyarországon a boldogulás, a sikeres érvényesülés lehetősége kézzelfogható valósággá váljon minden jobbra törekvő ember számára.

Kapcsolódás a hosszú távú stratégiákhoz

A Versenyképességi Program és az Új Széchenyi Terv kapcsolódásai

Az Új Széchenyi Terv a tartós és dinamikus gazdasági növekedés forrásait teremti meg: a szükséges források felhasználását alakítja át valóság közeli, gyakorlat-orientált, és a vállalkozások saját igényeinek megfelelő rendszerré, a Versenyképességi Program pedig a magyar gazdaság dinamikus növekedése előtt álló intézményi, szabályozási akadályok lebontását tűzi ki feladatul.

A Versenyképességi Program célkitűzése, hogy a mértékadó versenyképességi rangsorok (WEF, IMD, Doing Business) értékelése szerint Magyarország ismét a világ 30 legversenyképesebb országa között legyen, és ezzel újra visszavegye vezető helyét a régióban. A World Economic Forum versenyképességi felmérésében 9 év alatt a 29. helyről az 58-adikra csúszott le hazánk, az IMD hasonló rangsorában 2002-ben a 30-adik, míg 2009-ben a 45-ödik volt.

A Versenyképességi Program értelmezésében a nemzetgazdaság akkor versenyképes, ha úgy tud létrehozni, felhasználni, értékesíteni termékeket és szolgáltatásokat, hogy közben saját termelési tényezőinek hozadéka és állampolgárainak jóléte fenntartható módon növekszik. Ebben a keretben egyfelől a gazdaság szereplőinek, azaz a vállalkozásoknak és a munkavállalóknak a versenyképessége kívánatos, másfelől a szereplők jobb, hatékonyabb együttműködése, mind a vállalkozások közötti kapcsolatokat tekintve, mind az állam és a vállalkozások közötti relációkban.

A Versenyképességi Program olyan gazdaságpolitikai program, amely a leg-szélesebb értelemben vett gazdasági környezet javítását tűzi ki célul. A szabályok, intézmények, normák átalakítására is szükség van: a magyar vállalkozások számára olyan környezetet kell teremteni, amelyben az állam és annak intézményei nem akadályozzák, hanem segítik kibontakozásukat. Támogatni kell minden olyan kezdeményezést, szerveződést, közösséget, amely a vállalkozásokat segítő informális intézményrendszer felépüléséhez járul hozzá.

A Versenyképességi Program meghatározza a kiemelt témákat, amelyeken belül konkrét intézkedéscsomagot, beavatkozási területeket jelöl ki, és meghatározza a kidolgozandó intézkedési tervek fő kereteit, irányait, valamint olyan intézményi garanciákat épít ki, amelyek biztosítják a Versenyképességi Program megvalósulását.

Az egyes pillérek elemeinek kialakítása folyamatban van, és az alábbi területeken kezdődött meg a konkrét intézkedések megvalósítása:

- a makrogazdasági stabilitás erősítése;
- a kiszámítható közpénzügyi intézményrendszer megteremtése;
- az állami adminisztráció terheinek és kockázatainak csökkentése;
- a vállalkozások tőkebevonási képességének javítása;
- a foglalkoztatást ösztönző gazdasági környezet megteremtése.

Az Új Széchenyi Terv és a Versenyképességi Program összehangolt végrehajtása egyszerre teremt lehetőségeket, és hárítja el az azok kihasználása előtti akadályokat a vállalkozások számára. Az Új Széchenyi Terv forrásai abban segítik a vállalkozásokat, hogy erősítsék összefogásukat és bátran vállalják a minőségi előrelépést. A Versenyképességi Program pedig a teljesítményt, az együttműködést, a versenyt támogató üzleti környezet kialakításával hozzájárul, hogy az Új Széchenyi Terv motiválta fejlesztések sikeresen valósuljanak meg.

Az Európa 2020 Stratégia és az Új Széchenyi Terv kapcsolódásai

Az Európa 2020 Stratégia az Európai Unió 2020-ig szóló gazdaságpolitikai stratégiája, amelynek fókuszában a rövid távú célon, azaz a válságból való kiláboláson túl, az európai gazdaság tartós növekedési pályára állítása áll. Az Európai Unió állam- és kormányfői (Európai Tanács) 2010 júniusában fogadták el azt a dokumentumot, amely a tudásalapú, fenntartható és kirekesztéstől mentes Európai Unió megteremtéséhez meghatározott pályát vázol fel öt célkitűzés: a foglalkoztatás, a kutatás-fejlesztés, a klíma-energiapolitika, az oktatás és a szegénységben élők számának csökkentése terén.

Az Európa 2020 Stratégia sikeres végrehajtásában – a korábbi Lisszaboni Program kudarcainak elkerülése végett – elengedhetetlen, hogy az egyes tagállamok saját helyzetükhöz és gazdaságpolitikai prioritásaikhoz igazodva nemzeti célokra és útitervekre bontsák le az uniós célokat. Ennek a folyamatnak meghatározó eleme, hogy a tagállamok évente nemzeti intézkedési tervet készítenek, amelyben bemutatják a stratégia fő célkitűzéseiseihez hozzájáruló legfontosabb kormányzati intézkedéseiket. Hazánk első, 2010 novemberében előzetes formában benyújtott Nemzeti Intézkedési Terve (NIT) tartalmazza az EU szintjén megfogalmazott kiemelt célkitűzésekkel kapcsolatban tett, saját adottságait és prioritásait is tükröző nemzeti vállalásokat.

Hazánk szempontjából előnyös, hogy a következő évtizedre elfogadott Európa 2020 Stratégia szemléletében és célkitűzéseiben egyértelműen harmonizál az új magyar kormány elképzeléseivel. Ennek a célegyezésnek legfontosabb eleme, az Európa 2020 Stratégiában megjelölt öt (legfőbb) közösségi célkitűzés egyike a magyar kormány programjának legfontosabb vállalása és az Új Széchenyi Terv egyik kitörési pontja is: a foglalkoztatottak számának növelése. Ehhez az Új Széchenyi Terv tervezett programjai összességében kiemelten járulnak hozzá.

Az európai célok és a magyar gazdaságpolitika prioritásainak találkozása világosan tükröződik az Új Széchenyi Terv ágazati kitörési pontjaiban is. A hazai gazdaságfejlesztés irányait kijelölő zöldgazdaság vagy tudásgazdaság területei összhangban vannak az Európa 2020 Stratégia azon törekvésével, hogy az innovációban és a zöldtechnológiákban rejlő potenciál kiaknázásával új növekedési forrásokat biztosítson az európai gazdaságnak.

Az Európa 2020 Stratégia hazai végrehajtására vonatkozó – 2011 áprilisáig elkészülő – végleges Nemzeti Intézkedési Terv és az Új Széchenyi Terv közötti összhang hazánk gazdaságpolitikai hitelességét szolgálja az Európai Unióban: tükrözi, hogy hazánk komolyan veszi uniós kötelezettségeit és vállalásait. Ezáltal megteremti a lehetőséget arra, hogy Magyarországot újra egyenlő, megbízható és tiszteletreméltó partnernek tekintsék Európában.

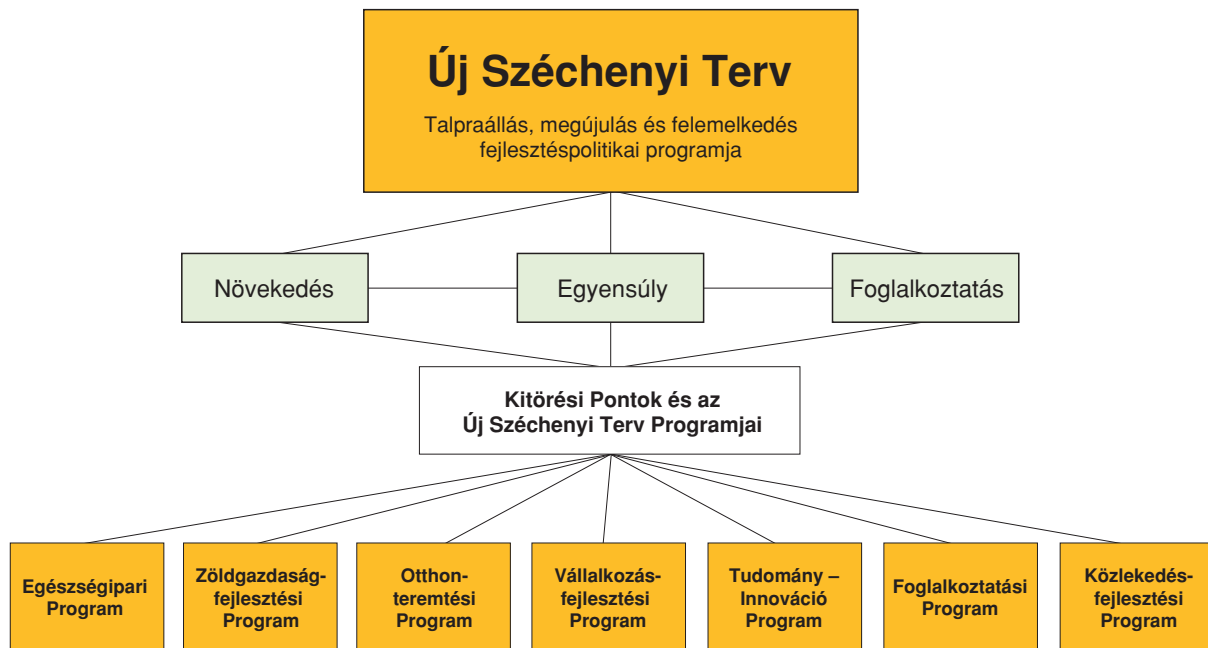
6. AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV PROGRAMJAI

A magyar gazdaság kitörési pontjai

A következő évek gazdaságpolitikája nem szólhat az állam által kiválasztott „nyertes” ágazatokról, de rendelkeznie kell egy olyan jövőképpel, amely jelzi, hogy mely tevékenységek lehetnek a gazdasági növekedés húzó területei. Világos jövőképpel van értelme fejlesztéspolitikáról és versenyképességről beszélni. A magyar gazdaság jövőjét nemcsak a monetáris és a költségvetési politika sikeressége fogja meghatározni, hanem az is, hogy sikerül-e a reálgazdasági szférát ismét dinamikus és fenntartható növekedési pályára állítani.

A stratégia kialakításánál azt kell figyelembe venni, hogy milyen lehetősége van egy Magyarországhoz hasonló, kisméretű, nyitott gazdaságú, egyedi természeti erőforrásokban gazdag országnak arra, hogy a nemzetközi és hazai piacokon versenyképes termékekkel és szolgáltatásokkal jelenjen meg. Ki kell jelölni a kitörési pontokat, azokat a jövő-iparokat, amelyek képesek a gazdaság egészének dinamizálására, és meg kell találni azokat az eszközöket, amelyek a kitörési pontokat összekötik. Ezek révén a kitörési pontok szövetét kell megszövnünk, amelyet az Új Széchenyi Terv programjai alkotnak.

Az Új Széchenyi Terv felépítése, a magyar gazdaság kitörési pontjai

Az Új Széchenyi Terv 7 programja

1. Gyógyító Magyarország – Egészségipari Program
2. Zöldgazdaság-fejlesztési Program
3. Otthonteremtési Program
4. Vállalkozásfejlesztési Program
5. Tudomány – Innováció Program
6. Foglalkoztatási Program
7. Közlekedésfejlesztési Program

A kitörési pontok sajátossági

Integráció

A kitörési pontok közös sajátossága, hogy sokféle, klasszikus értelemben vett iparágat integrálnak. Mindegyiknél komoly esély van arra, hogy a fejlesztés már középtávon globális vagy európai léptékben is *versenyképes hazai termékek, szolgáltatások*, vagy vállalatok megjelenéséhez vezessen, mindegyik kitörési pont *további fejlesztési piacokat* nyit meg, és mindegyikükönél központi szerepet kap *a magas hazai hozzáadott érték*.

Az utóbbi 200 esztendő technológiai és gazdasági fejlődése azt mutatja, hogy nem konkrét, szűken értelmezett iparágak, hanem iparágak egész sorát átfogó és összekapcsoló *technológiai és gazdasági rendszerek*, paradigmák váltják egymást időről időre. Kétségtelen például, hogy a félvezetők gyártása a komputeripar egyik meghatározó eleme, de a mikrochipet használó komputerre támaszkodva napjainkra az élet szinte minden területét átfogó – a közlekedési lámpák szabályozásától az épületek fűtési rendszerén át az internetes kommunikációig – technológiai-gazdasági paradigma jött létre.

Az ágazati kitörési pontoknál is további, klasszikus értelemben vett iparágak egész sora található, illetve beilleszthető.

- Az *egészségipar* magába foglalja többek között a gyógyszeripart, az orvosi műszergyártást, a gyógyászati segédeszközök gyártását, a termál-egészségturizmust, a hozzá kapcsolódó egészségturisztikai szakképzést, a balneológiát, a növényházi kertészetet, a gyógynövénytermesztést és -feldolgozást, a termálvíz gyógyászati alkalmazását, a szépségipart, és az ásványvíztermelést.
- A *hálózati gazdaság* szintén sok területet fog át, ahol a gazdaság szervezésének alapja a termelői hálózatok létrehozása és működtetése. A legfontosabbakat kiemelve: az autóipart és a hozzá kötődő beszállító háttérparákat, a regionális klasztereket, a kereskedelmi beszállítói hálózatokat, a logisztikát, Magyarország tranzitszeropének kedvezőbb gazdasági kihasználásához kapcsolódó iparágakat, a Kárpát-medencei gazdasági térség felépítését, a hálózatba szerveződő üzleti-, pénzügyi- és ingatlanfejlesztési szolgáltatásokat és központokat.
- A *zöldgazdaság* is nagyon tág terület, ahova olyan ágazatok tartoznak, amelyek a természeti környezettel, mint erőforrással a korábbi időszakokhoz képest sokkal hatékonyabban és takarékosabban gazdálkodnak. Csupán néhány példát említve: a megújuló és alternatív energiaforrások (geotermikus energia, biomassa, energianövények, nap- és szélenergia stb.) hasznosítása, a biokertészet és a bio-élelmiszeripar, a biotechnológiai kutatások, a klíma-változáshoz való alkalmazkodás, az épületek energiahatékonyságának javítása, a természet- és vízvédalom.
- A *tudásgazdaság* nevéből fakadóan széles területet ölel át: olyan, többnyire napjainkban kialakuló, vagy megerősödő iparágakat, amelyeknek legfontosabb jellemzője az új tudás megteremtése és alkalmazása, mint például a kutatás-fejlesztés, az innováció, a járműipar, az egészségipar, az informatika, a kreatív iparágak – filmipar, design, építészet, iparművészet, szórakoztató ipar, webes és internetes szolgáltatások stb.

A kijelölt kitörési pontok egyszerre sok ágazatot fognak át, ezért a kitörési pontok úgy jelzik a magyar gazdaságfejlesztés irányait, hogy közben nem zárják kordába a vállalkozók különféle ötleteit és törekvéseit. A tág tevékenységi kört átfogó kitörési pontok kijelölésének az is nagy előnye, hogy *rugalmassá teszi a fejlesztési politikát*, hiszen köztudott, hogy napjainkban nem egy-egy konkrét tudományágban vagy iparágban, hanem többnyire a klasszikus tudományágak és iparágak határmezsgyéin születnek a később nagy hozzáadott értéket létrehozó ágazatok és termékcsoporthok.

Globális vagy európai versenyképesség

A kitörési pontok közös jellemzője, hogy mindegyikük nagyon komoly piaci potenciállal rendelkezik. Magyarországon *minden fejlesztési területen valós esély van arra, hogy már középtávon, európai vagy globális léptékben is versenyképes termékek, vállalatcsoportok jöjjenek létre*. Az utóbbi évtizedek sikeres felzárkózásai – Írországtól Dél-Koreáig – azt mutatják, hogy a globálisan integrált gazdaságban és az erős nemzetközi versenyben egy kicsi és nyitott gazdaságú ország csakis akkor lehet versenyképes, ha azokra a sajátos erőforrásokra támaszkodik, amelyekben más országokhoz képest előnnyel és kedvező adottságokkal rendelkezik, és amelyeket eséllyel fejleszthet világszínvonalra.

Az elfecsérelt elmúlt nyolc esztendő után Magyarországon természetesen nagyon sok terület szorul fejlesztésre. A szűkös hazai és uniós forrásokat azonban olyan kitörési pontokra célszerű összpontosítani, ahol esély van arra, hogy belátható időn belül kitörési pontonként négy-öt globális vagy európai szinten is versenyképes, vagyis világszínvonalú termék, vagy vállalat jöhet létre. Többek között azért is, mert ezek a globálisan vagy európai szinten versenyképes termékek és vállalatok – a beszállítói háttérpar révén – magukkal húzhatják a gazdaság többi részét is.

Csupán néhány, eséllyel kecsegtető példát említve: az *egészségiparban* már ma is világszínvonalú a hazai gyógyszergyártás, de a világ élmezőnyébe emelhető az egészségturizmus és az ásványvíztermelés is. A hálózati gazdaság terén világszínvonalúvá tehetők a járműipari alkatrészgyártó beszállítói rendszerek, és európai jelentőségűvé fejleszthetők a Kárpát-medencei gazdasági térséget átfogó üzleti-, pénzügyi- és ingatlanfejlesztési szolgáltatások. A zöldgazdaságban szinte egyedülálló lehetőséget kínál a geotermikus energia hasznosítása, ugyancsak európai színvonalúra fejleszthető a biokertészet és a bio-élelmiszeripar. A tudásgazdaság területén a járműipari, az egészségipari és az informatikai innovációk esélyei nagyok, és európai szinten is jelentőssé válhat a hazai rajzfilm, design, valamint a webes és internetes szolgáltatás.

Piacteremtő fejlesztés

A kitörési pontok lehatárolásának harmadik szempontja a piacteremtés: olyan fejlesztési területek azonosítása, amelyeknél egy-egy központi elem állami eszközökkel és uniós forrásokkal is elősegített célzott fejlesztése, támogatása *további piaci és befektetési lehetőségek egész sorát teszi lehetővé*. Az első Széchenyi Terv, különösen annak gyógy- és termálturizmus fejlesztési alprogramja itt is hasznos tapasztalattal szolgál. Azzal ugyanis, hogy 2001-ben és 2002-ben évente mintegy 20 Mrd Ft-nyi támogatással az állam az ország különböző pontjain elősegítette egy központi attrakció, a gyógy- vagy termálfürdő létrejöttét, ezzel a helyi magánvállalkozások egész sorának nyitott meg egy új piaci terepet, az éttermektől a gyógyászati szalonokon át a termálvízből készített kozmetikumok gyártásáig.

A piacteremtés lehetősége minden kitörési pontnál megtalálható. Például az *egészségiparban* a termálvíz gyógyászati alkalmazása elősegítheti a gyógyászati segédeszközyártást, vagy a szépségipar lendületet adhat a gyógynövény-termesztésnek. A *hálózati gazdaság* terén a piacteremtés még erősebben jelentkezik, hiszen a hálózatok eleve kapcsolódások és csomópontok rendszerét jelentik, így egy-egy csomópont – például logisztikai vagy üzleti központ – értelemszerűen magával húzza az egész hálózatot. A *zöldgazdaság* és a *tudásgazdaság* is nagyon erős piacteremtő potenciállal rendelkezik, ahol – mivel viszonylag új gazdasági irányokról van szó – a piacteremtés lehetőségei és irányai „menet közben” rajzolódhatnak ki.

Magas hozzáadott érték

A kitörési pontok lehatárolásánál alapvető szempont a hazai hozzáadott érték nagysága. Az Új Széchenyi Terv itt is elődjéhez, a 2001-ben indult Széchenyi Tervhez nyúl vissza. Magyarországon ugyanis a Széchenyi Terv fogalmazta meg elsőként, hogy az ezredfordulóra kimerültek annak az 1990-es évtizedre jellemző gazdaságfejlesztési modellnek a tartalékai, amely „az olcsó hazai munkaerőre, valamint – az évtized első felében inkább a privatizáció, a második felében pedig egyre erősebben a zöldmezős beruházásokon keresztül megvalósuló – külföldi tőkebevonásra épült. Az eredmény a többnyire bedolgozó jellegű, viszonylag alacsony hozzáadott érték-tartalmú, erősen konjunktúra-érzékeny, modernizált ipari tömegtermelés”. Megfogalmazza továbbá *egy új, innováció vezérelte gazdaságfejlesztési modell* kereteit is, amivel Magyarország a magasabb hozzáadott értékű termelés felé mozdulhat el. Sőt, az első Széchenyi Terv alapvető célja éppen ennek az elmozdulásnak az elősegítése volt, pályázatainak többsége ezt a célt szolgálta. Többek között azért is, mert világosan látta, hogy a széles társadalmi rétegek felzárkózásához, jólétének növeléséhez csakis ezen keresztül vezet az út. Ismét az első Széchenyi Tervet idézve: „Mivel a szakképzett munkaerő piaci ára magasabb, mint a szakképzetlené, az innováció vezérelte gazdaság-

fejlesztési modellváltás egyben azt a kihívást is jelenti, hogy Magyarország alacsony bérrel versengő országból magas, az Európai Unió szintjéhez felzárkózó bérrel is sikeres és versenyképes országgá váljon.”

Az első Széchenyi Terv megállapításai és törekvései – nevezetesen: csakis úgy lehet szélesebb rétegek számára magasabb a kereset és nagyobb a jólét, ha a gazdaság az egyszerű összeszerelő munkafázisoktól a magasabb hozzáadott értékű termelés felé mozdul el – ma már közgazdasági és elemzői közhely. Nem osztotta azonban ezt a felfogást a 2002-es választások után kormányzó szocialista–szabad demokrata koalíció. Ellenkezőleg, amellet érvelt, hogy a jólét nem a magasabb hozzáadott értékű termelés felé való elmozdulásból fakad, hanem alapvetően elosztási kérdés. Ezért a Széchenyi Tervet megszüntette, és helyette elindította a „jóléti rendszerváltásnak” nevezett, fedezet nélküli osztogatást, ami viszonylag rövid idő alatt romba döntötte a költségvetést. Az elmúlt nyolc esztendő azonban itt is világosan bebizonyította: az ország, a lakosság jólétének javításához az út nem az újraelosztás arányainak megváltoztatásán, hanem a gazdaság átalakításán, a *magasabb hozzáadott értékű termelés kiterjesztésén* keresztül vezet. Ezért az Új Széchenyi Terv olyan kitörési pontokat jelöl ki, amelyek egyik legfontosabb jellemzője a magas hazai hozzáadott érték.

Az egészségiparban például egyszerre kétfajta értékteremtés tapasztalható. Egyfelől az egészségipari fejlesztések nagyban segíthetik a lakosság egészségi állapotának javítását, másfelől kiemelkedően magas a kutatás-fejlesztés szerepe (például a gyógyszeriparban), és jelentős az innováció szerepe is (például a szépségiparban).

A *hálózati gazdaság* – természetéből adódóan – magas hozzáadott értékkel működik, hiszen maga az érték éppen abból fakad, hogy ki és milyen eszközökkel képes megszervezni és működtetni a gazdasági hálózatot. Napjaink globálisan integrált gazdaságában ugyanis nem iparágak, nem is néhány óriásvállalat, hanem *iparágak vagy óriásvállalatok köré szerveződött termelési és értékteremtési láncok és hálózatok versenyeznek egymással*. Magyarország és a hazai vállalatok számára pedig életbevágóan fontos kérdés, hogy mely pontokon képesek kapcsolódni a globálisan felépülő és versenyző értékláncokhoz. Eddig sajnos többnyire csupán az alacsony hozzáadott értékű, egyszerű összeszerelő munkáknál kapcsolódott be a hazai vállalatok nagy része. Ezzel szemben az Új Széchenyi Terv azt tűzi ki célul, hogy – például logisztikával, autógyártási háttéríparral, vagy a Kárpát-medencei gazdasági térség megteremtésével – a hazai vállalkozások építsenek fel magas hozzáadott értékű munkafázisokra épülő termelési és értékteremtési hálózatokat.

A *zöldgazdaság* és a *tudásgazdaság* – szintén természetükből adódóan – magas hozzáadott értékre támaszkodnak. Köztudott, hogy minden gazdasági előny mögött valamilyen többlet-tudás áll: olyan tudás, amivel a versenytársak nem rendelkeznek,

legyen szó technikai, szervezési, vagy erőforrás-felhasználási tudásról. Régóta köztudott az is, hogy a jó ötlet minden vállalkozás sikeréhez elengedhetetlen feltétel. Ugyanakkor vannak olyan iparágak és ágazatok – ide tartoznak a zöldgazdaság és a tudásgazdaság iparágai is –, amelyek erősebben támaszkodnak az új ismeretekre és új tudásra, amelyeknél az értékteremtés kulcsa éppen az, hogy új tudást hoznak létre és új tudást alkalmaznak. Olyan iparágak ezek, ahol *maga az ötlet a legnagyobb érték*. Amikor tehát az Új Széchenyi Terv kitörési pontként jelöli ki a zöldgazdaságot és a tudásgazdaságot, akkor egyúttal olyan ágazatokat helyez a gazdaságfejlesztés középpontjába, amelyeknél kiugróan magas a hozzáadott érték.

Átfogó kitörési pontok

A három átfogó kitörési pont a tartalmas élet, a sikeres gazdasági működés általános feltételeinek javítására fókuszál: a sikeres munkavállalást és vállalkozást biztosító környezet megteremtését, a földrajzi adottságaink kihasználását segítő infrastruktúra fejlesztését, a lakókörnyezet minőségének javítását jelöli ki feladatként.

Munka- és teljesítményalapú gazdaság

A nemzeti ügyek kormánya a vállalkozót a gazdaság és a közösség fejlődéséhez szükséges szövetségesnek tekinti, célja a vállalkozások sikeres működéséhez szükséges állami és közösségi környezet kialakítása. A vállalkozáspolitikai fő célja: a vállalkozásbarát állami működés kialakítása, a vállalkozás tisztességének erősítése és a vállalkozók közötti együttműködés erősítése.

A vállalkozásbarát állami működés záloga a vállalkozók adminisztratív terheinek lényeges csökkentése: a közterhek (járulékok, adók) fokozatos mérséklése, és a működéssel kapcsolatos szabályok radikális egyszerűsítése. Le kell építeni a bürokráciát, és lényegesen egyszerűsíteni, gyorsítani kell az ügyintézését. A szabályok egyszerűségének megőrzésére intézményi garanciákat szükséges kiépíteni.

A munkaalapú gazdaság megteremtésének alapja a munkavégzés becsületének megteremtése, minden társadalmi csoport számára a munkát terhelő adók csökkentésével, a teljesítmény nélkül szerezhető jövedelmek visszaszorításával. A rugalmas és egyszerűsített munkavállalási formák általánossá tétele, a munkavállalást könnyítő közszolgáltatások (pl. bölcsőde, óvoda, közösségi közlekedés) és a munkaerő-piaci igényekhez igazított képzési formák fejlesztése együtt járulhat hozzá ahhoz, hogy a munkát vállalni képes emberek köre nagymértékben bővüljön.

Közlekedésfejlesztés

A magyar gazdaság versenyképességének javítását segítheti elő az ország kiemelkedő földrajzi adottságait kihasználó közlekedési rendszer kiépítése. Olyan rendszert kell létrehozni, amely beépül az európai és a regionális integrált közlekedési hálózatokba, figyelembe veszi a környezeti és energetikai szempontokat, valamint technológiai színvonala közelít az európai élvonalhoz. Az intermodalitás elvének alkalmazásával, azaz a különböző közlekedési módok kombinált használatának ösztönzésével érhető el, hogy a különböző közlekedési rendszerek ne egymás rovására, hanem egymást kiegészítve működjenek. Mindehhez az alágazatközi koordináció szervezeti, finanszírozási és szabályozási feltételeinek megerősítésére van szükség. A kombinált szállítási mód versenyképessége érdekében az áruszállításban a már létező intermodális logisztikaiközpont-hálózat további bővítése és fejlesztése a cél.

Otthonteremtés

Az életminőség meghatározó tényezője, a tevékeny emberek erőfeszítésének egyik fő célja a kényelmet és biztonságot adó otthon, és az élhető lakókörnyezet megteremtése. Amennyiben az anyagi erejükhöz mérten megfelelő lakókörnyezetet biztosítani tudják az emberek, nemcsak a kellemes környezet javítja az élet minőségét, hanem a munkaszervezés, a megtakarítás, hitelvállalás is megoldhatóbb és kiszámíthatóbb lesz.

Jelenleg az emberek számára a lakás gyakran nemcsak cél, vagy fárasztó munkával megvalósított álom, hanem sokszor probléma, gond is. A magántulajdonú lakások fenntartása sok helyen nem megoldott. A lakás megtartása sok családtól a lehetőségeit meghaladó erőfeszítéseket kíván. Sokan kényszerülnek életüket évtizedekre meghatározó lakásvásárlásba fogni, mert a lakásbérlet jogilag nehézkes, a valódi otthont nyújtó bérlakás kevés. A magyar családok rezsiköltségét nagyban terheli, hogy a lakások fűtése, szigetelése nem elég korszerű.

Mindezen problémák megoldása érdekében a lakásfinanszírozás szabályozási problémáinak megoldására, a lakásbérlet és bérbeadást perspektivikussá tevő környezet megteremtésére van szükség. Össze kell kapcsolni a lakástámogatásokat a gyermekvállalással, a jövedelemadózással, az energiahatékonysággal, a minőségi és legális építéssel.

Az Új Széchenyi Terv programjai és prioritásai

1. Egészségipari Program prioritásai

- 1.1. Egészségiparra épülő turizmus
- 1.2. Termál-egészségipar

2. Zöldgazdaság-fejlesztési Program prioritásai

- 2.1. Zöldenergia
- 2.2. Energiahatékonyság
- 2.3. Zöldoktatás, foglalkoztatás és szemléletformálás
- 2.4. Zöld K+F+I

3. Otthonteremtési Program prioritásai

- 3.1. Az öngondoskodás ösztönzése, lakás-takarékpénztári megtakarítások növelése
- 3.2. A lakókörnyezet minőségének javítása, a lakásállomány korszerűsítése
- 3.3. Bér lakás program

4. Vállalkozásfejlesztési Program prioritásai

- 4.1. Vállalkozásélénkítés – a vállalkozói aktivitás növelése
- 4.2. Szövetségben a vállalkozókkal a munkahelyekért
- 4.3. Üzleti környezetfejlesztés javítása

5. Tudomány – Innováció Program prioritásai

- 5.1. Horizontális prioritások
- 5.2. Ágazati prioritások
- 5.3. Kreatív iparágak, kreatív gazdaság

6. Foglalkoztatási Program prioritásai

- 6.1. A munkaerő-kínálat bővítése
- 6.2. A közvetlen támogatás a munkahelyteremtéshez
- 6.3. A család és a munka összeegyeztetésének segítése
- 6.4. A versenyképes tudás megszerzésének támogatása
- 6.5. A szakképzési rendszer fejlesztése

7. Közlekedésfejlesztési Program prioritásai

- 7.1. Közútfejlesztés
- 7.2. Vasútfejlesztés
- 7.3. Alágazatközi – horizontális fejlesztések
- 7.4. Vízi közlekedés fejlesztése
- 7.5. Városi közlekedés fejlesztése
- 7.6. Logisztikai fejlesztések

7. ÚJ SZÉCHENYI TERV – NYITOTT PLATFORM ÉS KOCKÁZATKÖZÖSSÉG

Nyitott platform

Az Új Széchenyi Terv egy platform, egy széles alap, amelyhez ötlettel, javaslattal, pályázattal és fejlesztéssel kapcsolódhatnak a különböző gazdasági szervezetek, a vállalkozások és az önkormányzatok. Az Új Széchenyi Terv olyan keret, amit – az ötletektől a fejlesztési terveken át a kész beruházásokig – a gazdasági élet szereplői töltenek meg valós tartalommal.

Az Új Széchenyi Terv egy platform, amely annak ellenére, hogy a gazdaság fejlesztése áll a középpontjában, nyitott arra is, hogy integráljon más kapcsolódó fejlesztési célokat és elképzeléseket. Nyitott arra is, hogy más, a kitörési pontok között nem nevesített, de magas hozzáadott értéket teremtő, hálózatba szerveződő ágazatok fejlesztési elképzeléseit, törekvéseit integrálja.

Kockázatközösség és az uniós források elosztási rendszerének átalakítása

Az Új Széchenyi Terv – az elsőhöz hasonlóan – a vállalkozók, az önkormányzatok és az állam közös kockázatviselésén alapul. Tekintve az államháztartás jelenlegi helyzetét, az Új Széchenyi Tervben az állam alapvetően a hazánk rendelkezésére álló uniós támogatásokkal vehet részt a fejlesztési kockázatközösség megteremtésében. Éppen ezért, a kockázatközösség másik elemeként világossá kell tennünk: *az uniós forrás nem ingyen pénz*. Az uniós forrásnak ugyanis nagyon magas költségei vannak az uniós tagsági díj befizetésétől a pályázatokhoz szükséges hazai önrész előteremtésén át a pályázatokhoz kapcsolódó bürokrácia fenntartásának költségéig. Az uniós források költségeinek majdnem egyharmada hazai – a költségvetést is terhelő – forrás, és a pályázatok kiírásánál ezzel mindig tisztában kell lennünk.

Ennek érdekében *át kell alakítani az uniós támogatások elosztásának és pályázatainak rendszerét*. Először is, az eddigi kínálati politika helyett, a vállalkozók terveit, vagyis igényeit, keresletét kell a középpontba helyezni. Nem az állami szervek és nem a minisztériumok feladata, hogy kitalálják, milyen pályázatokra van szükségük a vállalkozóknak és az önkormányzatoknak. Ellenkezőleg: a pályázónak, vagyis a vállalkozónak és az önkormányzatnak van fejlesztési ötlete, projektje, ő szeretne valamit megvalósítani, létrehozni, erre fordítja saját forrásait, az állam feladata pedig az, hogy ehhez, kiegészítésként – az uniós források felhasználásával – kedvező finanszírozási lehetőséget, például hitelgaranciát vagy kedvezményes hitelt biztosítson. Ám az államnak egyáltalán nem feladata – amint az elmúlt években történt –, hogy az uniós

források szétszórásával, a pályázatokon keresztül kijelölje a piaci verseny nyerteseit. Nem az a dolga, hogy a pályázati rendszerrel ingyen pénzt kínáljon a vállalkozóknak vagy az önkormányzatoknak olyan projektekre, amelyeket csak azért indítanak el, mert arra uniós pályázatot írtak ki.

Jelentősen csökkenteni kell a pályázatok számát, és szintén nagymértékben egyszerűsíteni kell a pályáztatási eljárásokat, valamint a pályáztatási intézményrendszert. Célszerű világosan elkülöníteni egymástól azokat a tömeges és többnyire kis értékű pályázatokat, amelyeknél – adott pályázati feltételek esetén – minden pályázó támogatásban részesülhet, továbbá azokat a pályázatokat, amelyek többnyire egyedi nagyberuházáshoz kapcsolódnak, így előkészítésük és elbírálásuk hosszabb időt vesz igénybe.

Az Új Széchenyi Terv finanszírozási háttere

Az Új Széchenyi Terv intézkedései, pályázatai megvalósítását, s ezen keresztül a kitűzött gazdaságpolitikai célok elérését az alábbi finanszírozási modellel kívánja biztosítani:

- ▶ A finanszírozási háttér megteremtésekor a közép- és hosszú távú tervezés szempontjait követi.
- ▶ Az Európai Unióból származó források korábbi felhasználási céljait és rendszerét felülvizsgálva a 2011-2013. évekre rendelkezésre álló támogatások maximális mozgósítását, kiszámítható és hatékony allokálását tűzi ki célul, középtávra – és nem egy-egy évre – rögzítve az irányokat, pályázati feltételeket.
- ▶ A 2011-től rendelkezésre álló – és a gazdaság helyzetének megerősítésével és a növekedés beindulásával folyamatosan bővülő – hazai források, alapok, európai uniós támogatásokkal összehangolt, az Új Széchenyi Terv céljait követő felhasználást tervezi meg és hajtja végre.
- ▶ A források allokációs mechanizmusai az adott gazdaság- és szakmapolitikai céloknak megfelelően, a projektek sajátosságait figyelembe véve alkalmazzák a vissza-, illetve a vissza nem térítendő támogatási konstrukciókat, s egyidejűen törekednek a projektgazdák/pályázók saját erejének, valamint az elérhető piaci finanszírozási módok minél szélesebb körű mozgósítására.
- ▶ Az Új Széchenyi Terv finanszírozási megoldásainál, alkalmazott konstrukcióinál kiemelt követelmény: az egyszerűsítés, az átláthatóság és az ellenőrizhetőség.

Az Új Széchenyi Terv intézkedései, pályázatai finanszírozásánál 2011-2013 között elsődleges az Európai Unió forrásainak felhasználása.

A Kormány 2010. júliusában döntött arról, hogy a még rendelkezésre álló uniós források esetében döntő jelentőségű átstrukturálást kezdeményez, amelynek eredményeként a jövőben a források legalább 50%-ának a hazai kis- és középvállalkozások helyzetének megerősítését, illetve általános célként az új munkahelyek létrejöttét kell szolgálnia.

2011-2013 évek között az Új Széchenyi Terv 2000 Mrd Ft nagyságrendű EU-s támogatás és hazai forrás felhasználásával számol.

Az Új Széchenyi Terv – nyitott tervezés és együttműködés

Az első Széchenyi Terv tapasztalata, hogy az állami fejlesztés- és támogatáspolitikát csak akkor lehet sikeres, ha világosan látható és a gazdasági élet szereplői által is támogatott, az állam és a gazdasági szereplők által együttesen kialakított irányai és súlypontjai vannak. Ugyancsak az első Széchenyi Terv tapasztalata, hogy a fejlesztési irányok és súlypontok közös megvitatásához és kialakításához szükség volt egy olyan *első vitairatra*, amelyhez a vállalkozók, az önkormányzatok, és a szakmai érdekképviselők hozzáilleszthették ötleteiket, javaslataikat és természetesen kritikai észrevételeiket is.

Szakmai műhelycsoportok és a vitairat

Az Új Széchenyi Terv 7 kitörési pontjának és fejlesztési területeinek kialakítását csaknem másfél éves elemzői munka előzte meg, amelyben – több mint hetven munkacsoport keretében – mintegy ötszáz elemző és kutató, szakterületüket kitűnően ismerő gazdasági szakember vett részt. Munkájuk eredménye másfél száz tanulmány, amelyek egyenként tárták fel a lehetséges fejlesztési területeket, áttekintették a jelenlegi helyzetet, összegezték a vonatkozó kutatási eredményeket, megfogalmazták a fejlesztés irányait, és felvázolták a fejlesztés eszközeit.

Az Új Széchenyi Terv vitairatát 2010. július 28-án Orbán Viktor miniszterelnök, Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter, és Fellegi Tamás nemzeti fejlesztési miniszter mutatták be, és egyben elindították azt a társadalmi egyeztetést, melynek eredményeként elkészült az Új Széchenyi Terv.

Az Új Széchenyi Terv konzultációs szakasza

A vitairat megjelenését követően másfél hónap alatt mintegy 500 szakmai szervezet, vállalkozás, önkormányzat és civil szervezet küldte meg fejlesztési elképzeléseit, javaslatait. 2010. szeptember végétől az Új Széchenyi Terv 7 programja mentén indult el a szakmai konzultációk sorozata, melynek során az adott témakör legfontosabb gazdasági szereplői, gazdasági szervezetei, civil

szervezetek, a javaslatot beküldő vállalkozók és magánszemélyek mondhatták el javaslataikat, véleményüket.

A szakmai konzultációk nyilvánosak voltak a sajtó számára is, biztosítva ezzel a minél szélesebb tájékozási és egyeztetési lehetőségeket. A beérkezett javaslatok egy része, valamint a konzultációk anyagai, előadásai felkerültek az Új Széchenyi Terv internetes oldalára is. A beérkezett javaslatokat a kitörési pontokhoz kapcsolódó munkacsoportok folyamatosan úgy építették be a programokba, hogy a programok közötti összhang és szinergia megfelelően biztosítva legyen.

A vitairat alapján megszületett Új Széchenyi Terv a gazdaság szereplőivel összefogva és együttműködve készült azért, hogy a magyar gazdaság egészének fejlesztési terve lehessen.

Az Új Széchenyi Terv vonzó és megvalósítható jövőképet ad a következő évtizedre, ennek középpontjába két egyszerű célt helyez: régiókban nálunk legyen a legjobb élni, és vállalkozást működtetni. A foglalkoztatás bővítésével és a gazdasági növekedés gyorsításával teremthető fenntartható egyensúly és nagyobb jólét. A gazdaság talpra állítása és fejlesztése az üzleti élettel kötött szövetségen alapul, mert tíz év alatt együtt kívánunk egymillió új munkahelyet teremteni.

ÚJ SZÉCHENYI TERV PROGRAMJAI

1.

**GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG –
EGÉSZSÉGIPARI PROGRAM**

1. GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG – EGÉSZSÉGIPARI PROGRAM

HELYZETKÉP

Az egészségipar magában foglalja hazánk kivételesen gazdag termál- és gyógyvízkészletének, geotermikus adottságainak hatékony, sokrétű kiaknázását és hasznosítását, másrészt – ezzel összefüggésben – az egészség megőrzését és helyreállítását, az egészségtudatos életmódot szolgáló termelő és szolgáltató iparágakat harmonikus rendszerbe kapcsolja össze. Jelentőségét meghatározzák kapcsolódásai a gazdaság szinte minden területéhez, a kedvező természeti adottságok, a felhalmozott szellemi tőke és az egyre nyitottabbá váló nemzetközi piac. A gyógy- és termálturizmus fejlesztése már az első Széchenyi Terv turizmus-fejlesztési programjának is egyik legsikeresebb része volt.

Az egészségipar valamennyi nemzetgazdasági prioritásnak megfelel, mivel rendkívül innovatív és kutatásigényes területei vannak, jelentős, még részben kihasználatlan külpiaci lehetőségekkel, és igen komoly, tovább bővíthető munkaerőbázissal rendelkezik. Az egészségipar fejlődése és kiemelt kezelése kedvezően befolyásolhatja a számos gonddal terhelt egészségügy ellátó- és finanszírozási rendszerének elengedhetetlen reformjához szükséges széles körű konszenzus megteremtését.

Az egészségipar akkor lehet valóban kitörési pont, ha megfelelő, fizetőképes kereslet lesz termékei és szolgáltatásai iránt. A külföldi és a hazai keresletre egyaránt számítani és építeni kell, mint ahogyan ez bebizonyosodott a korábbi egészségturisztikai fejlesztések esetében is.

Az egészségipari fejlesztéseket, mint a magyar gazdaság egyik kitörési pontját az alábbi adottságokra alapozhatjuk:

- ▶ Gyógyvízkészletünk mennyiségében, és még inkább minőségében (a vizek gyógyhatásának sokféleségét tekintve) világszinten is egyedülálló;
- ▶ A gyógyvízre alapozott turizmusban, a gyógytényezőkre alapozott rehabilitációban komoly hírünk és hagyományaink vannak, és az ezzel kapcsolatos létesítményeink is ismertek a világban;
- ▶ A nemzetközi kutatások és listák alapján a „Best Spa Vacations – Europe” listáján Budapest a 2., Hévíz pedig a 13. helyet foglalja el;
- ▶ Magyarországon nő az orvosi szolgáltatásokra alapozott turizmus szerepe: a fogászati turizmusban kifejezetten jól pozícionáltak vagyunk, (pl. jelenleg még

európai piacvezető Magyarország a teljes piac közel 40%-ával) és feljövőben van az esztétikai sebészet is. Az NHS (a brit Nemzeti Egészségügyi Szolgálat) szakértői szerint Magyarország piacvezető Európa fogászati szolgáltatási piacán, és a plasztikai sebészetben is kiemelkedő helyen vagyunk;

- ▶ A wellness turizmus dinamikusan fejlődő, már létező infrastruktúrájú ágazat Magyarországon, és kezdi felismerni a hozzáadott egészségügyi szolgáltatások jelentőségét;
- ▶ Megfelelő felkészültséggel, tudással, igen jól képzett szakemberekkel rendelkezünk;
- ▶ A magyar orvostudomány, az ezzel kapcsolatos kutatások, személyiségek világszinten ismertek, de az egészségipar más területein is kiemelkedően jó referenciáink vannak;
- ▶ A Pető Intézet, a Pető-módszer a világon ismert és elismert hungarikum, azaz az innovatív rehabilitáció területén is ismertek vagyunk, nem csak a gyógy-ényezőkire alapozott rehabilitáció az erősségünk;
- ▶ Gyógyszergyártásunk nagy tradíciójú, nemzetközileg is ismert, a térségben még mindig vezetőnek számít;
- ▶ Kiválóak a magyar kutatási eredmények az élettudományok területén, a genomikától az info-bionikáig számos területet említve.

Mindezek alapján az egészségipar ideális pozicionálási alap Magyarország számára:

- ▶ Megfelelő adottságokkal, létező és ismert hagyományokkal rendelkezik;
- ▶ Tartósan növekvő, a világban is folyamatosan felértékelődő piac;
- ▶ A növekvő emberi élettartam egyre szélesebb igényt teremt a megélt évek minőségének javítása iránt, amihez várhatóan egyre bővülő fizetőképes kereslet társul;
- ▶ Pozitív képpel, pozitív attitűddel pozicionálja az országot;
- ▶ A tudásalapú társadalomban felértékelődik a tudás hordozója és alkalmazója, a munkát végző, értékteremtő ember;
- ▶ Az egészségipar eredményei jótékonyan hatnak a lakosság egészségi állapotára, ezzel az ország egyik legfontosabb problémájára ad választ és növeli a gazdaság teljesítőképességét;

A GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG – EGÉSZSÉGIPARI PROGRAM CÉLJAI

A Gyógyító Magyarország – Egészségipari program egyrészt hazánk termálvízkészletének, geotermikus adottságainak jobb, hatékonyabb kihasználását célozza meg, másrészt – ezzel összefüggésben – az egészség megőrzését és helyreállítását, az egészségtudatos életmódot szolgáló termelő és szolgáltató iparágakat kapcsolja harmonikus rendszerbe.

A program központi eleme tehát a termálvízkészlet komplex hasznosítása, illetve a rá épülő termékek és szolgáltatások egységes rendszerbe foglalása, és kormányzati prioritássá tétele mind a fejlesztés- és támogatáspolitikában, mind a marketing terén. Ebből következően számos ponton kapcsolódik több nagy, önállóan – tehát nem csak e program részeként – értelmezhető ágazathoz.

A Gyógyító Magyarország – Egészségipari program nem az egészségügyi ellátórendszer finanszírozásának, illetve megújításának programja, hanem hazánk egyik világszinten kivételes adottságának, gazdag termálvízkincsünknek sokrétű hasznosítását, annak lehetséges irányait, szerteágazó gazdasági kapcsolódásait azonosító, és az érintett területek közti szinergiák kihasználását célzó program.

Az egészségipar fejlesztése egy olyan „nemzeti ipar” kifejtését tűzi ki célul, amely a hazai természeti adottságokra és humán erőforrásokra épít, és ezáltal stratégiai előnyt biztosíthat számunkra.

A Gyógyító Magyarország – Egészségipari program az alábbi célok megvalósítását segíti:

► *Elmaradott térségek felzárkóztatása*

Egyes elmaradott, városhiányos, esetenként határ menti térségekben, komplex társadalmi- és gazdaságfejlesztési programok megvalósítása.

► *A geotermikus energia komplex hasznosítási lehetősége*

Ez magában foglalja mind a magas, mind az alacsony hőmérsékletű gyógyvizeknél a gyógyászati felhasználás előtti és utáni energetikai hasznosítást, a gazdaságos és fenntartható energia-felhasználást és üzemeltetést, az esetenkénti energetikai függőség oldását, az önellátó energiaellátás biztosítását.

► *Természeti adottságok védelme, a minőség garantálása*

A magyarországi egészségturizmus természeti adottságaink és humán erőforrásaink jó minőségére alapozható. A hosszú távú nemzetközi versenyképesség alapfeltételének biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a vízbázisvédelemre, a gyógymedencék rendszeres ellenőrzésére és minőségbiztosítására

minden szolgáltatási körben, a vízfelhasználás és -újrahasznosítás ösztönzésére, modern technológiák bevezetésére, a minőségi védjegyek felülbírálatára.

► *Az ország versenyképességének tartós növelése*

Az egészségipar résziparágainak többsége a termelés vagy a szolgáltatás kibocsátását növeli. Egy olyan „nemzeti ipar” jöhet létre, amely stratégiai előnyt biztosíthat számunkra, és összetéveszthetetlenül jellemző hazánkra. A program sok új munkahelyet hoz létre, számottevő jövedelmet termel, így növeli a nemzeti összterméket.

► *Tudásfejlesztés*

Az egészségipar, az egészségturizmus minőségfejlesztésének egyik elengedhetetlen kelléke a szaktudás és az ezt elősegítő tudástár bővítése és fejlesztése. A nemzetközi trendeket ismerő szakembergárda magával vonzza az új technológiák bevezetésének törvényszerűségét is.

A GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG – EGÉSZSÉGIPARI PROGRAM VÁRHATÓ EREDMÉNYEI

Az egészség pozitív üzenet, ami pozitív kontextusba helyezheti Magyarországot, más területeken is előnyt szerezve. Az egészség marketing értéke, de általánosságban a „zöld”, vagy az étellel, az egészséggel kapcsolatos országgép-elemek az utóbbi években felértékelődtek. A fejlett európai országokban egyre nő az idős korosztály aránya. Ez a tendencia az egészséghez kötődő szolgáltatások és termékek iránti kereslet, illetve a velük kapcsolatos információk, üzenetek iránti fogékonyság folyamatos növekedését vetíti előre, s ezen a bővülő piacon kívánja pozicionálni Magyarországot. A program sikere révén minden olyan ágazat fejlődik, amely a pozitív, vonzó magyar országgép kialakítását segíti, s ezáltal érdekelt annak jól azonosítható, hiteles és hatékony képviselőjében.

- Jelentős munkahelyteremtő hatás;
- A kkv-szektor megerősödése, versenyképességének javulása;
- Tartós gazdasági növekedés biztosítása;
- A területi és társadalmi különbségek csökkenése;
- A lakosság egészségi állapotának javulása;
- Jól képzett szakembereket igényel, ezáltal az oktatás-képzés élénkülése;
- Magyarország külső energiafüggőségének csökkenése;
- Fenntartható fejlődés biztosítása mind környezeti, mind makrogazdasági, mind társadalmi szempontból;
- Erősségeinkből, természeti adottságainkból, speciális tudásunkból stratégiai előny kovácsolódik.

A GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG – EGÉSZSÉGIPARI PROGRAM FELÉPÍTÉSE

Az Egészségipari program prioritásai és alprogramjai

A Gyógyító Magyarország – Egészségipari program két fő prioritása:

- Az egészségiparra épülő turizmus
- A termál-egészségipar

Az egészségiparra épülő turizmus prioritás célja, hogy a turizmus és az egészség kapcsolatát tágran értelmezve keretet szabjon az egészségturisztikai, illetve az ahhoz kapcsolódó, a testi és lelki egészség megtartását is szolgáló egyéb minőségi turisztikai termékek és szolgáltatások, illetve az ezt kiszolgáló, koordináló intézményrendszer fejlesztésének.

A termál-egészségipar prioritás a termál-, gyógy- és ásványvizek felhasználásának lehetséges területeit, ágazati kapcsolódási pontjait, az egészségiparra épülő innovációs programelemeket, valamint az egészségipar fejlődését „kiszolgáló” háttérágazatokat határozza meg.

Az egészségiparra épülő turizmus prioritás alprogramjai

- Egészségturizmus alprogram
 - Természeti gyógytényezőkre épülő egészségturizmus
 - Orvosi szolgáltatásokon alapuló egészségturizmus
- Az egészségturizmushoz kapcsolódó minőségi (komplex) turisztikai kínálat-fejlesztés alprogram
- Turisztikai intézményrendszer fejlesztése
 - Helyi és térségi TDM szervezetek fejlesztése
 - TDM informatikai rendszer beszerzése

A termál-egészségipari prioritás alprogramjai

- Geotermikus energia egészségipari hasznosítása alprogram
- Növényházi kertészet alprogram
- Termál-, gyógy- és ásványvizek komplex hasznosítása alprogram
 - Szépségipar, kozmetikumok
 - Ásványvíz- és gyógyvízpalackozás
- Egészségipari innováció alprogram
 - Gyógyszeripar
 - Orvosi műszergyártás
 - Biotechnológia, nanotechnológia
 - Balneológia

- ▶ Termál-egészségipar háttérágazatai alprogram
 - Egészségiparhoz kapcsolódó oktatás
 - Specializált építőipar
 - Egészségipari klaszterek

1.1. EGÉSZSÉGIPARRA ÉPÜLŐ TURIZMUS

1.1.1. EGÉSZSÉGTURIZMUS ALPROGRAM

Helyzetkép

Az egészségturizmus két ága

- ▶ Természeti gyógytényezőkre épülő egészségturizmus
- ▶ Orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus

Az egészségturizmus egy tartósan fejlődő, folyamatosan bővülő piac a világon, és Európában ennek a piacnak a további bővülése várható. Ezen a dinamikusan fejlődő piacon Magyarország jó startpozíciókkal rendelkezik. Ugyanakkor a globális piacfejlődés nem feltétlenül jelent automatikus, arányos fejlődést a magyar piacon. Magyarország jelenlegi piaci előnyei ugyanis olyan tényezőkre alapozottak, amelyek önmagukban nem garantálják a piac további arányos, automatikus fejlődését. Ez a piac a külső determinációk miatt garantáltan tartósan bővülni fog, ugyanakkor a piaci pozíció őrzése fejlesztéseket és szemléletváltást igényel.

Az egészségturizmus perspektívái Magyarországon

Magyarország kiváló természeti (hidrogeológiai) adottságainak köszönhetően Európa egészségturisztikai nagyhatalmai között foglal helyet. Hazánk területének 80%-a alatt termálvíz bújik meg. A Kárpát-medence felszín alatti vizei – a világon egyedülálló módon – egyszerre magas hőmérsékletűek, és magas ásványi anyag tartalmúak.

Gyógyvízkincsünk kiaknázása komplex módon a ráépülő szolgáltatások minőségének fejlesztésével és az orvosi bizonyítékokat is magában foglaló marketinggel lehetséges. Az orvosi szolgáltatások esetében az árelőny típusú piaci pozíciónkat minőségelőnyre kell konvertálni.

Az egészségturizmus fejlesztését a jövőben a turisztikai és az egészségügyi szakmai elvárások összehangolásával szükséges folytatni. Az egészségmegőrző szolgáltatások jelentőségének erősödése nélkülözhetetlen, de a háttérrel a hagyományos balneoterápiára épülő kezelések adják. Ilyen típusú fejlesztés azokban a térségekben indokolt, ahol a termálvízkincs olyan jelentősnek mondható, hogy – együtt e vizek kommunális, energetikai és mezőgazdasági hasznosításával – egy egész régió komplex fejlesztésének egyik meghatározó motorjává válhat.

Szükséges a gyógyfürdők egyedi arculatának megteremtése és annak egyértelmű piaci kommunikációja is. A kínálatot nemcsak bővíteni, hanem specializálni is kell.

Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturisztikai szolgáltatások közül egyedülálló módon, önerejükből európai piacvezető pozíciót értek el azok a magyar mikro-, kis- és középvállalkozások, amelyek az elmúlt évtizedben Budapestet tették a fogászati turizmus fővárosává. Az európai árversenyben kialakított vezető hely azonban csak olyan szolgáltatási minőséget szabályozó körülmények között lesz hosszútávon megőrizhető, amely a szolgáltatást igénybevevők számára – országhépet is meghatározó – garanciát jelent. Ezt gazdasági folyamatokat szervező intézményekkel lehet elérni, mely intézmények nem a már kialakult piaci mechanizmusokat szabályozzák, hanem a piaci mechanizmusokat finomítják, a hazai szolgáltató szektor szereplőinek fejlesztése mellett.

Az egészségturizmus az egészségipar húzóága

Az egészségturizmus fejlesztésével olyan programokra van szükség, melyek az életminőség javítását szolgálják, az egész országra kiterjednek, térségeket ölelnek át, a gazdaság felemelkedését, a munkahelyteremtést, az egészséges életmód terjedését, a környezet fenntartható fejlesztését egyaránt elősegítik. Ma már számos tudományos kutatás alátámasztja, és gyakorlatilag valamennyi szakmai vélemény megerősíti, hogy az egyik kitörési lehetőség hazánk számára az egészségiparon belül az egészségturizmus elemeit és gondolatait komplexen magában foglaló program életre hívása és megvalósítása.

Az egészségturizmus fejlesztésének előzményei

Az ország rendkívüli adottságait és lehetőségeit felismerve, az ezredfordulót követő években az egészségturizmus fejlesztése új lendületet vett, melynek motorja a 2000-ben meghirdetett első Széchenyi Terv turizmusfejlesztési programjának egészségturizmus alprogramja volt. A főképp fürdő-, valamint szálláshely-fejlesztések elengedhetetlennek bizonyultak ahhoz, hogy Magyarország kínálata újra versenyképes lehessen a minőségi európai fürdőkkel.

Az első Széchenyi Terv keretében – jelentős összegű támogatások segítségével – megvalósultak meglévő fürdők és a fürdőkhoz kapcsolódó szálláshelyek fejlesztései, bővítései (Bük, Harkány, Debrecen, Gyula, Hajdúszoboszló, Zalakaros stb.), valamint zöldmezős új beruházások is (Sárvár, Győr, Pápa, Cegléd, Zalaegerszeg, Kehidakustány stb.).

Az Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatóság nyilvántartása szerint Magyarországon mintegy 1200 hévízkút, 220 elismert gyógyvíz, 195 elismert ásvány-

víz, 70 gyógyfürdő, 5 gyógybarlang, 5 helyszíni kitermelésű iszaptelep, egy mofetta (száraz CO₂) és 13 gyógyhely található. Nemzetközi jelentőséggel bíró fürdőink száma 17, melyek földrajzi eloszlását tekintve egyértelműen látszik, hogy Nyugat-Dunántúl és Közép-Magyarország – a budapesti gyógyfürdők révén – rendelkezik markáns nemzetközi vonzerejű gyógy- és termálfürdőkkel.

A nemzetközi jelentőséggel bíró fürdőhelyek az ország vendégforgalmának egyre nagyobb arányát bonyolítják: 1999-ben 48,4%-kal, 2009-ben pedig már 56%-kal részesültek az országban töltött vendégéjszakák számából.

A térségben található országok (Szlovénia, Ausztria és Csehország) fürdői és fürdőhelyei konkurenciát jelentenek hazánk számára. A környező országok fejlesztési elképzelései között is kiemelten szerepel a turizmus és azon belül az egészségturizmus fejlesztése, így hasonló jellegű fejlesztések fognak megindulni Romániában és Szlovákiában is. Az élmény- és wellness-kínálat szolgáltatási színvonalának és a turisztikai szolgáltatások komplexitása tekintetében jelentős lemaradásban vagyunk a versenytársainktól.

Magyarországon az egészségügyi szolgáltatásokra épülő turizmus szerepe is folyamatosan növekszik (pl. fogászati turizmus). A küldő országok köre is kiszélesedett: habár a betegek túlnyomó többsége az Egyesült Királyságból, Írországból, Dániából, Németországból és Svájcban érkezik, ám egyre gyakoribbak az olasz, holland, orosz, illetve a tengerentúli páciensek is. A legfőbb húzóerő a hazánk által garantált kiemelkedően jó ár-érték arány, ami azt jelenti, hogy a nyugat-európai árak feléért vagy harmadáért biztosítja az egészségügyi szolgáltatások ugyanazon minőségét.

A KSH felmérése alapján a turisztikai céllal érkező külföldi látogatók egészségmegőrzésre és orvosi kezelésekre mintegy 83,6 Mrd Ft-ot költenek, ami megoszlik a turisztikai (fürdők, szállodák) és az egészségügyi szolgáltatók (fog- és egyéb orvosok/egészségügyi intézmények) között.

Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus folyamatos növekedését alapul véve, ez a terület – megfelelő támogatási pontokkal – úgy hathat pozitívan a turizmus teljes egészére, hogy annak kiemelt pilléreit is közvetlenül segíti. A régióink országaiban ugyanis a közvetlen egészségügyi/orvosi szolgáltatásokat kínáló turisztikai program jelenleg nem élvez prioritást, hiszen az országok leginkább természeti adottságaikat kihasználva szerezték meg és őrzik versenyelőnyüket, nem pedig szaktudást és magas minőségű egészségügyi szolgáltatásokat kínálva.

Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus lehet az egészségturizmus és ezzel együtt nem csak az egészségipar, de a magyar turizmus egyik kitörési pontja. Lehetőséget biztosít, hogy a régióban ezen a területen jelentősen növeljük turisztikai versenyképességünket.

Természeti gyógytényezőkre épülő egészségturizmus

Az egészségturizmus fontos eleme, hogy a szolgáltatások valamilyen gyógytényezőre – gyógyvízre – épülnek, meghatározott ideig tartanak, gyógyászati intézményben vehetők igénybe. Az egészség fogalmának újraértelmezése nyomán nemzetközileg kialakult új követelmények azt diktálják a szolgáltatóknak, hogy a jövőben még inkább a középpontba helyezzék az egyént, még magasabb színvonalú szolgáltatásokat és személyre szabott ajánlatokat vigyenek a piacra.

A magyar gyógyturizmus klasszikus ága, deklarált zászlóshajója a termálvízre alapozott gyógy- és wellness turizmus. A gyógyítás mellett a prevenció és a rehabilitáció lehet a következő kiugrási lehetőség a gyógyfürdőkben.

A „nem vizes” gyógyhelyek jelentősége a jó környezeti minőségnek (fizikai, kémiai tényezők együttes hatása) köszönhetően felértékelődik a környezet- és egészségtudatos turisták és a légzőszervi, allergiás betegek számára. Míg a termál- és gyógyvizes attrakciók között itthon és nemzetközi szinten is egyre élesebb verseny alakul ki, addig a gyógybarlangok, mofetta olyan természeti képződmények, amelyek nem reprodukálhatóak, egyediségüket hosszú távon is képesek megőrizni. A „nem vizes” gyógyturisztikai kínálattal differenciáltabbá válhat Magyarország kínálata, és a földrajzi adottságok következtében kevésbé frekvenciált területeket is bekapcsolhat az egészségturizmusba.

Az egészségturizmus legújabb trendje a *medical wellness*, mely olyan tudományosan igazolt egészségügyi eljárásokat tartalmazó szolgáltatásokra épül, amelyek az életminőség és a szubjektív egészségérzet tartós javulását segítik elő, illetve az egészségtudatos életforma támogatását szorgalmazzák. A hagyományos wellness-hez képest az orvosi kontroll és programozottság a fő különbség, az alapvetően egészséges vendégek alapos orvosi állapotfelmérés után – tudatosan – veszik igénybe az egészségi állapotuknak leginkább megfelelő wellness szolgáltatásokat.

Míg a wellness elsősorban a belföldi vendégeket motiválja, és fejlődésében a divat trendnek komoly szerepe van, a medical wellness az egészségtudatosság irányába alakítja a keresletet.

Orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus

Az elmúlt évek tendenciájaként Magyarország az orvosi szolgáltatások bizonyos – nem sürgősségi esetben végzett – orvosi, egészségügyi területein ma igen jól pozicionált, így egyes szegmensekben (pl. fogászat, esztétikai sebészet) Európában a piacvezetők között vagyunk.

Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus területén a vezető szolgáltató országok két nagy csoportba oszthatók:

- ▶ árelőny miatt preferált országok,
- ▶ minőségelőny és hiánypótlás miatt preferált országok.

A legfőbb húzóerő a hazánk által garantált kiemelkedően jó ár-érték arány. A magas minőségi színvonalú egészségturisztikai szolgáltatások megvalósítása érdekében törekedni kell azon orvosi szolgáltatások fejlesztésére, illetve olyan veleszületett rendellenességek, betegség vagy sérülés utáni állapot kezeléséhez, kezeléssorozathoz kapcsolódó fejlesztések támogatására, amelyek ország- vagy régióhatáron átnyúló utazásokat, és hosszabb távú tartózkodást eredményeznek szálláshely és turisztikai programcsomagok igénybevételével. A fejlesztések szigetszerűen, jól körülhatárolható gyógytérsekben lehetnek sikeresek, ahol a gyógytényezőkre épülő megfelelő színvonalú turisztikai szolgáltatásokat egészíti ki háttér-infrastruktúraként. A fejlesztéseknek elsődlegesen a nagy értékű diagnosztikus-, terápiás-, rehabilitációs célú beavatkozásokhoz és/vagy egyéb rehabilitációs célú tevékenységekhez, illetve egyes egészségi állapotokban (fejlődési rendellenességek, maradványtünetek) speciális módszereket alkalmazó, nemzetközileg elismert hungarikumnak számító készségfejlesztésekhez kell kapcsolódniuk, továbbá fejleszteni kell az egyes szakágak piacszerzési és piacszervezési tevékenységét komplex módon átfogó intézményi háttérszolgáltatóit is.

A dinamikusan fejlődő egészségturisztikai piacon Magyarország jó startpozíciókkal rendelkezik ugyan, jelenlegi piaci előnyei azonban olyan tényezőkre alapozottak, amelyek önmagukban nem garantálják a piac további arányos fejlődését. A gyógyvízkiáramlásunk kiaknázása a ráépülő szolgáltatások minőségének fejlesztésével és az orvosi bizonyítékokat is magában foglaló marketinggel lehetséges. Az orvosi szolgáltatások esetében az árelőny típusú piaci pozíció minőségelőnnyé változtatható, magas színvonalú hiánypótló kezelések turisztikai szolgáltatásokkal kiegészített kínálatának fejlesztése révén.

Az egészségturizmus alprogram céljai

- ▶ Az egészségturizmus termál- és gyógyvízre épülő ágának európai vezető hatalmává válni;
- ▶ Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus piacán egyes szakmacsoportokban megszerzett vezető pozíciókat megőrizni, illetve az azokban felhalmozott tapasztalatok, jó gyakorlat terjesztésével más szakmacsoportok tekintetében is tovább erősödni.

Az egészségturizmus alprogram fejlesztésének eszközei

- ▶ Az országos és térségi arculat kialakítása és komplex programok tudatos és következetes végrehajtása;
- ▶ A „vízbázisú” gyógy- és wellness turizmus fejlesztése;
- ▶ A gyógygázra, gyógybarlangra, klimatikus gyógyhelyekre építhető egészségturizmus fejlesztése;
- ▶ A gyógyhelyek fejlesztése;
- ▶ Fürdő-desztinációk, attrakciók, és települések fejlesztése;
- ▶ Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus fejlesztése;
- ▶ Gyógytérsegek – gyógyászati szolgáltatások minőségbiztosítása;
- ▶ Az egészségturizmus forgalmának nyilvántartása, és a keletkező adatbázis hasznosítási rendszerének kidolgozása;
- ▶ Vízbázis védelem.

Az országos és térségi arculat kialakítása és komplex programok tudatos és következetes végrehajtása

- ▶ Ki kell alakítani Magyarország egységes, a természeti gyógytényezőkön és orvosi szolgáltatásokon alapuló egészségturisztikai arculatát;
- ▶ A regionális és helyi arculat kialakításában elsődleges feladat az egészségturisztikai kínálat tematizált és célcsoport-orientált profiljának meghatározása;
- ▶ A fejlesztésekben döntő szerepe kell, hogy legyen a pozicionálásnak, az egyediséget tükröző profilok meglétének, valamint a márka tudatos és következetes építésének;
- ▶ A marketingben erősen kell használni az orvos-szakmai érvrendszert, a víz unikális jellegét, teljes terápiás spektrumát.

A „vízbázisú” gyógy- és wellness turizmus fejlődése érdekében

- ▶ a gyógyfürdőket, gyógyszállókat, szakosodott egészségügyi intézményeket az infrastruktúra és a kiszolgálás minőségében a wellness- és élményfürdők színvonalára kell felhozni. A wellness- és élményfürdő-fejlesztéseket gyógyvízzel rendelkező, már működő magán- vagy közfinanszírozott egészségügyi szolgáltatókkal, gyógyfürdőkkel együttműködve, komplex szolgáltatási rendszert képezve kell támogatni;
- ▶ A gyógyvíz alapú szolgáltatásokat ki kell egészíteni orvosi szolgáltatásokkal, ennek során törekedni kell, hogy a gyógyfürdőkben elérhető és a kapcsolódó szolgáltatások együtt, lehetőleg az adott probléma teljes vertikumát, vagy minél nagyobb részét lefedjék a térségben;

- ▶ Külföldi piacainkon főként magánbiztosítók felé érdemes nyitni, mert az állami tulajdonú társadalombiztosítók számára a megfelelő szolgáltatási színvonalon és elfogadható árakon kívül az is szempont, hogy a közfinanszírozásból elérhető bevételek önmagukban nem tartják el ezt a szegmenst. Bármilyen hazai gyógytényező, vagy egyéb egészségügyi szolgáltatás elfogadtatása érdekében nélkülözhetetlen, hogy azok hatásossága és biztonságossága az „*evidence based medicine*” elveinek megfelelően legyen alátámasztva;

A gyógygázra, gyógybarlangra, klimatikus gyógyhelyekre építhető gyógyturizmus érdekében

- ▶ a „vizes” gyógyturisztikai kínálathoz hasonlóan magas színvonalú és komplexitású gyógyhelyekre jellemző választék létrehozása, a gyógyturisták számára szabadidős programkínálat, környezettudatos szállás- és vendéglátó szolgáltatások kialakítása;
- ▶ A gyógybarlangok, klimatikus gyógyhelyek törzskönyvi nyilvántartása jogi szabályozásának felülvizsgálata, a minősítés aktualizálása szükséges.

A gyógyhelyek fejlesztése

- ▶ Az egészségturisztikai kínálatot nemzetközi viszonylatban a jelenleg is meghatározó szolgáltatók fogják képviselni. A gyógyturizmusban az egymástól megkülönböztethető, saját arculattal rendelkező gyógyhelyek kialakítását kell ösztönözni;
- ▶ A gyógyhelyek orvos-szakmai alapon, vagy tematizált élményszolgáltatás alapján történő specializációját meg kell kezdeni, és a kommunikációban is előtérbe kell helyezni. Időszerűvé vált továbbá a gyógyhelyek és gyógyszállodák minősítéséről szóló jogi szabályozás felülvizsgálata, amely egyfajta egészségügyi szempontú minőségbiztosításként versenyelőnyt eredményezhet külföldi versenytársainkkal szemben.

Fürdő-desztinációk, attrakciók és települések fejlesztése

- ▶ Az új, alulról építkező, az önkormányzati, vállalkozói és civil szférát tömörítő turisztikai intézményrendszer, a helyi- és térségi desztináció-menedzsment szervezetek kialakítása a nemzetközi és országos jelentőségű fürdők környezetében felgyorsíthatja azoknak a fejlesztéseknek a megvalósulását, amelyek kínálatbővítő és szezonhosszabbító hatásúak lehetnek;
- ▶ A fürdő-desztinációkban a szolgáltatási struktúra változtatása, új, a profilhoz illeszkedő gyógyászati funkciók kialakítása, a gyógy- és termálfürdők rekonstrukciója, bővítése és korszerűsítése, attrakciókat befogadó térségek turisztikai fogadóképességének javítását célzó fejlesztések szükségesek;

- ▶ Több olyan fürdőváros, illetve értékes gyógytényező van, ahol érezhetően szükséges lenne nagyobb kapacitású, ismert lánchoz tartozó szálloda megjelenése. Igény mutatkozik komolyabb méretű, jelentős orvosi turizmust generálni tudó gyógyászati központok melletti szálláshelyek építésére is. Ezen túlmenően támogatandó minden olyan piacképes szálláshely, mely az egészségturizmusban valami újdonságot tud nyújtani, megfelel a legújabb keresleti trendeknek, pl. családi wellness, medical wellness, selfness vagy soulness.

Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus fejlesztése

Az orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturizmus fejlesztése elsősorban a nem közfinanszírozott ellátásra helyezi a hangsúlyt, de az egészségturizmusban realizálható bevételek növelésével a hazai közfinanszírozott egészségügyi infrastruktúra hiányosságainak felszámolását is elő kell segíteni. A közfinanszírozásban működő szolgáltatások fejlesztése során ezért a minőségjavítás a cél.

- ▶ A meglévő orvosi és egészségügyi kapacitások bővítése, minőségének javítása, és új, magas minőségi színvonalú egészségügyi szolgáltatások létrehozása szükséges, amelyeket a páciensek piaci alapon, jellemzően nem a kötelező egészségbiztosítás keretében nyújtott közfinanszírozott egészségügyi ellátás keretében, magas szintű szállodai és más turisztikai szolgáltatásokkal együtt vesznek igénybe;
- ▶ Folyamatos benntartózkodás mellett végzett nagy értékű diagnosztikus-, terápiás-, rehabilitációs célú beavatkozásokhoz és/vagy egyéb rehabilitációs célú tevékenységekhez szükséges infrastruktúra kialakítása, fejlesztése, orvosi műszerpark mennyiségi és minőségi fejlesztése elengedhetetlen;
- ▶ Kiemelkedő nemzetgazdasági hatású orvosi szolgáltatásokra épülő egészségturisztikai területeken minőségi akkreditációs struktúrák működésének megkezdése, szakmai védjegy honosítással, létrehozással.

Gyógytérsegek – gyógyászati szolgáltatások minőségbiztosítása

- ▶ Az egészségturizmus fejlesztésének az egészségüggyel közös átfogó célja a magyarországi kínálat nemzetközi versenyképességének és jövedelmezőségének javítása. Ennek érdekében olyan gyógytérsegeket kell létrehozni, ahol az egészségügyi szolgáltatások, kezelések és a nemzetközi/országos jelentőségű fürdők specifikumainak meghatározása megtörtént, és megfelelő színvonalú és választékú turisztikai kínálat teszi a helyszínt egyedivé és versenyképessé;
- ▶ A gyógytérsegek azokra a térségi turisztikai desztináció-menedzsment szervezetekre alapulva jöhetnek létre, ahol az egészségügyi szolgáltatók saját kínálatuk fejlesztésével, és aktív együttműködéssel partnerséget vállalnak a turizmus fejlesztésében.

Az egészségturizmus forgalmának nyilvántartása

Az egészségturizmus minden ágába érkező és ellátást igénybe vevő személyek forgalmát jelenteni kell a KSH felé. Meg kell kezdeni a statisztikai adatgyűjtést a hazai termálfürdők, egészségturisztikai szolgáltatók forgalmáról, mert csak így lehet tervezni, a szektor súlyát alátámasztani.

Vízbázis-védelem

A hazai vízbázis-védelem többnyire megfelelően szabályozott, a jogszabályok (pl. kijelölt védőidom) betartását ellenőrizni kell.

Az egészségturizmus megvalósításának támogatási elemei

- ▶ Meglévő gyógy- és termálfürdők fejlesztése, különös tekintettel a jövedelemtermelő képességük javítására, a nem közfinanszírozott egészségügyi szolgáltatáskínálat fejlesztésével;
- ▶ A gyógyhelyek, fürdődesztinációk komplex fejlesztése;
- ▶ Az egészségügyi turizmus kínálatának fejlesztése;
- ▶ A klimatikus, gyógygáz, gyógybarlangok turisztikai kínálatának kialakítása, korszerűsítése;
- ▶ Az orvosi szolgáltatásokra épülő turizmus támogatása és fejlesztése;
- ▶ Az egyes, európai szinten is kiemelkedően teljesítő orvosi szolgáltatások piacszerzési és piacszerzési tevékenységét komplex módon koordináló intézményi háttérszolgáltatók fejlesztése;
- ▶ Országosan több egységből álló, hálózati jellegű, orvosi szolgáltatásokon alapuló turisztikai szolgáltató központok fejlesztése.

Az egészségturizmus alprogram várható eredményei

- ▶ Létrejön Magyarország egyedi, más országoktól megkülönböztethető egészségturisztikai arculata, amely a természeti gyógytényezőkön és orvosi szolgáltatásokon alapuló gyógyturizmus markáns profilján alapul;
- ▶ Kialakul a regionálisan is megkülönböztethető egészségturisztikai imázs;
- ▶ Megjelennek a nemzetközi és regionális jelentőségű fürdők promóciójában a sajátos kínálatú, és egészségügyi terápiás javaslatok szerinti ajánlatok;
- ▶ Növekszik a statisztikákkal alátámasztott speciális orvosi szolgáltatásokon alapuló turisztikai vendégforgalom 150-200%-kal;
- ▶ Nemzetközi mércével mérve is nagyszabású, ország arculatot is pozitívan befolyásoló, orvosi szolgáltatásokon alapuló turisztikai marketingstratégia megvalósítása;
- ▶ Csökken a kiképzett orvosok kivándorlási hajlandósága, amely éves szinten milliárdos nagyságrendű megtakarítást jelenthet az államháztartásnak.

1.1.2. AZ EGÉSZSÉGTURIZMUSHOZ KAPCSOLÓDÓ KOMPLEX MINŐSÉGI TURISZTIKAI KÍNÁLATFEJLESZTÉS ALPROGRAM

Helyzetkép

Napjainkban csak azok a desztinációk lehetnek versenyképesek, amelyek alkalmazkodni tudnak a folyamatosan változó keresleti igényekhez, és a turisták egyre sokrétűbbé váló igényeit képesek az elvárásoknak megfelelő szinten kielégíteni. Magyarország rendkívül sokféle vonzerővel rendelkezik, a turizmus szinte minden területén tud élményt, látnivalót kínálni az idelátogatóknak. Gazdag és színes kulturális örökségünk, természeti értékekben bővelkedő nemzeti parkjaink, vadban gazdag erdőink, fürdőzésre alkalmas édesvízi tavaink, nagy múltra visszatekintő lovas hagyományaink, történelmi borvidékeink, méltán híres gasztronómiánk a turizmus sokirányú fejlesztésének alapjait teremtik meg. Mindezek ellenére Magyarország a turizmus versenyképességét elemző nemzetközi rangsorok alapján a 38. helyen, a turizmus nemzetgazdasági szerepét tekintve a 136. helyen áll, és az uniós államok között is csupán a 25. helyet foglalja el. Jellemző adat, hogy Ausztriában hatszor annyit költ egy átlagos turista, mint nálunk.

A magyarországi turizmus nemzetközi viszonylatban alacsony jövedelemtermelő képességének egyik legfontosabb oka a turisztikai termékek gazdaságossági szempontból kedvezőtlen összetétele, valamint a turisztikai vonzerőt képviselő adottságaink nem kellő fokú kihasználtsága. Főleg a magas fajlagos bevételt hozó programkínálat szűkössége akadályozza a bevételek növekedését.

A másik versenyhátrány a turisztikai szolgáltatók közötti együttműködés alacsony foka, ennek következményeként a hazai kínálatból javarészt még ma is hiányoznak azok a komplex, minőségi turisztikai termékek, amelyek egyszerre több versenyképes elemet is tartalmaznak, valamint a kínálat területileg és szezonálisan is erősen koncentrált.

A komplex minőségi turisztikai fejlesztés alprogram célja

- ▶ A minőségi szolgáltatásokat nyújtó, egyedi turisztikai termékekre épülő, a versenytárs országokétól jól megkülönböztethető turisztikai kínálatunk népszerű, széles körben ismert és kedvelt úti céllá tegye Magyarországot;
- ▶ A turizmus nemzetgazdasági szerepét, súlyát meg kell kétszerezni;
- ▶ A nemzetközi turisztikai versenyképességünket jelentősen javítani kell, ennek érdekében – a korábbi mennyiségi fejlesztések helyett – minőségi fejlesztésekre van szükség;
- ▶ A testi, lelki és szellemi egészség megőrzését elősegítő turisztikai termékek (kulturális-, öko-, vízi-, lovas-, kerékpáros-, bor- és gasztronómiai turizmus) minőségi, integrált fejlesztésére van szükség;

- ▶ A kínálat bővítését célzó termékfejlesztéssel összhangban, a látogatók tartózkodási idejének és kiadásainak növelését elősegítő szálláshelyeket, vendéglátóhelyeket és kapcsolódó turisztikai szolgáltatásokat is fejleszteni kell, törekedve azok környezetbarát kialakítására és energiahatékonyságának javítására;
- ▶ A kulturális értékek (világörökségi helyszínek, kastélyok, várak, tematikus útvonalak, egyéb épített és szellemi örökség) turisztikai célú hasznosítása;
- ▶ A komplex turisztikai kínálat kialakítása;
- ▶ Területileg differenciált fejlesztési irányok meghatározása;

A komplex minőségi turisztikai fejlesztés alprogram megvalósításának eszközei

- ▶ Turisztikai attrakciók bővítése, fejlesztése;
- ▶ Minőségi turisztikai termékek komplex fejlesztése;
- ▶ Üzleti célú szálláshelyek fejlesztésének támogatása;
- ▶ A vendéglátás technológiai hátterének fejlesztése.

A komplex minőségi turisztikai fejlesztés alprogram legfontosabb irányai

Kulturális turizmus

Az általános környezeti adottságok után a kulturális örökség az, ami leginkább befolyásolja az utazók desztináció választását. Kulturális turisztikai látnivalóink számottevő arányban hátrányos helyzetű térségekben – illetve azok közvetlen közelében – fekszenek, így ez az ágazat e területek fejlesztésének gazdasági motorja lehet. Adottságainkat azonban még mindig nem jól hasznosítjuk: általános probléma, hogy hiányzik az élményt kínáló bemutatás, nincsenek komplex turisztikai termékek, a turisztikai infrastruktúra fejlesztésre szorul. A finanszírozásban az állami szféra szerepvállalása kiemelt jelentőségű, az állami források szűkülése azonban egyre nagyobb problémát jelent. Az európai uniós pályázati lehetőségek a fejlesztések területén segítséget jelentenek, de a létesítmények működtetése, fenntartása tekintetében nem vehetők igénybe.

A kulturális turizmus fejlesztési eszközei

- ▶ Kulturális turisztikai vonzerők klasszifikációja, az egyes vonzerők jelentőségének objektív meghatározása;
- ▶ Területileg differenciált fejlesztési irányok meghatározása, a helyi jellegzetességekre építve, meglévő értékeink jobb hasznosítása;
- ▶ A kulturális turisztikai attrakciók élmény termékekké alakítása, komplex kínálat kialakítása (attrakciók, turisztikai szolgáltatások);

- ▶ A kulturális-turisztikai kínálat kapcsolódási pontjainak megteremtése, a kulturális attrakciók minden egyéb turisztikai kínálati szegmensben (aktív turizmus, egészségturizmus) való megjelenése, és az egyes termékek közötti szorosabb együttműködés;
- ▶ A kulturális identitás széles körű erősítése, az érdeklődés felkeltése a kultúra iránt (különösen fontos a fiatal korosztály), a szemléletformálás, illetve kulturális értékeink megismertetése, a közösségek építésének támogatása, az önkéntes munkavégzés kereteinek megteremtése és a gyermekek fokozott bevonása a kulturális tevékenységekbe;
- ▶ Turisztikai ajándéktárgyak termékkörének kialakítása, turisták számára elérhetővé tétele (egységes arculat, garantált minőség stb.);
- ▶ A szakterület munkatársainak folyamatos képzése, nyelvtudás fejlesztése, friss szakmai ismeretek átadása, tapasztalatcsere lehetőségének biztosítása;
- ▶ Határon átnyúló kapcsolatok erősítése.

Vízi turizmus

Az aktív turizmus formái az egyik legfontosabb eszközei az egészség megóvásának, helyreállításának, hiszen az aktív üdülési formák segítenek a fizikum megőrzésében vagy javításában. Ezek egyike a vízi turizmus. A víz, a napfény, a tiszta levegő, a csend, az üde zöld környezet, az evezés adta harmonikus mozgás, a szabadban való táborozás együttes hatása, tíz- és tízezreket hódított meg hazánkban és vonzza vissza évről évre a bel- és a külföldi vendégeket a hazai vizekre.

Magyarországon a vízi turizmusnak hagyományai vannak. Gróf Széchenyi István kezdeményezésére indult el hazánkban az evezés, a vízi túrázás. Ő hozta az akkori Magyarországra az első evezős csónakokat, ő tette meg az első hazai, sportszerű evezőstúrát, ő hozta létre 1834-ben az épülő Lánchíd tövében a „Csónakdát”, majd a „Hajósegyletet”, az első csónakklubot.

Hazánk folyó- és állóvizei megfelelő vízi turisztikai adottságokkal rendelkeznek, azonban még nem adottak a feltételek a vízi turizmusban részt vevők magas minőségi színvonalon történő fogadására, így a hazai vízi turizmus nemzetközi összehasonlításban nem lehet versenyképes.

A vízi turizmus fejlesztési eszközei

- ▶ A kézzel hajtott és kisebb motoros vízi járművek fogadására alkalmas kikötő-hálózat kiépítése;
- ▶ Nemzetközi színvonalú, az EU-s országok kikötőépítésre vonatkozó előírásainak megfelelő komplex „marina”-szolgáltatásokkal rendelkező motoros, illetve vitorlás jacht-kikötők, kikötőhálózat létrehozása – kikötőmóló/partfal, üzemanyag, víz vételezése, elektromos áram csatlakoztatása, szennyvíz ürítése, hajó

őrzése, turisztikai információ és programcsomagok nyújtása, gépkocsibérlési lehetőség, vendéglátóegységek, szálláshely, ajándékvásárlás, postai és telekommunikációs szolgáltatások, javítások elvégzése, szükség esetén daruzás, vagy súlypálya használat stb.;

- ▶ Közforgalmi hajózási kikötők, hajóállomások, kiszolgáló épületek építése, bővítése, rekonstrukciója, a megközelítéshez szükséges út és több autóbusz fogadására is alkalmas parkolási lehetőség biztosítása;
- ▶ Személyhajók, kabinos üdülőhajók és konferenciahajók fogadásához szükséges kikötők felújítása, bővítése, valamint új kikötők építése;
- ▶ A minősítési rendszer kidolgozása;
- ▶ A vízi turisztikai szakember-képzés erősítése, a vízi túravezetők képzésére vonatkozó jogi szabályozás megalkotása;
- ▶ A szereplők közötti együttműködés szorosabbá tétele;
- ▶ Információs és segélyhívó hálózat fejlesztése;
- ▶ A kínálat hazai és nemzetközi piacon történő népszerűsítése;
- ▶ A vízparti vízitúra-bázisok összekapcsolása a térség kerékpáros úthálózatával, amellyel a két aktív turisztikai ág egy létesítmény által történő kiszolgálása és kiegészítő programként a résztvevők egymás tevékenységébe való bekapcsolása válik lehetővé.

Lovas turizmus

Magyarország neve évszázadok óta összefonódik a lóval, országunk imázsában fontos helyet foglal el a „lovas nemzet” kép. Köszönhetően a kedvező terepadottságoknak, a lovaglásra és lótenyésztésre kiválóan alkalmas területeinknek, változatos növény- és állatvilágunknak, a lovas turizmushoz ideális, mérsékelt szárazföldi éghajlati viszonyainknak, s nem utolsósorban a változatos igények kiszolgálására alkalmas magyar lófajtáknak, hazánk az európai lovas turizmus úttörője, Európa legkedveltebb lovas turisztikai célpontjainak egyike. Ez önmagában is kitűnő alapot biztosít a lovas turizmus fejlesztéséhez, amelynek a magyar lovas kultúra ápolása mellett az egészségmegőrzést, illetve az egészségi állapot javítását érintő jelentősége is megkérdőjelezhetetlen.

A lovas turizmus fejlesztésének eszközei

- ▶ A kereslet szezonálisának csökkentése az iskoláskorúak lovas oktatásának megszervezésével;
- ▶ Az időjárástól független lovas turisztikai kínálat fejlesztése lovaglási lehetőségek bővítésének biztosításával, a lovardai szolgáltatások, lovasbemutatók, úra-, vadászlovaglás, lovas íjászat, fogathajtás és -oktatás, fogattúrák szervezése, valamint a terápiás lovaglás szolgáltatások fejlesztése;

- ▶ A lovas turisztikai szolgáltatásban részt vevő személyzet képzése és továbbképzése;
- ▶ A célzott belföldi és nemzetközi marketing tevékenység kidolgozása;
- ▶ A szolgáltatók patkós minősítési rendszerének működtetésére minőségi védjegyszerkezet kidolgozása;
- ▶ Jogszabályi alapon, az ország minél nagyobb területén a szabad tereplovaglás lehetőségének biztosítása.

Kerékpáros turizmus

Az egészségorientált életmód népszerűbbé válásával, a környezet értékeinek felértékelődésével párhuzamosan növekszik a kerékpáros turizmus iránti kereslet.

A kerékpáros turizmus a világ turizmusának 5%-ára tehető, amely Magyarországon is a turizmus egyik leggyorsabban növekvő szegmense.

A kerékpáros turizmus színesíti és könnyebben elérhetővé teszi az ország turisztikai kínálatát, hozzájárul az átlagos tartózkodási idő növekedéséhez, a turisztikai szezon meghosszabbításához, jellemzője a magas fajlagos költség (32–53 €/nap), nem jár a környezet szennyezésével, így hozzájárul a turizmus alapját jelentő természeti, kulturális örökség megőrzéséhez, és a hozzá kapcsolódó szolgáltatásokon (szállás, vendéglátás, szerviz-szolgálat, kölcsönzés stb.) keresztül munkahelyeket teremt. Mindemellett a kerékpáros útvonalak maguk is a turisztikai kínálat részeivé válnak.

Hazánk kerékpáros turisztikai adottságai kiválóak, a változatos, látványos táji értékek egymáshoz viszonylag közel helyezkednek el, így hosszabb kerékpáros túrával több tájegység is felfűzhető egy kirándulás útvonalára. A kerékpáros túrák feltételei széles körben, családok számára is adottak az ország domborzati viszonyainak köszönhetően. A hazai éghajlat évi 6–8 hónapos szezont is lehetővé tesz.

A kerékpáros turizmus fejlesztésének eszközei

- ▶ Kerékpáros-barát útvonalak fejlesztése, infrastruktúrafejlesztés, illetve annak információtechnológiai és humán erőforrásbeli feltételeinek megteremtése, jogi háttér kialakítása;
- ▶ Útirányjelző és információs táblarendszerek fejlesztése;
- ▶ Kerékpáros attrakciók fejlesztése, kerékpáros programok, események kialakítása;
- ▶ Turisztikai és kerékpáros szolgáltatások fejlesztése, minősítési rendszer kialakítása és bevezetése, információszolgáltatás;
- ▶ Kerékpáros turizmus kapcsolása más turizmuságakhoz (pl. vízi, öko-, egészségturizmus);
- ▶ A kínálatfejlesztés területi differenciálása, kerékpáros desztinációk és magterületek lehatárolása, fejlesztése;

- ▶ A kerékpáros turizmus marketingjének fejlesztése, az érintett szereplők koordinált, partneri együttműködésével és proaktív marketing tevékenységével.

Ökoturizmus

A Gyógyító Magyarország – Egészségipar program hitelességéhez, illetve a megvalósítás sikerességéhez az ökoturizmus – az egészségmegőrzésben, a természeti és kulturális értékek megóvásában, valamint a szemléletformálásban (egészségtudatosság, környezettudatosság) játszott fontos szerepénél fogva – kétségkívül jelentős mértékben képes hozzájárulni.

Az érintett terület teherbíró képességét figyelembe véve minden nemzeti parkban ki kell alakítani egy látogatóközpontot, és létrehozni az alkalmi és aktív zöldturisták, illetve az ökoturisták fogadására alkalmas turisztikai kínálatot, valamint a nemzeti parkok lakosság- és turistabarát működésével megvalósítani a „barátságos természetvédelmet”.

Meg kell határozni és számszerűsíteni kell a turizmus természeti környezetre gyakorolt hatásait, és meg kell különböztetni azokat a desztinációkat, szolgáltatásokat, amelyek környezettudatosan alakítják tevékenységüket. Tudatosítani kell a turistákban a védett természeti területeken elvárt viselkedést.

A turistákon kívül a turisztikai vállalkozásokat is – szemléletformálással, szabályozással és adott esetben szankciókkal is – ösztönözni kell a környezetbarát működésre.

Az ökoturizmus fejlesztésének eszközei

- ▶ A látogatóközpontok, az aktív természetjárás, a természet-megfigyelés turisztikai infrastruktúrájának létrehozása, fejlesztése;
- ▶ Speciális ökoszálláshelyek, falusi és egyéb vidéki szálláshelyek ökoturisztikai igényeknek megfelelő fejlesztése;
- ▶ Vendéglátóhelyek környezet- és egészségtudatos szempontok szerinti fejlesztése.

Gasztronómia és vendéglátás

A gasztronómia és az étkezési kultúra, azon túlmenően, hogy az ország általános kultúrájának fokmérője, alapvető gazdasági kérdés is. Hatással van

- ▶ a közegészségügyre, a népesség testi-lelki állapotára,
- ▶ a mezőgazdaságra, a tájgazdálkodásra, a környezetvédelemre,
- ▶ a foglalkoztatásra, munkahelyek minőségére,
- ▶ az országhépre, a turizmusra,
- ▶ a nemzeti jövedelemre, adóbevételekre,
- ▶ mindezen keresztül az életminőségre.

Napjaink időszerű, és turisztikai szempontból igen fontos kérdése a magyar vendéglátás és gasztronómia megújulása, megújítása. A megújulásnak alapvetően kétirányúnak kell lennie. Egyrészt úgy kell követni a világban e téren végbement – az egészséges és minőségi táplálkozás irányába eltolódó – változásokat, hogy egyben a jó hagyományainkat is megőrizzük, másrészt szemléletváltozást kell elérnünk minden idetartozó területen.

A nemzetközi trendek begyűrűzése, az ágazatban tapasztalható verseny felerősödése, az egyre növekvő hazai és nemzetközi konkurencia, a korszerű táplálkozás elvárásainak való megfelelés szükségessége alapvető követelménnyé tette a hazai vendéglátóhelyek számára a minőséget, a minőségi szolgáltatások és a minőségi termékek biztosítását. Ahhoz, hogy a vendéglátóhelyek folyamatosan magas minőséget tudjanak produkálni, magas minőségű nyersanyagokra is szükség van.

Az élelmiszer-nyersanyagok területén ma Magyarországon nem működik hiteles eredetvédelem, nincs komoly minőséggarancia-rendszer. Nincs erőteljes ösztönzés jó minőségű termékek előállítására, pedig természeti adottságaink kimagaslóak kiváló minőségű élelmiszerek termelésére. Ezért is fontos támogatni a kiváló minőségű hazai nyersanyagok felhasználását, eredetvédelmét, a minőségi egészséges életmód számára fontos élelmiszer-nyersanyagok hazai beszerzési lehetőségeinek bővítését is.

A magyar borkultúra, a magyar borászat gazdasági jelentőségét is ki kell emelni, és a program megvalósítása során törekedni kell arra, hogy az ország határain belül és túl is újra keresett terméké váljon a valaha méltán híres magyar bor.

A gasztronómia és vendéglátás fejlesztésének céljai

- ▶ Finanszírozási lehetőségeket kell biztosítani a vendéglátással foglalkozó vállalkozások részére annak érdekében, hogy elinduljon a gépek, berendezések korszerűsítése, azért, hogy az egészséges életmód kialakításához nélkülözhetetlen táplálkozási reform végbemenjen. Alkalmassá kell tenni mind az intézményi, mind a nyílt árusítású vendéglátóhelyek konyháit a korszerű táplálkozási igények kiszolgálására.
- ▶ A vendéglátó ágazat technikai hátterének fejlesztésével lehetőség nyílik arra, hogy jó alapot teremtsünk az egészséges, korszerű nyersanyagokkal dolgozó korszerű és egészséges gasztronómiai irányzat elterjedésére. Az intézményi vendéglátás támogatásával lehetőség nyílik a fiatalok táplálkozás-kultúrájának fejlesztésére, valamint egészségük megóvására. A gyermekétkeztetésben elinduló menzareform nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az egészséges gyermekekből egészségesen, tudatosan táplálkozó, nagy munkabírási képességű felnőttek legyenek.

A gasztronómia és vendéglátás fejlesztésének eszközei

- ▶ A gasztronómia és a vendéglátás egészségturisztikai, egészségipari jelentőségét kiemelve, a gyógyhelyek, valamint az üdülőhelyek orvos-szakmai alapon, vagy tematizált élményszolgáltatás alapján, helyi konyha- és gasztronómiai jellegzetességek kiemelésével történő specializációját meg kell kezdeni;
- ▶ Oktatással, ismeretterjesztéssel, innovatív technológiákkal és a minőségi alapanyagok támogatásával általánosságban a magyar vendéglátás, kiemelten a közétkeztetés színvonalának emelése, különös tekintettel a jövő szempontjából rendkívül fontos gyermekétkeztetésre;
- ▶ Források mozgósítása mindazon termelők segítésére, támogatására, népszerűsítésére, akik minőségi termékeket állítanak elő;
- ▶ Ismeretterjesztés, mely emeli a termelők és a népesség táplálkozással kapcsolatos tudatosságát és kulturáltságát;
- ▶ Hungarikumok – kizárólag hiteles eredetvédelmi és minőséggarancia-szabályoknak megfelelő termékek –, és általában a hitelesen garantált minőségi élelmiszerek marketingkommunikációs erejének felhasználása;
- ▶ Minőségi hazai nyersanyagok eredetvédelme, vagyis az általunk is átvett EU-rendszer promóciója. Szükséges továbbá egy hiteles minőséggarancia-rendszer kialakítása, a francia „label rouge” mintájára.

A turisztikai fogadóképesség javítása

Az elmúlt időszakban nagy volumenű szálláshely-fejlesztési hullám indult el Magyarországon. A beruházások túlnyomó része a magasabb színvonalú, 3–4 csillagos kategóriában valósult meg, ami az ország szinte minden térségében sikeresen orvosolta a minőségi szolgáltatásokat nyújtó szálláshelyek hiányát, ugyanakkor egyes térségekben, valamint egyes szegmensek esetében túlkínálat alakult ki a piacon. Az egyre erősebb versenyt a gazdasági világválság hatására lecsökkent vendégforgalom még jobban kiélezte, ami a szálláshelyek negatív árversenyét és jövedelmezőségük csökkenését hozta magával.

A turisták költségének meghatározó hányada a szálláshelyeken és vendéglátóhelyeken realizálódik. Az integrált, tudatos attrakció-fejlesztéssel összhangban a kapcsolódó szálláshelykínálat differenciált fejlesztésére is szükség van.

Elsősorban a meglévő szálláshelyek fejlesztésére, szolgáltatási színvonaluk javítására, üzemeltetésük környezet- és klímabaráttá, energiahatékonyabbá tételére kell koncentrálni.

A hiánypótló tematikus szálláshelyek esetében új szálláshelyeket is létre kell hozni, hogy kedvezően befolyásolják az érintett turisztikai termékek vonzerejét.

A turisztikai fogadóképesség javításának eszközei

- ▶ A szálláshelykínálat területileg és a szolgáltatások minőségében differenciált fejlesztése;
- ▶ Magyarország kedvező pozícióval bír a magas bevételi lehetőségeket nyújtó hivatásturizmus tekintetében. Nemcsak az a feladat, hogy megőrizzük ezt a pozíciót, hanem további konferenciák és kongresszusok Magyarországra hozását kell elérnünk;
- ▶ Szükség van egy multifunkcionális, minimum négyezer fő befogadására képes kongresszusi központra Budapesten, valamint arra, hogy valamennyi régiókban rendelkezésre álljanak a szükséges konferencia-kapacitások és a kapcsolódó szolgáltatások.

A komplex és minőségi turizmusfejlesztés várható eredményei

- ▶ A testi, lelki és szellemi egészség megőrzését elősegítő, innovatív, egyedi attrakciók és szolgáltatások az egészségturisztikai termékekhez kapcsolódva és azokat kiegészítve, együttesen vonzó, versenyképes termékkínálat létrejöttét eredményezik;
- ▶ A kínálati elemek komplex termékekbe foglalása egyrészt hosszabb tartózkodásra sarkallják vendégeinket, másrészt meghosszabbítják a szezont, időben kiegyensúlyozottabbá teszik a vendégforgalmat, harmadrészt pedig elmélyítik a turizmus szereplői közötti együttműködést;
- ▶ A létrejövő, magasabb hozzáadott értéket képviselő, piacképes szolgáltatások és a hosszabb tartózkodási idő a turizmusból származó bevételek növekedését, a turisztikai szektorban foglalkoztatottak számának emelkedését vonják maguk után;
- ▶ A szabadidő eltöltésének vonzóbb, kedvezőbb feltételei hatékonyabb rekreációt tesznek lehetővé, ami a munkaképesség, illetve az egészségi állapot javulásában is tetten érhetővé válik.

A kulturális turizmus várható eredményei

- ▶ Az egyedi kulturális értékekre épülő turisztikai termékek Magyarország további vonzerőinek összekapcsolásával, illetve sokszínű kiegészítő programok kialakításával olyan kínálatot eredményeznek, amelyek hosszabb tartózkodási időre is érdekesek és megfelelőek a látogatók számára.

A vízi turizmus fejlesztésének várható eredményei

- ▶ A külföldi vízi turisztikai régiókkal szembeni versenyhátrány leküzdése;
- ▶ A vízi turizmusban részt vevők arányának növekedése;
- ▶ A vízi turisztikai beruházások gyorsabb megtérülése;
- ▶ A magas fajlagos költségű vendégek számának növekedése (vitorlás és motoros jacht-turizmus);

- A hazai Duna-szakasz a nemzetközi víziút-hálózat részévé válhat és vonzerejével emeli a beutazó turisták számát;
- A tiszai kikötők fejlesztése az elmaradottabb keleti országrész felzárkóztatását, gazdasági vérkeringésbe való bekapcsolódását segítené elő.

A lovas turizmus fejlesztésének várható eredményei

- Egyedi és nemzetközi szinten is versenyképes turisztikai termék alakul ki;
- A belföldi piac kiépülése, a külföldi lovas vendégek növekvő érdeklődése;
- Egyes szolgáltatásoknál (pl. lovas túra) nő a magas fajlagos költségű vendégek száma, mások esetében (pl. iskolai gyermeklovaglás) nő a tömegértékesítés;
- A fedeles lovardákkal rendelkező létesítmények számának emelkedése miatt a turisztikai szezon kitolódik;
- Kialakul egy valós piaci igényeknek megfelelő lovas turisztikai termékskálával rendelkező, hálózatszerűen, közel azonos minőségi normák szerint működő, szabályozott lovas turisztikai szolgáltató rendszer;
- A fejlett nyugat-európai országokban már egyre szélesebb körben alkalmazott lovas terápia fontos szerepet játszhat a lovas létesítmények fenntartásában. Tudatos fejlesztéssel hazánk a gyógylovagoltatásban kedvező pozíciókra tehet szert.

A kerékpáros turizmus fejlesztésének várható eredményei

- A kerékpáros turizmus jelentősége nő, mérhető részarányt képviselve az ország turistaforgalmában;
- Nő a belföldi kerékpáros kiránduló- és turistaforgalom, valamint érzékelhető nagyságúvá válik a kerékpáros külföldi turistaforgalom;
- A kerékpáros turizmus hozzájárul az adott térség más turisztikai termékeinek összefogásához, ezáltal erősítve a desztináció versenyképességét és hozzájárul a fenntartható turizmusfejlesztéshez.

A gasztronómia és vendéglátás várható eredményei

Ha a minőségi hazai nyersanyagok jelentik majd a vendéglátás fő beszerzési forrásait, az:

- alternatív jövedelemszerzési lehetőséget biztosít a mezőgazdaságban dolgozóknak;
- Hozzájárul a munkahelyteremtéshez, különösképpen a helyben történő foglalkoztatáshoz;
- Fontos szerepet játszik a vidék népességének megtartásában;
- Hozzájárul a regionális egyenlőtlenségek csökkentéséhez;
- Lehetővé teszi a helyben megtermelt, illetve előállított javak helyben történő értékesítését azzal, hogy a fogyasztót a helyszínre viszi;
- Szükségessé teszi a szolgáltatók és a kistérségek közötti együttműködést;
- Ösztönzi a fejlettebb infrastruktúra kialakítását.

1.1.3. TURISZTIKAI INTÉZMÉNYRENDSZER (TDM) FEJLESZTÉSE ALPROGRAM

Helyzetkép

A magyarországi turizmus fejlődésének egyik fő problémája, hogy hiányzik a fogadóterületek turizmusának fejlesztéséért és menedzsmentjéért egyértelmű kompetenciákkal, szakismerettel és megfelelő finanszírozással rendelkező, összehangolt szervezeti rendszer (a turisztikai intézményrendszer desztináció-menedzsment – TDM-szemléletű) kialakítása.

A TDM szervezetek által menedzselt turisztikai települések és térségek (desztinációk) létrejötte, belső és külső kohéziójának megerősödése napjainkban az egyik legjelentősebb versenyképesség-növelő eszköz. A folyamat eredményeként közös érdekeltségen alapuló együttműködés keretében olyan turisztikai desztináció-menedzsment szervezetek alakulnak, amelyek

- ▶ összekapcsolják a desztináció turisztikai szereplőit,
- ▶ alulról felfelé építkezve, az önkormányzatok, a turizmusban érdekelt vállalkozások, a lakosság, valamint szakmai és civil szervezetek önkéntességén alapuló egységként működnek, és
- ▶ a marketingen, illetve az információszolgáltatáson túl a termékfejlesztés és az adott térség turizmusával kapcsolatos szakmai és menedzsment feladatait is ellátják.

A fenntarthatóság és a versenyképesség megteremtése összetett feladat, amely a fenti szereplők együttműködését kívánja meg, és feltételezi a turizmus rendszerének és irányításának átfogó ismeretét. Ezt az összetett feladatot csak akkor lehet sikeresen ellátni, ha

- ▶ annak irányítását és koordinálását egy olyan szervezet végzi, amelyben az összes szereplő részt vesz vagy képviselteti magát,
- ▶ a szervezetnek szakmailag felkészült irányító szerve van, amely döntéseit az érdekeltek bevonásával hozza,
- ▶ a döntések végrehajtásához megfelelő önállósággal, azaz kompetenciával, saját erőforrásokkal és eszközökkel rendelkezik.

A turisztikai intézményrendszerek (TDM) alprogram céljai

- ▶ A teljes TDM struktúra kiépítése a TDM feladatok koordinált ellátása érdekében;
- ▶ A turizmus versenyképességének növelése, a látogatók megelégedettségének, a desztinációhoz köthető információkkal való ellátottságának javítása;
- ▶ A turizmusban szereplők naprakész üzleti információkkal történő ellátásának biztosítása.

A turisztikai intézményrendszerek (TDM) alprogram eszközei

- ▶ TDM szakmai feladatok ellátásának biztosítása, támogatása;
- ▶ A teljes szervezeti struktúra kiépítéséhez szükséges keretfeltételek megteremtése: ösztönző rendszer, szabályozás, fenntarthatóság megteremtése;
- ▶ TDM szervezetek tevékenységének összehangolása, koordináció a költségcsökkentés és hatékonyságnövelés érdekében.

A turisztikai intézményrendszerek (TDM) alprogram várható eredményei

- ▶ A teljes TDM szervezeti struktúra kialakítása, fejlesztése az egész turisztikai ágazat hatékonyabb működését, a turisztikai feladatok strukturált ellátását, a szolgáltatások dinamikus fejlődését biztosítja;
- ▶ A szektor fejlesztése élénkíti a régiók gazdasági teljesítményét, az egyes ágazatokkal való szoros kapcsolata révén pedig további kedvező hatásokat gyakorol a piaci szférára.

Helyi TDM szervezetek fejlesztése

Az alulról építkező regionális TDM szervezeti rendszer legalsó szintjét a települések turisztikai szereplőinek együttműködése (önkormányzat, turisztikai szolgáltatók, turisztikai szervezetek, civil szervezetek, egyéb vállalkozások), vagy több település szereplőinek összefogása jelenti, ez a rendszer kiépítésének első lépcsője.

A helyi TDM szervezetek – elsősorban – az alábbi feladatok ellátására jönnek létre:

- ▶ Szervezet-, illetve szolgáltatásfejlesztés keretében a turizmusban érdekelt vállalkozásokkal, szolgáltatókkal való együttműködések megvalósítása;
- ▶ A turisták igényeihez alkalmazkodó (termék)fejlesztési irányok meghatározása és azok megvalósítása, a megvalósítás figyelemmel kísérése, koordinálása;
- ▶ A turisták számára releváns információk gyűjtése, szolgáltatása;
- ▶ A desztináció turistákkal való megismertetése érdekében (koordinált) marketing tevékenység megvalósítása;
- ▶ A desztináció turistabarát jellegének erősítése érdekében, szemléletformálás keretében oktatások, képzések megvalósítása.

Térségi TDM szervezetek fejlesztése

A térségi TDM szervezet a helyi TDM szervezetek együttműködésével jön létre tagok által meghatározott szervezeti formában. Ennek megfelelően a térségi TDM szervezetet már létező helyi TDM szervezetek, vagy a helyi TDM szervezettel

együttműködő, más (helyi) turisztikai desztinációban működő turisztikai szervezetek közösen hozhatják létre.

Egy-egy település nem, de egy nagyobb térség már képes lehet önálló turisztikai terméket kialakítani, és így önálló, jól megkülönböztethető desztinációvá válhat.

A térségi TDM szervezet elsődleges feladata:

- a desztináció belföldi piacra vitelének elősegítése,
- a helyi szervezetek tevékenységének összehangolása,
- a desztináció egyedi kínálati profiljának kialakítása,
- a turistákkal közvetlenül nincs kapcsolatban, így a helyi TDM szervezeteken keresztül beérkezett információk elemzésével foglalkozik. Tevékenységének eredményességét folyamatosan vizsgálja.

A térségi szint feletti, több térséget, tájegységet összefogó szint kiépítése egyszerre feltételezi a meglévő turisztikai intézményrendszer korszerűsítését és az alulról felfelé kiépített térségi TDM szervezeti rendszerrel való együttműködés tartalmának és formájának a kialakítását annak érdekében, hogy ne jöjjenek létre párhuzamosan működő, azonos feladatokat végző turisztikai szervezetek. Fő feladataik: a térségi TDM szervezetek tevékenységének összehangolása, az ehhez szükséges alapelvek meghatározása, és a belföldi promóció.

E szervezetek az adott desztinációk felkészültségének függvényében fokozatosan alakulhatnak ki.

TDM informatikai rendszer beszerzése

A TDM rendszer kialakításában az állam szerepe, hogy az alulról jövő kezdeményezéseket ösztönözze, és megteremtse az országosan egységes rendszer működéséhez szükséges keretfeltételeket. A szervezetek kialakításával párhuzamosan egy olyan informatikai rendszer kialakítása, bevezetése is cél, amely alkalmas arra, hogy egyaránt kiszolgálja a különféle szinteken elhelyezkedő TDM szervezetek igényeit úgy, hogy üzleti előnyt is kovácsoljon számukra.

Egy TDM informatikai rendszerrel szemben a legfőbb elvárás:

- A megbízható, naprakész információk minél egyszerűbb megszerzésének lehetősége;
- Első ránézésre is világos és követhető struktúrában tartsa minden olyan információt, amire egy utazónak szüksége lehet;
- Egy helyen nyújtsa azokat az internetes szolgáltatásokat, amelyeket a turisták az utazás előtt, alatt jellemzően igénybe vesznek;
- A TDM szervezetek napi működését is elősegítse, képes legyen a felhasználói adatok strukturált összesítésére, elemzésére.

1.2. TERMÁL-EGÉSZSÉGIPAR

1.2.1. A GEOTERMIKUS ENERGIA EGÉSZSÉGIPARI HASZNOSÍTÁSA ALPROGRAM

Helyzetkép

Magyarország a kiemelkedően jó természeti – földtani, geofizikai, hidrogeológiai – adottságok ellenére, a geotermikus energia kinyerése és hasznosítása terén mind relatív, mind abszolút értelemben az elmaradottak közé tartozik. Ez a megállapítás vonatkozik a termálvizek energetikai hasznosítására is.

Nagyobb teljesítményű geotermia-hasznosítás Magyarországon eddig szinte kizárólag vízkinyeréssel valósult meg. Jelenleg inkább az 50 °C-nál melegebb vizek energiájának hasznosítása történik, de az alacsonyabb hőfokú vizek hőhasznosítása is lehetséges. Magyarországon jelenleg összesen 313 hévízkút szolgáltató – folyamatos vagy szakaszos üzemben – közvetlen hőhasznosításra alkalmas termálvizet. Kizárólag a felszín alatti vizekkel 25–40 PJ hőt termelünk ki évente, melynek csupán kevesebb mint tizedét használjuk fel energetikai célra, a többi a vízzel elfolyik. A balneológiai hasznosítás előtt vagy után – a hőmérséklettől függően – a vizet lehűtik, többnyire hőenergiájának hasznosítása nélkül.

A termálvíz hőjét a legtöbb hazai fürdőben nem hasznosítják, pedig ez kézenfekvő lenne, a fürdők által hasznosított vizek hőenergiájának jelentős része széles körben elterjedt technológiák (hőcserélő, hőszivattyú) alkalmazásával elérhető lenne.

A fürdők jövedelmezőségének javítását egyrészt a bevételek növelésével, másrészt az üzemeltetés költségeinek csökkentésével lehet elérni. Az üzemeltetési költségek között kiemelt jelentősége van az energiaköltségnek (a költségek 40–60%-a), amelynek csökkentését primer energiatakarékossági intézkedésekkel, belső energiahasznosítással és technológia-korszerűsítéssel lehet elérni.

A geotermikus energia egészségipari hasznosítása alprogram céljai

- A termálfürdőinkben felhasznált termálvizek energetikai célú hasznosításának biztosítása;
- A fürdőlétesítmények energiafelhasználásának racionalizálása, üzemeltetési költségeik lefaragása, jövedelmezőségük javítása;
- A geotermikus hőenergia pazarlásának csökkentése;
- Termálvízkészletünk – mint legjelentősebb nemzeti természeti erőforrásaink egyikének – fenntartható, takarékos felhasználásának biztosítása;
- Az energetikai függőség oldása;
- Az önellátó energiaellátás biztosítása.

A geotermikus energia egészségipari hasznosítása alprogram eszközei

- ▶ A termálfürdők vízfelhasználási adatainak feldolgozása hőfokszintenként;
- ▶ A fürdők környezetének „hőpiaci felmérése”, mint értékesítési lehetőség;
- ▶ A fürdők energia-auditálási programjának elvégzése a saját hőfelhasználási mutató és „hőfelesleg” kimutatásához;
- ▶ Energia-auditálás, energia-racionalizálási tervek kidolgozása, megvalósíthatósági tanulmányok és költségelemzések készítése;
- ▶ Hőcserélős és hőszivattyús technológiák alkalmazása a termálfürdők által felhasznált vizek hőtartalmának hasznosítására (minden fürdőnél követelményként kell előírni, hogy a lehetőségeit kihasználva a kaszkád rendszerű termálvíz-hasznosítás valósuljon meg);
- ▶ Termálfürdők elfolyó vizeinek direkt hasznosítása a kommunális fűtés, használati melegvíz készítés, szolgáltatás, növényházak, fóliasátrak fűtése, terményszárítás, baromfinevelés, haltenyésztés, valamint abszorpciós hűtés területén;
- ▶ A jogi szabályozás és a támogatási rendszer átgondolása és átalakítása, új termálhő-törvény megalkotása;
- ▶ A fürdők energetikai racionalizálását megalapozó tanulmányok, tervek készítése (energia-audit, potenciál felmérés, energetikai veszteségfeltárás, hőpiacok feltárása, prognosztizálása);
- ▶ Fürdők kaszkád rendszerű termálvíz-hasznosításához szükséges technológiai fejlesztések és ehhez kapcsolódóan a termelő kutak egymásra hatásának monitorozása.

A geotermikus energia egészségipari hasznosítása alprogram várható eredményei

- ▶ A termálvizek energetikai célú hasznosításának növelése mind környezetvédelmi, mind az Európai Unió megújuló energiafelhasználásra vonatkozó elvárásainak tekintetében rendkívül fontos. A fürdők által felhasznált termálvizek hőenergiáját hasznosító rendszerek kiépítésének környezetvédelmi hatásai közül első helyen az üvegházhatást okozó CO₂-kibocsátás csökkentését kell kiemelni, de a környezettudatosság növelésén keresztül számos egyéb, közvetett pozitív hatással bír;
- ▶ Az előállított energia költségmegtakarítást eredményez, s hozzájárul a K+F+I szektor, a mezőgazdaság és az ipar teljesítményének javulásához is;
- ▶ A geotermikus szektor fejlesztése által 6–10 ezer új munkahely teremthető az ágazat fejlesztése és a kapcsolt hőenergia felhasználása területén;

- ▶ A fosszilis energiahordozók kiváltása csökkenti az importfüggőséget, növelve ezáltal a nemzetgazdasági biztonságot;
- ▶ Nem elhanyagolhatók a környezettudatosság növekedésének, a zöld gazdaság kiépülésének az országimázsra gyakorolt pozitív hatásaiból származó előnyök sem.

1.2.2. NÖVÉNYHÁZI KERTÉSZET ALPROGRAM

Helyzetkép

A termálvizek mezőgazdasági célú felhasználása – pl. fóliasátrak és üvegházak fűtéséhez, hűtéséhez, halastavak temperálásához, termények szárításához – hazánkban csak szórványosan valósul meg, pedig a termálvíz felhasználása stratégiai előnyt adhatna.

A termálvizek felhasználása kettős: magasabb hőmérsékletű (high-heated) házakban melegigényes növényeket (pl. paradicsom, paprika, uborka), míg a fagymentesített (low-heated) növényházakban alacsonyabb hőigényű fajokat (pl. káposzta) termesztnek. A növényházi kertészet rendkívüli előnye, hogy a hazánkban megtermelt növények beltartalma (gasztronómiában íz- és zamatanyagok, gyógykészítményekben és kozmetikumokban hatóanyagok koncentrálttsága) a világátlag négy-ötszöröse, a növényházakban megtermelt zöldségek-gyümölcsök gyakorlatilag mentesek lehetnek a vegyszerektől (csak biológiai védelem esetén). Hazánkban kevésbé ismert tény, hogy „gyógynövény nagyhatalom” vagyunk, a gyógynövények többsége feldolgozatlanul, kevés hozzáadott értékkel kerül külföldre, nem hazai vállalkozásoknál jelentkezik az igazi nagy haszon. Nehezítik a munkát a rossz, a hazai termelőket sújtó szabályozási hiányosságok és ellentmondások.

Hazánk földrajzi elhelyezkedése, klimatikus adottságai – megfelelő pozicionálás esetén – alkalmasak arra, hogy a jellemzően növényházi kertészetekben termesztett zöldségek piacán a szezonális réseket kihasználjuk. Ugyanis a téli és a tavaszi időszakban költségelőnyt érhetünk el az – Dél-Európához képest – alacsonyabb szállítási, illetve az – északabbra fekvő országokhoz képest – alacsonyabb energiaköltségek miatt.

Az agrárágazatban a melegházi és az üvegházi, azaz a növényházi zöldség-, gyümölcs-, gyógy-, fűszer- és dísnövény-termesztés gazdaságos fenntartását már szinte teljesen az energiaárak határozzák meg, ezért e területeken az energetikai célra használt geotermikus energia hasznosítás gazdaságos lehetősége az ágazat fennmaradását jelentheti és biztosíthatja. Adottságaink különösen a dél-alföldi régióban kiemelkedően jók.

A növényházi kertészet nagy fejlődési potenciálját támasztja alá azon tendencia, miszerint növekszik az egészséges élelmiszerek iránti igény, ezen belül is

dinamikusan bővül a bio-élelmiszerek, illetve a növényvédőszer-maradványoktól mentes termékek piaca.

A növényházakra épülő vállalkozások ugyanakkor tőkeigényesek, továbbá hiányoznak a pontos piaci információk. A geotermikus energetikai beruházás magas költsége, valamint a szigorú és hosszú engedélyezési procedura mellett is – számítások szerint – minél komplexebb a felhasználás módja, annál jobban megéri ezek alkalmazása.

Az alacsony kihasználtság másik oka az energetikai célra használt kihűlt termálvíz visszasajtolásának kötelezettsége, aminek a kitermelők – anyagi okokból vagy a közetviszonyok alkalmatlansága miatt – sok esetben nem tudnak eleget tenni. Az új kutak létesítését nagyban hátráltatja, hogy a 2004 után fúrt kutakat kizárólag visszasajtolással szabad működtetni. A visszasajtolás egyrészt a felszíni befogadók vízminőségének védelme miatt, másrészt a fenntartható üzemeltetés miatt fontos, hiszen a termálvíz a fűtés során közvetítő közegként lép fel, amely azonban egyes kutak esetében csak korlátozott mértékben pótlódik.

A növényházi kertészet alprogram céljai

- ▶ A hazai mezőgazdasági szektor jövedelmezőségének javítása;
- ▶ A geotermikus adottságok, a kertészeti szaktudás és hagyományok jobb összekapcsolása;
- ▶ Kapcsolat erősítése a biotermékek és a wellness szolgáltatók között;
- ▶ Egészséges, hazai (ezen belül pedig kiemelten bio-) élelmiszerek felhasználása a vendéglátóiparban, a turizmus egyéb szolgáltatóinál;
- ▶ A friss zöldséggel-gyümölccsel való ellátás szezonjának meghosszabbítása;
- ▶ A hungarikumok marketingkommunikációs erejének hatékony használata;
- ▶ Biotermelés esetén diverzifikáció, kisebb termelő-egységek változatos, de összehangolt termelése;
- ▶ Az energetikai hasznosításra alkalmas felszín alatti víztestek különböző adottságait, eltérő mennyiségi és kémiai összetételét kezelni képes jogszabályi környezet kialakítása;
- ▶ A szabályozás tekintetében a jelenlegi, általános energetikai célú kitermelésre vonatkozó visszasajtolási kötelezettség helyett a kutak differenciálása a kitermelt termálvíz összetételének és a termálvizet adó víztestek állapotának függvényében.

A növényházi kertészet alprogram fejlesztésének és támogatásának eszközei

- ▶ A növényházi kertészetek geotermikus energián alapuló fejlesztésének támogatása;
- ▶ Bio-élelmiszerek termesztésének ösztönzése;
- ▶ Meglévő mezőgazdasági és fürdési célú vízhasználatoknál, továbbá az új fürdő fejlesztéseknél a hőhasznosítás korszerűsítése többcélú felhasználásra, hőszivattyús kiegészítéssel a maximális hőfoklépcső kihasználásával, a felszíni víztárolók minőségi védelmével;
- ▶ Szükséges megvizsgálni, hogy a meglévő fürdők elé milyen gazdasági célú hasznosítás telepíthető a víz hűtésével felszabaduló energia hasznosítására, illetve a meglévő mezőgazdasági üzemek mellé érdemes-e fürdőt építeni az elfolyó – de fürdési célra még hasznosítható – termálvíz balneológiai kihasználására;
- ▶ Új energetikai célú vízkivételeknél (mezőgazdaság, kommunális fűtés stb.) – ahol lehetséges és gazdaságos – a víz-visszasajtolás megoldásával a fenntartható geotermikus készlet biztosítása a hőenergia komplex hasznosításával, hőszivattyús technológia integrálásával a hatásfok és gazdaságosság fokozására.

A növényházi kertészet alprogram várható eredményei

- ▶ Munkahelyteremtés, munkahelyek megtartása;
- ▶ A termálvizet energetikailag hasznosító hazai vállalkozások által megtermelt árualap növelése;
- ▶ Olcsóbb hőenergia szolgáltatás a mezőgazdasági termelők és lakossági fogyasztók számára, mivel az önköltség a fosszilis energia költségének 25–30%-a;
- ▶ A drága és importfüggő fosszilis energia felhasználásának csökkentése;
- ▶ A termálkutak felújításával és a hőszolgáltató központok korszerű kiépítésével a hatásfok növelése;
- ▶ A hőenergia szolgáltatás biztonságának növelése;
- ▶ Kútszerkezet átalakítással lehetővé válik majdnem 3000 darab meddő CH kút újbóli hasznosítása termálvíz kitermelésre;
- ▶ A geotermikus hőenergia felhasználás növelése a technológiai fejlesztéseken keresztül GDP-növekedést eredményez;
- ▶ A fejlesztés új piaci szegmensek kialakulását – kutatás, fejlesztés, építőipar, gépipar, kereskedelem, oktatás – és fejlődését gerjeszti;
- ▶ Az éghajlatváltozás miatti nemzetközi aggodalmakra, az üvegház hatású gázok kibocsátásának csökkentésére irányuló nemzetközi és európai uniós törekvések megvalósításának elősegítése.

1.2.3. TERMÁL-, GYÓGY- ÉS ÁSVÁNYVIZEK KOMPLEX HASZNOSÍTÁSA ALPROGRAM

Szépségipar, kozmetikumok

Helyzetkép

A nemzetközi trendek alapján megfigyelhető, hogy előtérbe kerülnek azok a szépségipari szolgáltatások, eljárások, kozmetikai cikkek, amelyek az egészség mellett a szépség megőrzését, vagy helyreállítását tűzik ki célul. Az eddig csak a társadalom tehetősebb rétegei számára elérhető szépségipari termékeket és szolgáltatásokat mára már a középrétegek is keresik.

A modern kozmetikai piac fő meghajtója az innováció, ami többek között a folyamatosan újuló színválaszték, a specifikus kezelések és a különböző igényeket előtérbe helyező, egyedi termékösszetétel terén érezteti hatását. A legtöbb kozmetikai termék élettartama nem éri el az öt évet, és a gyártók minden évben termékeik 25%-át jelentetik meg új összetételben. Folyamatosan újítaniuk kell termékeiket ahhoz, hogy megőrizzék pozíciójukat az erősen versenyorientált piacon, ahol a fogyasztók egyre nagyobb választékot, és egyre jobb hatást várnak el.

Magyarország kedvező természeti adottságokkal rendelkezik a – potenciális – kozmetikai alapanyagok területén (kémiai, gyógynövény, víz), amely megfelelő szakismeretekkel párosulhatna. A natúrkozmetikumok területén fontos a növény, illetve szaporító anyag eredete, ezért kedvező, hogy a magyar eredetű és természetes növények beltartalma többszöröse a világon máshol termesztettekénél.

A kedvező adottságok és a megfelelő szakképzettség mellett legalább ugyanolyan fontos a szolgáltatók nyelvismerete, a nemzetközi színvonalú (gyártási és szolgáltatói) infrastruktúra, valamint a szolgáltatások, termékek nemzetközi piacon való elérhetősége, hírneve. Az e területeken végbevitt alapvető változások nélkül a hazai szépségipar nem veheti fel a versenyt az európai, vagy tengerentúli termékekkel.

A hazai kozmetikai ipar szereplői szinte kivétel nélkül kkv-k, ezért ez az iparág nagyon érzékeny a kkv-kat érintő változásokra. A magyar fejlesztő, gyártó kozmetikai cégek száma alacsony, mintegy 30–80 (ebből 10 alatt van a gyógyvíz-alapú termékeket gyártók száma), ezért bármilyen negatív változás könnyen az egész ágazatot veszélyeztetheti.

A hazai gyártású és spa termékkörbe tartozó készítmények előállítására nagyon alacsony szinten van jelen a magyar és a nemzetközi piacon, noha a nemzetközi piacon jól látható a látványos fejlődés (pl. Vichy, Babor, Bad Wörishofen és a Holt-tenger termékei stb.). A fürdők a szolgáltatásaikat egy adott speciális hazai termékre alapozott egyedi terápiára építhetnék.

Az egészségipar és a kozmetikai ipar leginkább az ún. „borderline” termékeken keresztül kapcsolódik össze, mert e határterületi termékek képezik a kozmetikai termékek azon csoportját, mely leginkább hozzájárulhat a hazai termál-egészségipar komplexitásához. A kedvező természeti adottságokat a hazánkban végzett több évtizedes kutatással, a szakemberek gyakorlati tapasztalataival kell ötvözni. A hazai növények említett adottságai az egészségturizmusban, gyógyfürdőkre épülő szolgáltatásoknál jelenhet meg különböző aromaterápiás, gyógyteás ivó- és fürdőkezelésekben, de ide tartozik gyógynövényeink, gyümölcsseink, zöldségeink egészségvédő, -regeneráló szerepe a gasztronómiában is.

A szépségipar és kozmetikumok fejlesztésének céljai

- ▶ Magyarország rendelkezzen 3–4 olyan, a nemzetközi piacon ismert és elérhető kozmetikai márkával, specializált eljárással, amely az ország kedvező adottságaira (természetes, vagy kémiai hatóanyagok, eljárások), illetve a felkészült szakszemélyzetére egyaránt épít;
- ▶ A fürdőkezelések – a fürdők egyedi arculatához igazodó – „saját” termékekkel, egyedi eljárásokkal legyenek igénybe vehetők;
- ▶ A gyógyfürdők saját gyógyvizük hatóanyagait felhasználva a helyszínen megvásárolható kozmetikai termékcsaládot alakítsanak ki;
- ▶ A speciális termékek, kezelések nemzetközi színvonalú „turistabarát szalonokban” legyenek elérhetőek.

A szépségipar és kozmetikumok fejlesztésének eszközei

- ▶ Megalapozó kutatások: A kozmetikai ipar versenyképességének javításához a K+F+I olyan szintű minőségi növelése szükséges, mely alapot szolgáltat a kozmetikai termékexport növekedéséhez. Emellett fel kell mérni, hogy hol vannak még kihasználatlan adottságok, ezekhez milyen feltételek állnak rendelkezésre: alapanyag, gyártás, forgalmazási és egyéb szabályok, marketing stb. területeken. Hatóanyag (kémiai, gyógynövény, gyógyvíz), új eljárás kifejlesztése, a hungarikumok, más egyedi adottságok felhasználásának vizsgálata, orvosi bizonyítékokon alapuló kutatások;
- ▶ Finanszírozás: Első lépésként leginkább a kutatás-fejlesztés, a gyártás, az esztétikus csomagolás és a marketing területén van szükség támogatásra. Második lépcsőben a termékek felhasználása érdekében a termékek eléréséhez, illetve a szolgáltatások igénybevételéhez szükséges humán és infrastrukturális fejlesztések támogatása szükséges;
- ▶ Marketing: A kozmetikai termékek exportja elsősorban a szomszédos országok (Románia és Szlovákia) irányába nőtt, míg Németország, Lengyelország irányába jelentősen nem változott. Fontos az egyedi eljárások, hatóanyagok felhasználásának megfelelő nemzetközi kommunikálása.

- ▶ A kommunikációt meg kell előznie egy adatbázis építése a szolgáltatókról, a szolgáltatás típusokról, a felhasznált hatóanyagokról, a kezelések teljes spektrumáról, valamint a nyelvi felkészültségről. Szükséges a nemzetközi piacra lépés pályázati támogatása;
- ▶ Szabályozás: A termál-egészségipar keretében olyan versenykörnyezetet kell biztosítani, amely megteremti a lehetőségét a magyar kozmetikai termékek hazai forgalmának, továbbá az export növelésének;
- ▶ Gyártás, termékfejlesztés: A hatóanyag bevizsgálásától a késztermék előállításáig terjedő folyamat szakaszainak támogatása; mivel a folyamatban legtöbb esetben kkv-król van szó, családi gazdaságok („manufaktúrák”) kialakítása;
- ▶ Szolgáltatásfejlesztés: a termékek, szolgáltatások igénybevételéhez szükséges humán és infrastrukturális fejlesztések pályázati támogatása.

A szépségipar és kozmetikumok fejlesztésének várható eredményei

- ▶ Az egészség megelőzésébe, a szépségiparba való befektetés nagyobb hozamokkal kecsegtet, mint bármilyen más területen végzett investíció, mert a megelőzés miatt jobban teljesítő egészségügyi rendszer hozzájárul a gazdasági fejlődéshez és a jóléthez;
- ▶ A nemzetközi piacon megjelenő márkák hozzájárulnak az országimázs pozitív alakulásához;
- ▶ A kkv-kon keresztül bővül a helyi foglalkoztatottság;
- ▶ Új termékek, szolgáltatások révén komplexebb turisztikai kínálat alakul ki, magasabb költséget eredményez, növekszik a vendégéjszakák száma, nő a turisztikai versenyképességünk.

Ásványvíz- és gyógyvízpalackozás

Helyzetkép

Az egészséges életmód egyre inkább előtérbe helyezi – az egészséges táplálkozás, pihenés, sportolás mellett – az egészséges víz fogyasztását. Az ásványvíz jó ízű, kiváló szomjoltó hatású, számos fontos ásványi anyagot és nyomelemet tartalmaz, a szervezet számára könnyen feldolgozható és beépíthető formában, így a rendszeres folyadékpótláson túl részben így biztosítható a szükséges kalcium, magnézium, kálium, fluor vagy más, a szervezet számára szükséges elem pótlása.

A hazai és az európai uniós szabályozás szerint az a víz természetes ásványvíz, amely védett vízadó rétegből származik, eredendően tiszta, szennyeződésmentes, összetétele ismert és a természetes ingadozás keretein belül állandó, a szigorú

mikrobiológiai követelményeknek megfelel. A természetes ásványvizek összes ásványi anyag tartalma hazánkban 400–2500 mg/liter érték között van, a gyógyvizeké 25–30 000 mg/liter, esetenként még ennél is több.

A gyógyvíz olyan ásványvíz, amely oldott ásványi anyag- vagy gáztartalma következtében gyógyhatású, meghatározott betegségekre vonatkozó gyógyhatását szigorú előírásokhoz kötött orvosi vizsgálatokkal kimutatták. A gyógyvizek egy vagy több ásványi anyagból különösen sokat tartalmaznak, ezért fokozott hatása miatt fogyasztása akár káros is lehet a szervezetre. Csak az orvos által meghatározott fajtájú és mennyiségű gyógyvíznek az orvos által előírt gyakoriságú fogyasztása ajánlott. A gyógyvíz palackozott formában zömében gyógyszerárakban kapható.

Magyarországon jelenleg kb. 130 forrás, kút vize elismert természetes ásványvízként, ezek közül mintegy 70–80 vizét palackozzák. Az ásványvíz kutak egy része mind földrajzilag, mind műszakilag és technológiailag kapcsolódik a termálvizekhez, akár olyan formában is, hogy egyazon kútból is lehetséges termál célú hasznosítás, illetve visszahűtés alkalmazásával palackozás célú hasznosítás is. Megjegyzendő, hogy ez utóbbi nem minden esetben előnyös, hiszen a vízáadó rétegek különbözőségei, illetve gazdagsága lehetővé teszi az elkülönült vízáadó rétegekből történő hasznosítást is. A magyar ásványvízipar az elmúlt húsz évben rendkívül látványos fejlődést produkált és mára elérte az európai, sőt a világszínvonalat is. Üzemszerűen, ipari méretekben 25–30 vállalat foglalkozik palackozással és forgalmazással.

Hazánkban az egy főre jutó ásványvíz-fogyasztás dinamikusan nő, mára eléri az évi fejenkénti 110 litert. Az európai átlag 130 liter fejenként évente. A fogyasztás-növekedés legfőbb oka, hogy az ásványvíz elvesztette korábbi luxus jellegét, és mindennapi fogyasztási cikk lett. Mindezekben túl a vállalatok tulajdonosai nagyobb gondot és több pénzt fordítanak marketingre annak érdekében, hogy megismertessék a fogyasztókkal a természetes ásványvíz egészségre kedvező tulajdonságait. A rendelkezésre álló termelő kapacitás kb. 2,5–3 milliárd liter termelését teszi lehetővé, tehát palackozó kapacitás szempontjából több mint kétszerese a jelenlegi kapacitásnak (1,1 milliárd liter/év). Ez biztosítja azt, hogy az egy főre eső fogyasztás az elkövetkező években tovább növekedjen, akár évi 150–160 liter értékig.

Az ásványvíz nemcsak a szervezetre gyakorolt kedvező hatása miatt fontos, hanem a termál-egészségipar alprogram egy másik elemének, a szépségiparnak is kitűnő alapanyagául szolgálhat. A természetes ásványvíz alapú kozmetikumokra már nemzetközi példák vannak (pl. Vichy), azonban a hazai ásványi anyagban gazdag ásványvizek szépségiparban történő felhasználása még nem terjedt el. Az első próbálkozást a Szentkirályi ásványvizet tartalmazó Szentkirályi testápoló és Szentkirályi kézkrém, valamint a Salvus vízből készült kozmetikai készítmények

jelentették 2010-ben. Fontos lenne a hasonló termékek előállításához szükséges kutatás-fejlesztés, előállítás, marketing támogatása.

Néhány fizikai eljárástól (pl. levegőztetés) eltekintve az ásványvizet nem szabad kezelni, nem szabad – a szén-dioxid kivételével – idegen anyagot adni a vízhez, a víznyerő helyen (forrás/kút) kell palackozni, hogy eredeti tisztaságát és összetételét megőrizze. Az ásványvizeket külsőleg és belsőleg is használják. A mai ásványvizek kiváló minőségét bizonyítja több termék Kiváló Magyar Élelmiszer minősítése, továbbá több nemzetközi kiállításon elnyert díj.

Ásványvíz- és gyógyvízpalackozás céljai

- ▶ A természetes ásványvíz hungarikum, aminek a palackozása és értékesítése a világban nemzetgazdasági érdek;
- ▶ A vállalkozásoknál ki kell alakítani az ún. „Water Management” szemléletet, amely magában foglalja a monitoring rendszer kiépítését, a konkrét védelmi intézkedések gyakorlati alkalmazását, megvalósítását, továbbá azok szigorú betartását, illetve betartatását.

Ásványvíz- és gyógyvízpalackozás eszközei

- ▶ *Kutatás-fejlesztés:* a gazdag vízkészlet nagyrészt ismert és feltárt, különböző vízkészlet-kutatások és újabb vízbázisok kialakítása már csak elvétve és elszórtan szükséges. A közeljövő legfontosabb feladata a vízbázis-védelem kell hogy legyen. További kutatás-fejlesztés szükséges az ásványvizeket, gyógyvizeket tartalmazó PET-palackok súlyának csökkentése és összetételének minél fenntarthatóbb előállítása érdekében. Ez a környezetvédelmi termékdíj jelenlegi szabályozásával függ össze, tekintettel arra, hogy a csomagolóanyag súlya alapján kell a termékdíjat a gyártónak fizetnie;
- ▶ *Marketing:* fejleszteni, bővíteni szükséges a magyar lakosság ismereteit a palackozott ásványvizek, gyógyvizek fogyasztásának egészségmegőrző, illetve gyógyító hatásával kapcsolatban, továbbá – sok más élelmiszerhez hasonlóan – jó néhány tévhitet el kell oszlatni. A vállalkozások nem, vagy csak nagyon korlátozott mértékben rendelkeznek ehhez elegendő forrással, ezért középtávon szükség van ilyen célú kommunikációra. Mindezek mellett az egészségtudatos táplálkozásra általános és konkrét jelleggel és céllal is forrásokat kell biztosítani. A szektor további fejlődésének a tetemes piacra lépési költség szab gátat, ezért a vállalkozások hazai és nemzetközi marketing, illetve a magyar ásványvizek márkaépítésével kapcsolatos tevékenységet is támogatnia kell az államnak;

- **Szabályozás:** szabályozni kell a palackozott vizek és italok elhasznált csomagolóanyagainak a fenntartható fejlődés érdekében történő újrahasznosítását. A jelenleg csak korlátozottan működő szabályozó rendszer ezt a kérdést nem megfelelően kezeli. Fontos feladat a termékdíj szabályozásának 2005-ben hatályba lépett és jelenleg is érvényben lévő módosítása, amely az ásványvíz-palackozók számára diszkriminatív előírásokat tartalmaz. A szabályozás lényege, hogy az itálpalackozóknak jóval magasabb termékdíjat kell fizetni, mint a többi élelmiszer-előállítónak, akik ugyanazt a csomagolóanyagot használják. A magyar gyógyvizek Európai Unión belüli forgalmazása akadályokba ütközik, mivel nincs hatályban olyan uniós jogszabály, amely a hazai gyakorlathoz hasonlóan pontosan szabályozná a klinikailag bizonyított gyógyhatással bíró gyógyvizek elismerésének, forgalmazásának a szabályait. Ennek a joghézagnak a feloldása alapvető fontosságú a gyógyvizek nemzetközi piacra vitele érdekében.

Ásványvíz- és gyógyvízpalackozás támogatásának várható eredményei

- Az ásványvíz növekvő fogyasztásával a lakosság egészségesebb lesz, ez elősegíti a nagyobb teljesítőképességgel rendelkező társadalom kialakulását és a gazdaság fejlődését;
- Az ásványvizek piacra lépésének támogatásával a hazai ásvány- és gyógyvizek hazai és nemzetközi elismertségre tesznek szert.

Ennek eredményeképpen a magyar ásványvíz Európa-szerte, vagy például a Közel-Keleten is öregbítené hazánk hírnevét és kedvezően befolyásolná az országképet.

1.2.4. EGÉSZSÉGIPARI INNOVÁCIÓ ALPROGRAM

Gyógyszeripar

Helyzetkép

A gyógyszeripar rendkívül dinamikusan fejlődő iparág: a gyógyszeripari termékek piaca az elmúlt években folyamatosan évi 10% körüli bővülést mutatott világszerte. A gyógyszeripari cégek mindegyikére jellemző a különlegesen magas K+F+I ráfordítás, mivel csak így tudnak versenyképesek maradni a rendkívül kompetitív piacon.

A magyarországi gyógyszeripar több mint százéves hagyománnyal rendelkezik, és napjainkban is meghatározó iparágat jelent. A gyógyszeripar – évi 690 Mrd Ft-os összbevétele mellett – az átlagosnál nagyobb termelékenységű szakágazata az iparnak. Az iparág erősen exportorientált, termelésének kétharmadát külföldön

értékesíti: 2008-ban – mérlegadatok alapján – megközelítőleg 75%-ot, 529 Mrd Ft-ot tett ki az exportból származó árbevétel.

A nemzetközi viszonyoknak megfelelően a hazai K+F ráfordítások is növekedtek, de még nem érik el az EU-s átlagot. Gyógyszeriparunk regionális szinten (Közép- és Kelet-Európa) versenyképesnek mondható, ugyanakkor a jelenlegi viszonyok fennmaradása a versenyelőnyünk csökkenéséhez, sőt elvesztéséhez vezethet.

A gyógyszeripar a magyar gazdaság egyik olyan iparága, mely a válság ellenére is talpon maradt és növelte a nemzetgazdasághoz való hozzáadott értékét, mivel jellegéből adódóan nincs – a többi ipárhoz hasonló mértékben – kitéve a gazdasági válságnak. Mindezen értékek megteremtésében elsősorban az exportpiacokon elért kedvező eredmények játszottak szerepet, mivel a hazai piacon olyan kedvezőtlen jogszabályi környezetben kell működniük, ami példa nélküli a nemzetközi gyakorlatban.

A gyógyszeripar fejlesztésének céljai

- ▶ A gyógyszeripar stabilitásának, gazdasági húzóágazat szerepének fenntartása a jogszabályi környezet átgondolt, az ipar képviselőivel egyeztetett átalakításával;
- ▶ A gyógyszergyártást érdekeltté kell tenni, hogy – erősítve az együttműködést az egészségturizmus szereplőivel – a mozgásszervi gyógyszerek, eljárások kutatás-fejlesztésére, illetve gyártására nagyobb kapacitásokat hozzon létre;
- ▶ A hazai gyógyszeripari szereplők gyártási profilja bővüljön a „consumer health” (tapaszok, krémek, gyógykozmetikumok) vonalon;
- ▶ A gyógyszeripari pálya vonzerejét növelni szükséges a pályaválasztók körében a leendő munkaadók bevonásával.

Lényeges, hogy a hazai gyógyszeripar – a gyógyfürdőkkel és a kozmetikumok gyártóival együttműködve – egyre több vénymentes és gyógyszernek nem minősülő készítményt állítson elő, mert a tisztán piaci alapú értékesítés – részben – mentesíti magát a kedvezőtlen állami szabályozás és finanszírozás hatásaitól, másfelől eredményesen tud bekapcsolódni a hazai egészségiparba.

A gyógyszerek fejlesztése, és a gyógy- és termálfürdő kezelésekkel való kombinált felhasználása több szempontból egyedibbé teheti a hazai gyógyturizmust, az együttműködés orvosi tudást, szellemi háttérrel ad, emellett egy-egy jelentős betegségre való specializálódás révén pozicionálhatók a gyógyfürdők, gyógyszállodák.

A gyógyszeripar fejlesztésének eszközei

- ▶ Kutatás-fejlesztés ösztönzése, támogatása;
- ▶ A hazai gyógyszeripari alapkutatás helyszínéül szolgáló egyetemi és akadémiai kutatóhelyek műszaki és technológiai felszereltségének javítása;
- ▶ A külföldön gyógyszeripari K+F+I-ben, illetve gyártásban dolgozó magyar és külföldi szakemberek Magyarországra vonzása, a külföldi szakképzett munkaerő igénybevétele, a kutatói mobilitás ösztönzése, és a kutatók elvándorlási folyamatának lassítása, megállítása;
- ▶ Magyarországon akkreditált klinikai vizsgálóhelyek létrehozása a klinikai vizsgálatok teljes vertikumát (Fázis I., II., III.) felölelve;
- ▶ A klinikai kutatási hálózat infrastrukturális és humánerőforrás fejlesztéseinek (IT, local study nurse, validált laboratóriumok, stb.) támogatása;
- ▶ Finanszírozás
 - A K+F+I-hez, valamint a gyártói kapacitásokhoz szükséges fejlesztési források biztosítása;
 - Innovatív gyártók kutatás-fejlesztési tevékenységének támogatása;
 - Az OEP-támogatási rendszer transzparenssé tétele.
- ▶ Szabályozás
 - Az ágazat-specifikus szabályozási környezet, valamint a gyógyszeripart sújtó terhek versenyképességi szempontú felülvizsgálata, a magyar szabályozási rendszer iparpolitikai és versenyképességi szempontú átvilágításával, és a nemzetgazdaságra gyakorolt hatások értékelésével;
 - A hazai és exportpiaci versenyképességet javító árszabályozási rendszer kialakítása.

A gyógyszeripar fejlesztésének várható eredményei

- ▶ A kormányzat szerepvállalásának szempontjából a kutatás-fejlesztés támogatásával, a kutatóhelyek korszerűsítésével és bővítésével, a kutatásban résztvevők számának és képzettségének emelésével a kormányzat elősegítheti a hazai kutatók nemzetközi versenyképességének javítását;
- ▶ Az ágazatban rejlő képességeket helyesen kiaknázva az Európai Unió olyan vezető országaihoz is felzárkózhatnánk, mint Németország vagy Anglia;
- ▶ Az ágazat fejlesztésének eredményeként a gyógyszeripar humánerőforrás ellátottsága az összes ipari alkalmazott 4%-ára, az ipari termelés 4–5%-ára, az ipari export 4–5%-ára növekedhet, az ipari beruházásoknak pedig 8%-át adhatja.

Orvosi műszergyártás

Helyzetkép

Az orvosi műszergyártás – orvosi technológiai, orvosi technikai, medtech szektor – nemzetközileg több pénzügyi válságot viszonylag könnyen átvészelt. Az USA és Európa összesített statisztikái szerint 2007-hez képest 11%-kal nőtt a szektor teljes árbevétele. A szakágazat hazánkban is igen komoly gyártási hagyományokkal és kiemelt innovációs szereppel rendelkezik. A korábbi nagyvállalatok (Medicor, MOM) megszűntek vagy átalakultak, helyüket számos kis- és középvállalkozás vette át igen széles termékskála előállítására. Az értékesítést és szolgáltató funkciókat (bérbeadás, szervizelés) is figyelembe véve, megközelítően 1000 cég mintegy 8000 alkalmazottal működik az országban. Az iparágra jellemző hozzáadott érték jelentősen meghaladja az átlagot, a szellemi munka és szaktudás értéke a termékek vételárának döntő részét képezi.

Magyarországon a medtech szektorban elsősorban a gyártással, fejlesztéssel foglalkozó és igen tőkehiányos kkv-szektor finanszírozási helyzetét kell erősíteni, hiszen az innováció jelenti a kiutat a válságból ezen a területen is.

Az orvosi műszergyártás céljai

Az egészségügyi ellátórendszer szakmai beszállítójaként

- ▶ a gyógy- és hévizek összetételére, orvosilag igazolható hatásmechanizmusára vonatkozó adatbázis alapján a gyógyvízhez köthető, lefolytatható kúráknál/kezeléseknél alkalmazható orvosi műszerek körének meghatározása;
- ▶ Az orvosi műszertechnológia és rehabilitációs kezelések kapacitásának megerősítése, mivel a rehabilitációs kezelések gyakran nem kizárólag gyógyszerek alkalmazását igénylik;
- ▶ A magyarországi viszonyok miatt kiemelt jelentősége van a megváltozott munkaképesség objektív megállapítását elősegítő berendezések, valamint a munkaképesség helyreállítása érdekében terápiás eszközök fejlesztésének;
- ▶ A gyógyturizmussal összekapcsolható, az életmód-iparban (egészség fejlesztése, karbantartása) és az otthoni gyógyászatban alkalmazható (az előregedő népesség házi ápolását, ellátását, önvizsgálatát, a betegség elviselését elősegítő) készülékek gyártása. A termékvásárlás egészségpénztári támogatásával a keresőképes népesség jelentősen hozzájárulhat az idősebb generáció ellátásához és a kereslet növekedéséhez;
- ▶ Az egészségügyi szolgáltató intézmények műszerbeszerzései során a technológiailag magas szintű, a fejlesztésben érdekelt szempontok alkalmazása szükséges. A közbeszerzésekben az – itthoni munkahelyet bővítő – ipar által

gyártott orvosi berendezések befogadását ösztönző EU-konform megoldások kidolgozása szükséges;

- ▶ Finanszírozási lehetőségek növelése (kkv-k forgóeszközhitelhez jutásának és exporthitel biztosítási lehetőségeinek elősegítése);
- ▶ A magyar intézményrendszer megerősítése (egészségügyi mérnökök rangjának helyreállítása, nemzeti akkreditált laboratórium).

Az orvosi műszergyártás támogatási eszközei

- ▶ Fejlesztő – gyártó – értékesítő klaszterek, konzorciumok létrehozása (a teljes innovációs értéklánc lefedésére, az ötletkatalizálástól a piaci bevezetésig), partnerségi kapcsolatok kialakítása (pl. egyetemekkel, kutatóintézetekkel), kereslet-oldali kutatási-fejlesztési tevékenység támogatása (orvosok interaktív javaslatainak bevonásával), közös szolgáltató terek („inkubátor” szolgáltatások) elősegítése;
- ▶ Hordozható (mobil) készülékek gyártásának szélesítése – gyorsdiagnosztikai vizsgálatok bővítése érdekében;
- ▶ Monitorozás, bemutató mintadarabok folyamatba állítása, szakmai bemutatók, műszerek technikai megfelelőségének és hatékonyságának visszamérése, legjobb gyakorlatok átadása, minőségellenőrzési rendszer kiépítése, auditok;
- ▶ A pályáztatásnál a kkv-k belépésének elősegítése érdekében szükséges a támogatás intenzitásának növelése, figyelembe véve, hogy az orvosi műszerek engedélyezési eljárásai hosszú időt vesznek igénybe és nagy a költség-vonzatuk;
- ▶ A külföldi és hazai piacokon történő bevezetésnek, és a termékek külföldi regisztrálásának támogatása, bevezetési tőkepotenciál biztosítása, bevonás EU- és magyar segélyprogramokba;
- ▶ A termáliparhoz kapcsolódó orvosi műszerállomány felmérése, kataszter összeállítása annak érdekében, hogy a használaton kívüli, elfekvő eszközök működtetésre kerüljenek, illetve a szükségletek/kereslet felmérése alapján folytatódjon az innovációs munka;
- ▶ A hazai orvosi berendezések elfogadottságára való nevelés, a hazai befogadó környezet „magyarbaráttá” tétele, és ennek érdekében a magyar média véleményformáló szerepének növelése.

Az orvosi műszergyártás fejlesztésének várható eredményei

- ▶ A szektor bővítése elsősorban az innovatív kkv-szektor közvetlen fejlesztését jelentheti, legalább 3000 új munkahely megteremtésével. Ezen kívül számolhatunk a piac kiszélesedése miatt a felhasználó/kezelést végző szakemberek, és az azokat kiképező oktatói gárda létszámának bővülésével is;

- ▶ A magyar humán erőforrás, az eszközök mellé biztosított ápolási háttér a medtech iparban nemzetközileg is versenyképes, így a hazai húzóágazatok között feltétlenül számolni kell vele;
- ▶ A kis haszonnal járó bér munka (külföldre beszállítás) helyett a bérgyártás során már kialakult gyártókapacitás lehetőségeit a hazai találmányok hazai szériagyártására célszerű felhasználni, aminek révén megsokszorozódó profit maradhat hazánkban, s ebből ismételt innovációt lehet megvalósítani;
- ▶ A beszerzés szabályozásának racionalizálásával az intézmények a magas hozzáadott értékű, technológia-intenzív és növekvő arányban hazai innovációs folyamat eredményeként kifejlesztett műszerek beszerzéseit részesíthetik előnyben.

Biotechnológia, nanotechnológia

Helyzetkép

Az utóbbi évtizedek – főként akadémiai körökben folyó – bio- és nanotechnológiai kutatásainak eredményei napjainkban kezdenek kikerülni az egyetemek kapuin kívülre. A nanotechnológia számos meglévő problémára ajánl megoldási lehetőséget a kisebb, könnyebb, gyorsabb és jobb teljesítményű anyagok, összetevők és rendszerek révén. Az ember és számos élőlény örökítő anyagában, a DNS-ben tárolt genetikai információ megfejtésével kezdetét vette a genomika korszaka, amely új fejlődési spirált indított el a bio- és nanotechnológiában. Új alapokra helyezi a betegségdiagnosztikát, lehetővé teszi a nagy precizitású, egyénre szóló terápiát, egészségjavító élelmiszerek előállítását, a környezet kémiai szennyezésének mérséklését, illetve a megújuló energiaforrások feltárását.

Az említett felhasználások tökéletesítésében, illetve bővítésében nagy szerepe van az egyetemi központokkal szorosan együttműködő, ugyanakkor elsősorban alkalmazás-orientált kutatással foglalkozó kkv-knak. Ezen ágazathoz tartozik azon vállalatok összessége, amelyek modern, bio- és nanotechnológiai eljárásokat alkalmaznak termékek vagy szolgáltatások kifejlesztésére az egészségügyben (ún. piros biotech), az agrár- és élelmiszeriparban (ún. zöld biotech), valamint az ipari felhasználásban (ún. fehér biotech). Az iparágat túlnyomórészt magánkézben levő kkv-k dominálják, melyek földrajzi elhelyezkedésük szerint jellemzően a nagyobb egyetemi városok köré csoportosulnak. Az utóbbi években a biotech szektor jellemzően kétszámjegyű növekedést produkált, 2008-ban a szektor K+F költsége az árbevétel 40%-a volt.

A feltörekvő országokban (pl. India, Kína) a bio- és nanotechnológia még nem került a tömeges, magas szintű alkalmazás azon fázisába, amely hazai fejlesztését a multinacionális cégek szempontjából az elviselhetetlenül drága kategóriába helyezné.

Magyarországon a szűken értelmezett biotech ágazat 1000, tág értelmezésben 4000 főt foglalkoztat. Árbevétele 2004 és 2008 között éves szinten átlagosan 45%-os növekedést ért el. A magyar adottságok alkalmasak arra, hogy a jövőben a biotechnológiai ipar legyen az egyik tudásintenzív, innovációra fokozottan koncentráló húzóágazat. Jelenleg Magyarországon a vezető biotechnológiai cégek döntően exportpiacokat céloznak meg.

Kapcsolódás az egészségiparhoz

Magyarország gazdasági fejlődése során elérte azt a szintet, ahol többé már nem vonzó célpontja az alacsony költségeket kereső multinacionális feldolgozóiparnak. Ezen folyamat ellensúlyozása a tudásalapú iparágak fejlesztésével lehetséges és stratégiaileg kívánatos, mint azt számos példa is mutatja. A hazai bio- és nanotechnológia fejlesztésével viszonylag kis tőkebefektetéssel olyan jelentős eredményeket lehet felmutatni, amelyek bel- és külföldön egyaránt jól kommunikálhatóak, és amelyek regionális kutatás-fejlesztési központtá tehetik az országot, ugyanakkor tudásalapú iparágainak teljesítménye rangot és súlyt biztosít Magyarországnak az EU-n belül és a világban is.

A bio- és nanotechnológia fejlesztési céljai

A biotechnológiai fejlesztések célja, hogy hazánk váljon a 2004-ben EU-hoz csatlakozó országok vezető államává a biotechnológia területén, ezzel bejutva Európa 10 legjelentősebb biotech országa közé.

A bio- és nanotechnológia fejlesztésének eszközei

- ▶ A rendelkezésre álló, hasznosítható tudás szintje és a hasznosítás lehetőségei közötti szakadék csökkentése, hogy a középfokú (diákolimpiák), és a felsőfokú oktatás, a doktorképzés, és a hazai tehetséggondozási rendszer igen magas színvonalon képzett fiatal szakembereinek tapasztalata, az őket kinevelő tudományos iskolák iparilag is hasznosítható ötletei teret találjanak hazánkban;
- ▶ A hazai bio- és nanotechnológiai ipar cégei az elmúlt években sokrétű kapcsolatrendszert fejlesztettek ki mind a hazai, mind a nemzetközi innovációs centrumokkal. E rendszer „áteresztő-kapacitása” azonban szűk. Mivel az iparág a világon mindenütt magas kockázatúnak, de rendkívül magas jövedelemmel kecsegtetőnek számít, így elsősorban a kockázati tőke finanszírozás a kritikus pont, amely – jelenlegi volumenében – nem elégséges az iparág folyamatos bővüléséhez hazánkban.

A bio- és nanotechnológia fejlesztésének támogatási elemei

- ▶ A fejlett biotech K+F+I és gyártási kultúra Magyarországon való meghonosítása a külföldön élő tehetséges magyar és külföldi származású biotech vállalkozók és menedzserek Magyarországra vonzásával, a külföldön dolgozó magyar biotechnológiai vállalkozók/üzletemberek "hazatelepítésével" hatékonyan segíthető. Ennek érdekében azokat a „hazatelepülőket”, akik projektjeiket, pályázataikat, munkatársaikat is hazahozzák, támogatni kell. Külföldön élő magyar származású biotech üzletembereket tömörítő web-adatbázis, közösségi portál létrehozása szükséges a hazai biotech vállalkozókkal való együttműködés/mentori kapcsolatok elősegítése céljából;
- ▶ Inkubátorházak felállítása szükséges olyan városokban, ahol jelentős hagyományai vannak a bio- és nanotechnológiának (pl.: Budapest, Szeged). Az infrastruktúra-fejlesztés mellett pénzügyi- és menedzsment-támogatás biztosítása azoknak a kis- és középvállalkozásoknak, amelyek nagy lehetőségekkel bírnak, de még nem elég vonzóak a kockázati tőke számára, mivel technológiai és menedzsment szempontból túl korai stádiumban vannak;
- ▶ Kívánatos a nagy egyetemeken működő technológiai transzfer irodák (TTI-k) és K+F+I hatékonyabb hasznosítása a biotech ipar megerősödésében egy stabil támogatási rendszer kialakításával;
- ▶ A K+F+I-ben és üzleti menedzselésben egyaránt járatos hazai biotech vállalkozói réteg kialakulásának támogatása indokolt. A biotechnológiai ágazat speciális jellege és a hazai kockázati tőke tapasztalatok hiánya miatt indokolt külföldi és belföldi sikeres üzletfejlesztési és vállalkozói szakértők bevonása a biotech cégek értékelésébe, és a befektetések megvalósításába;
- ▶ A magyar biotech szektor finanszírozásának folyamatos biztosítása a kedvező befektetői környezet (kockázati tőke), valamint a finanszírozás elérhetőbbé tételével: az elő-magvető finanszírozást biztosító támogatással, a K+F+I és hasznosítási forrásokkal a növekedésorientált biotech kkv-k számára. A megszerzett kockázati tőkét kiegészítő kockázati tőkebefektetési forrással (egy biotech vagy high-tech alap létrehozása) a magyar bio- és nanotech cégek kockázati tőkeszerző képességének növelése;
- ▶ A gyógyszergyári és akadémiai közös ösztöndíjak növelhetik a nemzetközi technológiatranszfer lehetőségét is;
- ▶ A hazai biotech szektor globális és marketing aktivitásának növelése. A globális PR- és marketing-akciókkal a kockázati tőkebefektetők számára meg kell növelni a hazai biotech szektor vonzerejét;
- ▶ A biotechnológia mellett nagy hangsúlyt kell fektetni a nanomedicinára és a nano-biotechnológiára, hiszen ezeknek az iparágaknak nincs nagy

nyersanyagigénye, viszont a magas szintű hazai szakértelem lehetővé teszi ezen ágazatok sikerre vitelét;

- ▶ A nanotechnológia iránti lakossági és befektetői bizalom alapvető fontosságú annak hosszú távú fejlődéséhez és eredményes alkalmazásához;
- ▶ A bio- és nanotech cégek általában 5–7 évig veszteségesek, így a társasági adó kedvezmény ebben az esetben nem ösztönző hatású, a K+F+I bérterhek viszont szelektíven csökkenthetők.

A bio- és nanotechnológia fejlesztésének várható eredményei

A bio- és nanotechnológiai szektor egységre jutó fejlesztése exponenciális szektorarányos GDP-növekedést eredményezhet, legalább 4–5000 új, zömében tudásintenzív és magas versenyképességet biztosító munkahely teremtésével.

Balneológia

A gyógyvízre épült gyógykezelések gyógyhatásait igazolni kell. Az igazoláshoz kutatás, és a kutatási eredmények publikálása szükséges. Megalapozott orvosi kutatások ismertetésével lesz csak hiteles a turisztikai szakma által képviselt gyógyturizmus. Csak közös fellépés eredményezhet hatékonyabb promóciós tevékenységet az orvosok és a betegek felé mind hazai, mind külföldi viszonylatban

Helyzetkép

Nemzetközi összefüggésben hazánk az első 5 termálvízben leggazdagabb ország-csoportba tartozik. A szektornak közvetlen ráhatása van a gyógyvízkincsből származó termékfejlesztésre, az exportképes innovatív kkv-k megerősödésére, új és meglévő termékek fejlesztésére az export növeléséhez, valamint a külföldi betegek – elsősorban nem közfinanszírozott – biztosítók általi szolgáltatás-vásárlásainak legalább 30%-os növekedésére.

Jóllehet a balneológia fejlődésének szervezeti és jogi feltételei alapvetően megvannak, a hazai orvosi hidrológiai kezelések régi hiányossága, hogy a gyógyvizeink hatása nem „evidence-based” módon bizonyított.

Több balneológiai kutatással foglalkozó szervezet működik Magyarországon, ám anyagi és humán erőforrásaik szűkössége miatt nem készült a gyógyvizekre vonatkozóan orvosi hatásvizsgálat. A nemzetközileg elismert tudású magánszemélyek által alapított Nemzetközi Balneológiai Kutatóközpont megalakulásával új szervező erő jelent meg a hazai szakmai-tudományos erőterben. A szervezet a nemzetközi tudós-társadalommal is szoros kapcsolatot alakít ki. Kiemelt célként kezelik a termálvíz orvosi hatásainak „evidence based medicine” alapokra helyezett

vizsgálatát, hazai és nemzetközi kutatásokat kívánnak kezdeményezni, szervezni finanszírozás biztosításával, az eredmények publikálásával és a mindennapi orvosi gyakorlatba való bevezetéssel. Emellett oktatási tevékenységet is terveznek magyar és idegen nyelven.

Kapcsolódás az egészségiparhoz

A balneológia a termálvízen alapuló gyógyturizmus fejlődésének egyik kiemelten fontos területe. Annak érdekében, hogy a nagy hagyományokkal rendelkező magyar balneológiai szaktudás a hazai és nemzetközi orvostudomány által is széleskörűen elismertté váljon, szükség van a tudományterület fejlődésére, a hazai gyógyvizek nemzetközileg is elismert módszertan szerinti orvosi hatásainak vizsgálatára.

A balneológia fejlesztésének céljai

- ▶ Legalább a nemzetközi jelentőségű fürdőkben felhasznált gyógyvíz orvosi hatásainak „evidence based medicine” szemléletű vizsgálata;
- ▶ A magyar balneológiai szaktudás nemzetközi elismertetése, és a turisztikai marketingben való kommunikálása.

A balneológia fejlesztésének eszközei

- ▶ A balneológia és balneoterápiás kezelések bevonása a bizonyítékokon alapuló orvoslás körébe. A nemzetközi követelményeknek megfelelő méretű és menetű klinikai vizsgálatok lefolytatásának támogatása, a kutatások eredményeinek színvonalas, nemzetközi peer-reviewed folyóiratokban való publikálása;
- ▶ A magánszektor nagyobb szerepvállalása a kutatások finanszírozásában;
- ▶ A balneológiai szolgáltatások marketingje és a szolgáltatásokat kínáló intézmények márka-menedzsmentjének támogatása;
- ▶ A gyógyvizek minősítésére vonatkozó jogszabály felülvizsgálata annak érdekében, hogy az orvosi hatásvizsgálatra is kiterjedjen;
- ▶ Magyar és idegen nyelvű, korszerű balneológiai képzési programok kidolgozása, működtetése;
- ▶ Európai egészségbiztosítókkal való szoros együttműködés;
- ▶ A balneológia hosszabb távú, stratégiai fejlesztését segítő balneológiai technológiai platform létrehozása szükséges, amely az összes érdekelt szervezet (kutató, gyógyító intézmények és egyéb szervezetek) összefogásával hosszú távú kutatási stratégiát, és ahhoz kapcsolódó rövid- közép- és hosszú távú megvalósíthatósági terveket dolgoz ki, illetve megvalósítja azokat.

A balneológia fejlesztésének várható eredményei

- ▶ A balneológiai kezelésekre vonatkozó szakmai érveken alapuló, orvosokat célzó nemzeti turisztikai marketing-akciók megvalósulása;
- ▶ Balneológiai kutatások hazai és nemzetközi szaklapokban történő publikálása;
- ▶ Növekvő számú készpénzes balneológiai kezelés a gyógyfürdő intézményekben;
- ▶ Külföldi magánbiztosítókkal balneológiai kezelésekre kötött szerződések számának emelkedése.

1.2.5. TERMÁL-EGÉSZSÉGIPAR HÁTTÉRÁGAZATAI ALPROGRAM

Az egészségiparhoz kapcsolódó oktatás

Az oktatás és képzés minden iparág hosszú távú támogató programja – befektetés a jövőbe –, így az a termál-egészségipar szerves részeként tekintendő. Míg a marketing mint eszközrendszer a külső környezet felé történő fordulás fontos prezentációs és visszacsatolást támogató eszköze, addig az oktatás a rendszer külső és belső folyamatait, és a kapcsolatokat tartja karban.

Helyzetkép

Az egészségturisztikai munkaerőpiac helyzetének felmérése alapján a turizmus-képzést folytató felsőoktatási intézményekben (gazdaság-tudományok képzési terület) folyó egészségturisztikai oktatás helyzete mennyiségi és minőségi szempontok alapján is megfelelőnek mondható. Országosan nappali tagozaton jelenleg mintegy 220–250 hallgató tanul egészségturisztikai szakirányon, emellett orvos- és egészség-tudomány, valamint sporttudomány – rekreáció-szervezés és egészségfejlesztés – területeken is folyik a képzés.

Az egészségügyi felsőoktatás rendelkezik olyan lehetőséggel, amelynek kiaknázása nemhogy a meglévő kapacitások leépítését, hanem ellenkezőleg, azok bővítését igényli. A lehetőséget egyrészt a hazai népesség korösszetételének változása, az orvosi diplomás egészségügyi dolgozók iránti hazai és külföldi kereslet, másrészt a külföldi hallgatók képzése, azaz a felhalmozott tudás, hírnév kedvező ár-érték arányú értékesítése testesíti meg. A külföldi hallgatók képzése a jelenlegi 6200 fős létszám mellett 12 Mrd Ft tandíjbevételt és a hallgatók részéről hozzávetőlegesen további 12 Mrd Ft hazai költsékezést eredményez évente. Minden öt külföldi hallgató fenntart egy magyarországi munkahelyet.

Hiányosságként értékelhető, hogy az egyetemi oktatáson belül nincs önálló balneológus képzés. A orvosok számára kötelezően választható „Rehabilitáció és fizioterápia” szemeszter van az egyetemeken, és ezen belül oktatnak balneológiát.

A hazai orvosi egyetemeken tehát meg kell erősíteni a fizioterápia és a balneológia oktatását. Ez nemcsak a hazai szakemberképzés miatt fontos, hanem orvosi egyetemeinknek (ahol a hallgatók 40–45%-a külföldi) olyan különlegességet is adhatna, ami ezen szakmák nemzetközi elfogadtatásában is segítene.

Műszaki területen is jelentős hiányosságok tapasztalhatók, mert sem a fürdők, illetve gyógy- és wellness szállodák tervezését, sem a fürdő- és szállodai fürdőrésztleg üzemeltetését nem oktatják hazánkban.

Az egészségturizmusban részt vevő hazai szolgáltatók portfólióképzését, termékkínálatának specifikációját sokszor jelentősen nehezíti az a tény, hogy az értékesíthető szolgáltatások biztosítási jogviszonytól függő árának kalkulációját – a megfelelő hazai, nemzetközi és uniós biztosítási jogi ismeretek hiányában – a szolgáltatók, gazdasági vezetők nem tudják elvégezni. Az ezzel összefüggő biztosítási jogi ismeretek oktatása éppen ezért alapvető elvárás.

A biotech szektorban a megfelelő humánerőforrás hiánya és az orvosi biotechnológia irányú, gyakorlatorientált képzési forma európai szintű probléma. Ezért szükség van a hazai biotechnológiai képzés megerősítésére az ágazat szakember-utánpótlásának biztosítása érdekében.

A kutatási tevékenység és eredmények szabadalmi védelme, ipari hasznosítása, gyártásba vitele révén az oktatás tartósan biztosíthatja a magas hozzáadott értékű szektorok hazai pozícióinak erősítését és a hazai szereplők piaci előnyét.

Az egészségiparhoz kapcsolódó oktatás fejlesztésének céljai

- ▶ Az egészségiparhoz tartozó szektorokban a humánerőforrás versenyképességének javítása;
- ▶ Az egészségügyi felsőoktatásból származó bevételek növelése.

Az egészségiparhoz kapcsolódó oktatás fejlesztésének eszközei

- ▶ Az egészségturisztikai létesítmények korszerű ismeretekkel rendelkező szakembereinek (tovább)képzése;
- ▶ A költségtérítéses hallgatói létszám növelése az egészségügyi felsőoktatásban;
- ▶ A termál-egészségipari szektorok humánerőforrás utánpótlásával, (tovább)képzésével kapcsolatos szűk keresztmetszetek megszüntetése (oktatási tananyagok korszerűsítése, a hiányzó képzési programok kidolgozása, elindítása);

- A képzési programok korszerűsítése érdekében indítandó programok:
 - Fürdővezető-, műszaki fürdőüzemeltető-képzés;
 - Építésmérnök-képzésben a fürdők, gyógy- és wellness szállodák, kórházak, járóbeteg-szakrendelők tervezése, illetve olyan szakmai továbbképzés, ahol a szakterület speciális rendszereit, funkcionális elrendezési igényeit, valamint az ezeket kiszolgáló speciális háttér – gépészeti rendszerek és elektromos berendezések – kialakításának ideális lehetőségeit oktatnák. Így kialakulna egy, a területet speciálisan ismerő és a szakmaiságot kiemelten használó tervező szakembergárda;
 - Orvosi területen: fizioterápia és balneológiai szakirányú egyetemi és szakorvosi képzés;
 - Jogi területen: biztosítási szakjogász képzés.
- Az egészségipari szakágazatok területén általános problémát jelent, hogy a meglévő graduális és posztgraduális képzések fogalmi és tartalmi elemei jelenleg nem kompatibilisek egymással (pl. az orvosi, a közgazdasági, a turisztikai, az energetikai, a műszaki szaknyelv egy-egy adott kifejezésen nem mindig ugyanazt a fogalmat érti), illetve szükség van az alapfokú oktatástól kezdődően a természettudományos képzés megerősítésére. Az egyes szektorokhoz tartozó célzott képzési igények:
 - Geotermikus energia hasznosítása: gépészmérnök-képzés;
 - Szépségipar: a kozmetikai termékek kutatás-fejlesztéséhez igazodó specializált képzések;
 - Kozmetikus-rekreációs életmód tanácsadó, felsőfokú képzés;
 - Kozmetikus alapképzésre épülő specializált (felsőfokú) képzés: dietetikai, balneológiai, gyógynövény, ill. drog ismerettel, biokozmetikával, valamint a szolgáltatók turistabarát szemléletformálása és nyelvi képzése;
 - A gyógyszeripar fejlődése érdekében: a K+F+I és gyártási tevékenységek munkaerő-utánpótlásának biztosításához több farmakológusra, vegyészre, vegyészmérnökre, molekuláris biológusra, toxikológusra, gyógyszerészre, kutatóorvosra, gyógyszeres technikusra, vegyipari szakmunkásra van szükség;
- Orvosi műszergyártáshoz kapcsolódóan a technológia-intenzív orvosi műszereket kezelő személyzet, szakemberek megfelelő képzése, folyamatos továbbképzése (alap-, közép-, felsőfokú és PhD szinten is), minőségellenőrzési rendszer kiépítése, valamint rendszeres audit által a rendeltetésszerű használat figyelemmel kísérése;
- A K+F+I-hez igazodó specializált képzések;
- Biotechnológia, nanotechnológia: A K+F+I-ben és üzleti menedzselésben egyaránt járatos hazai biotech vállalkozói réteg kialakulásának elősegítése, illetve olyan szakemberek képzése, akik természettudományos ismeretek

mellett menedzsment ismeretekkel is rendelkeznek, ez képessé teszi őket biotech cég(ek) megalakítására, vezetésére, fejlesztésére;

- ▶ Az orvosi biotechnológia mesterképzési szakok támogatása, és a doktori képzés célzott fejlesztése (pl. a gyógyszeripar vagy a biotechnológia területén). Ehhez elsődleges fontosságú a magas színvonalú laboratóriumi gyakorlatok lehetőségének megteremtése (megfelelő műszerezettség, laboratóriumi helyiség stb.), színvonalas oktatási segédanyagok (e-learning tananyagok, jegyzetek, tankönyvek stb.) kidolgozása, valamint oktatói státuszok kialakítása;
- ▶ Az egészségügyi felsőoktatásban a külföldi hallgatói létszám növelése érdekében szükséges
 - a humán erőforrás fejlesztése (oktatói kapacitás és versenyképesség);
 - A tárgyi infrastruktúra fejlesztése (oktatási, kollégiumi, szabadidő-sport infrastruktúra kapacitásának bővítése/minőségjavítása);
 - A nemzetközi marketing tevékenység fejlesztése.

Az egészségiparhoz kapcsolódó oktatás fejlesztésének eredményei

- ▶ Az egészségipar jövőjét a szakember-utánpótlás nevelésének színvonala határozza meg;
- ▶ A hazai biotech szektor humán erőforrás utánpótlása mellett az EU-n belüli biotechnológus szakemberhiányt is csökkenteni lehetne. A biotechnológus mesterképzés is bevételi forrást teremtő tényező lehet a tandíjat fizető külföldi hallgatók bevonásával;
- ▶ Az egészségügyi felsőoktatásból származó bevételek további növekedése.

Specializált építőipar

Helyzetkép

Hazánkban a termál-egészségipar részeként elő kell segíteni egy specializált építőipar kialakulását, melynek fő profilja fürdők és szállodák (esetleg kórházak, geotermikus erőművek) építése. Ehhez speciális szakismeret (pl. uszodatechnika, gyógyszállók, rehabilitációs központok nemzetközi kritériumrendszerei, minősítési rendszerei) és tapasztalat szükséges, ami ma még gyakran hiányzik. Egy fürdő, egy gyógyászati központ, egy gyógyszálló, vagy akár egy kórház megtervezése és megépítése jóval összetettebb feladat, mint egy lakó- vagy irodaházé.

A fürdőtechnológiát kiszolgáló rendszerek nyugat-európai színvonalra fejlődtek. A medencék kialakítása és a mögötte rejlő gépészet, az élményelemek és egyéb

kiszolgáló rendszerek választékrendszere kielégítő. További fejlődési lehetőségek az épületek funkcionális kialakításában és az építészeti arculatteremtésben vannak. Nemcsak a medencék élményelemeinek változatossága lett szinte kimeríthetetlen, hanem az egyéb rekreációs szolgáltatásoké is (pl.: szaunavilág elemek, masszázások, tangutor kádak kezelése, fény- és aromaterápiák). Ezek külön-külön szakágként jelentkező területek a tervezés folyamatában, de nincs átfogó szakértőjük – mint például az egészségügyben kialakult orvos-technológusok –, hanem főleg a gyártók és szakkivitelező cégek tanácsaira kell a generáltervezőknek támaszkodniuk.

A specializált építőipar céljai

- ▶ Néhány speciális szakismerettel és komoly tapasztalattal rendelkező mérnöki iroda és építőipari vállalat áttörést jelent a teljes közép-európai piac számára is. Az egységes európai piacból adódó előnyöket főként magyar cégeknek kell kihasználniuk;
- ▶ Védjegyrendszer kialakítása;
- ▶ Az igények az egyre változatosabb élményelemek felé mutatnak, ezért meg kell próbálni egyéb kulturális lehetőségeket bevonni a fürdők kínálatába. Az egyes fürdők olyan elrendezésben épülhetnének, hogy a vendégek a pihenéssel töltött időt koncerttermekben tartandó rendezvényekkel, a fürdőzés közben tartott koncertekkel színesíthetnék, illetve a fürdők alkalmasak lennének a konferenciaturizmus kiszolgálására is. A képzőművészet is nagyobb teret kaphatna az épületek kialakításában, amivel összetettebb és a városok életébe jobban integrált épületegyütteseket lehetne tervezni.

A specializált építőipar fejlesztésének eszközei

- ▶ Finanszírozás: speciális eszközök beszerzése (építőipari cégek), oktatási programok (mérnökök, kivitelezők speciális továbbképzése);
- ▶ Marketing: a specializálódott mérnöki irodák és építőipari cégek megfelelő felkészültséget és tapasztalatot szereztek, az országimázs részévé tehető a kompetenciájuk, külső piacokat is nyerhetnek.

A specializált építőipar fejlesztésének várható eredményei

- ▶ Egy tervezhető program, biztos piac esetén néhány építész stúdió, illetve néhány kivitelező cég kifejezetten a termálfürdők, gyógy- és wellness szállodák tervezésére, ill. építésére specializálódik, ami olyan tudáshoz, tapasztalathoz juttatná őket, hogy nemcsak hazánkban, de nemzetközi szinten is versenyelőnyt élveznének;

- ▶ Az épületeket tervező fiatal generáció köré néhány építész stúdiót magában foglaló csoport szervezhető, mely a fürdőzés háttéréül szolgáló épületeket és az épített környezetet tervezné, illetve a leendő tervezőket segítené a munkájukban, hogy a fürdőzés háttéréül szolgáló környezet széles körben, magas kulturális szinten biztosítson pihenést a vendégek számára;
- ▶ Az épületek architektúrájának finomítása érdekében az egészségügyben is ismert eljárás lehetne célszerű, amely szerint a kötelezően a tervtanácsba delegált építész kamarai küldött egy olyan csoport tagja is legyen egyben, aki a fürdőtervezésben is jártas és az előbb említett szempontok alapján is tud szakmai bírálatot adni;
- ▶ Új típusú, változatosabb élményelemeket nyújtó fürdőépületek üzemeltetésével a nyári szezonra jellemző fesztiválok idényét el lehetne nyújtani a teljes évre. A termálfürdőzéssel eltöltött pihentető napokat ki lehet egészíteni esti koncertek és filmtalálkozók bemutatóival, vagy kiállítás-megnyitók mellé plusz élményeket lehetne adni a fürdők szolgáltatásaival.

Klaszterek a termál-egészségiparban

Helyzetkép

A hálózati gazdaság vagy klaszterek fogalma az utóbbi évtizedben került előtérbe. A hálózatok és klaszterek létrejötte a globális verseny kihívásaira adott sikeres válasznak tekinthető. A klasztert speciális hálózatként értelmezik: vállalatok, intézmények, szakmai szervezetek szociális értékek és kollektív vízió mentén, együttműködésen és rivalizáláson alapuló nyílt szerveződése.

A vertikális vállalati hálózatban jellemzően egy nagyvállalati középpont köré szerveződnek beszállító kis- és középvállalatok. A hálózat előnyei megmutatkoznak a nemzetközi piacra történő kilépésben, a kedvezőbb finanszírozási lehetőségekben, az integrátor nagyvállalat fejlődést, kutatást-fejlesztést segítő tevékenységében.

A horizontális hálózat egyenrangú vállalatok szerveződése valamely meghatározott közös cél eléréseért. Az együttműködést általában egy, a vállalatokon kívüli egységként működő koordináló szervezet segíti, amelyet vagy a tagok hoznak létre, vagy valamely helyi vagy gazdaságpolitikai intézmény.

A klaszterek a helyi gazdaságfejlesztés fontos eszközei, és csak olyan ágazatban jöhetnek létre, ahol exportra (régión kívüli keresletre) termelnek.

Magyarországon még nem jellemző, hogy a vállalkozások és egyéb szervezetek hatékonyan működő hálózatokba, vagy klaszterekbe tömörüljenek, bár néhány jó, regionális kezdeményezés már elindult az egészségiparban és a turizmusban. Jellemzően a térségi termálvízkincs hasznosítására jöttek létre a területi alapon szerveződő termálklaszterek.

Az egészségipari klaszterek fejlesztésének céljai

A magyarországi egészségipar fejlődését elősegítő klaszterek képződésének és a meglévő klaszterek támogatásának, az exportképes termékek egészségipari létrehozásának segítése elsősorban az állam aktív szerepvállalására épül.

- ▶ A térségi gyógy- és termálturizmus területén tevékenykedő vállalkozások, szervezetek hálózatának kialakítása a partnerek közötti koordináció, illetve az együttműködés hatékonyságának növelése érdekében;
- ▶ A klaszteren belüli egységes és közös marketing tevékenység folytatása, új egységes térségi arculat kialakítása;
- ▶ A humán erőforrások fejlesztése;
- ▶ Termál- és gyógy-turisztikai kutatások támogatása a régióban;
- ▶ Térségi vállalkozások innovációs tevékenységének erősítése;
- ▶ A komplex termál-egészségipar program egyes elemeinek stratégiai fejlesztését hálózatos, klaszter szerkezetben, a kapcsolódó területekkel együtt, rendszerszerűen kell megvalósítani;
- ▶ A klaszterek fogják át a kutatás-fejlesztés, a termelés, az értékesítés valamennyi fázisát, és integrálják valamennyi, a folyamatban részt vevő szereplőt (kutatóintézetek, termelők/szolgáltatók, önkormányzatok, szakmai és civil szervezetek);
- ▶ A hálózatok alulról építkezzenek, alapvető elv az önkéntesség, a felismert közös gazdasági érdeken alapuló együttműködés.

Az egészségipari klaszterek fejlesztésének eszközei

- ▶ Az eddigi legjobb tapasztalatok értékelése és népszerűsítése;
- ▶ A gazdaságösztönző intézményrendszer széles körű bevonása;
- ▶ Állami tulajdonú klaszter-organizációs szervezet létrehozása;
- ▶ Egy magyarországi „magvető” tőkealap létrehozása, mely kiemelten kezeli az egészségipari high-tech klaszterek finanszírozását;
- ▶ A már eddig megalakult klaszterek fokozott támogatása, újak létrejöttének elősegítése (pl. egyetemek, egyetemi cégek szorosabb integrálása), az ipar – képzés – kutatás háromszög rendszerének kialakítása;
- ▶ Szakmai szerveződésű klaszterek:
 - gyógy-szolgáltatói klaszter (gyógyászati kutatók, gyógy- és wellness szolgáltatók, gyógy- és wellness szállodák);
 - Gyógytermék klaszter (gyógyszeripari kutatók, gyógyszergyárak, orvosi műszergyártók, gyógyvízalapú gyógyászati és wellness termékgyártók);
 - Egészség-gasztronómiai klaszter (bioélelmiszer-termelők, ásványvíz-palackozók, gyógynövénytermelők).

Az egészségipari klaszterek fejlesztésének várható eredményei

- Átfogó egészségipari szolgáltatás-központok kialakulása országszerte;
- Regionális gazdaságfejlesztési központok létrejötte;
- A nemzetközi versenyképesség erősödése;
- Speciálisan magyar szolgáltatási „brand” megteremtése.

2. ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉSI PROGRAM

2.

ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉSI PROGRAM**HELYZETKÉP**

Az olcsó energiahordozókra épülő gazdaság időszakának végével, és az éghajlatváltozást előidéző tényezők csökkentésére irányuló erőfeszítések következtében a 21. században az emberiség visszatér a földi létünk alapjait jelentő környezeti elemekhez és természeti erőforrásokhoz: a talaj, a víz, a levegő minősége, az energia, valamint az ezekhez való hozzáférés lesz bolygónk gazdasága és ökoszisztémája fenntarthatóságának legfontosabb kérdése. Ebből adódóan, egy olyan geopolitikai és természeti adottságokkal rendelkező ország mint Magyarország fejlődése jelentős mértékben függ attól, hogy a hagyományos (fosszilis) energiahordozókra épített gazdasági modellt hogyan tudja egy alternatív, alapvetően a zöld vagy tiszta technológiák és energiaforrások hasznosítására épülő gazdasági modellel felváltani és fenntarthatóan működtetni. Döntő kérdés az is, hogy a jelenünket még meghatározó modellből származtatható külső gazdasági hatásokat – importfüggőség, ellátásbiztonság, energiaszegénység – hogyan tudja csökkenteni vagy tendenciáit megfordítani, ezáltal pozitív előjelűvé alakítani, miközben egyensúlyra törekszik a környezeti elemek és rendszerek által nyújtott szolgáltatások igénybevétele és a fejlődési igények kielégítése között.

Egy fenntartható jövőt megalapozó gazdasági modellben az energiatakarékosság, az energiahatékonyság, a megújuló energiaforrások fokozott felhasználása és a saját erőforrások előtérbe helyezése meghatározó jelentőségű. Ezek a logikailag egymásból következő lépések – összefüggő és következetes gazdasági modellbe ágyazva – megfelelő válaszokat adhatnak olyan kérdésekre, hogy miként fogunk szembenézni a globális klímaváltozásnak a gazdasági, társadalmi fejlődésre gyakorolt hatásaival, a nem fenntartható növekedéssel, a világszerte növekvő energiaigényekkel, a fosszilis energiahordozók árának kiszámíthatatlan változásával. Ezek a hatások és következményeik cselekvésre késztetik a világot, az uniós tagállamokat és természetesen Magyarországot is. Az összefüggések átfogó vizsgálata, a nemzeti erőforrások feltárása, értékelése és a zöldgazdaság eszközrendszere olyan keretet ad a formálódó új gazdasági modellnek, amelybe a zöldgazdaság-fejlesztés szervesen illeszkedik. A felsorolt lépések, eszközök és környezeti tényezők összessége az erőforrás-hatékonyság és a fenntarthatóság elvei szerint működő ország alapját képezik.

A fenti elvek érvényesítése érdekében Magyarországnak olyan rendszerelvű energetikai terveket kell alkotnia és jövőképpel szükséges rendelkeznie, amelyek kiutat mutatnak a jelenlegi rendszer nehezen feloldható ellentmondásaiból. Jövőképünk és terveink megvalósulása megfelelő eszközöket biztosít problémáink kezelésére. Ebből a szempontból a zöldgazdasági modell megvalósítása, ezen belül az új zöld iparágak fejlesztése, a zöldipari innováció és a kutatás-fejlesztés eredményeinek gyakorlati alkalmazása a hazai gazdaságfejlesztés kulcsfontosságú tényezői. Hazánk, gazdaságunk és társadalmunk megfelelő stratégiai döntések és intézkedések meghozatalával, adottságainkból előnyt kovácsolva, ezen új energetikai iparágak, illetve a széles értelemben vett zöldgazdaságba tartozó ágazatok tevékenységének haszonélvezőjévé válhat.

A zöldgazdaság fejlesztése összhangban áll Magyarország és az EU energia- és klímapolitikájának legfontosabb stratégiai céljaival, hogy a hosszú távú szempontokat is mérlegelve optimalizáljuk az ellátásbiztonság, a versenyképesség és a fenntarthatóság mint elsődleges célok együttes megvalósulását. A 2008. évi globális pénzügyi és gazdasági válság az energetikai szektort is alapjaiban érintette, ami a teljes ellátási láncon kifejtette hatását. A jövőbeni energiapolitikának és az azzal összefüggő fejlesztési stratégiának ezeket a megváltozott tényezőket feltétlenül figyelembe kell vennie.

A ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉSI PROGRAM CÉLJA

Az Európai Unió tagjaként a megalkotott közös joganyagok és hosszú távú stratégiai célkitűzések számos feladatot fogalmaznak meg és rónak Magyarországra ezen a területen. Az EU energia- és klímacsomagjának nyomán megszületett uniós Megújuló Energia Útiterv 2020-ra a megújuló energiaforrások részarányának 20%-ra növelését (ezen belül a bioüzemanyagok vonatkozásában 10%-ot), továbbá 20%-os energiahatékonyság-növelést, és az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátásának – az 1990-es szinthez képest – 20%-os mérséklését tűzte ki. Az uniós célok eléréséhez Magyarországnak is Nemzeti Cselekvési Tervet kell készítenie.

Magyarország a megújuló energiaforrások fokozott alkalmazását nem csak, és nem elsősorban kötelezettségnek¹, hanem a gazdasági fejlődéshez történő hozzájárulás egyik kiemelkedő lehetőségének tekinti. Ebben a tekintetben a zöldgazdaság fejlesztése Magyarország számára egyszerre szükségszerűség és lehetőség. Egyrészt szükségszerű igény, hogy a fosszilis energiahordozók túlzott felhasználásából eredő problémákra (klímaváltozás, importfüggőség, külkereskedelmi mérleg hiánya, energiaszegénység, stb.) olyan választ keressünk, amely társadalmi, gazda-

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009. április 23-i, a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről szóló 2009/28/EK irányelvének (továbbiakban: „Irányelv”, „RED Irányelv”) 4. cikkében foglalt nemzeti jelentéstételi kötelezettségnek történő megfelelés.

sági és környezetvédelmi szempontból is maximális előnnyel jár. Másrészt lehetőséget teremt a nemzetgazdaság struktúraváltásához, az átfogó termelési- és piaci reformokhoz, és új, hazai, piacképes termékek megjelenéséhez, munkahelyek teremtéséhez.

Az Európai Parlament és Tanács megújuló energia hasznosítási irányelve (RED) Magyarország számára 2020-ra – jogilag kötelező módon – minimum 13%-ban² határozta meg a megújuló energiaforrásból előállított energia bruttó energiafogyasztásban képviselt részarányát.

Figyelembe véve a zöldgazdaság-fejlesztés nemzetgazdasági jelentőségét, a foglalkoztatásra gyakorolt hatását – 150–200 ezer, ezen belül a megújuló energia iparágban legalább 70 ezer munkahely létrehozását –, és a hazai értékteremtésben kijelölt szerepét. A kormánynak az a szándéka ezzel a célkitűzéssel, hogy a fentiekkel összhangban ismételten hangsúlyozza álláspontját, miszerint a megújuló energiaforrások előállítását és hasznosítását a gazdasági fejlődés egyik kitörési irányának tekinti.

A zöldgazdaság fejlesztése akkor lehet sikeres, ha összhangban van más nemzetgazdasági ágazatok, különösen a mezőgazdaság és az ipar fejlesztésével.

A jelentős fejlődési potenciállal rendelkező zöldipar a megújuló energiaforrások fokozott felhasználása révén a jövő egyik fontos, új iparágát és kitörési irányát jelenti a mezőgazdaság, a vidék, és tágabb értelemben a nemzetgazdaság számára. A megújuló energiaforrásokon belül az erdőszetből és mezőgazdaságból származó biomassa okszerű felhasználása, a biogáz széles körű alkalmazása, a földhő és a napenergia hasznosítása, a szélenergia és a kis vízierőművek ésszerű elterjesztése, valamint a bio- és alternatív üzemanyagok jelentik a megújuló energiaforrásokra épülő zöldipar, a termelő, a technológia-szállító és gyártóüzemek alappilléreit. A kitűzött cél, hogy a zöldipar termékei – tüzelőberendezések, napenergia-rendszerek, szélturbina-részek stb. – a hazai igények ellátása mellett az exportpiacokon is megjelenjenek.

A zöldipar alapjainak lefektetése és a változó piaci feltételeknek megfelelő fejlesztése szükséges előfeltétele a „zöldgalléros” munkahelyek teremtésének. Ezért, összhangban a nemzeti érdekekkel és a nemzetgazdasági célokkal, Magyarországnak olyan megújuló energiaforrás Nemzeti Cselekvési Tervet kell megalkotnia, amely lehetőséget teremt, és egyúttal törekszik az EU felé vállalt célok túlteljesítésére. Az Új Széchenyi Terv prioritásait ennek megfelelően, ösztönözve a nagyobb munkahely-teremtési potenciállal rendelkező, a helyi erőforrásokhoz és igényekhez jobban alkalmazkodó

² A RED a 2020-as cél elérése mellett kétéves ciklusokra bontva is meghatározza az előrehaladás minimális ütemét.

kis- és közepes termelőegységeket a minél magasabb hatásfokon történő energia előállítására, és a hosszútávon fenntartható környezet használatára.

A megvalósítás során a kormány minden lehetséges eszközt igénybe kíván venni a megújuló energiaforrások fenti célkitűzésnél magasabb részarányának elérése érdekében. Erre a külső feltételek változása (technológiai fejlődés, beruházási költségek csökkenése, a közvetlen közösségi források stb.), a szabályozási rendszer felülvizsgálata és szükségszerű átalakítása, a támogatási rendszerek újragondolása, valamint az engedélyezési eljárások egyszerűsítése teremthet majd lehetőséget. Magyarországnak a megújuló energia területén a fejlesztéseket úgy kell megvalósítania, hogy azok minden állampolgár számára a lehető legnagyobb gazdasági, társadalmi és környezeti előnyökkel járjanak.

A változások egyben mindig lehetőségek is. A globális kihívásokra a helyi energiaforrásokon és a hazai innováción alapuló lokális rendszerek elterjedése adhat megfelelő válaszokat. Az Új Széchenyi Terv Zöldgazdaság-fejlesztési Programjának célja ezen lehetőségek megvalósulásának elősegítése, mivel ez magában hordozza mind a gazdasági, mind a társadalmi befektetés hozamának megsokszorozódását. A jövőben a környezeti és a gazdasági kérdések, kihívások és célok többé nem kezelhetők külön. Ennek érdekében a zöldgazdaság-fejlesztés egyben termékpálya szemléletet is jelent, ahol a legfontosabb cél a hozzáadott érték megteremtése. Ahhoz, hogy a zöldgazdaságot a jövőbeni növekedés egyik motorjává tegyük, elengedhetetlen az üzleti és a fogyasztási szokások átalakítása célirányos gazdasági intézkedések meghozatalával, valamint a tudatosság és az elkötelezettség felmutatásával. A zöldgazdaság víziójának ezért hatással kell lennie a gazdaság és a társadalom egészére, ezt szolgálják a tervben foglalt energiahatékonysági, környezetipari és oktatási-tudatformálási programok.

Az intézkedések végrehajtásánál kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy ne veszélyeztessék a környezet minőségét, és biztosítsák az erőforrások fenntartható használatát. A környezet és a fejlődés ügyének összekapcsolásával biztosítható a növekvő szociális jólét, a jövő generációk igényeinek kielégítése, természeti, társadalmi és kulturális értékeink megőrzése. A fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a társadalmi és területi kohézió erősítéséhez, a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez. Ahhoz, hogy a forrásokat hatékonyan tudjuk felhasználni, elengedhetetlen a fejlesztések területi és társadalmi adottságokhoz igazítása és összehangolása, a régiók, kistérségek, kiemelt térségek és városok szerepének fokozása.

Az Új Széchenyi Terv végrehajtása során a szakmai és civil szervezetek bevonása hozzájárulhat ahhoz, hogy szakmailag megalapozott, hiteles stratégiák és programok

szülessenek, melyek révén az emberek – mint a leginkább érintettek – nem a változások elszenvedői, hanem már rövidtávon az eredmények haszonélvezői lehetnek. Nagy hangsúlyt kell fektetni a piaci szereplőkkel kialakuló és erősödő partnerségre. A program sikerének egyik feltétele a piaci szereplőkkel (beruházókkal, energiaszolgáltatókkal) történő szorosabb együttműködés, hiszen ők nemcsak előnyeiket élvezik a programnak, de egyúttal a megvalósítói is.

A ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉSI PROGRAM ESZKÖZRENDSZERE

Energiahatékonyság – Energiatakarékosság – Energiaracionalizálás

Az energiahatékonysággal kapcsolatos intézkedések központi szerepet játszanak abban, hogy az éghajlatváltozás és az energiapolitika terén kitűzött célok a lehető legkisebb költségek mellett legyenek elérhetők, különösen az épületek és a közlekedés energiaszolgáltatását illetően. Ennek érdekében számos intézkedést kell alkalmazni a lakossági szektor, az állami és önkormányzati szektor, az ipari szektor, a vállalkozói szektor, valamint a közlekedés területén. A legnagyobb megtakarítási lehetőséget a lakóépületek, háztartások, az önkormányzatok és a közintézmények területén lehet elérni.

Zöldenergia – Megújuló energiaforrások

Magyarországnak az uniós prioritások figyelembevételével kell kialakítania álláspontját, stratégiai irányait. Az Európai Unió által meghatározott direktívákat, irányelveket és jogharmonizációs lépéseket azonban minden tagállamnak a saját lehetőségeinek, gazdasági környezetének és adottságainak megfelelően kell átültetnie a gyakorlatba és az adott térszerkezetbe. Magyarországnak az adaptációt úgy kell megoldania, hogy minden állampolgár számára a lehető legnagyobb gazdasági és társadalmi hasznosságot lehessen elérni.

A megújuló energiaforrások, a környezetipar, a kistérségekre alapozott decentralizált zöldenergia-termelés és az egyéb kapcsolódó területek a jövő alternatív iparágát és kitörési pontját jelentik az egész nemzetgazdaság számára. A megújuló energiaforrásokon belül az erdőszektorból és mezőgazdaságból származó biomassa, a biogáz, a mezőgazdasági alapú bioüzemanyagok, a geotermikus energia, a nap-, a szél- és a vízenergia egyaránt a megújuló energiaforrások pilléreit jelentik.

Agrárenergetika – Mezőgazdasági bioenergia

Magyarország agro-ökológiai adottságai a biomassza-termelés céljára kiválóak. Az agrárium alapvető feladata a megújuló energiaforrások területén, hogy biztosítsa a bioenergia-felhasználás növeléséhez a megfelelő mennyiségű és minőségű alapanyagot. Ez egyben új értékesítési perspektívákat, lehetőségeket jelent a termelőknek. Ezen túlmenően fontos agrárpolitikai cél, hogy az új bioenergia iparág kiépítésének a mezőgazdaság és a vidék egyértelmű nyertese legyen, az elérhető haszon jelentős hányada a mezőgazdasági szektorban, a vidéki szereplőknél maradjon. Ezért a rendelkezésére álló eszközökkel nemcsak az alapanyag-termelést, hanem a termelők által történő elsődleges feldolgozást, a helyben történő felhasználást is ösztönözni kell. Elő kell segíteni, hogy a mezőgazdaság – az alapanyag termelésén túl – tovább tudjon lépni a feldolgozás és a felhasználás lépcsőfokán. A termékpályán való többfunkciós megjelenés többletbevételt és hozzáadott érték növelést jelenthet a gazdálkodók, a gazdasági szereplők és a társadalom számára egyaránt. A megújuló energiaforrások alkalmazása lehetőséget teremt a mezőgazdasági szerkezet átalakítására, a jövedelmek növelésére a termelési többlet piacképes terméké konvertálásának útján.

A mező- és erdőgazdasági eredetű megújuló energiaforrások hatékony felhasználásának növelése, a hazai energiaellátás biztonságának fokozása és forrásainak diverzifikálása, a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségének növelése, a fenntartható fejlődés, a vidéki foglalkoztatás megtartása és bővítése, az önkormányzati intézmény-fenntartási költségek csökkentése, valamint a környezet- és természetvédelem szempontjainak figyelembevételével a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos kormányzati stratégiák összehangolása nemzeti feladat.

Környezetipar, hulladékipar

A környezetipar és a hulladékipar fejlesztése az EU jogszabályainak teljesítésén túl hozzájárul egy élhető és fenntartható Magyarország megteremtéséhez. A lerakott hulladékok mennyiségének jelentős csökkenése, az anyagában és az energetikailag hasznosított hulladékok mennyiségének növelése, a környezetvédelmi- és ezen belül a hulladékipari vállalkozások számának, kapacitásának, az alkalmazott munkaerő létszámának növekedése, valamint az új hulladékhasznosító technológiák meghonosítása, működtetése a zöldgazdaság egyik pillérét jelenti.

Zöldfoglalkoztatás

A gazdasági válság a munkaerőpiacon is érezteti hatását. A zöldgazdaság fejlesztésével – a munkahelymegtartás, és fokozatosan új munkahelyek teremtése által – a gazdasági válság negatív hatásai mérsékelhetők.

A foglalkoztatás növelése akkor maximalizálható, ha a zöldgazdaság fejlesztése a háztartásokban, családi kisvállalkozásokban, és kistérségek összefogása révén valósul meg. Ezeknek a kis- és középméretű vállalkozásoknak nagyon fontos szerepük lehet egyes vidéki területek lakosságmegtartó képességének növelésében, és e területek folyamatos fejlődésének biztosításában.

A munkahelyteremtés és -megtartás elsősorban a mezőgazdaságban és a hátrányos helyzetű térségekben fejt ki hatásait. A biomassza begyűjtésével, az energiaültetvényeken történő gazdálkodással jelentős számú képzetlen munkaerő foglalkoztatására nyílt lehetőségek. A biomassza alkalmazására – annak megjelenési formája és felhasználási célja függvényében – számos lehetőség kínálkozik (tűzeléstechnika, biogáz, bioüzemanyagok), ezek közül indokolt különös figyelmet fordítani azokra, amelyek megvalósításával jelentősebb nemzetgazdasági és társadalmi hatás érhető el. A biomassza energetikai hasznosítása egyúttal lehetőséget teremt az integrált rendszerben, több projekt-elem összekapcsolásával történő megvalósításra is. Jelentős szakképzett munkaerő teremthető a hazai gyártókapacitás kiépítésével, valamint – a hazai hozzáadott érték előállítására – saját technológiák kifejlesztésével.

Kutatás-fejlesztés és innováció

Alapvető nemzeti érdek és cél Magyarországon a tudásalapú társadalom kialakítása. Ezen belül lényeges elem a kutatás-fejlesztés és az innováció. Ezért az energetikában is megkülönböztetett figyelemmel kell kezelni a hazai tudásbázis fejlesztését, a hazai tudományos és műszaki ismeretek bővítését, a korszerű energetikai technológiák elterjesztését, és az ezekkel összefüggő kutatások fokozását, az innovációs és technológiai kapcsolatok, együttműködések erősítését.

Az EU-tagság előnyös helyzetet jelent Magyarország számára a zöldgazdaság-fejlesztést érintő, segítő kutatás és fejlesztés területén. Hazánknak lehetősége van és érdeke is bekapcsolódni a közös uniós kutatási és fejlesztési programokba.

Oktatás, képzés, szaktanácsadás

Az oktatásnak, nevelésnek és szemléletformálásnak komoly szerepe van. Az oktatás területén új szakemberek képzésére lesz szükség, mivel a zöldgazdaság fejlesztése speciális szaktudást igényel. A felsőfokú képzés mellett technikus- és szakmunkás-képzési programokat is kell indítani. Regionális energetikai szaktanácsadási központok és tudásközpontok kiépítése szükséges a regionális megújuló energetikai adottságok megfelelő kihasználásáért.

A lakosság megfelelő tájékoztatása és tudatformálása végett olyan népszerűsítő kampányokra van szükség, amelyek az energiahatékonyság és -takarékoság módjai és lehetőségei mellett a megújuló energiaforrásokat is széles körben megismertetik és népszerűsítik.

Támogatás és finanszírozás

A rendelkezésre álló hazai, valamint uniós (közvetlen és társfinanszírozott) forrásokat a lehető leghatékonyabb módon és mértékben kell felhasználni. A támogatásokhoz rendelt finanszírozás lehetőséget teremt arra, hogy egységnyi támogatási forrás mellé akár több egység finanszírozási forrás is felhasználható legyen. Ezáltal a megvalósuló projektek száma jelentős mértékben nőhet, elősegítve a széles körű elterjedést.

A ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉSI PROGRAM VÁRHATÓ EREDMÉNYEI

A Zöldgazdaság-fejlesztési Program megvalósulása elengedhetetlenül szükséges a hosszú távon fenntartható, versenyképes gazdaság működtetéséhez.

A zöldgazdaság fokozatos szerkezeti átalakításának köszönhetően lehetővé válik a megújuló energiatípusok alkalmazásának elterjesztése, a klímaváltozás okozta globális kihívások sikeres leküzdése, illetve az energiaimport-függőségünk csökkentése, Magyarország energiaellátásának biztonsága.

Az épületenergetikai fejlesztések hatására várhatóan 60–70 ezer új munkahely létesül, és 10 éves időtávon belül az államháztartás többletkiadásai nem haladják meg a növekvő adóbevételeit. Az épületenergetikai fejlesztések élénkítik az építési termékek, épületgépészeti anyagok gyártását, a megújuló energiatípusok alkalmazását elősegítő technológiák elterjedését, így a megvalósuló új beruházások jelentős többlet áfa és szja bevételt jelentenek, illetve javítják a hazai kis- és középvállalkozások gazdasági versenyképességét. Az épületenergetikai fejlesztések ösztönzése kiváló lehetőséget jelent a gazdaság élénkítésére rövidtávon – akár egy éven belül – az építőipari kis- és középvállalkozások megrendeléseinek növelése által, 3–5 éven belül pedig a lakossági

fogyasztás növekedése miatt, amelynek forrását a fejlesztések eredményeként képződő energiamegtakarítás kínálja majd.

A zöldenergia-fejlesztés ösztönző hatásainak köszönhetően új lendületet kaphatnak a zöldipar területén tevékenykedő kkv-k, továbbá az alprogram által támogatott beruházások és fejlesztések új piacot jelenthetnek a magyar gazdaság valamennyi ágazatában. Ennek köszönhetően új zöld vállalkozások indulhatnak, amelyek elősegíthetik az elsődleges munkaerőpiacon az aktív korú inaktív személyek elhelyezkedését. Jelentős hatást gyakorolhat a mezőgazdasági szektorra is, hiszen az agrárszereplők belépési lehetőséget kapnak egy egyre versenyképesebb iparágba.

A zöldfoglalkoztatásnak köszönhetően lehetővé válik a hátrányos helyzetű térségekből elvándorló fiatal munkaerő megtartása, értékteremtő új munkahelyek jönnek létre. Ez alkalmat teremt arra, hogy a zöldgazdaságba bevont foglalkoztatottak – akik tartósan távol maradtak eddig a munkaerőpiactól – munkamorálja, munkafegyelme, munkakultúrája kialakuljon, és megfelelő szinten stabilizálódjon. A helyi munkaerő bevonásával lehetőség nyílik a helyi környezetben – természeti, agrár, vállalkozási és kommunális – keletkező, jelenleg nem hasznosuló (hulladék) energiaforrások, erőforrások feltárására és hasznosítására.

A zöld oktatásfejlesztés és tudatformálás keretében megvalósuló alprogramok jelentik az alapját a zöldgazdaság-fejlesztésnek. A megújuló energiatermelés, a biomassa- és hulladékhasznosítás felső- és középfokú szakképzése révén létrejön a zöldgazdaság új szemléletű szakembergárdája, amely nélkülözhetetlen az ehhez kapcsolódó iparágak dinamikus fejlődéséhez. A zöld tudatformálásra vonatkozó intézkedések teszik lehetővé, hogy a kkv-k, a lakosság és az állami szektor számára egyaránt választható alternatíva legyen a zöldgazdaságba való bekapcsolódás, a megújuló energiaforrások és az energiahatékony technológiák alkalmazása. Emellett serkentik a K+F+I folyamatok beindulását, továbbá szélesebb társadalmi rétegek választják a zöld megoldásokat, így a klímavédelemre és az energiahatékonyagra vonatkozó uniós vállalásaink könnyebben teljesíthetővé válnak.

A szemléletformálásban jelentős szerepet játszó energetikai szaktanácsadói/mentori hálózat kialakításának köszönhetően az intézmények, iparági szereplők és a lakosság, a háztartások naprakész információkkal rendelkeznek majd az épületenergetika, az alternatív- és megújuló energiaforrások területén. Ezzel növelni lehet alkalmazásukat, ami hozzájárul a fenntartható és versenyképes magyar gazdaság fellendítéséhez szükséges zöld szemlélet széles körű kialakításához.

A ZÖLDGAZDASÁG-FEJLESZTÉSI PROGRAM PRIORITÁSAI ÉS ALPROGRAMJAI

► Zöldenergia

- Zöld közlekedés
- Világítás korszerűsítés
- Decentralizált megújuló és alternatív energia előállításának támogatása
- Agrárenergetika
- Környezetipar, hulladékkipar
- Zöld mintaprojektek

► Energiahatékonyság

- Új zöldotthon-építési alprogram
- Élhető panel-felújítási alprogram
- Távhő hatékonysági alprogram
- Mi otthonunk felújítási alprogram
- Megújuló közintézmény alprogram
- Zöld kkv alprogram

► Zöldoktatás, foglalkoztatás és szemléletformálás

- Zöldfoglalkoztatás
- Zöld szakképzési rendszer kialakítása
- Zöld tudatformálást szolgáló tevékenységek támogatása

► Zöld K+F+I

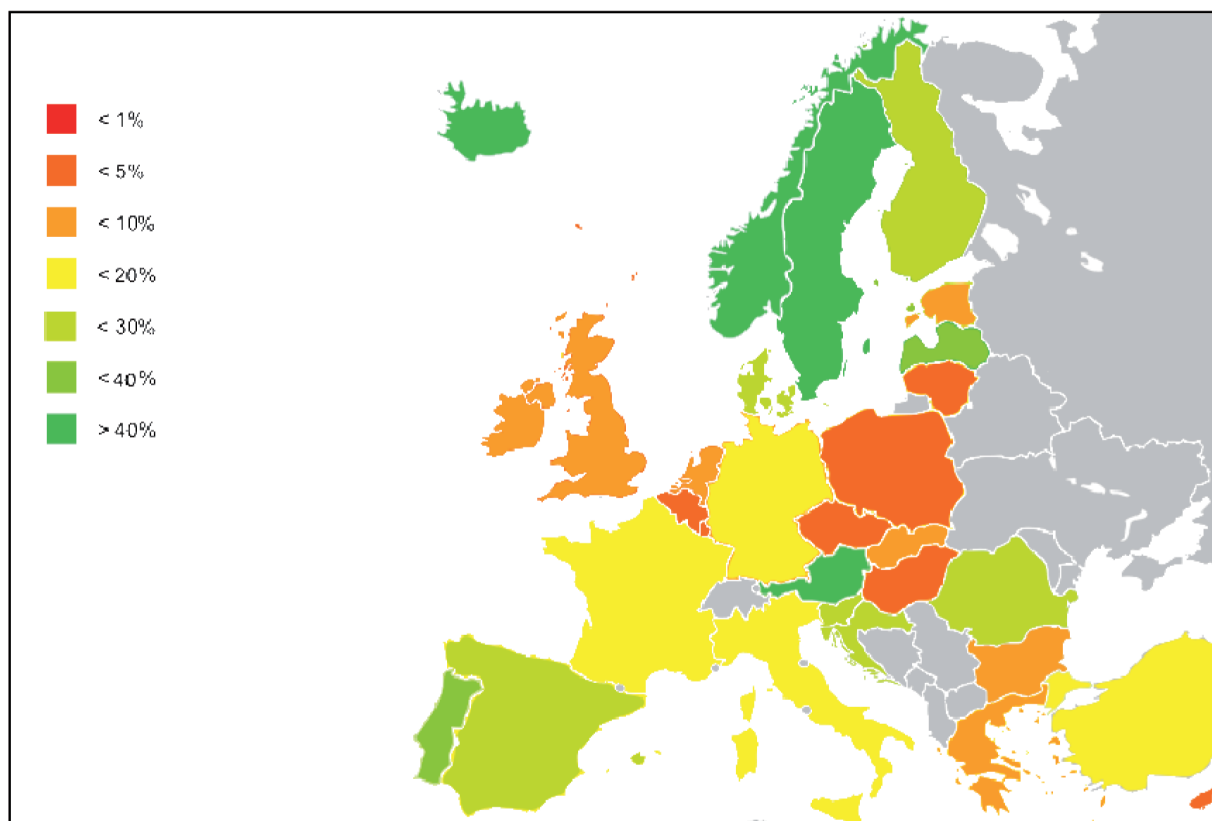
2.1. ZÖLDENERGIA

Helyzetkép

A megújuló energiaforrásokból előállított energiának a 2020. évi végső energiafogyasztásban képviselt részarányára Magyarország minimum 14,65%-ot vállalt. A megújuló energiaforrások alapvetően a jövő alternatív iparágát és kitörési pontját jelentik a mezőgazdaság, a vidék és az egész nemzetgazdaság számára.

Elsősorban az erdészetből és mezőgazdaságból származó biomassa, a biogáz, a mezőgazdasági alapú bioüzemanyagok, a geotermikus és termálenergia, másodszorban a napenergia, a szélenergia és a vízenergia jelentik a megújuló energiaforrások alappilléreit. Fontos hangsúlyozni, hogy az energiafajták felhasználásának arányai a tervezett országos átlagra vonatkoznak. Az egyes régiók, kistérségek vonatkozásában a helyi adottságokhoz igazodóan az arányok ettől lényegesen eltérhetnek, a komparatív előnyöktől függően.

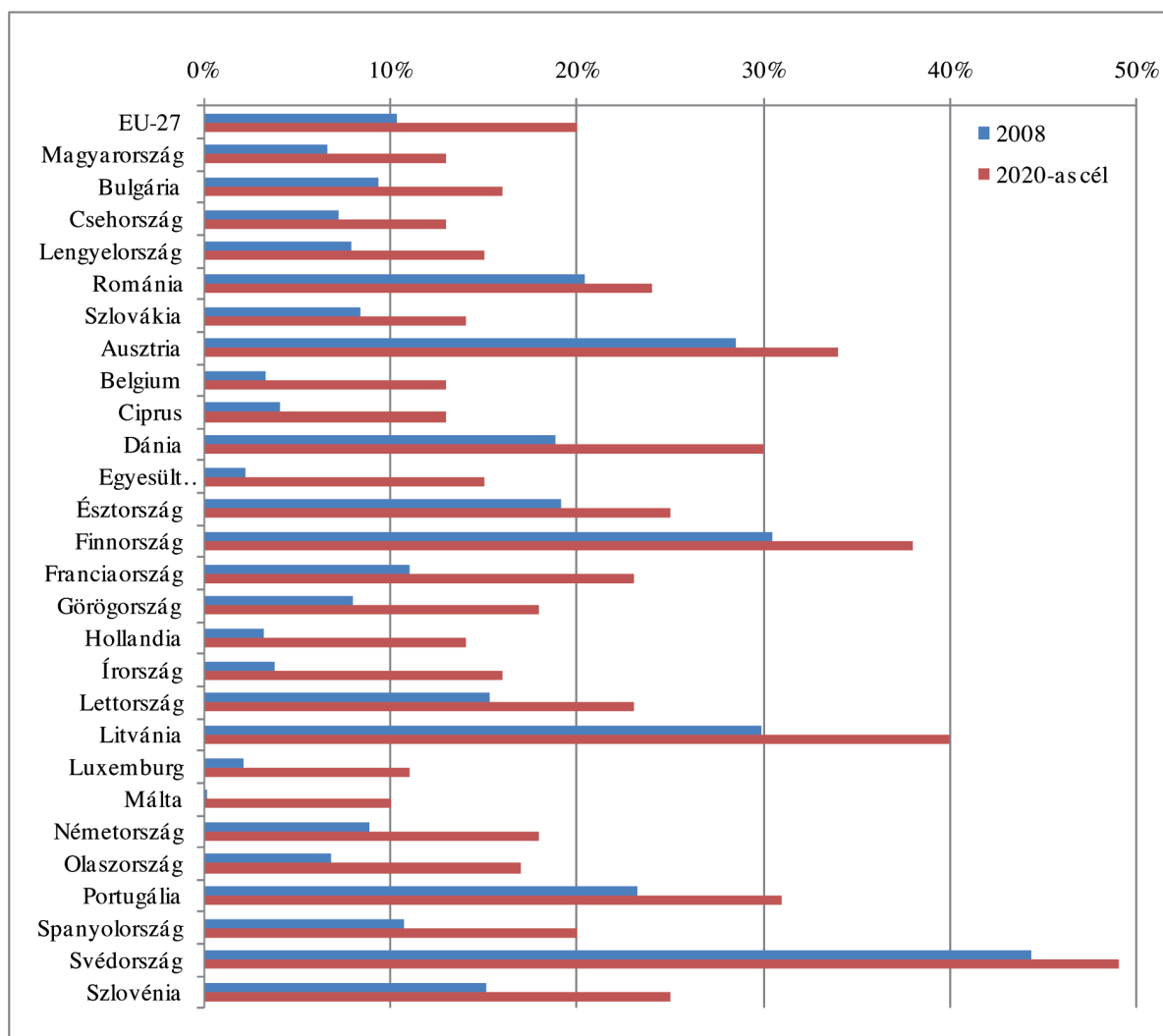
A megújuló energia részaránya az EU országokban

Forrás: Eurostat 2007

Magyarországon a megújuló energiafélék részaránya a végső energiafelhasználáson belül 2008-ban 6,6% volt. Ezzel az értékkel az EU-tagországok alsó egyharmadában foglalunk helyet (EU27 átlaga 2008-ban: 10,3%), és a többi hasonló fejlettségű országtól is lemaradunk (Bulgária 9,4%, Csehország 7,2%, Lengyelország 7,9%, Románia 20,4%, Szlovákia 8,4%). A különbség csak részben magyarázható a környező országok kedvezőbb vízenergia potenciáljával. Magyarország vállalása nagyságrendileg megegyezik a régió (kivéve Románia) célszámaival.

A megújuló energia részaránya a bruttó végső energiafelhasználáson belül az Európai Unió tagállamaiban

Forrás: Eurostat

A Zöldenergia-fejlesztés céljai

- A fosszilis energiahordozóktól való függőség csökkentése;
- A közintézményi és a lakossági ellátásbiztonság jelentős javítása;
- Az energiatermelés decentralizálása, a lokális felhasználás ösztönzése;
- A megújuló energiafajták széles körű elterjesztése, hatékony felhasználása;
- Alternatív közlekedési technológiák elterjesztése;
- A hulladékból energia elv érvényesítése;
- A gazdasági versenyképesség és a munkahelyek számának növelése, nemcsak új kapacitások telepítésével, hanem gyártó egységek létesítésén keresztül is.

A zöldgazdaság-fejlesztéshez rendelkezésre álló megújuló energiaforrások Magyarországon

Szilárd biomassa

Hazánk adottságai alapján a megújuló energiaforrásokon belül meghatározó a biomassa szerepe. A vidéki térségekben a biomassa az egyik legkönnyebben elérhető, olcsó energiaforrás, ezért annak energetikai hasznosítása túlmutat az energiapolitika céljain, egyben fontos agrár- és vidékfejlesztési eszköz is. Magyarországon az összes megújuló energiafelhasználás majdnem 80%-át a biomassa, 50%-át a tűzifa jelenti. A hosszútávon fenntartható, versenyképes módon megtermelt biomassa a növekedés egyik pillére lehet.

Az erdőművelésben, a faiparban, illetve a mezőgazdaságban most is jelentős mennyiségű elsődleges és másodlagos biomassa képződik, amit nem, vagy csak részben használnak fel energetikai célra. E készletek hasznosítása, és az energetikai célú biomassa előállítása jelentős mennyiségű megújuló energiaforrást biztosíthat. Ugyanakkor hozzájárul a mezőgazdaság értékesítési csatornáinak bővítéséhez, mivel az alapanyag többcélú feldolgozása (gyógyszeripar, vegyipar stb.) nemcsak a vidéki térségek önállóbb energiaellátását biztosítja, hanem új jövedelemforrást is biztosít. Fentiek mellett a biomassa hasznosítása során érvényesülniük kell a fenntarthatósági kritériumoknak is. A mezőgazdasági művelésből kivont területek nagy mennyiségű biomassa (energetikai faültetvények, egyéb energianövények) előállítását teszik lehetővé. Magyarországon nagy előrelépési lehetőség mutatkozik a biomasszában, ezen belül a szilárd biomassa termelésben, a hagyományos erdőgazdálkodásból származó, energetikai célokra hasznosítható dendromasszában.

Bioüzemanyagok

Magyarország az elkövetkező tíz évben arra törekszik, hogy – különösen a cseppfolyós bioüzemanyagok terén – olyan alapanyagokat használjon, amelyek nem jelentenek versenyt az élelmiszertermelés számára. A bioüzemanyag előállítása lehetőséget teremt a mezőgazdaság termelési- és piaci szerkezetének versenyképes átalakításához, stabilizálódhatnak a gabona termékpályák.

A megvalósítás eszköze lehet a kis- és közepes kapacitású biodízel üzemek támogatása, valamint a „zöld közösségi közlekedés” tudatos fejlesztése. Minden esetben kiemelt szempont a gazdaságosság és a fenntarthatóság, így azok a projektek élvezhetnek prioritást, amelyek igazolható módon pozitív anyag- és energiamérleget, fenntartható gyártást és előállítást képesek felmutatni. A bioüzemanyagok előállítása és az élelmiszertermelés közötti ellentmondás vonatkozásában Magyarországnak

egyértelmű célja a biztonságos élelmiszerellátás. A fenti ellentét távlati feloldását a második generációs technológiák jelenthetik. A bioüzemanyagok gyártása – hasonlóan a biomasszához – nemcsak energetikai, hanem mezőgazdasági és vidékfejlesztési kérdés is. A magyar bioüzemanyag-gyártás hozzájárulhat a mezőgazdasági termékpályák stabilizálásához, a magasabb feldolgozottsági fokú termékek piaci megjelenéséhez.

Biogáz

A biogáz azon megújuló energiaforrások közé tartozik, amely nagyban hozzájárulhat a fenntartható gazdasági fejlődéshez és a környezetvédelemhez. A technológia – szinte egyedülálló módon – hármas célt valósít meg: a hulladékkezelés mellett megújuló energiahordozót állít elő, miközben kibocsátást takarít meg és biztosítja a lehetőséget a természetes körforgás fenntartására. A biogáz olyan univerzális energiaforrás, amely alkalmas elektromos áram- és hőtermelésre, hűtésre, fűtésre, szárításra (üvegházak, fóliaházak, gabonaszárítás, állattartó telepek).

Ezen felül a biogáz tisztításával, a földgázzal egyenértékű, vezetékes hálózatba betáplálható energiahordozó nyerhető. Termelésében hatalmas potenciál áll még rendelkezésre a szerves trágya feldolgozása, a kommunális szennyvíziszap kezelése és az egyéb háztartási hulladék feldolgozása területén. A biogáz előállítása révén keletkező zöldáram mellett a közvetlen felhasználásra, vagy értékesítésre előállított zöldhő is prioritást fog élvezni. Ezzel közvetlenül javulhat a gazdaságosság, kapcsolódó iparágakat lehet összefűzni, és a melléktermék felhasználásán, valamint a hulladék ártalmatlanításán túl új munkahelyek jönnek létre.

Kiemelt jelentőségű, hogy az Európai Unió ösztönzésére a tagállamok gazdaság-, város-, vidék- és regionális fejlesztési terveikbe foglalják bele – konkrét cselekvési tervvel – a biogázzal kapcsolatos célkitűzéseket. Az első lépések megtörténtek a vidékfejlesztési és környezetvédelmi fejlesztések és támogatások elindításával.

Geotermikus energia

Magyarország geotermikus adottságai európai, sőt világviszonylatban is kiválóak. Az EU27 viszonylatában a direkt hasznosításban – főleg távfűtési rendszerekben – elsők vagyunk, 2008-ban 190 ezer tonna kőolaj egyenértéknek (toe) megfelelő energiahasznosítással. Ennek ellenére a hasznosítás mértéke még messze elmarad a lehetőségektől: jelenleg a teljes nemzeti energiafelhasználás elenyésző része, kevesebb, mint 0,5%-a származik geotermikus energiából.

A geotermikus energia természeti kincseink közül a magyar nemzeti vagyon egy szinte érintetlen része. Védelme a nemzet elemi érdeke, ésszerű felhasználása a gazdasági stabilitás és felemelkedés lehetősége, a biztonságos energiaellátás kitüntetett tényezője. A geotermikus energiára alapozva növelhetjük a mezőgazdasági termelés értékét is, kertészetek, üvegházak, halastavak, szárítók és baromfikeltetők hőigényének biztosításával, amelyek nagy hozzáadott értékű, munkaerő-igényes termékeket állítanak elő. Lehetőségeink jobb kihasználásával a geotermikus energia az ország energiamérlegében nagyságrenddel nagyobb mértékben részesedhetne 2020-ig.

A következő időszakban elsősorban a meglévő termálenergia kapacitások gazdaságos felhasználására kell fókuszálni. A termálenergia-hasznosítás területén a szabályozási anomáliákat fel kell oldani. Egyszerűvé és átláthatóvá kell tenni az engedélyezési eljárásokat, a kútlétesítési és visszasajtolási szabályokat úgy szükséges átalakítani, hogy a termelők és a felhasználók érdekeit szolgálják. A geotermikus energiának a fő irányt képező hőellátás (egyedi- és távfűtés) mellett a villamosenergia-ellátásban is lehet szerepe.

Hőszivattyú

Magyarországon ez az egyik legszélesebb körben alkalmazható megújuló energiafajta. Egyfelől univerzálisan hasznosítható fűtésre és hűtésre, másfelől beépített, urbanizált területeken is jól alkalmazható. A hőszivattyú alkalmas eszköz a földhő (talajhő, hidrotermikus energia, és légtermikus energia) hasznosítására, ami az országban szinte mindenhol – bár alacsony hőmérsékleten, de – rendelkezésre áll. A földhő hasznosítása jelentősen bővíthető decentralizáltan, különösen családi házas környezetben, a természeti adottságokból adódó korlátok nélkül.

Napenergia

A napenergia hasznosításában – mind a napelemek (fotovillamos, PV elektromos energia célra), mind a naphő (melegvíz-előállítás és fűtési célra) rendszerek tekintetében – Németország az EU-tagállamok között vezető pozíciót tölt be. Magyarországon a sugárzási adottságok és a napos órák száma meghaladja a németországi szintet, és európai viszonylatban is igen kedvezőek ezek az értékek – ez is jelzi, hogy e területen jelentős kihasználatlan lehetőségeink vannak. Ezért kiemelt támogatásokkal célszerű elősegíteni a napenergia előállításához szükséges termelőkapacitások létrehozását.

A naphő tekintetében a hatékonyság és a megtakarítás szempontjából elsősorban a használati melegvíz- és fűtési célok jöhetnek szóba. Főként az egyéni, lakossági alkalmazások (családi házak, társasházak) vehetők számításba, amit egyéb, nagyobb volumenű alkalmazások (szállodák, kórházak, önkormányzatok, közintézmények stb.) is kiegészíthetnek. Előrelépést a szükséges beruházások terheit csökkentő támogatások és a használati melegvíz-előállítás céljára használt fosszilis energiahordozók megfelelő árszintje biztosíthat.

Elő kell segíteni a napenergia építészeti és aktív épületgépészeti hasznosítását a fűtési energiaigények csökkentése érdekében. A fotovillamos rendszerek nagyobb arányú elterjedése a technológia fejlődése és az árcsökkenés révén a közeljövőben valószínűsíthető. Meg kell teremteni az egyéni, lakossági felhasználás lehetőségeit okos mérés és hálózat kiépítésével.

Szélerergia

Magyarországon 2006 tavaszáig 330 MW kapacításra adott engedélyt a Magyar Energetikai Hivatal, azonban 2009 végéig csak mintegy 200 MW kapacitás üzemelt. Kiemelt érdek a hazai kis- és középvállalkozások szempontjából a háztartási méretű szélenergia-termelés elterjedése, különös tekintettel a sziget üzemmódra, a nehezen elérhető elzártságok modernizációja (pl. tanyavillamosítás) érdekében.

A szélenergiával történő villamosenergia-termelés kedvező abból a szempontból, hogy a szélenergia-termelés gyorsan és egyszerűen kiépíthető berendezések, és a beruházás megvalósulását követően olcsó az üzemeltetésük. Segítségükkel a megújuló energiatermelő kapacitás elvileg gyorsan növelhető. Hátrányuk azonban, hogy a hazai viszonyok között a szélfarmok átlagos összesített kihasználtsága alacsony, ezért a kapacításra jutó fajlagos energiatermelés is szerény mértékű.

Vízenergia

Magyarország vízenergia adottságai csak részben kedvezőek, ugyanis kevés a hegyes területünk, országosan eltérő a csapadék eloszlása térben és időben, a nagy vízhozamú folyók (Duna, Tisza) pedig kis esésűek. A vízenergia hasznosításához duzzasztóművek létesítésére lenne szükség, ami környezetvédelmi problémákat vethet fel. Ezért az elméletileg kihasználható potenciál tekintetében, a vízenergia-vagyoni szétosztottsága miatt, a nagyobb duzzasztóművek létesítése mellett a kiskapacitású vízenergia előnyeit indokolt kiaknázni.

Hulladékhasznosítás

A gazdaság egyik ígéretes kitörési pontja az innováció-vezérelt, tudásalapú, magas hozzáadott értéket előállító, versenyképes környezet(védelmi) ipar fejlesztése.

A környezet(védelmi) ipar alágazata a hulladékok gyűjtését, kezelését biztosító hulladékipar. A magyar hulladékipar súlypontja az elmúlt években a begyűjtői és ártalmatlanítási kapacitások felé tolódott el, ez mind a hazai hulladékfeldolgozó-ipar méretén, mind a kiszolgáltatottságán meglátszik.

Az Új Széchenyi Terv keretében megvalósuló programok célja, hogy a hulladék-hierarchia maximális figyelembevételével az eddig jelentős költséggel kezelt és többnyire lerakásra került kommunális hulladékok, szennyvíziszapok, és a szerves hulladékok mint input anyagok jelentős nyereséggel hasznosuljanak. A lerakótól eltérített hulladékok energetikai hasznosítása és/vagy anyagában történő hasznosításának eredményeként előállított biogáz felhasználása mellett kereskedelmi CO₂ kvóta szabadul fel és értékesíthető, vagy csoportosítható át.

A hasznosított hulladékok mennyiségének növeléséhez szükség van a hulladékipar fejlesztésére. Fontos cél továbbá, hogy kialakuljon a „hasznosító társadalom”, mely a keletkező és letárolt hulladékokra ne mint kellemetlen problémára, hanem mint értéket hordozó „hulladékvagyonra” tekintsen.

A Zöldenergia-fejlesztés eszközei

A megújuló energiahajtók arányának növelését a közeljövőben a technológiai fejlődés és a gyártási kapacitások bővülése egyre nagyobb mértékben segítheti, ezáltal a piaci versenybe való belépést fokozottan ösztönzi. Ehhez nélkülözhetetlen a piacbarát környezet és az átlátható, hosszú távon kiszámítható szabályozás.

A folyamat gyorsítható a fosszilis energiahordozók externális hatásának számszerűsítésével és internalizálásával, valamint különböző célirányos támogatásokkal.

A megújuló energiahajtók racionális ütemű, a hazai támogatási források által lehetővé tett térnyerését több intézkedés is segítheti.

- ▶ A fosszilis ártámogatások felülvizsgálata (gázfogyasztási támogatások, karbon adó);
- ▶ A jelenlegi támogatási rendszer átalakítása (kötelező átvételi rendszer megújulókra koncentrálása, beruházási támogatások áttekintése, hazai hozzáadott érték preferálása, esetleges adókedvezmények bevezetése);
- ▶ A pályázati rendszer átgondolása: egyszerűsítés, források összehangolása és integrálása;

- ▶ A támogatási rendszer fűtési és hűtési célú felhasználást preferáló áthangolása;
- ▶ A hatósági engedélyezési rendszer jelentős egyszerűsítése, dereguláció;
- ▶ A megújuló energiatermelők hálózati csatlakozásának megkönnyítése;
- ▶ A kötelező átvételi rendszer felülvizsgálata, mivel jelenlegi formájában az átvételi rendszer aránytalan forrás allokációt teremt, ezért feltétlenül szükséges a rendszer szereplőinek csökkentése, különös tekintettel a nagyméretű termelő kapacitásokra és fosszilis energiahordozókra;
- ▶ Az elosztó hálózat puffer kapacitásának növelése, decentralizált rendszerek feltételeinek megteremtése.

A Zöldenergia-fejlesztés várható eredményei

A zöldenergia-fejlesztés alaptézisei szerint az energetikai szektor fokozatos szerkezeti átalakítása elősegíti az ellátásbiztonság növekedését, illetve a forrás-diverzifikációt, az energiaimport-függőség csökkentését, ezzel párhuzamosan ösztönzi a megújuló energia felhasználását, ami feltétlenül szükséges az EU által 2020-ra előírt célszámok eléréséhez.

A program következménye a környezetterhelés és az energiapazarlás csökkenése, az energiahatékonyság javulása, az állami és önkormányzati intézmények fenntartási költségeinek csökkenése, az energiaszegénység felszámolása, a gazdaság élénkülése, új termelő beruházások létrejötte, közvetlen és közvetett hatásként új munkahelyek, valamint egy új, fenntartható fejlődést szolgáló iparág kialakulása.

A Zöldenergia-fejlesztés alprogramjai

- ▶ Zöld közlekedés: célja a közlekedés, elsősorban a közösségi közlekedés fejlesztése, modernizálása. Az alprogram nemcsak az alternatív üzemanyag előállításra fókuszál, hanem szerepet kap az infrastruktúra fejlesztése és alternatív meghajtású járművek hazai gyártása is;
- ▶ Világítás korszerűsítése: energiahatékony, zöld közvilágítás megvalósítása;
- ▶ Decentralizált megújuló és alternatív energia előállításának támogatása;
- ▶ Agrárenergetika: a mezőgazdaságból származó megújuló alapanyagok és melléktermékek energetikai, vagy egyéb felhasználása, olyan értéknövelt termékpályák kiépítésének ösztönzése, amelyek piacképes öko- és környezetbarát termékekkel szolgálnak;
- ▶ Környezetipar, hulladékipar: mezőgazdasági és kommunális hulladék hasznosítása energetikai vagy egyéb célból;
- ▶ Zöld mintaprojektek: know-how és jó gyakorlat bemutatása, magyar innovatív technológiákat alkalmazó komplex projektek megvalósulásának elősegítése.

2.1.1. ZÖLD KÖZLEKEDÉSI ALPROGRAM

Helyzetkép

Az Európai Unió tagjaként a megalkotott közös joganyagok és hosszú távú stratégiai célkitűzések számos feladatot fogalmaznak meg és rónak Magyarországra a közlekedés területén is. Az EU energia- és klímacsomagja nyomán megszületett közösségi Megújuló Energia Útiterv 2020-ra 20%-os megújuló energiaforrás részarányt, ezen belül a bioüzemanyagok vonatkozásában 10%-os részarányt tűz ki célul.

A kitermelhető fosszilis energiahordozó készletek drágulásával, csökkenésével és ezzel párhuzamosan az elektromos mobilitás és a hidrogén alapú közlekedés elterjedésével is számolni kell. Utóbbi folyamat két legfontosabb akadálya a technológia ma még viszonylag magas ára (kőolajhoz képest) és a tankolási, valamint hidrogén esetén a termelő és elosztó infrastruktúra hiánya.

Az agroökológiai adottságokra alapozva – bioüzemanyagok tekintetében – a hazai előállítás lehetőségei jelentős potenciált jelentenek. Szakértői becslések alapján önmagában az első generációs bioüzemanyagokból – az élelmezési és takarmányozási célok biztosításával egyidejűleg – a 2020. évi becsült felhasználás akár 30%-ának megfelelő mennyiség is előállítható, míg a második generációs bioüzemanyagok megjelenése – az alapanyagkör bővülésével – ezt a volument tovább növeli majd. Bioüzemanyagok vonatkozásában a felhasználásnak ezért elsősorban motorteknikai korlátai vannak, mivel a jelenlegi gépjárművek – a konstrukciós kialakítás miatt – csak korlátozott mennyiségben képesek bioüzemanyagot tartalmazó üzemanyaggal problémamentesen üzemelni.

A hazai előregedett tömegközlekedési eszközállomány további használatával megnőnek a kockázati tényezők – a berendezések gyakoribb elromlása, az utasok kényelmének és biztonságának csökkenése –, ezen felül a közlekedési tarifák nem tükrözik a nyújtott ellenszolgáltatás minőségét. A megbízhatatlanság mellett a régi motorok nem teljesítik a kibocsátásra vonatkozó EU normákat sem, ezért cseréjük mindenképp aktuális kérdéssé vált.

A zöld közlekedési alprogram céljai

A cél olyan mintaprojektek kialakítása, amelyek mutatják, hogy az új technológiák a mindennapi használatban is életképesek. Elsődlegesen tömegközlekedési flották (bónuszrendszer) átalakításával vihető ez végbe, hiszen a központi tankolás könnyen megoldható.

A gépjárművek problémamentes, bioüzemanyaggal történő tankolásának fokozottabb elterjesztéséhez a magasabb bioüzemanyag komponenst tartalmazó motorhajtó anyagot, vagy tiszta bioüzemanyagot felhasználni képes járművek elterjedése szükséges. Ezt finanszírozási eszközökkel elsősorban a tömegközlekedés területén érdemes ösztönözni.

Kiemelten fontos a bioüzemanyagokkal kapcsolatos kutatás-fejlesztési tevékenység, a második generációs bioüzemanyagok fejlesztésére irányuló erőfeszítések támogatása is.

Az előregedett tömegközlekedési eszközök modernizációja elengedhetetlen. Mivel a buszgyártásnak Magyarországon hagyománya van, ezért célszerű ennek felélesztése, illetve az exportra termelő vállalatok hazai piac felé fordítása. A buszok nagy része a tömegközlekedésben működik, ahol megvannak egy központi töltő (például hidrogén) infrastruktúra kialakításának a jó lehetőségei is, ezt a szegmenst kell átalakítani. Ez az ipar fellendítésén túl klímapolitikai és gazdasági célokat is szolgálna, valamint a lakosság egészségét (városi levegő javulása) és komfortérzetét is növelné.

A zöld közlekedési alprogram eszközei

Zöld gépjárműgyártáshoz szükséges technológiák és eszközök beszerzése

A hazai előregedett buszpark modernizációja elengedhetetlen. A megbízhatatlanság mellett a régi motorok ugyanis nem teljesítik a kibocsátásra vonatkozó EU normákat.

Az alprogram a hazai (bio)gázüzemű buszgyártás, valamint hidrogén- vagy elektromos üzemű flottagyártás fejlesztését tűzi ki célul. A nagyvárosok légszennyezettségét már a földgázüzemre való átállás is mérsékelheti, valamint a későbbiekben a gázmotorok könnyedén átállíthatóak biogáz üzemre. A hidrogén- és elektromos meghajtással ellentétben ez már egy kifejlesztett és könnyen elérhető technológia. Emellett szerepet kap az egyéb kapcsolódó alkatrészek (például akkumulátorok és töltő egységek) fejlesztése és gyártása is.

Három alternatívát vehetünk figyelembe:

- ▶ Hidrogéntermelő és -elosztó infrastruktúra demonstrációs projekt létrehozása;
- ▶ Elektromos mobilitás elterjesztését szolgáló pénzügyi struktúra kidolgozása és mintaprojekt létrehozása, mivel a technológia adott és a piac már érett rá;
- ▶ Biogáz-telepeken helyben kialakítandó biogáz-tisztító és töltő/elosztó állomások létrehozása.

A zöld közlekedési alprogram várható eredményei

A zöld gépjárműgyártás várható eredményei

A zöld gépjárműgyártás – egy iparág fellendítésén túl – klímapolitikai és gazdasági célokat is szolgál, valamint a lakosság egészségét (városi levegő javulása) és komfortérzetét is növelheti. Az intézkedés magában hordozza a földgázüzemű buszok számának jelentős növekedésével a földgázgazdálkodásra gyakorolt negatív hatás esélyét, ezért fontos olyan pályázati kiírás megalkotása, ami elsősorban a tisztított biogázzal működő rendszerek létrehozását ösztönzi.

A hazai buszgyártás új munkahelyeket teremt, illetve a gyártási technológia fejlesztése a meglevőket megtartja. A korszerű eljárások magasabb képzettségű, jobb piaci értékű munkaerőt is jelentenek, ez hozzájárul a hazai tudásbázis bővítéséhez.

2.1.2. VILÁGÍTÁS KORSZERŰSÍTÉSE ALPROGRAM

Helyzetkép

Magyarországon a közvilágítás a teljes magyar teljesítmény igény körülbelül 1,5%-át teszi ki. Jelentős mértékű, a higany fényforrások nagy részét nagynyomású fényforrásokra lecserélő közvilágítás-korszerűsítés történt már Magyarországon, és az államilag támogatott beruházások 4–8 év alatt megtérültek. Az új technológiai fejlesztések eredményeként azonban újabb jelentős energiamegtakarításra nyílik lehetőség. Az új technológia alkalmazásával racionalizált kültéri világítás – kedvezőbb üzemeltetési feltételek mellett – jelentős minőségi javulást is eredményez.

A világítás-korszerűsítés alprogram eszközei

- ▶ A kültéri világítás (köztéri, külső épület- és területvilágítás) energiatakarékosság és -hatékonyság fokozására irányuló beruházásainak ösztönzésén keresztül az energiahatékonyság, energiatakarékosság és energiaracionalizálás gyakorlati megvalósulását elősegíti;
- ▶ A komplex megoldások meghonosítását ösztönzi a kkv-k, mezőgazdasági vállalkozások, önkormányzatok, oktatási intézmények, non-profit szervezetek, alapítványok körében. A támogatható tevékenységek köre magában foglalja kültéri fényforrások, világítótestek és előtettek cseréjét, valamint a kültéri világítási rendszerek korszerűsítését energiamegtakarítást eredményező szakaszolások, mozgásérzékelők, vezérlőrendszerek kiépítésével, komplex közvilágítás-korszerűsítési programokat, továbbá a világítást tápláló, megújuló erőforrásokból történő villamosenergia-előállítását szolgáló hálózatra nem csatlakozó, sziget üzem módú eszközök beszerzését.

A világítás-korszerűsítés alprogram várható eredményei

Az energia felhasználásának racionalizálása hozzájárul az ellátásbiztonság növeléséhez, az energiainport-függőség és a környezeti ártalmak csökkentéséhez. A 30–50% közötti energiamegtakarítást lehetővé tévő világítás-korszerűsítés és racionalizálás számottevő költségcsökkentést eredményez a felhasználóknál, növelve a kis- és középvállalkozások versenyképességét, illetve önkormányzatok és intézmények esetén jelentős, egyéb feladatok ellátására fordítható pénzügyi forrásokat szabadít fel.

A világítás hatásfokának növelésében az alkalmazott világítótestek korszerűségén túl, fontos szerepet játszanak a kiszolgáló/kiegészítő berendezések is.

Az alprogram – a nyilvánvaló energetikai hatásokon túlmenően – kedvező járulékos hatásként lehetővé teszi a megtakarítások által felszabaduló pénzügyi források visszaáramlását a gazdaságba, keresletet teremt új, technikailag fejlett eszközök és a hazai K+F eredmények gyakorlati alkalmazására, piacot teremt az ágazatban már működő, feltörekvő hazai vállalkozások számára is. Az emberi látás biológiai sajátosságaihoz jobban illeszkedő megvilágítás közvetett, közérzetre gyakorolt kedvező hatásán túlmenően jelentősen megkönnyítheti a szín- és formafelismerést, így közvetlenül növelheti a közlekedésbiztonságot is.

A megvalósuló beruházások ezen felül jelentős társadalmi nyilvánosságot kapnak, amelyen keresztül számottevő tudat- és szemléletformáló hatást fejthetnek ki és természetvédelmi szempontból is kedvező a fényszennyezés csökkentésének élővilágra gyakorolt hatása.

2.1.3. DECENTRALIZÁLT ZÖLDENERGIA-TERMELÉS ALPROGRAM

Helyzetkép

Az országos szintű megújuló energiafelhasználásban kiemelten fontos a helyi, lokális alkalmazások elterjesztése. A megújuló energiahordozók jelentős része olcsón elérhető, ezzel egyidejűleg a vidéki térségek saját forrásból képesek lehetnek kielégíteni – környezetbarát módon, kisebb költségekkel – saját energiaigényük jelentős részét. Azaz a szélesedő gazdasági lehetőségek megteremtése révén a vidék – a zöldgazdaság víziójának megfelelő – fejlesztése lehet a versenyképesség kulcsa.

A decentralizált zöldenergia-termelés alprogram céljai

A támogatási konstrukció célja, hogy a támogatottak technológiai fejlesztéseik által képessé váljanak:

- ▶ a megújuló energia költséghatékony előállítására a különböző megújuló energiaforrások, köztük a vízenergia decentralizált, kistérségi alapon működő fokozottabb hasznosítására kiserőművek építésével, vagy felújításával,
- ▶ a helyi környezetvédelmi problémák megoldására,
- ▶ a szociálisan hátrányos helyzetű térségek és lakossági csoportok életminőségének javítására, megújuló energiafelhasználást célzó beruházásokkal,
- ▶ a geográfiai, településszerkezeti adottságok kiaknázására,
- ▶ a helyi közösség megerősítésére, közösségi célok megteremtésére és azok elérésére,
- ▶ a szigetüzemű energiatermelés és saját felhasználás ösztönzésére,
- ▶ a helyi, decentralizált kis hálózatok és infrastruktúrák kiépítésére,
- ▶ a kistérségi energiarendszerek megvalósítására.

A decentralizált zöldenergia-termelés alprogram eszközei

- ▶ Decentralizált, lokális energiahálózatok, intelligens hálózati rendszerek létrehozását ösztönző egyszerűsített jogi szabályozás kialakítása;
- ▶ Az engedélyezési eljárás felülvizsgálatának keretében az egyszerűsített eljárások hatálya alá eső létesítmények körének kibővítése;
- ▶ A saját használatra, önellátásra termelő megújuló egységek megvalósításának támogatása;
- ▶ A hálózati veszteségek csökkenését, az energiafelhasználás hatékonyságának javulását elősegítő beruházások támogatása;
- ▶ A támogatási rendszer átalakítása a helyben megtermelt megújuló energia alapanyag helyben történő felhasználásának ösztönzésére;
- ▶ Megújuló energiaforrásokat hasznosító közösségi távfűtő rendszerek kialakításának, korszerűsítésének, és megújuló bázisú szilárd tüzelőanyagok előkészítésének (pl. pellet, brikett előállítás) támogatása;
- ▶ Megnövelt támogatási intenzitás abban az esetben, ha a vízenergia hasznosítása új mobilerőművek építésén keresztül történik.

A decentralizált zöldenergia-termelés alprogram várható eredményei

Az alprogram várható eredményeként a megújuló energia előállítása és fejlesztése kedvező hatást gyakorolhat az önkormányzatokra, hiszen a helyben előállított alapanyagokra építve, helyi munkaerő igénybevételevel fejlesztések indulhatnak

az önkormányzati kezelésben lévő közintézmények megújuló energiatípusokon alapuló ellátására. Ezáltal csökkenthető az önkormányzatok energiaköltsége és források szabadulhatnak fel új, jövedelemtermelő tevékenységek finanszírozásához, valamint növekszik a helyi közösségek munkahelyteremtő-képessége, csökkenhet az elvándorlás. A kistérségi decentralizált megújuló energiatermelés és -hasznosítás minél szélesebb elterjesztése és a külső energia-függőség egyidejű csökkentése helyzetbe hozhatja a zöldiparban érdekelt magyar vállalkozói (kkv-szektor) és befektetői szférát, és lényegesen hozzájárulhat a kormányzati fő célul kitűzött 1 millió új munkahely létrehozásához, valamint az alacsony képzettségű, hátrányos helyzetű társadalmi rétegek helyzetének javításához.

2.1.4. AGRÁRENERGETIKAI ALPROGRAM

A vidéki térségekben a biomassza az egyik legkönnyebben elérhető, olcsó energiaforrás, ezért annak energetikai hasznosítása túlmutat az energiapolitika céljain, egyben fontos agrár- és vidékfejlesztési eszköz is. A biomassza energetikai célú felhasználása hozzájárul a bio-ökonómia, a mezőgazdasági melléktermékekre alapozott, a fosszilis alapanyagok kiváltását lehetővé tévő, jelentős munkahelyteremtési potenciállal bíró gazdaságfejlesztési modell megvalósításához. Ezzel hozzájárul a mezőgazdaság értékesítési csatornáinak bővítéséhez, az alapanyag többcélú feldolgozása (gyógyszeripar, vegyipar stb.) nemcsak a vidéki térségek önállóbb energiaellátását biztosítja, hanem új jövedelemforrást is biztosít.

A magyar mezőgazdaság az élelmezési- és takarmányszükségletet jelentősen meghaladó mennyiségben képes fenntarthatóan biomasszát előállítani és ugyancsak jelentős a biogáz-előállítási potenciál. A biológiai eredetű energiaforrások (bioenergia) elvi potenciálja meghaladhatja a 2020. évre becsült energiahordozó igény akár 20%-át is, a bioenergia alapú villamosenergia-termelés előre jól tervezhető, szabályozható.

Az agrárenergetikai alprogram céljai

A mezőgazdaság energetikai szempontból kivételes ágazatnak számít: egyszerre energiafelhasználó és energiatermelő. Kivételes ágazat továbbá a vidékfejlesztésben, a természeti környezet megőrzésében, a környezetvédelemben betöltött pótolhatatlan szerepe alapján. Mindezek meghatározzák a mezőgazdaság energetika területén betöltött szerepét és azt, hogy az agrárenergetika hogyan tud hozzájárulni a mezőgazdaság fejlődéséhez, a vidéki térségek felemelkedéséhez.

Az agrárenergetikai alprogram kitűzött szakmapolitikai céljai

- ▶ Az élelmezési és takarmányozási célok egyértelmű prioritása mellett fenntarthatóan biztosítani az ország energiafüggőségének csökkentéséhez szükséges energetikai célra felhasználható biomassza mennyiséget;
- ▶ Fokozni a mezőgazdaság energiahatékonyságát, csökkenteni az egységnyi élelmiszer előállításához felhasznált energiamennyiséget;
- ▶ A mezőgazdasági szektoron belül növelni a megújuló energiaforrások alkalmazását, ezáltal az energiaintenzív alágazatok (kertészet, állattartás, terményszárítás) versenyképességét javítani;
- ▶ Növelni az energetikai termékpiacán belül a mezőgazdaság szerepét, súlyát;
- ▶ A kistérségek és a mezőgazdasági termelők szoros kooperációjában a vidéki térségekben növelni – mint helyben, legolcsóbban elérhető energiahordozó – a biomassza energetikai felhasználását;
- ▶ Növelni a vidéki foglalkoztatást, a decentralizált kistérségi biomassza rendszerek elterjedését.

Agrárenergetikai indikátorok

A fentiek figyelembevételével az alprogram eredményessége számszerűen a következő indikátorokkal mérhető:

- ▶ az energetikai célú biomassza fenntartható előállításával, összegyűjtésével létrehozott új és megtartott munkahelyek száma,
- ▶ a biomassza energetikai hasznosításával elért termelői jövedelem (árbevétel),
- ▶ a megújuló energiaforrások felhasználásának nagysága a mezőgazdaságban,
- ▶ a kistérségi együttműködések rendszerében létrehozott vidéki fűtőművek, kis- és közepes kapacitású biomassza villamos erőművek,
- ▶ a mezőgazdaság területén elért energiamegtakarítás mértéke, az egységnyi élelmiszer előállítására fordított energiamennyiség,
- ▶ a biomassza helyben történő felhasználásával elért energiaköltség-csökkentés (önellátás ösztönzése).

Az agrárenergetikai alprogram eszközei

Az agrárenergetikai alprogram alapvetően három nagy intézkedéscsoportot foglal magában:

- ▶ Finanziális ösztönzők: a mezőgazdaságon belül az energiatakarékosság, a megújuló energiaforrások alkalmazásának, valamint a biomassza előállításának és helyben történő feldolgozásának támogatása;

- ▶ Tájékoztatási és ismeretátadási eszközök: a megújuló energiaforrásokra, energiatakarékosságra vonatkozó legújabb műszaki-technológiai, valamint piaci ismeretek naprakész elérhetővé tétele;
- ▶ Szabályozási ösztönzők: a célok megvalósítását szolgáló állami szabályozási eszközök (engedélyezési eljárások egyszerűsítése, felesleges bürokratikus akadályok leépítése).

A fenti intézkedéscsoportokhoz illeszkednek azok az intézkedések, amelyek a biomassza iránti helyi kereslet megteremtését biztosítják (pl. kiserőművek létesítésének támogatása).

A finansziális ösztönzőkön belül a jövőben – a vissza nem térítendő támogatások mellett – az egyéb pénzügyi ösztönzőknek is nagyobb szerepet kell biztosítani (kamattámogatás, refinanszírozott hitelek, állami pénzintézetek által nyújtott hitelek, garanciavállalás piaci hitelekhez).

A támogatásokat, finansziális ösztönzőket alapvetően az alábbi területekre szükséges fókuszálni:

- ▶ Energiatakarékos eszközök alkalmazása, termelési eljárások bevezetése a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban;
- ▶ Megújuló energiaforrások alkalmazása a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban, elsősorban az energiaintenzív alágazatokban:
 - energiahatékony kertészeti rendszerek kialakítása (geotermikus energia, biomassza fűtési rendszerek),
 - energiahatékony állattartás (biogáz üzemek létesítése, egyéb megújuló energiaforrások pl. a broiler-tartásban),
 - energiahatékony terményszárítási rendszerek alkalmazása (fajlagos szárítási energiaigény csökkentése, megújuló energiaforrások fokozottabb alkalmazása),
 - magas energiaigényű élelmiszeripari tevékenység esetében a fajlagos energiafelhasználás csökkentése takarékosan, valamint a megújuló energiaforrások alkalmazása, a keletkező hulladékok energetikai hasznosítása,
 - energetikai önellátás (energiatakarékosság és megújuló energiaforrások kombinált hasznosítása) ösztönzése a mező- és erdőgazdasági szereplőknél,
 - megújuló energiaforrások alkalmazása a mezőgazdaság egyéb szektoraiban;
- ▶ Melléktermékek és hulladékok begyűjtése, termelők, termelői összefogások által történő, helyben történő feldolgozása (pellet, brikett);
- ▶ A termőhelyi adottságokhoz igazodó racionális földhasználat elősegítése a fás- és lágyszárú energiaültetvényekkel;
- ▶ Mezőgazdasági termékek helyben történő feldolgozása, előkészítése energetikai célú felhasználásra (nyerszesz, nyersolaj előállítása);

- ▶ Öntözéses gazdálkodás fejlesztése (mint a klímaváltozás hatásainak csökkentésére tett erőfeszítések);
- ▶ A helyben termelt élelmiszer helyben történő felhasználásának ösztönzésével a szállítási energiafelhasználás és költségek mérséklése.

Az agrárenergetikai alprogram várható eredményei

- ▶ Az alprogram főleg a mezőgazdasági kkv-szektorra célozza, új piac jön létre a hazai gazdálkodók és vállalkozók számára;
- ▶ Új munkahelyek létrehozása a biomassza termelésére, összegyűjtésére, a térségi energiaellátó rendszerek üzemeltetésére, valamint a versenyképesség növelésével létrejövő új mezőgazdasági kapacitásokban (kertészet, állattartás, energiaültetvények);
- ▶ A mezőgazdaság multifunkcionális jellegének erősödése, az energetikai célú értékesítési lehetőségek bővítésével;
- ▶ A mezőgazdaság értékesítési lehetőségeinek bővítése, a kiszámíthatóság növelése;
- ▶ A melléktermékek és hulladékok energetikai felhasználásának bővülésével a gazdálkodók árbevételeinek növekedése;
- ▶ Célzott módon segíti elő a kormányzati vidékfejlesztési és munkahely-teremtési célkitűzések megvalósulását, és tervezhető, számszerűsítható eredmények elérését teszi lehetővé;
- ▶ A kertészeti ágazat versenyképességének javítása, a magas élőmunka igényű ágazat bővítése;
- ▶ A mezőgazdasági energiafelhasználás csökkenése;
- ▶ Az állattenyésztés versenyképességének javítása;
- ▶ A szántóföldi gazdálkodás energiafelhasználásának csökkenése;
- ▶ Az öntözött területek nagyságának növekedése;
- ▶ Az energiaköltségek csökkenésével a hazai feldolgozóipar, élelmiszeripar versenyképességének javítása – ezáltal növelve az esélyt az elmúlt évtizedekben elvesztett piacaink visszahódítására, újak megszerzésére;
- ▶ Kistérségi energiaellátó-rendszerek kialakításával a térségi szereplők gazdasági együttműködésének elősegítése;
- ▶ A kistérségekben komplex zöldgazdaság modellek valósulnak meg (decentralizált fűtőmű, szigetüzemű energiaellátás, „szántóföldtől a kazánig” biomassza termék-pálya megvalósulás, fosszilis energia-független termálenergiás fóliaházak stb.);
- ▶ 10%-os bioüzemanyag részarány teljesítése hazai alapanyag és feldolgozott termék révén;
- ▶ Vidéken alternatív iparág kiépítése;

2.1.5. KÖRNYEZETIPAR, HULLADÉKIPAR ALPROGRAM

Helyzetkép

A hazai környezetipar az 1980-as évektől dinamikusan épült fel, mára egyes ágazatai, mint például a vízipari vagy a hulladékipari (al)ágazatok jelentős nemzetgazdasági teljesítményt és foglalkoztatást képviselnek.

A környezetipar magában foglalja mindazon gépek, berendezések és termékek előállítását, építési-szerelési tevékenységet, illetve szolgáltatásokat, amelyek segítségével mérik, megelőzik, korlátozzák, minimalizálják, vagy helyrehozzák a vizet, a levegőt és a talajt ért környezeti károkat, valamint hozzájárulnak a hulladék- és zajkibocsátás csökkentéséhez, illetve elősegítik a táj és a természeti környezet védelmét.

Környezetvédelmi szolgáltatásoknak, termékeknek és technológiáknak azokat a szolgáltatásokat, termékeket, illetve technológiákat tekintjük, amelyek valamilyen formában csökkentik a környezeti kockázatot, minimalizálják a szennyezést, vagy az erőforrások felhasználását.

A környezetipar helyzete

A KSH által végzett felmérés szerint Magyarországon 2008-ban – a megfigyelésbe bevont szervezetek adatszolgáltatása alapján – a környezetiparba tartozó gazdasági szervezetek által értékesített termékek és szolgáltatások nettó árbevételének értéke 406 Mrd Ft volt.

A közvetlen szennyezés csökkentésére irányuló környezetvédelmi ipari árbevételből a szilárd hulladék hasznosításával (anyagvisszanyerés, újrafeldolgozás, újra-felhasználás), valamint a nem veszélyes szilárd hulladék gyűjtésével, kezelésével és ártalmatlanításával foglalkozó gazdasági szervezetek egyaránt mintegy 28%-kal részesedtek.

A környezetipar meghatározó ágazatait tekintve a hulladékból nyersanyag visszanyerésével foglalkozó (recycling) gazdasági ágazat több mint 20 Mrd Ft nettó árbevételt ért el 2008-ban. Ez elsősorban a szilárd hulladék hasznosításából – újrafelhasználás, anyagvisszanyerés, a hulladék újrafeldolgozása – származott.

A környezetipar export árbevétele 2008-ban 92 Mrd Ft volt, melynek 70%-át a szilárd hulladék hasznosításával foglalkozó gazdasági szervezetek adják.

A gazdasági szervezetek a környezetiparban 2008-ban összesen 19 522 főt foglalkoztattak.

A környezetipar, hulladékipar alprogram céljai

Az Új Széchenyi Terv kiemelten foglalkozik a hazai környezetipar fejlesztésével, ezen belül is a hulladékgazdálkodással. Célja a keletkező hulladék mennyiségének csökkentése, mind nagyobb arányban történő hasznosítása, a lerakott hulladék mennyiségének minimalizálása, a hazánkban eredő hulladékexport csökkentése. Ez utóbbi azért fontos, mert a hulladékexport következtében a hulladék anyag hasznosítása – így a nagy hozzáadott értékkel rendelkező másodnyersanyagokból származó, illetve az ezekből készült termékek árbevétele – más országok vagyonát növeli, más országokban teremt munkahelyeket.

Az 1995 óta működő és fejlődő termékdíj rendszer hozzájárult ahhoz, hogy Magyarország teljesítse az EU által előírt, az egyes termékekből (csomagolás, gumiabroncs, reklámhordozó papírok, akkumulátor, egyéb kőolajtermékek, elektromos és elektronikai berendezések) képződő hulladékok energetikailag történő hasznosítására vonatkozó követelményeket. A rendszer működésének eredményeként növekedett a szelektíven gyűjtött és anyagában hasznosított hulladékok mennyisége, valamint számos új vállalkozás jött létre a hulladékkereskedelem és a -feldolgozás területén. E vállalkozások szakmai színvonala megfelel az európai követelményeknek.

A jogszabályokban foglalt, a hulladékgazdálkodásra is vonatkozó környezetvédelmi követelmények teljesítésére alakult ki és jelentős ütemben fejlődik a környezetvédelmi ipar. A hulladékok gyűjtését és kezelését a környezetvédelmi ipar alágazatába, a hulladékiparba tartozó vállalkozások végzik.

A környezetipar, hulladékipar alprogram célja a korszerű hazai hulladékgazdálkodás megteremtése, fenntarthatóvá tétele és a hulladékgazdálkodásra vonatkozó uniós követelmények teljesítése.

- ▶ A lerakóra kerülő hulladék mennyiségének csökkentése úgy, hogy a lerakott hulladék biológiailag lebontható része a vonatkozó EU előírás szerint csökkenjen. Ezt az előírást a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény ültette át a magyar jogba, mely szerint a hulladéklerakóra a települési szilárd hulladék részeként kerülő, biológiailag lebomló szervesanyag-mennyiséget az 1995-ben országos szinten a települési szilárd hulladék részeként képződött, biológiailag lebomló szervesanyag-mennyiség tömegéhez képest 2016. július 1-jéig 35%-ra kell csökkenteni;
- ▶ Hulladékok hasznosításának, újrafeldolgozásának növelése, a vonatkozó uniós jogszabályi előírások teljesítése.

A hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről szóló 2008/98/EK irányelvben foglaltak szerint, a hulladékhierarchiában az anyagok hasznosítása megelőzi az energetikai hasznosítást.

Az Új Széchenyi Terv hozzá kíván járulni ahhoz, hogy a 2008/98/EK irányelvben foglalt, számszerűen meghatározott feladatok, elérni kívánt célok tekintetében:

- ▶ 2015-ig elkülönített hulladékgyűjtési rendszert fel lehessen állítani legalább a papír, fém, műanyag és üveg esetében;
- ▶ 2020-ig legalább a háztartásokból származó papír-, fém-, műanyag- és üveghulladék, illetve lehetőség szerint egyéb, a háztartásokból származó, előzőekben meghatározott hulladékaikhoz hasonló hulladék esetében, az újrafelhasználásra való előkészítést és az újrafeldolgozást átlagosan minimum 50%-ra tudjuk növelni;
- ▶ A nem veszélyes építési és bontási hulladékok újrafelhasználásra történő előkészítését, újrafeldolgozását és az egyéb, anyagában történő hasznosítását minimum 70%-ra tudjuk növelni.

Az Új Széchenyi Terv elő kívánja segíteni a vonatkozó EU irányelvekben is meghatározott, bizonyos termékekből (pl. épületek, elektromos és elektronikai berendezések, akkumulátorok és elemek, csomagolások) keletkező hulladékok anyagában, valamint energetikailag történő hasznosítását.

A hulladékok hasznosítása során olyan megoldások ösztönzése a cél, amelyek innováción alapuló technológiával a hulladékok széles körének kezelését teszik lehetővé, minimális kibocsátással és maximális térfogat redukcióval, miközben energiát és/vagy egyéb hasznos terméket szolgáltatnak.

Magyarországon a megújuló energiaforrásokból előállított energiának a Nemzeti Megújuló Energia Cselekvési Tervben foglaltak szerint a 2020. évi végső energiafogyasztásban 14,65 %-ot kell elérnie, melynek teljesítéséhez a biológiailag lebomló hulladékok energetikai hasznosításának növelése is szükséges.

A mezőgazdasági eredetű szennyvizek, állattartási hulladékok, valamint kommunális szennyvíziszapok kezelésénél a biogáz technológia, míg nem szelektált kommunális hulladék esetén (megfelelő előkezelés után) a pirolízis lehet az egyik alternatíva. Ezáltal a keletkező és letárolt hulladékot nem problémának, hanem értékkel bíró vagyonnak kell tekinteni: kezelése hulladékvagyonnal történő gazdálkodás, amely jelentős hatással lehet új munkahelyek létrehozására, és a környezetipar árbevételének és foglalkoztatottságának növelésére.

A szennyvízből keletkező biogáz kapcsolt hő- és/vagy villamos energia előállítására, vagy földgáz hálózatba táplálásra történő hasznosítása hozzájárul az üvegházhatású gáz kibocsátás és a fosszilis energiahordozó felhasználás csökkentéséhez.

Tudatosan, irányított támogatásokkal kell törekedni a magyar hulladékpar fejlesztésére, a hulladék újrahasznosításon alapuló termékek gyártására. Ezen belül

kiemelt figyelmet kell fordítani az igen nagy mennyiségben keletkező és letárolt építési-bontási (inert) hulladékok, és az ipari gyártási hulladékok (iszapok, pernyék stb.) fokozott mértékű kezelésének megoldására.

A környezetipar, hulladékpar alprogram eszközei

- ▶ A hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelvnek a nemzeti jogba történő átültetése;
- ▶ A termékdíj rendszer fejlesztése, amely elősegíti a termékdíjas termékekből keletkezett hulladékok anyagában és energetikailag történő hasznosítására vonatkozó célértékek teljesítését, és megalapozza a hulladékok hasznosításának gazdasági feltételeit;
- ▶ A környezetvédelmi ipar, így a hulladékbegyűjtő és -feldolgozó kapacitások bővítésének támogatása a pályázati rendszer fejlesztésével.

A környezetipar, hulladékpar alprogram várható eredményei

- ▶ A hulladékok lerakására, hasznosítására vonatkozó EU követelmények teljesítésével a lerakott hulladékok mennyiségének jelentős csökkenése, az anyagában és az energetikailag hasznosított hulladékok mennyiségének növelése;
- ▶ A környezet(védelmi)ipari és ezen belül a hulladékpari vállalkozások számának, kapacitásának, az alkalmazott munkaerő számának növekedése;
- ▶ Új hulladékhasznosító technológiák kialakulása, működtetése.

2.1.6. ZÖLD MINTAPROJEKTEK ALPROGRAM

Helyzetkép

A Zöldgazdaság-fejlesztési Program alaptézisei szerint az energetikai szektor fokozatos szerkezeti átalakítása elősegíti a foglalkoztatottság, az ellátásbiztonság növekedését, illetve elősegíti a forrásdiverzifikációt, az energiaiimport-függőség csökkentését, ezzel párhuzamosan ösztönzi a megújuló energiafélék felhasználását és a gazdasági növekedést. A szerkezetátalakítás megkönnyíthető, ha jó példákat, gyakorlatokat mutatunk be, ismertetünk meg, és alkalmazunk a magyar gazdaság és társadalom különböző szereplői számára. Jelenleg még csak néhány olyan gyakorlati megoldás van hazánkban, ami a projekt céljaként meghatározott eredmények teljesítésén túl törekszik a hazai elterjesztésre, átültethetőségre, a példamutatásra.

A zöld mintaprojektek alprogram céljai

A Zöldgazdaság-fejlesztési Program céljainak megvalósulása komplex fejlesztéseket, a helyi társadalmi, gazdasági és környezeti sajátosságokat figyelembe vevő, hatékony és hosszútávon gazdaságosan működtethető gyakorlati megoldásokat alkalmazó beruházásokat igényel. Ezen beruházások megvalósulását segítik elő a kommunikációs tevékenységet és fizikai jellegű beruházást is magában foglaló mintaprojektek, melyek módszereket és eszközöket biztosítanak a fejlesztések komplex problematikájának feloldásához, a meglévő kedvező folyamatok és adottságok megőrzéséhez és fejlesztéséhez.

Olyan projektek megvalósulása szükséges, amelyek meghatározott célcsoportok számára szolgálnak mintául. A mintaprojektek elsődleges célja a kevésbé ismert, a gyakorlatba ténylegesen átvehető, innovatív megoldások – koncepciók, eljárások, szemléletek – széles körű elterjesztése, ezek átvételének egyszerűsítése, a kapcsolódó szakterületekhez köthető gyakorlati oktatás/képzés elősegítése.

Jelen alprogram tehát ahhoz kíván hozzájárulni, hogy a zöld innovációt ötvöző, vagy eddig nem ismert magyar innovatív technológiákat alkalmazó komplex projektek megvalósításán keresztül a társadalom szélesebb rétegei számára ismertté váljanak ezen innovatív technológiák, alternatív megoldások, valamint javuljon ezen alternatívák ismertsége, elérhetősége és használata. A három fő támogatni kívánt célterület a megújuló energiaforrásokat, energiahatékonyságot ösztönző, valamint alternatív, új technológiákat bemutató mintaprojektek bemutatása.

Az alprogram célcsoportjai a magyar lakosság, a vállalati, szervezeti, intézményi döntéshozók, politikai döntéshozók, valamint oktatási szakemberek, pedagógusok.

A zöld mintaprojektek alprogram eszközei

A zöld mintaprojektek leginkább a hazai gyakorlatorientált kutatás-fejlesztési programok eredményessége, az EU által társfinanszírozott programok pályázatainak megvalósulása, valamint a gazdaság és a társadalom minden célcsoportjához való eljuttatás és alkalmazás révén válhatnak példaértékűvé. A mintaprojektek megvalósulása többségében a hazai, EU által társfinanszírozott és közvetlen uniós támogatási és finanszírozási forrásokban érhető leginkább el, de nemzetgazdasági jelentőségű minták esetén kiemelt kormányzati státusz is segítheti az elterjesztést és az alkalmazást.

Tájgazdálkodáson alapuló, komplex gazdaságfejlesztési projektek támogatása

Az Új Széchenyi Terv támogatja az ország természeti örökségének fenntartható, azaz a természeti értékek védelmével, gazdagításával összeegyeztethető hasznosítása keretében azokat a komplex fejlesztéseket, melyek az ökoturisztika, a klíma- és árvízvédelmi élőhely-rekonstrukciók (pl. klímaerdők telepítése, vizes élőhelyek rekonstrukciója), az infrastrukturális létesítmények természetbarát átalakítása, továbbá az ezekhez kapcsolódó, extenzív, hagyományos tájfajtaikat hasznosító, családi gazdálkodási formák közül egyszerre több területet is érintenek. Kiemelt prioritást ad azoknak a projekteknek, melyek modell-értékűek és komplex módon valósítják meg a természetes élőhelyek rehabilitációját és ennek gazdasági hasznosítását.

Az extenzíven gazdálkodó családi kisvállalkozások európai uniós agrár-környezetvédelmi támogatások révén gazdaságilag versenyképesek lehetnek, amit az Új Széchenyi Terv a gazdaságok kialakításához szükséges beruházások támogatásával segít. A helyi alapanyagokra épülő élelmiszeripar és kiskereskedelem további munkahelyeket teremt, ugyanakkor megőrzi, sőt növeli az agrárterületek biológiai sokféleségét, ezáltal azok öko-turisztikai vonzerejét is.

A zöld mintaprojektek alprogram várható eredményei

A mintaprojektek megvalósulásán keresztül lehetőség nyílik hazai tudásbázison alapuló innovációk létrejöttére. Az elméleti megoldások gyakorlatba való átültetése szorosabb együttműködést tesz lehetővé a hagyományos szellemi műhelyek és a piacorientált gazdasági szereplők között, ami a gyakorlati szakemberképzés perspektíváit is szélesíti. Egy mintaprojekt feltárja az elméletben nem nyilvánvaló szűk keresztmetszeteket, amelyek kijavításával és a rendszer további tesztelésével közelebb lehet kerülni a tömeggyártáshoz, és a fejlesztés további iránya is megjelenik.

A mintaprojektek alternatívája az elméleti oktatás, valamint a külföldi tanulmányutak szervezése lehet, ezek hatékonysága azonban jóval a mintaprojekteké alatt marad, tekintettel a tranzakciós költségekre, és a nehezen számszerűsíthető eredményekre. Ezen felül a hazai tudásanyag és innovációs potenciál így exportra kerül. Optimális esetben ezek az ismeretterjesztő módszerek kiegészítik egymást.

A mintaprojektek kiválóan alkalmasak a hazai K+F+I tevékenység eredményeinek bemutatására és ösztönzőleg hatnak további fejlesztésekhez, valamint a magyar kormány elkötelezettségét bizonyítja a realitások talaján álló, ésszerűen átgondolt, mégis forradalmi változást hozó hazai tudásanyag és elképzelések felhasználásának elősegítése mellett.

Az energiahatékonyság demonstrálására komplex épületenergetikai felújítási mintaprojektek valósulhatnak meg olyan közösségi intézmények esetében, mint pl. a kórházak, egészségügyi intézmények, sportlétesítmények és fürdők.

A mintaprojektek megvalósításánál minden esetben kiemelt szempont a gazdaságosság, a fenntarthatóság, hogy olyan gyakorlat kerüljön bemutatásra, mely hazánkban több helyen meglévő problémára kínál alternatívát.

Fentiekon túlmenően a mintaprojektek előnye, hogy megvalósításuk bővíti a gyakorlati szakképzés lehetőségeit, elősegíti a fejlesztési lehetőségek feltárását az államigazgatási intézményrendszer működésében, előmozdítja a kutatási és oktatási intézmények, valamint a gazdasági szereplők közötti együttműködést.

2.2. ENERGIAHATÉKONYSÁG

Helyzetkép

Magyarországnak a gazdasági válságból való kilábalását számottevően hátráltatja az alacsony energiahatékonyság, amely a legkisebb költséggel és a legnagyobb társadalmi és éghajlatvédelmi haszonnal az épületek energiatakarékos, fenntartható felújítása révén javítható. A megközelítőleg 4,3 milliós lakásállomány majdnem fele nem felel meg a korszerű funkcionális, műszaki, illetve hőtechnikai követelményeknek, a középületek esetében pedig az arány még ennél is rosszabb. Hazánkban az energiapazarlás megfékezése azért is sürgető feladat, mert energiainport-függőségünk nagyon magas.

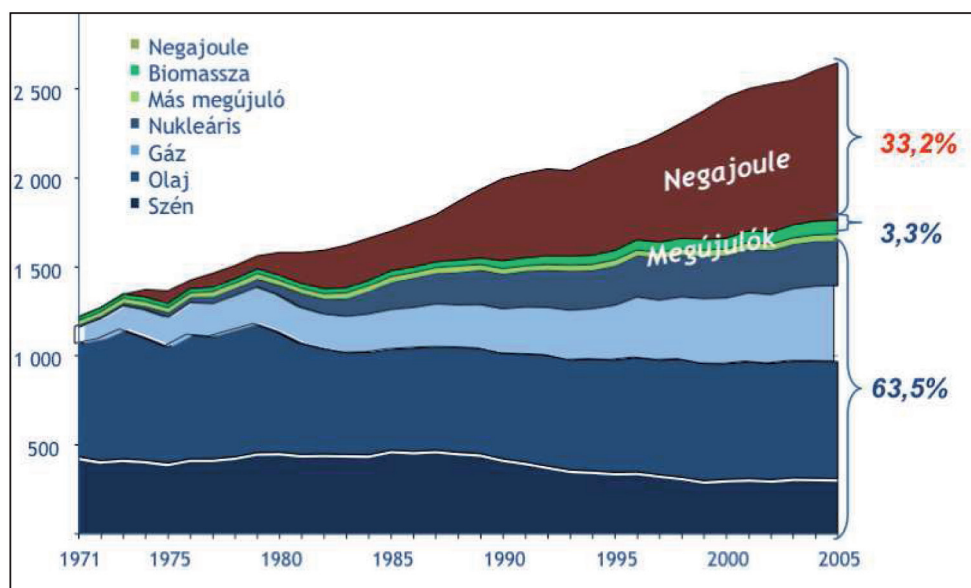
Ma a Magyarországon felhasznált összes energia megközelítően 40%-át az épületeinkben használjuk el, ennek mintegy kétharmada a fűtés és a hűtés számlájára írható. Az épületeink a legnagyobb CO₂-kibocsátók, jócskán megelőzve az ipart, a közlekedést és a földhasználatot. Az energiaszámlák a családok és a közintézmények költségvetésének egyre nagyobb hányadát teszik ki. A magyar fűtési energiafelhasználás, és a velejáró CO₂-kibocsátás akár 85%-a is megtakarítható egy komplex és alaposan kidolgozott felújítási program révén.

Az energiahatékonyság javításával reális költségen, nagyfokú primer energia-fogyasztás takarítható meg, ezért a terület jelentős potenciállal bír.

Az épületszektor energetikai korszerűsítésének jelentőségét támasztja alá továbbá az a tény, hogy ebben a szektorban lehet a leginkább költséghatékony módon energiamegtakarítást elérni. Az épületenergetika az egyik fő prioritása az EU-nak is, mert bizonyítottan ez az a terület, ahol a leghatékonyabban lehet a klímavédelmi célokat teljesíteni.

Az Európai Bizottság által „Negajoule”-nak nevezett megtakarított energia mára már a legnagyobb energiaforrás, az olajjal összevethető értéket képvisel.

**Primer energiaigény és az energia megtakarítás alakulása,
millió tonna olaj ekvivalens**

Forrás: Európai Bizottság, Energiahatékonysági Cselekvési Terv: A lehetőségek kihasználása

Az új EU irányelvek új – a korábbiaknál jóval hatékonyabb, lényegesen nagyobb átbocsátó képességű – támogatási rendszert tesznek szükségessé. Mind a műszaki-környezetvédelmi szempontok, mind az uniós elvárások a komplex energiahatékonysági projektek irányába mutatnak. Ez a szemlélet érvényesül az energiahatékonysági, energiatakarékosági programban megfogalmazott célokban, eszközökben.

Az elmúlt években az épületenergetikai célok megvalósítására nem készült egységes állami program, ehelyett a különböző minisztériumok irányítása alatt, egymástól elszigetelt akciók valósultak meg. Az Állami Számvevőszék 2010. augusztusi értékelése is rávilágított, hogy a programokra jellemző az állami és önkormányzati támogatási források bizonytalansága, a megvalósításuk folytonosságának hiánya, a túlságosan bürokratikus eljárások. A lassuló lakásépítési ütem, az elégtelen felújítási források miatt a lakosság jelentős részének nincsen valódi esélye életkörülményeinek javítására, otthonuk üzemeltetési költségeinek csökkentésére, drámaian növekszik az energiaszegénység és a lakásviszonyok egyenlőtlensége.

Az energiahatékonysági fejlesztések céljai

Az Energiahatékonysági (energiatakarékosági) Program célkitűzései egységes keretbe foglalják a lakóépületeket, a középületeket, és az ipari létesítményeket, az energiahatékonyságot és a megújuló energiaforrásokat, a felújítást és az energiahatékony új építést, a komplex projekteket és a kisebb léptékű felújításokat.

Az épületek energetikai jellemzői, az építési szabványok szorosan összefüggnek a megújuló energiaforrások fűtési-hűtési célú hasznosításával, ezért a terület kiemelt kezelése a megújuló energiaforrások szempontjából is indokolt. Ezen túlmenően egyes megújuló energiafélék alkalmazása elválaszthatatlanul összekapcsolódik az épületenergetikával.

A program célja egy, a korábbiaknál lényegesen nagyobb áteresztő képességű energiahatékonysági beruházásokat ösztönző rendszer koncepciójának kidolgozása.

Az egyes intézkedéseknél különböző pénzügyi eszközök, finanszírozási megoldások: a vissza nem térítendő támogatás, a támogatott hitel, a hitelgarancia és a visszatérítendő támogatás alkalmazása javasolt. A kedvezményezettek a tulajdonosok, de középületek esetén az ESCO (harmadikfeles finanszírozás) konstrukcióknak is kulcsszerep jut.

Az Energiahatékonysági Program lehetőséget ad a rekonstrukciós pályázatok szakaszolására. Ebben az esetben a pályázók jelentős fűtési célú gázfogyasztás-csökkentést vállalnak, de ezt több lépésben valósíthatják meg: elsőként készül el az épület szigetelése, majd az energiatakarékos gépészeti rendszer, lehetőség szerint komplexen kezelve megújuló energiaforrás bevonásával. Így hatékonyan növelhető a pályázók száma, jobban illeszkedik a program a lakás-felújítási igényekhez és a kedvező makrogazdasági hatások előre hozhatóak, valamint lehetőség nyílik a magyar épületgépészeti gyártókapacitások fejlesztésére is.

A program kiemelten hozzájárul a kkv-k fejlesztéséhez, egyfelől a kkv-k energiatakarékossági beruházásainak támogatásával, másfelől az épületek, intézmények korszerűsítése piacot teremt az építőiparnak és a hazai építőipari beszállítóknak is (nyílászáró-gyártás, szigetelőanyag-előállítás stb.). A közintézmény korszerűsítési program fontos szerepet tölthet be a tudatformálásban (az állam példamutató szerepe), valamint a közfeladat-ellátás színvonalának növelésében.

A programban kiemelt figyelmet kap az elavult távhő rendszerek korszerűsítése.

A kormányzat alapvető célja a legkisebb költség révén a legnagyobb energiahatékonyság elérése, ezért a beruházások megtérülésének ideje, valamint a komplex energiahatékonysági és megújuló energiaforrások kapcsolt alkalmazása prioritást élvez. A források esetén a kormányzat tervezi a zöldgazdaság-fejlesztési finanszírozási formák kidolgozását is, hogy a támogatások mellett minél nagyobb mértékben jelenjenek meg tőkepiaci források.

Az energiahatékonysági fejlesztések három pillére

Az energiahatékonyság nemzetstratégiai alapja három pilléren nyugszik:

- ▶ Közös társadalmi érdek otthonaink, életkörülményeink javítása, erre azonban a családok jelentős részének nincs valódi esélye;
- ▶ A lakásépítés és -felújítás bővülő foglalkoztatást, társadalmi reintegrációt generál épp azokban az alacsonyán képzett, halmozottan hátrányos helyzetű társadalmi csoportokban, ahol ma a legnagyobb arányú a tartós munkanélküliség, a mélyszegénység, a társadalmi kirekesztettség;
- ▶ Az Energhahatékonysági Program nem csupán finanszírozási mechanizmus, hanem egy olyan átfogó követelményrendszer is, melyben a beépített termékeknek, a felújítást és új építést végző kivitelezőknek, valamint a „végterméknek”, azaz az épületnek – egy épületenergetikai kritériumrendszeren belül – megfelelőnek, illetve kiválónak kell lennie.

Az energiahatékonysági alprogramok integrálódnak az Új Széchenyi Terv gazdaságfejlesztési, társadalompolitikai célrendszerébe, ennek keretében elősegítik:

- ▶ a kkv-szektor, mint beszállítói potenciál erősítését, a kapcsolódó hazai innováció, K+F+I tevékenységek eredményeinek alkalmazását;
- ▶ az építőipar „fehérítését”, a hazai eredetű minőségi termékek és szolgáltatások piaci részesedésének növelését;
- ▶ a foglalkoztatottság emelését;
- ▶ az adóbevételek növelését;
- ▶ az energiatfüggőség mérséklését;
- ▶ a vonatkozó uniós és nemzetközi környezetvédelmi és klímavédelmi elvárások teljesítéséhez való hozzájárulást.

Az energiahatékonysági fejlesztések eszközei

A korábbi támogatási rendszerek, valamint külföldi sikeres programok tapasztalatait mérlegelve az energiahatékonysági fejlesztések céljait szolgáló eszközöknek több követelményt is kell teljesíteniük.

- ▶ *Nagy áteresztőképesség:* az igényekhez mért jelentős pályázatkezelői kapacitással, illetve számítógéppel segített pályázatkezelő rendszerrel, kis adminisztrációval és hatékony finanszírozással elérhető, hogy a korábbi gyakorlathoz képest a projektekkel elért energiamegtakarítás jelentősen emelkedjen, és egyidejűleg a CO₂-kibocsátás nagymértékű csökkenését eredményezze;
- ▶ *Pályázócentrikusság:* minél több pályázó elérése, közvetlen pályázati segítségnyújtás, szakmai tanácsadás. Ez a korábbi hazai rendszerekben nagyon korlátozottan valósult meg, azok központosított jellege miatt;

- ▶ *Széles pályázati portfólió:* a különböző igényekhez különböző megoldásokat kell kínálni. A diverzifikáció során az épületek típusát, a várható projektek méretét, a pályázói elvárásokat és a pályázók pénzügyi helyzetét is figyelembe kell venni. Az energiamegtakarítás az épületállomány jelentős részében hatékonyan megvalósítható, mégis a korábbi pályázati rendszerekben a különböző épületek és különböző pályázók különböző esélyekkel indultak, sokan egyáltalán nem váltak érdekeltté a részvételben;
- ▶ *Kiszámíthatóság:* a korábbi támogatási rendszerek általános problémája volt az időszakosság és a kiszámíthatatlanság. A pályázatok leadása határidőhöz volt kötve, mely néha irreálisan rövid volt. A határidő letelte után pedig nem lehetett tudni, hogy mikor hirdetik meg újra és milyen formában. Ez blokkolta a keresletet. Ráadásul a pályázatok lökésszerű kiértékelése megterhelő és költséges volt. Ehelyett olyan pályázati rendszer létrehozása célszerű, mely folyamatos befogadást és értékelést tesz lehetővé;
- ▶ *Biztonságos finanszírozás:* a pályázatok befogadásának és értékelésének folytonosságánál még fontosabb a finanszírozás folytonossága. Utófinanszírozás esetén, ha a teljesítés és a kifizetés között kiszámíthatatlan hosszúságú, vagy kiszámítható, de túl hosszú (fél évnél több) idő telik el, akkor ellehetetlenül a projektet előfinanszírozó, vonzó piaci konstrukciók kialakítása. Fontos az is, hogy a források egy intézményi kézben összpontosuljanak, ami hatékonyan megvalósítható egy állami kézben levő non-profit „zöld bank” létrehozásával. A finanszírozás fontos eleme lehet a beruházásokból befolyó, tehát a támogatásokból az államkasszába visszaforgatott áfa, ami az energetikai hatékonyság növeléséhez kapcsolódó nemzetstratégiai célok elérését hosszú távon is biztosítja;
- ▶ *Megjelenésében attraktív:* mind a médiakommunikáció, mind a pályázati kiírások áttekinthetősége és motiváló megfogalmazása, emberközpontú nyelvezete, mind a pályázati rendszer arculata, design-ja fontos elem a pályázók elérésének és a rendszer sikerének szempontjából;
- ▶ *Hatékonyság:* az adminisztráció minimalizálása, az elektronikus pályázatkezelő rendszer, az átlátható pályázati folyamat, valamint a szakmai kompetencia mind azok az elemek, amelyek garantálhatják a rendszer hatékony működését;
- ▶ *Minőség:* a beruházásokkal szemben támasztott szigorú követelmények garantálják a minőséget és a valódi energiamegtakarítást. Ez a termékek, szakértők, tervezők és kivitelezők akkreditációs rendszerével valósítható meg.

Az energiahatékonysági fejlesztések várható eredményei

Számszerű szakpolitikai célértékek

Az energiahatékonysági fejlesztések keretei között számos forgatókönyv készült, melyek alapján energiagazdasági, makrogazdasági és éghajlatvédelmi hatáselemzések is készültek. E vizsgálatok figyelembevételével a következő szakpolitikai célértékeket javasolt kitűzni a 2011–2020 közötti időszakra:

- ▶ a beruházások átlagos energiamegtakarításának mértéke legyen legalább 60%-os;
- ▶ új építésű épületek esetében a támogatás célja az előírásoknál energetikailag hatékonyabb építés ösztönzése, melynek célértéke 25 kWh/m²/év.

Az épületek energiafogyasztásának mérséklése nemzetstratégiai jelentőségű, ugyanis egyszerre csökkenti hazánk import energiaforrásoktól való függőségét, mérsékli a külkereskedelmi mérleghiányt, javítja a versenyképességet, mérsékli a családok és a közintézmények energiaszámláit, ezáltal tehermentesíti a költségvetést, munkahelyeket teremt, elősegíti a hazai építőipari kkv-szektor megerősítését és hozzájárul a klímavédelem területén vállalt nemzetközi kötelezettségeink teljesítéséhez.

Az épületenergetika az EU közösségi politikáinak egyik fő prioritási területe. Az épületek energiahatékonyságáról szóló EU irányelv (EPBD, Energy Performance of Buildings Directive) többek között előírja, hogy 2020 után – közintézmények esetében 2018 után – csak közel nulla energiafelhasználású épületek épülhetnek. Szintén kötelező előírás, hogy 2012-től nem támogatható olyan új építés, vagy felújítás, amely nem teljesíti az Európai Bizottság által előírt minimum követelményeket. Továbbá az EU 2009. márciusi Európai Gazdasági Fellendülési Terve is előírja a tagországoknak – az alacsony CO₂-kibocsátású gazdaság és társadalom felépítése kapcsán – az épületek energetikai korszerűsítését, és az ezzel összefüggő munkaerő-piaci élénkítést.

Az energiahatékonysági fejlesztések hatása az államháztartásra

Az új beruházások jelentős áfa és szja többletbevételt jelentenek. A felújítások következtében csökkenhet a közszféra energiaköltsége (középületek felújítása esetén), a többletfoglalkoztatás eredményeként pedig a szociális kiadások.

Az államháztartási kiadások legnagyobb részét nem a beruházási költségek jelentik, hanem az el nem fogyasztott energia után kieső adók (áfa, energiaadók).

Az adórendszer átalakításával e kieső adók részben pótolhatók. A kezdeti években jelentkező államháztartási hiány mérsékelhető, ha eleinte kevesebb lakóépületet és több középületet újítanak fel. A középületek esetében az állami (önkormányzati) energiaszámlák jelentős csökkenése már a beruházás évében ellensúlyozhatja az állami ráfordításokat.

Az energiahatékonysági fejlesztések hatása a foglalkoztatásra

Az építőiparban az energiatakarékos felújításhoz és új építéshez jelentős mennyiségű képzett (de nem felsőfokú végzettségű) munkaerőre, szakmunkásra, segédmunkásra van szükség. Szakértői számítások szerint a fenti forgatókönyv megvalósulása esetén az energiahatékonysági fejlesztések által generált foglalkoztatási lehetőségeknek körülbelül a fele az alacsony képzettségű munkaerőt érinti (betanított és segédmunka), és ez kiemelkedően jó arány az egyéb állami beavatkozásokhoz képest. Kb. 30 ezer új munkahely keletkezhet az építőiparban és legalább ugyanennyi más ágazatokban, 70%-ot meghaladó megtakarításoknál pedig további 20–30 ezer új munkahely jöhet létre.

Az energiahatékonysági fejlesztések hatása a gazdasági versenyképességre, a kkv-k fejlesztésre

Az energiahatékonysági fejlesztések élénkítik az építési termékek, épületgépészeti anyagok gyártását, a megújuló energiafajták alkalmazását elősegítő technológiák elterjedését. A végrehajtás hangsúlyos eleme lehet a minősített anyagok és technológiák alkalmazása, ami növeli a hazai kkv-k gazdasági versenyképességét. Az épületenergetikai fejlesztések ösztönzése kiváló lehetőséget jelent a gazdaság élénkítésére rövidtávon (akár egy éven belül) az építőipari kis- és középvállalkozások megrendeléseinek növelése által, 3–5 éven belül pedig a lakossági fogyasztás növekedése miatt, amelynek forrását a fejlesztések következtében csökkenő energiaköltség kínálja majd.

Keresleti, gazdasági hatások

A program feltételrendszerének megfelelő kialakításával olyan lakossági kereslet támasztható, amely lökést adhat a hazai zöldiparnak is, amennyiben az állam a vállalkozásfejlesztési források irányításával – kapacitás- és termékfejlesztési támogatással – hozzásegíti ezt a szegmenst a lehetőségek kihasználásához.

A magyarországi kis- és középvállalkozások előnye növelhető a fenntarthatósági szempontokat figyelembe vevő zöld közbeszerzés alkalmazásával is, továbbá hozzájárul az innovációval, K+F-fel kapcsolatos törekvésekhez. Megfelelően integrált megközelítéssel egy nemzetközileg is versenyképes új magyar ipari szektor építhető ki, amely kitörési pontot jelenthet a válsággal küzdő magyar gazdaságnak.

A program szervezése, pályázóbarát kialakítása csökkenti a bürokráciát, segíti a körbetartozási lánc mérséklését, és az építési piacon uralkodó silány minőségű, többnyire import termékek helyettesítését hazai vállalkozások által előállított minőségi termékekkel és szolgáltatásokkal.

Energiagazdálkodási és éghajlatvédelmi hatások

Számítások szerint a nemzetközi éghajlatvédelmi kötelezettségek teljesítéséhez hazánkban legalább 50%-os átlagos energiamegtakarításra van szükség.

A becslések alapján már 2015-re 30 PJ energiamegtakarítás vetíthető előre, és ez mintegy 20%-kal csökkentené a földgáz-függőségünket. A CO₂-kibocsátás várható csökkentése 2015-re kb. 3 millió tonna/év, ami tovább javítja a CO₂ kvótakereskedési pozícióinkat.

Növekvő életszínvonal, gyarapodó nemzeti vagyon

A fenti beruházások a lakossági- és a közvagyon értékének várhatóan jelentős növekedését is eredményezik. A lakosságnak az önerő finanszírozásához jellemzően hitel igénybevételére, illetve önfinanszírozó alapok létrehozatalára lesz szüksége. Ugyanakkor a megtakarított energiaköltség a hitel visszafizetése után (3–10 év a beruházás jellemzőitől függően) lakossági többletfogyasztásként fog jelentkezni. Ez jelentősen élénkítheti a hazai fogyasztást, és további munkahelyeket teremthet.

Szemléletformálás és állami példamutatás

Fontos, hogy a közszolgáltatást végző intézmények (hivatalok, iskolák, egészségügyi intézmények stb.) élen járjanak a programban. Szintén lényeges összetevője a példamutatásnak a közbeszerzések – fenntarthatósági szempontok figyelembevételével történő – mielőbbi átalakítása. Lényeges, hogy megfelelő lakossági tájékoztató kampányok biztosítsák az energiafogyasztói érdekeltség kialakítását.

Az energiahatékonysági fejlesztések újszerűsége

- ▶ A jelenleginél jóval nagyobb áteresztő képesség;
- ▶ A támogatás intenzitása az energetikai beruházás műszaki feltételei szerint növekszik;
- ▶ A CO₂-kibocsátás és az energiamegtakarítás mérése és dokumentálása;
- ▶ A pályázati folyamat egyszerűsítése és egységesítése;
- ▶ Komplex beruházások megvalósítása: épületburok, energetikai rendszerek és gépészeti rendszerek korszerűsítése, a megújuló beruházások megvalósítása, és ösztönzése bónusz rendszer alapján (szociális, minőségi bónusz).

2.2.1. ÚJ ZÖLDOTTHON-ÉPÍTÉSI ALPROGRAM

Az új építésű otthonokra vonatkozó támogatások célja az előírásoknál energetikailag hatékonyabb építés ösztönzése. A mai magyar követelmény a C kategória, amit új építésű épületek esetén kötelező betartani. Mivel a B kategória energetikai hatékonyság szempontjából csak 5%-kal jobb, mint a C, ezért az A, A+ és A++ kategóriát célszerű támogatni. Az intézkedés hagyományos és energiatudatos technológiával épülő energiahatékony lakóépületek létesítését támogatja.

2.2.2. ÉLHETŐ PANEL-FELÚJÍTÁSI ALPROGRAM

Az alprogram célja a panellakások energetikai korszerűsítése, kombináltan az épített lakókörnyezet felújításával, mely részben az 1992 előtt (túlnyomórészt távfűtéses, a mai hőtechnikai előírásoknak nem megfelelő) energiapazarló technológiával épült panelházakra terjed ki. A cél ezen épületek esetében legalább 60%-os energiamegtakarítást lehetővé tévő komplex felújítások ösztönzése, és ezáltal a lakóépületek energiafelhasználásának csökkentése. Az intézkedés elősegíti a panelépületek komplex energetikai felújítását. A lakosság célzott támogatásán keresztül a tulajdonosok és a lakóközösségek a pályázat kedvezményezettjei.

2.2.3 TÁVHŐ HATÉKONYSÁGI ALPROGRAM

Az intézkedés célja, hogy a távhő rendszerek rekonstrukciója energiahatékonysági szempontból a legkomplexebb módon valósuljon meg. A rossz hatékonysággal működő távhő rendszerek nagy hatással vannak a kiszolgált épületek energetikai minősítésére, ezért kiemelt fontosságú a távhő rendszerek energetikai auditja, valamint felújításuk hatékonyságának megállapítása. Az alprogram az energetikai auditokat, a megújuló energiaforrások bevonásának lehetőségét, és a meglévő rendszerek hatékonyabbá tételét támogatja.

2.2.4. MI OTTHONUNK FELÚJÍTÁSI ALPROGRAM

A program az 1992 előtt, ma már elavultnak számító technológiával épült, és a mai hőtechnikai előírásoknak nem megfelelő hagyományos építésű családi és társasházakra terjed ki. Ezért cél a hagyományos építésű ingatlanok energetikai korszerűsítése, legalább 60%-os energiamegtakarítást lehetővé tévő komplex felújítások ösztönzése és ezáltal a lakóépületek energiafelhasználásának csökkentése. Az intézkedés elősegíti a hagyományos technológiával készült lakóépületek (családi ház, sorház, társasház, stb.) komplex energetikai felújítását, a lakosság célzott támogatásán keresztül tulajdonosok és lakóközösségek a pályázat kedvezményezettjei.

2.2.5. MEGÚJULÓ KÖZINTÉZMÉNY ALPROGRAM

- ▶ Zöld központi költségvetési intézmények
- ▶ Zöld önkormányzatok közintézményei

A program az energiapazarló, és nem a mai hőtechnikai előírásoknak megfelelő, hagyományos építésű és paneles, állami és önkormányzati tulajdonú, közfunkciójú épületekre terjed ki (egészségügyi intézmények, létesítmények, sportlétesítmények, fürdők és létesítményeik, oktatási-nevelési intézmények, szociális intézmények, hivatalok, kulturális, szabadidő intézmények stb.). A magyar állam tulajdonában lévő középületek az épületszektor legnagyobb energiafogyasztói közé tartoznak, ezért kiemelt cél, hogy rövid- és középtávon – minél nagyobb mértékben a racionalitás és a gazdaságosság elvét figyelembe véve – jelentős mértékben csökkenjen a középületek energiafelhasználása, és javuljon az energiamegtakarítás. Fentiekhez hasonlóan ezen épületek esetében legalább 60%-os energiamegtakarítást kell lehetővé tenni komplex felújítások ösztönzésével (épülethatároló szerkezetek, energetikai rendszerek és gépészeti berendezések energetikai korszerűsítése, megújuló energiaforrásokkal előállított hőenergia, vagy villamosenergia-termelő kapacitások létesítése), ezáltal a középületek energiafelhasználása csökkenhet.

A célok elérése várhatóan jelentős mértékű állami kiadáscsökkenést is eredményez. A komplex korszerűsítés további célja, hogy az épületek energetikai felújítása kapcsolódjon a klímavédelmi célkitűzésekhez, továbbá kiemelten a megújuló energiatechnológia alkalmazhatóságához.

A célcsoport intézményei a lakosság által gyakran látogatott intézmények, így azok felújítása komoly tudat- és szemléletformáló, illetve demonstrációs hatású lehet a lakosság körében. A közsféra gyakran látogatott épületeinek példamutató szerepét az energiahatékonyság terén több, hatályban lévő direktíva is előírja (2002/91/EK, 2006/32/EK, 2009/28/EK).

2.2.6. ZÖLD KKV ALPROGRAM

Az intézkedés célja, hogy az ipari parkok, ipari szereplők, kiemelten a kkv-k is energiahatékony támogatásokhoz jussanak, mert az Új Széchenyi Terv alapvető célja a kkv-k fokozott támogatása és a foglalkoztatás jelentős növelése.

Az alprogram további célja a kkv-k és gazdasági társaságok, kereskedelmi és ipari épületek energiahatékony felújítása, ahol mindig szem előtt tartandó a komplex energiahatékonyság.

Az alprogram megvalósítása az Új Széchenyi Terven belül más prioritáshoz is kapcsolható, megteremtve a szinergiát a programok között: elsősorban a vállalkozás-fejlesztési programhoz, ezen belül a környezetbarát technológiafejlesztéshez.

2.3. ZÖLDOKTATÁS, FOGLALKOZTATÁS ÉS SZEMLÉLETFORMÁLÁS

2.3.1. ZÖLDFOGLALKOZTATÁS ALPROGRAM

Helyzetkép

Az elmúlt években a Magyarországot érintő gazdasági válság a munkaerőpiacon is erőteljesen érezte hatását. Az ipari és mezőgazdasági szektorban egyaránt csökkent a munkahelyek száma, illetve az állásukat korábban elvesztő emberek tartósan munkanélkülivé váltak.

A kormányzat által kitűzött munkahely-teremtési célok – 10 év alatt 1 millió új, adózó munkahely – elérése érdekében tervezett lépések egyike a zöldfoglalkoztatási programok elindítása. A zöldgazdaságban olyan munkahelymegtartó és fokozatos munkahelyteremtő folyamatok indíthatók el, amelyek eredményeképpen 150–200 ezer új, fenntartható munkahely létrejötte várható, mérsékelve ezzel a gazdasági válság negatív hatásait.

A zöldfoglalkoztatás növelése akkor maximalizálható, ha az energiahatékonyság, energiatakarékosság, alternatív és megújuló energiák alkalmazása, valamint a zöld-ipar és az agrárenergetika egyaránt megfelelő hangsúlyt kap a zöldgazdaság fejlesztése során. A felsorolt területek mindegyike – különösen a vidéki térségekben – jelentős foglalkoztatás-növelő potenciállal rendelkezik az új kapacitások, gyártó és összeszerelő üzemek kiépítésével, valamint az építőiparra gyakorolt élénkítő hatáson keresztül, továbbá a foglalkoztatás bővítését a (zöld) közmunkaprogramok kiterjesztésével is fokozni lehet.

Az otthon-fejújítási program elsősorban a kkv-knak, a kisebb szakipari cégeknek biztosíthat munkalehetőséget az építőiparban. További munkahelyek jönnek létre a beszállítói iparágakban (nyílászáró-gyártás, szigetelőanyag-előállítás), amelyek a zöldipar fontos részét képezik.

A megújuló energiaforrások területén jelentős számú alacsony képzettséget igénylő munkahely teremtésére, megtartására van lehetőség – elsősorban a mező- és erdőgazdaságban, és a halmozottan hátrányos helyzetű térségekben – a biomassza begyűjtésével, az energiaültetvényeken történő gazdálkodással. Az agrárenergetikai alprogramnak a vidékfejlesztési intézkedésekkel összhangban történő megvalósítása szintén jelentős munkahelyteremtő potenciállal rendelkezik (pl. kertészetek).

Az erdőgazdaságban több tízezer fő – elsősorban alacsony képzettségű, vidéken lakó emberek – számára nyílik folyamatos, vagy szezonális munkalehetőség az erdőtelepítésben, az erdő felújításában, nevelésében, az erdészeti szaporítóanyag

termesztésben, és az energiaültetvények létrehozásában, kitermelésében, egyéb erdei biomassza begyűjtésében, feldolgozásában. Így indokolt az állami erdőkben már meghirdetett közmunkaprogram kiterjesztése a magánerdőkre is.

Hosszútávon a megújuló energiaforrások közül a napenergia rendszerek (napelemek, napkollektorok), tüzeléstechnikai berendezések (kazánok, pelletálók), továbbá bizonyos alkatrészek gyártása (pl. turbina lapátok) bír az egyik legnagyobb munkahelyteremtési potenciállal. A megújuló energiaforrások térhódításával párhuzamosan bel- és külföldön egyaránt növekszik az ezek iránti kereslet. Kedvező szabályozási és ösztönzési intézkedésekkel elérhető, hogy Magyarországon olyan fejlett zöldipar alakuljon ki, amelynek révén hazánk zöldtechnológiai importőrből már középtávon exportőr országgá váljon.

A környezetipar, ezen belül is a kommunális hulladék energetikai hasznosítása nemcsak az üvegházhatású gázok kibocsátása, az ország környezeti állapotának védelme szempontjából fontos, hanem a környezetiparban és a hulladékhasznosításban létrehozható új munkahelyek kialakítása miatt is, amely több tízezer munkahely megteremtését is elérheti 10 éves távlatban a területen.

A zöldfoglalkoztatási alprogram célja

A zöldgazdaság-fejlesztéshez kapcsolódó foglalkoztatás támogatásának elsődleges célja, hogy hozzájáruljon a zöldgazdaságban megteremthető 150–200 ezer új és fenntartható munkahely létrehozásához, kibontakozási lehetőséget biztosítva a mikro-, kis- és középvállalkozások részére a gazdaság egyik legdinamikusabban fejlődő ágazatában, ezzel biztosítva számukra a versenyképes növekedést a hazai és nemzetközi piacon. Emellett a zöld közmunkaprogram értékteremtő munkahelyeket biztosít az alacsonyan képzett munkaerő számára is.

A zöldfoglalkoztatási alprogram eszközei

- Az épületenergetikai korszerűsítési program beindítása;
- Foglalkoztatás támogatása az új, vagy tevékenységváltással létrejövő zöld vállalkozások számára;
- Zöld beruházásokhoz kapcsolódó új munkahelyek létrehozásának támogatása;
- Zöld közmunkaprogram beindítása;
- Energetikai szaktanácsadói és mentori hálózat kialakítása keretében létrejövő munkahelyek támogatása.

A zöldfoglalkoztatási alprogram várható hatásai

A tízéves épületenergetikai korszerűsítési program keretei között nagyságrendileg 70–90 ezer új munkahely létesülhet, amelynek 60–70%-a az építőiparban, 30–40%-a pedig a kapcsolódó ágazatokban realizálható. Így a program kapcsolódik a kormányprogram munkahely-teremtési törekvéseihez is. Fontos kiemelni, hogy a foglalkoztatási haszon jelentős része az építőipart ellátó egyéb szektorokban megjelenő közvetett munkahely-teremtési hatásoknak és a magasabb foglalkoztatási szint által létrejött vásárlóerő növekedésének köszönhető.

Az újonnan teremtett munkahelyekkel kapcsolatos kvalitatív szempontokat vizsgálva, a program időbeli terjedelme a létrehozott foglalkoztatási szint hosszú távú fennmaradását biztosítja. Az a tény, hogy a teljes épületállomány felújítására kerül sor, jelzi, hogy az új munkahelyek valószínűleg egyenletesen oszlanak majd el az országban, mivel mind a felújítások, mind a felújításokat általában végző kis- és középvállalkozások helyi kivitelezők, melyek az országban elszórva jelennek meg.

Az épület-felújításokat többnyire helyi kkv-k végzik, amelyek mélyebb ismeretekkel rendelkeznek a lokális piacról, a nagy cégekkel ellentétben. Így egy nagyszabású felújítási programnak a közvetlen haszonélvezői a kkv-k lehetnek. Emellett az építőiparban létrehozott új munkahelyek munkavállalói kereseteit és a háztartásoknál az energiamegtakarítás révén jelentkező elkölthető jövedelmeket szintén országosan elszórtan költik el az emberek a különböző térségekben előállított termékekre és szolgáltatásokra. Ezért várhatóan a létrehozott munkahelyek nagy része – legalábbis a közvetlen foglalkoztatási hatások – inkább helyi szinten és decentralizáltan jelentkezik.

Foglalkoztatás támogatása az új, vagy tevékenységváltással létrejövő zöld vállalkozások számára

Az új, vagy tevékenységváltással létrejövő zöld vállalkozások indításának támogatásával az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedni nehezen tudó aktív korú személyek elhelyezkedését segítjük elő. Ez összhangban van a helyi foglalkoztatási stratégiával annak érdekében, hogy a projektek megvalósulása a térség erőforrásaira építve az egész térség számára előnyökkel járjon.

Az alprogram keretében bértámogatás, adókedvezmény biztosításával a fiatal pályakezdő, illetve a zöldgazdaságba újonnan belépő mikro-, kis- és középvállalkozók számára lehetőség nyílik szellemi és fizikai munkahelyek rész- vagy teljes munkaidős állások megteremtésére.

Az alprogram jelentős hatást fejthet ki a mezőgazdasági szektorban is, hiszen az agrárium belépési lehetőséget kap egy egyre versenyképesebb iparágba. Emellett a

megújuló, vagy alternatív energiát előállító mini erőművek működtetésével keletkező olcsó hulladékhő mezőgazdasági hasznosításra – üvegház, fólia fűtésére, nyáron hűtőház hűtésére – alkalmas. Magyarországon jelentős agrárgazdasági potenciál rejlik az üvegházak, fóliaházak fejlesztésében. Köztudott, hogy a kertészeti ágazat versenyképességét a tudatos vízgazdálkodás, az energiaköltségek és az élőmunka hatékonysága határozzák meg, így a megújuló energiaforrások mezőgazdasági alkalmazása kedvező hatással lehet a vidéki lakosság foglalkoztatására, a munkanélküliség csökkentésére, a vidéki életforma és munkahely megtartó erejének növelésére.

Zöld beruházásokhoz kapcsolódó új munkahelyek támogatása

Új, zöld munkahelyteremtő támogatások azon meglévő humántőke-igényű szolgáltatást végző mikro-, kis- és középvállalkozások számára nyújtanak kedvező lehetőséget, ahol az üzleti tevékenység létrehozását, bővítését célzó zöld beruházások révén, új és meglévő zöld technológiák adaptálására, gyártására, forgalmazására nyílna mód és lehetőség. E tevékenységeknek köszönhetően jelentős számú munkavállaló tartós foglalkoztatására nyílik lehetőség, hozzájárulva a térségből történő munkaerő elvándorlás csökkentéséhez.

Zöld közmunkaprogram beindítása

Az önkormányzatok a zöld közmunkaprogram keretében értékteremtő munkahelyeket hoznak létre, alkalmat teremtve arra, hogy az így a foglalkoztatásba bevont munkaerő (amely tartósan távol maradt eddig a munkaerőpiactól) a közmunkaprogram befejezésével könnyebben visszataláljon a munka világába, mivel a közmunka lehetőséget biztosít arra is, hogy a munkavállalók munkamorálja, munkafegyelme, munkakultúrája megfelelő szintre emelkedjen, stabilizálódjon.

A program keretében az abban résztvevők a megújuló és alternatív energia előállításához szükséges tevékenységet végeznek. Ezáltal a helyi munkaerő bevonásával lehetővé válik a falvak és kisvárosok környezetében, maximum 30 km-es körzetben (természeti, mező- és erdőgazdaság, agrár, ipari és kommunális hulladék) keletkező, jelenleg nem hasznosuló (hulladék) energiaforrások begyűjtése, feldolgozása, önkormányzati, kkv és ipari fenntartású intézményekben, létesítményekben való hasznosítása.

Energetikai szaktanácsadói és mentori hálózat kialakítása érdekében létrejövő munkahelyek támogatása

A zöldgazdaság fejlesztéséhez feltétlenül szükséges egy országos szaktanácsadói, mentori hálózat kialakítása, amely naprakész információkkal rendelkezik az épület-energetika, alternatív- és megújuló energiaforrások, illetve a szélesebb értelemben

vett zöldgazdaság területén, növelve alkalmazásukat az intézmények, iparági szereplők és a lakosság körében, illetve hozzájárul a fenntartható és versenyképes magyar gazdaság fellendítéséhez szükséges zöld szemlélet széles körű kialakításához.

E hálózat kialakítása során a tevékenységet végző intézményekben új, magas képzettséget igénylő munkahelyek jönnek létre az ország valamennyi pontján. Ehhez az Új Széchenyi Terv zöldfoglalkoztatási alprogramja keretében bértámogatást, illetve járulékkedvezményt kaphatnak. Így a felsőfokú végzettséggel rendelkező inaktív munkaerő átképzéssel lehetőséget kap a végzettsége szerinti munkavégzésre, elősegítve, hogy a képzett munkaerő a vidéki térségekben maradjon.

A szaktanácsadók hatékony munkájához új energetikai, felsőfokú szakképzések indítása szükséges, ehhez kapcsolódóan az oktatási intézményeknek szintén munkaerő-forrásra lesz szükségük. Ezen oktatási intézmények az új képzések indításához szükséges munkaerő felvételéhez kaphatnak támogatást, új munkahelyeket teremtve ezzel az oktatásban.

2.3.2. ZÖLD SZAKKÉPZÉSI RENDSZER KIALAKÍTÁSA ALPROGRAM

Helyzetkép

Magyarországon a zöldgazdaság fejlesztéséhez kapcsolódó szakképzési-oktatási rendszer az elmúlt években nem épült fel egységes, integrált módon. A jelenlegi, korábban akkreditált középfokú és felsőfokú képzések elméleti és gyakorlati háttere is fejlesztést igényel. A képzések tematikája, be- és kimeneti feltételei jelentős eltérést mutatnak, és nem fedik le a zöldgazdaság fejlesztéséhez szükséges versenyképes munkaerő szakképzésének teljes vertikumát. További jelentős hiányosságot jelent a képzéseknél az elégséges gyakorlat megszerzéséhez szükséges lehetőségek hiánya, a gyakorlati képzést biztosító helyek bevonása az oktatási folyamatba.

Az energetikusok oktatása szakirányú képzéssel már eleve rendelkező egyetemeken és főiskolákon, egységes tematika alapján (hangsúlyt fektetve az üzemi gyakorlatokra) valósítható meg az országos lefedettség, az egységes zöld tudásanyag és a regionális szempontok figyelembevételével. Ezekben az intézményekben – integrálva az eddigi képzésekbe – rövidtávon létrehozhatók a gépész- és építészmérnöki, agrárműszaki és környezet-gazdaságtani diszciplínákból felépülő, a zöldgazdaság szempontjából kulcsfontosságú képzések. Jelenleg több felsőfokú oktatási intézményben is (pl. Budapesti Műszaki Egyetem, Pannon Egyetem, Debreceni Egyetem, Miskolci Egyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, Szent István Egyetem, Szegedi Tudományegyetem stb.) folynak energetikai mérnök alapképzések, szakirányú továbbképzések.

Az energetikával foglalkozó szakemberek középfokú szakképzésének fontos jövőbeni tartalékát képzik azok a szakközépiskolák, szakmunkás- és felnőttképzési intézetek,

ahol jelenleg is folynak a zöldgazdaság területeihez kapcsolódó alap- és OKJ-s szakképzések (pl. villanyszerelő, kazángépész, létesítmény energetikus, megújuló energia-gazdálkodási technikus).

A zöld szakképzési rendszer kialakítása alprogram céljai

Az alprogram célja az oktatási intézmények számára forrás biztosítása, amely révén létrejöhet a felső- és középfokú képesítéssel, szakképzéssel rendelkező fiatal – ipari, agrár, energetikai, stb. – szakemberek minőségi és gyakorlatorientált képzése. E célok megvalósulása elengedhetetlenül szükséges a hosszútávon fenntartható, versenyképes zöldgazdaság működtetéséhez.

A zöld szakképzési rendszer kialakítása alprogram eszközei

- ▶ Rövid időigényű képzési programok – egy év (OKJ, akkreditált felnőttképzés);
- ▶ Középtávú oktatási, képzési programok – 1–3 év (szakképzés–szakmunkásképzés, felsőfokú szakirány – MSc);
- ▶ Hosszú távú képzési program – 3–5 év (alapképzés, PhD képzés).

A zöld szakképzési rendszer kialakítása alprogram várható hatásai

A rövid távú képzési programokban részt vevők egy országosan egységes képzési tematika alapján megfelelő előképzettséggel képesek lesznek önkormányzatok, kkv-k számára tanácsadást és minőségi szakmai tevékenységet végezni.

A képzési program fontos eleme az engedélyező hatóságok szakértőinek, munkatársainak a képzése, a zöld energiaforrásokra vonatkozó legújabb ismeretekkel történő folyamatos ellátása is, amelyet elsősorban rövid időtartamú továbbképzések, ismeretátadások formájában lehet megvalósítani.

A képzésekben részt vevők választ tudnak adni a zöld technológiákkal és a jogalkalmazással (engedélyezés) kapcsolatban leggyakrabban felmerülő kérdésekre, ami fontos eleme az engedélyezési eljárások egyszerűsítését képező intézkedéseknek is.

Az intézkedések fontos elemei a középtávú képzéseket végző szakközépiskolák és szakmunkásképző intézmények, ahol a képzésben részt vevő szakemberek intenzív üzemi gyakorlatokon sajátíthatják el a zöld energiatermelést végző üzemek és berendezések tervezéséhez, üzemeltetéséhez, üzembe helyezéséhez szükséges speciális ismereteket. Ennek köszönhetően a zöldgazdaságban tevékenykedő kis- és középvállalkozások számára elérhetővé válik a hozzáadott értéket teremtő munkaerő foglalkoztatása.

A hosszú távú képzési programok új lehetőséget teremtenek a felsőfokú intézményekben olyan megalapozott és naprakész szaktudással rendelkező energetikai szakemberek képzésére, akik hozzájárulnak a zöldgazdaság hosszú távú versenyképességéhez, a hazai zöld innováció fellendítéséhez, illetve közvetve a zöldiparban újonnan foglalkoztatottak számának növeléséhez.

A rövid-, közép- és hosszú távú képzési rendszer kialakításával válhat teljessé az egész társadalmat a foglalkoztatás szempontjából érintő multiplikátor-hatás, amely közvetve hozzájárul a zöldgazdaságban megteremthető 150–200 ezer munkahely létrejöttéhez az ágazatban.

2.3.3. ZÖLD SZEMLÉLETFORMÁLÁST SZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK TÁMOGATÁSA ALPROGRAM

Helyzetkép

Noha a lakossági szemléletváltozás területén sokat fejlődött az ország, ma még távol vagyunk a racionálisan tervező, szervező öko-tudatos polgár tipikus gondolkodásától. Az ismeretátadás tárgyi, szellemi színvonala jónak mondható, de a gyakorlatban sok esetben hiányzik az infrastrukturális feltételrendszer, illetve az ösztönző rendszer is kívánnivalót hagy maga után. Tudatos és tájékozott társadalom nélkül nem születhetnek megfelelő válaszok a 21. század gazdasági kihívásaira.

A magyar társadalom és a gazdasági szereplők szemléletének és tudatosságának kialakítása a környezettudatosság és a tiszta technológiák vonatkozásában az egyik legfontosabb feltétele a zöldgazdaság-fejlesztés fellendítésének. Ennek hatására növekedhet az igény az energiatakarékosság, az energiahatékony építészeti megoldások, az alternatív és megújuló energiaforrások iránt, ami a zöld iparágak fellendülését hozza magával. Ez jelentős hatást gyakorol a fenntartható fejlődési pályára, hiszen a zöld technológiák elterjedése kulcsfontosságú a hazai zöldipar fellendülésében és az ország klímapolitikai célkitűzéseinek megvalósításában.

A zöldgazdaságot érintően a rendelkezésre álló pályázati lehetőségekre nagy igény mutatkozott az elmúlt években. A hazai pályázati források egy részét az érintettek jól ismerik, ezzel szemben a területen elérhető nemzetközi pályázati lehetőségek (pl. Intelligent Energy Europe) eddig nem váltak széles körben ismertté, hírük nem érte el az érdekeltek jelentős részét, így elmaradt kiaknázásuk. Fontos, hogy ez utóbbi tendencia megforduljon.

A zöld szemléletformálás megvalósításában elsősorban azokra a civil/szakmai szervezetekre, sajtóorgánumokra, oktatási intézményekre (óvodák, általános

és középiskolák, felsőoktatási és továbbképzési intézmények), önkormányzatokra, kistérségi társulásokra és egyéb non-profit intézményekre lehet számítani, amelyek hitelesen tudják képviselni és közvetíteni a zöldgazdaság jelentőségét.

A zöld szemléletformálást szolgáló tevékenységek céljai

A szemléletformáló és tudatosító tevékenység célja, hogy a lakosságot megismertessük az energiatakarékossági, energiahatékonysági, megújuló és alternatív energiahasznosítási megoldásokról, lehetőségekről és a klímaváltozás következményeihez való alkalmazkodás módozatairól.

A civil társadalom, az oktatási intézmények és az önkormányzatok számára forrást kell biztosítani ahhoz, hogy tájékoztatni tudják az érdekgazdákat, a lakosságot, az önkormányzatok döntéshozóit, a gazdaság szereplőit és a fiatal nemzedéket a zöld megoldásokról.

Emellett fontos bemutatni a szektorban megvalósuló beruházások eredményességi mutatóit, amelyek megfelelő alapot és bátorítást adnak a továbblépéshez. A cél olyan szemléletformáló tevékenységek fejlesztése, amelyek nem elvontan közelítik meg a klímaváltozás okozta következményeket, és céljuk nem a lakosság helyes viselkedésre való nevelése, hanem az, hogy ezek közelebb hozzák hozzájuk a zöld technológiákat és az őket közvetlenül érintő gazdasági racionalitásokat. Fontos megmutatni, hogy van olyan alternatíva, amelynek mentén – anélkül, hogy lényegi dolgokról lemondanánk életvitelünkben – csökkenthetjük kiadásainkat és hozzájárulhatunk egy fenntartható világhoz.

A zöld szemléletformálást szolgáló tevékenységek eszközei

A szemlélet- és tudatformálásra vonatkozó pályázati kiírások keretében országos – integrált – kommunikációs kampányokat lehet megvalósítani online és offline kommunikációs csatornák egyidejű alkalmazásával, fontos szerep jut ezek egyes elemeinek fejlesztésére is, így pl. konferenciák megszervezésére, kiadványok elkészítésére, térségi és/vagy lokális kampányok kivitelezésére és a zöldgazdaság fejlesztéséhez tartozó mintaprojektek népszerűsítésére. Tekintettel a zöldgazdasággal kapcsolatos általános ismerethiányra, a reklám- és PR kommunikációs megoldások integrált megvalósítása a cél.

A zöld szemléletformálást szolgáló tevékenységek támogatásában kiemelt feladata lesz a megfelelő színvonalú szaktudást felmutató energia szaktanácsadói hálózatnak, amely olyan alapvető intézmény lehet, amelyre a zöldgazdaság fejlesztése és működése támaszkodik. A hálózat a megújuló és alternatív energiaforrásokkal, az energiahatékony építészeti megoldásokkal, és a zöld technológiákkal kapcsolatos információk valós idejű átadásával segíti ezek alkalmazásának elterjesztését.

A hálózat végzi majd egyrészt az energetikai beruházásokhoz kapcsolódó információ-szolgáltatást, tanácsadást és tudatformálást a lakosság, az önkormányzatok és a gazdasági szféra irányába, de másrészt fontos szerepe lesz az energetikai beruházásokkal kapcsolatos ellenőrzések és minősítések megvalósításában, illetve a hatékonyabb és átfogóbb pályázati koordinációban is ezen a területen.

A szemléletformáláshoz szükséges információk elérése végett elengedhetetlen a zöld adatbázis és online platform fejlesztése és működtetése. Ez az adatbázis információt nyújt a zöld technológiákban rejlő lehetőségekről, biztosítja a lehetséges partnereknek, hogy megtalálják egymást, illetve tájékozási lehetőséget nyújt az érintett vállalkozások és önkormányzatok számára, hogy lokációjukból kiindulva milyen komparatív előnyökkel és milyen lehetőségekkel rendelkeznek. Az adatbázis részét képezik a statisztikai adatok, értelmező ábrák, térképek és esettanulmányok technológiai, finanszírozási és háttérpári információ szolgáltatása is.

A szemléletformálás fontos eszköze az iskolai tantervekbe történő hatékonyabb beépítés, ennek célja, hogy a környezettudatos és felelős gondolkodásmód kialakítása már gyerekkorban megkezdődjön.

A zöld szemléletformálást szolgáló tevékenységek várható hatásai

A létrejövő szemléletformálási tevékenységnek köszönhetően a kkv-k, a lakosság, az önkormányzati és állami szektor számára lehetséges, sőt vonzó alternatívaként jelenik meg a zöldgazdaságban való részvétel, a megújuló energiaforrások, az energiahatékony és egyéb tiszta technológiák alkalmazása. E piacgeneráló hatás elősegíti a szektorban tervezett 150–200 ezer új munkahely létrehozását. Emellett serkenti a K+F+I folyamatok beindulását, dinamizálását, illetve a lakosság körében tudatosul a zöld megoldások jelentősége, szélesebb társadalmi rétegek választják a zöld megoldásokat, fellendítve ezzel a nemzetgazdaságot, és elérhetővé teszik a klímapolitikai, a megújuló energia hasznosítására és az energiahatékonyaságra vonatkozó céljainkat és vállalásainkat. Az energiatudatosság növelésével a végfelhasználói – lakosság, önkormányzatok, költségvetési szervek, intézmények – oldalon energiahatékonyasági beruházások nélkül is jelentős energiamegtakarítás érhető el nemzetgazdasági szinten. Mindez csökkenti importfüggőségünket, növeli az energiaellátás biztonságát, csökkenti az energiaszegénységet és ezáltal növeli a lakosság vásárlóerejét.

A zöld szemlélet kialakítása biztosítja továbbá a közösségi és a magyar energiahatékonyaságot, energiatakarékosságot, valamint a megújuló energiafajták felhasználását érintő pályázati források hatékonyabb felhasználását is. Az uniós támogatások/pénzek lehívási hatékonyságának növelése rendkívül fontos, különös

tekintettel arra, hogy az Európai Unió 2014–2020-as új pénzügyi perspektívájában – mely tartalmazza az időszakban lehívható uniós forrásokat – az eddigi, a gazdasági felzárkózást támogató kohéziós és strukturális alapokról a hangsúly várhatóan jelentősen áthelyeződik majd a zöld innovációkra építő versenyképes, fenntartható zöldgazdaság fejlesztésére.

A zöld adatbázis működésével biztosítottá válik az energetikai szaktanácsadói hálózat, a gazdaság szereplői, az önkormányzatok és a lakosság naprakész információval és tudásanyaggal való ellátása. Emellett lehetővé válik, hogy a hálózat szakembergárdája – amely intézményi záloga lehet a zöldgazdaság fejlődésének – folyamatosan áramló és pontos információk birtokában legyen képes tanácsot adni, fejleszteni és tervezni. A program megvalósulása elengedhetetlenül szükséges a hosszútávon fenntartható, versenyképes gazdaság működtetéséhez, a társadalmi szemlélet zölddé válása, a környezettudatos magatartás pedig elősegíti a megújuló energiatípusok alkalmazásának elterjesztését, a klímaváltozás okozta globális kihívások sikeres leküzdését, illetve az ellátás biztonságát. Emellett a megújuló- és alternatív energia előállításához szükséges technológiák fejlődése és elterjedése növeli a nemzetgazdaság versenyképességét és teljesítményét.

2.4. ZÖLD K+F+I

Helyzetkép

A megújuló és alternatív energiatípusok felhasználása, elterjesztése, a zöldipar termékpálya (alapanyag, gyártás, feldolgozás, késztermék) kiépítése meghatározó lehet Magyarország gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési politikájában. Ennek szerves részét képezi a megújuló zöld K+F+I politika.

Hazánkban a vállalkozások nagy részének mindennapi tevékenységében az innováció nem játszik még olyan szerepet, mint az EU-tagállamok többségében. Magyarországon a GDP-arányos kutatás-fejlesztési ráfordítások mértéke 2001 óta 1% körüli szinten stagnál, a ráfordítások tehát csak a nominális GDP-növekedés mértékével bővültek. A 2009-ben elért 1,15% az EU átlagának csupán valamivel több mint a felét tette ki.

A nemzeti innovációs rendszerben a kutatók kulcsszerepet töltenek be. Az 1980-as évek óta a vállalati kutatók létszáma gyorsabban növekedett, mint az ipari foglalkoztatottak száma. A kutatómunka kulcsszereplői a doktori fokozattal rendelkező kutatók. Az OECD országokban a legtöbb doktori fokozatot műszaki és természettudományos szakterületen adják ki. Magyarország ebben a tekintetben is messze elmarad a műszaki, technológiai fejlődést fontosnak tartó országoktól.

A zöld K+F+I alprogram céljai

A zöld kutatás-fejlesztés és innováció ösztönzésének alapvető célja hazánk, azon belül is elsősorban a zöldgazdaság területén működő vállalkozások versenyképességének növelése, a meglévő iparágak zöldítése, a környezettudatos és fenntartható innovációs és vállalkozói szemlélet elterjesztése. Kiemelt cél annak a „gyakorlati tudás-hasznosítás” háromszögnek a megteremtése, ahol a gazdasági szereplők, a kutatói-fejlesztői társadalom és a kormányzat együttes erővel, egymást kiegészítve jelentős magyar gyakorlatorientált kutatás-fejlesztési és innovációs teljesítményt képesek megvalósítani.

E folyamat elsődleges indikátora a kutatás-fejlesztési ráfordítások GDP-hez viszonyított aránya. Az Új Széchenyi Terv vállalása, hogy 2014 végére hazánk K+F ráfordítása eléri a GDP 1,5%-át, az EU 2020 Stratégia Nemzeti Intézkedési Tervében szereplő vállalás szerint pedig hazánk K+F ráfordítása 2020-ra megközelíti a GDP 2%-át. Ezzel összefüggésben a zöld K+F+I program vállalása, hogy ezen értékek 20%-a a zöld kutatás-fejlesztés és innováció területéről érkezik.

A kedvezőbb K+F+I forrásszerkezet érdekében el kell érni, hogy minden, a kutatás-fejlesztésre fordított költségvetési forint legalább még két forint vállalati ráfordítást vonzzon.

Zöld indikátorok

- ▶ Műszaki és természettudományos felsőfokú végzettséget szerzett emberek aránya a 30–34 éves korcsoportban;
- ▶ Létrehozott új zöldgalléros munkahelyek száma;
- ▶ Állami K+F ráfordítás a GDP arányában;
- ▶ Vállalati K+F ráfordítás a GDP arányában;
- ▶ PCT szabadalmi bejelentések száma;
- ▶ Kockázati tőke a GDP %-ában;
- ▶ Innovációs ráfordítások a forgalom arányában;
- ▶ Kifejlesztett magyar zöldtechnológiák száma;
- ▶ Technológiafejlesztés eredményeként megtakarított ÜHG mennyiség;
- ▶ Termék és/vagy folyamat innovációt bevető kkv-k aránya az összes kkv számához mérve;
- ▶ Zöldgazdaság területén működő klaszterek száma, nyereségük;
- ▶ Licencia és szabadalmi bevételek külföldről és itthonról a GDP arányában.

A zöld K+F+I alprogram eszközei

A zöldgazdasági modell megvalósítása, ezen belül az új zöld iparágak fejlesztése, a zöldipari innováció és a kutatás-fejlesztés eredményeinek gyakorlati alkalmazása a hazai gazdaságfejlesztés kulcsfontosságú tényezői. A célok elérése érdekében olyan lépésekre van szükség, amelyekhez a kiemelten támogatott K+F+I tevékenység nélkülözhetetlen. Arra kell törekedni, hogy az elmúlt 20 évben erősen visszaesett hazai energetikai K+F+I tevékenység jelentősen fejlődjön a következő időszakban.

A hazai források elérhetőségét lehetőség szerint biztosítani kell. A hazai források esetében olyan stratégiai, gyakorlatorientált kutatásokat kell finanszírozni, amelyek nemzetgazdasági jelentőségűek. Az EU által társfinanszírozott források esetén kiemelt szerepet kaphatnak a technológia-fejlesztések, a gyártás elősegítése, a „know how”-k vásárlása, melyek egyértelmű célja a hazai zöldszektor erősítése.

Magyarországnak lehetősége és érdeke bekapcsolódni a közös EU-s kutatás-fejlesztési programokba. Az uniós projektek a közvetlen eredmények mellett lehetővé teszik a hazai energetikai kutatás nemzetközi beágyazódását, a nemzetközi kutatási eredményekhez való könnyebb hozzáférést, azok hazai érdekű felhasználását és az iparág fejlődését. Az energetikában a kiemelten támogatott kutatás-fejlesztés során létrejövő innováció növeli a nemzetgazdaság teljesítményét és hazai munkahelyeket teremt. Európa vérkeringésébe bekapcsolódva olyan nemzetközi projektekben célszerű részt venni, ahol az európai érdek mellett a magyar érdek is érvényesül. Ezért szükséges olyan információs hidakat építeni Budapest és Brüsszel között, amelyek elősegítik a rendelkezésre álló közvetlen EU-s források minél nagyobb arányú lehívását.

A kutatásnak támogatást és megerősítést kell élveznie, hogy szembenézhesen az európai társadalmi, környezetvédelmi, közegészségügyi és ipari kihívásokkal, a közjót szolgálja és a fejlődő országokat támogassa. A preferálandó területek azok lehetnek, ahol különös érdek fűződik a magyarországi K+F növeléséhez, és esély van arra, hogy a hazai és a nemzetközi piacon értékesíthető, perspektivikus, piacképes tudás és termékek jöhetnek létre.

Az energetikai innováció területén támogatandó témák

- A biomassza-felhasználás fejlesztése érdekében a biomassza-termelés (fás- és lágyszárú energiaültetvények, magyar fajta- és technológia- és terület-optimalizálás) és -begyűjtés gazdaságos, környezetkímélő rendszerének kiépítése, ami az elmaradott térségekben a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási tevékenység fokozásához vezethet, így hazai munkahelyeket teremt, csökkenti a földgázimportot és a fosszilis energiahordozók felhasználását;

- ▶ Tüzelőberendezések fejlesztése és hazai gyártása biomassza fűtési célú felhasználására;
- ▶ Meglévő megújuló energia technológiák fejlesztése, hatékonyságának növelése, és versenyképességet elősegítő fejlesztések a költségek csökkenése érdekében;
- ▶ Hőszivattyúk fejlesztése és hazai gyártása, az értékesítés ösztönzése;
- ▶ A napenergiát átalakító berendezések fejlesztése, a hatásfoknövelés lehetőségeinek kutatása, a hazai gyártás feltételeinek megteremtése;
- ▶ Geotermikus energiát hasznosító berendezések fejlesztése és hazai gyártása;
- ▶ A vízenergia – mint a világon az egyik legfontosabb megújuló villamosenergia-termelési mód – szerepének újraértékelése, a folyószabályozással, valamint a folyami szállítással-közlekedéssel közös kezelése;
- ▶ Hulladékhasznosítás, hulladékegyetők hazai megvalósíthatóságának vizsgálata, a nemzetközi piacon elérhető technológiák tanulmányozása azért, hogy kommunális és háztartási hulladék megsemmisíthető, vagy energetikailag hasznosítható legyen, továbbá a regionális lerakók tehermentesíthetők, a kis lerakók felszámolhatók legyenek. A hazai adottságokhoz alkalmazkodó technológiák fejlesztése, megvalósítása távfűtési és környezetvédelmi célú felhasználásra;
- ▶ Környezetipari technológiák és berendezések fejlesztése;
- ▶ Széntüzelésű erőművek CO₂-kibocsátását csökkentő technológiák kutatása, fejlesztése és a jövőbeli alkalmazáshoz szükséges K+F+I;
- ▶ A kémiai, fizikai, biológiai új energiatárolási módszerek kutatása, lokális alkalmazások kidolgozása;
- ▶ A hidrogéntermelés és -felhasználás (hő- és villamosenergia-termelés, járműipari felhasználás) hatásfok-növelésének kutatása, a hidrogénellátás logisztikájának fejlesztése;
- ▶ A megújuló energiaforrások optimalizált helyi, közösségi alkalmazásának kutatása, a kapcsolódó technológiák (intelligens villamos hálózatok, ún. smart grid) és az alkalmazott informatikai rendszerek fejlesztése. Ökonómiai és technológiai modellek fejlesztése;
- ▶ A vezetékes energiaellátó rendszerek és a közlekedés energiaellátásának integrált vizsgálata, a villamos hajtású gépjárművek töltési infrastruktúrája kialakításának kutatása;
- ▶ A biogáz tömegközlekedésben, illetve hulladékszállításban történő felhasználásának ösztönzése;
- ▶ A bio-üzemanyagokkal kapcsolatos kutatás-fejlesztési tevékenység, különösen a második generációs és alternatív (hidrogén, elektromos és hibrid) (bio) üzemanyagok fejlesztésére irányuló erőfeszítések ösztönzése;

- ▶ Vállalkozások környezettudatos működésének elősegítése, technológiafejlesztés (akár kapacitásbővülés nélkül);
- ▶ Megújuló alapú csomagolóanyagok és környezetbarát, anyagtakarékos építőanyagok és technológiák fejlesztése és piacosítása;
- ▶ Vidéki, kisléptékű önellátó zöldenergia-farmok gazdaságossági modelljének kidolgozása.

Az energetikai innováció egyik fő feltétele a mainál jobb és hatékonyabb természettudományos-műszaki képzés. A közoktatástól kezdődően nagyobb természettudományos óraszámokra, elhivatott középiskolai fizika- és kémia-tanárokra, tehetséges és motivált diákokra, valamint a szektor igényeihez illeszkedő szakmunkás-, technikus- és diplomásképzésre, keretszámokra van szükség. Ezen túlmenően fontos a különböző, zöld innováción alapuló együttműködések, konzorciumok, klaszterek támogatása, a meglévő kutatóközpontok és tudásközpontok célzott támogatása, valamint újak létrehozása.

A zöld K+F+I alprogram várható eredményei

Tekintettel arra, hogy a zöldgazdaság több ágazatot ölel fel, ezek fejlesztése, innovatív technológiákkal történő kiegészítése számtalan pozitív hatást eredményez.

- ▶ A kkv-szektor bevonásával a korábban koncentráltan elosztásra kerülő K+F+I pénzek decentralizált formában több helyre kerülnek, több fejlesztési célt és programot szolgálnak;
- ▶ A felsőfokú oktatási intézmények és kutatóintézetek több száz fiatal kutató és doktorandusz bevonását teszik lehetővé, ennek révén a tudás és szellemi tőke az országon belül marad;
- ▶ Új munkahelyek teremtése valósulhat meg a K+F+I szektorban, a fiatal tehetségek hazai környezetben dolgozhatnak;
- ▶ Célzott intézkedésekkel több közvetlen EU-s forrás vonható be;
- ▶ Regionális K+F+I információs kutató-oktató és szakképző központok létrehozása;
- ▶ Magyar gyártóbázis, technológia-fejlesztés és a hazai gazdaságba történő adaptálás.

3.

OTTHONTEREMTÉSI PROGRAM

3.

OTTHONTEREMTÉSI PROGRAM

HELYZETKÉP

A lakáspolitikai mind gazdaságpolitikai, mind társadalompolitikai szempontból jelentős feladatot és felelősséget jelent a kormányzat számára. A családok lakhatási lehetőségeinek segítése mellett a támogatások gazdasági hatásai is jelentősek. A lakásszektor a nemzetgazdaság fontos ágazata, növekedést generáló szerepe és foglalkoztatottságot növelő hatása vitathatatlan. A lakásszektor fejlesztése során keletkezett jövedelmek jelentős része az államháztartásban is megjelenik, ennek révén a költségvetésnek a lakásszektor fejlesztésére fordított forrásai nagyrészt megtérülnek. A gazdaságpolitikai meghatározottságon kívül a lakáshoz jutás esélye, a lakhatás körülményei alapvetően befolyásolják a háztartásban élők életminőségét, a munkához való viszonyukat is, ennek következtében a lakáspolitikának a szektor társadalompolitikai vonatkozásaira is tekintettel kell lennie, annak érdekében, hogy minden család a lakhatását a jövedelmi lehetőségeihez mérten, az igényeinek megfelelő, számára megfizethető, alacsony rezsiköltségű lakásban tudja megoldani.

A jelenlegi kormányzat fontos társadalmi és gazdaságpolitikai kérdésként kívánja kezelni az otthonteremtést. A családok lakhatásának biztosítása nem öncélú feladat. Az ország lakásinfrastruktúrája hozzájárul – háttérként szolgál – a nemzetgazdaság humán erőforrásainak újratermeléséhez, ily módon alapeleme a hosszú távú és fenntartható gazdasági növekedésnek. Ugyanakkor az új munkahelyek, munkalehetőségek hozzásegítik a családokat az otthonteremtéshez szükséges források megszerzéséhez. A munka és az otthon tehát kölcsönösen feltételezik egymást. Ha munka van, otthon is lesz, és a családi együttélést, a mindennapi pihe-nést, kikapcsolódást, és magánéletet biztosító otthon nélkül dolgozni – minőségi munkát végezni – sem lehet.

A lakás ma hazánkban a családok döntő többségének legfontosabb vagyontárgya, több generáció munkájának eredménye, a családok létbiztonságának alapja. A saját tulajdonú lakás megszerzésének segítése a lakáspolitikai alappillére, de az erre esélytelen családok lakhatásának megoldása csak a bérlakásállomány növelésével, a bérlakásban élők támogatásával lehetséges. A társadalom egésze számára biztonságot és kiszámíthatóságot jelentő lakáspolitikai feladata, hogy kiegyensúlyozott ösztönző rendszert hozzon létre mind a saját tulajdonban, mind a bérlakásban való lakhatás támogatásához.

Kiinduló helyzet

2002 után a lakásügy hiányzott a kormányzat fókuszterületei közül, megszűnt az országos lakásprogram, a távlati lakáspolitikai célkitűzés és jövőkép. 2003-2004-ben készült ugyan egy Nemzeti Lakáspolitikai Program (NLP), de ez nem emelkedett a kormánypolitika szintjére. Az állami támogatások rendszerét a 2001-ben kidolgozott jogszabályi környezet határozta meg, azonban a támogatási rendszer fejlesztése, és a változó körülményekhez való illesztése elmaradt. Ez nem megoldásokhoz, hanem leépülő lakáspolitikához, problémákhoz, változó sikerű intézkedésekhez vezetett.

Az elmúlt években a pályázati típusú lakástámogatások meghirdetése többnyire esetleges jellegű volt, a pályázati rendszer eredményessége a célok kitűzése híján nem volt mérhető. A 2009-ben bejelentett válságkezelő csomagból a lakásépítési ágazat érdemi forrásokat nem kapott, a folyó évet érintő lakástámogatások 2009-ben (az eredetileg tervezett mérték) huszadára csökkentek.

Az építőipari helyzetkép negatív jellemzői: a lánctartozások, a finanszírozási források hiánya, a kifizetetlen számlák, az építőipari bűnözés, a gyakran változó jogszabályok, a minőségi problémák, gyárak időleges, vagy végleges bezárása, csoportos létszámleépítések, számos kis- és középvállalkozás megszűnése.

10 ezer lakás felépítése hozzávetőleg 40 ezer embernek ad munkalehetőséget. A lakásépítési ágazat leépülésével jelentős számú munkahely és vállalkozás szűnt meg. A foglalkoztatottakból a versenyszférában alkalmazottak több mint 10%-a, mintegy 300 ezer fő dolgozik az építőiparban. Az építőipari feketefoglalkoztatás aránya becslések szerint átlag feletti, ez több mint 100 000 főt érinthat. A szakképzés rendszere az utóbbi években leépült, ami veszélyezteti az építési ágazat szakember-utánpótlását.

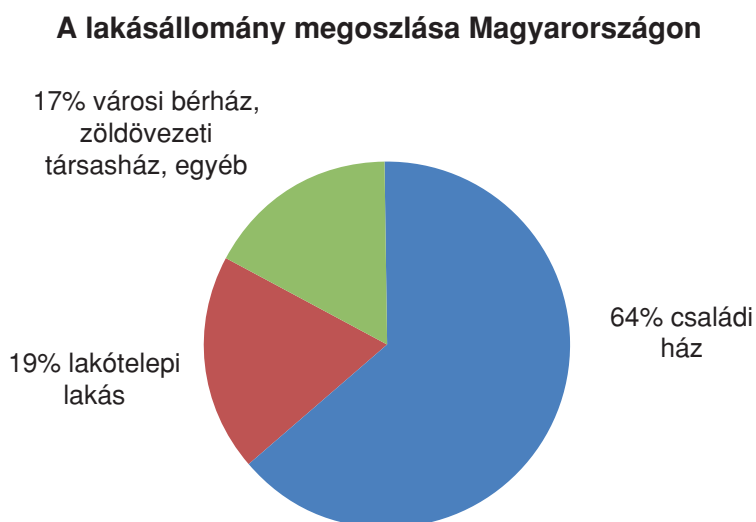
A lakosság lakáscélú hitelállománya 2000. évben 191 Mrd Ft volt, ez 2010-re meghaladta a 4000 Mrd Ft-ot. Az elérhető forinthitelek visszaszorulása, a forintalapú piaci lakáshitelek magas kamatszintje, valamint a pénzügyi szektor hitelkínálata a lakosság jelentős részének devizában történő eladósodásához vezetett. 2008 óta a devizaalapú hitelek törlesztő-részleteinek drasztikus emelkedése, valamint a foglalkoztatottság szűkülése sok család számára fizetési nehézségeket okozott, már százezres nagyságrendű a késedelmes hiteltörlesztők száma. Az elmúlt években utólagosak, tűzoltó jellegűek voltak a devizahitelek megsegítésével kapcsolatos intézkedések, a lakossági hitelezéssel kapcsolatos szabályozás, a banki magatartási kódex megalkotása.

A lakosság jelentős része egyre nehezebben tudja megfizetni a lakhatási terheit, korábban nem tapasztalt mértékűvé vált a háztartások közmű- és közösköltség-tartozása. Az élelmiszer után a lakhatási költség a háztartások második legnagyobb

kiadási tétele, az összes kiadás (hiteltörlesztéseket nem számolva) mintegy 25%-a, melynek jelentős hányadát az energiára fordított költségek teszik ki. A lakásfenntartási kiadások az elmúlt években jelentősen nőttek, a lakosság lakásszolgáltatásra, vízre, villamos energiára, gázra és egyéb tüzelőanyagokra több mint kétszer annyit költött, mint 2000-ben.

A lakásállomány megoszlása

Magyarországon a KSH adatai szerint 2009. január 1-jén 4,3 millió lakás volt. A lakásállományban az 1–3 lakásos épülettípus a domináns, családi házban, illetve hagyományos parasztházban található a lakások csaknem kétharmada (64% – hozzávetőleg 2,7 millió családi ház). A lakások egyötöde lakótelepi (19% – közel 820 ezer iparosított technológiával épült lakás), további 17%-a (hozzávetőleg 700 ezer) az egyéb többlakásos épületben, hagyományos városi bérházban, zöldövezeti társasházban lévő lakás.

Forrás: KSH

Összességében a lakásállomány 25%-a származik még az 1945 előtti időkből, majdnem kétharmada pedig a szocializmus 45 évének produktuma. A mai lakásállomány mintegy 13%-a épült a rendszerváltás után. A lakótelepi lakások aránya nem a fővárosban (35%), hanem a megyeszékhelyeken a legmagasabb (43%), ami az 1970–1980-as évek ide koncentrálódó lakótelep-építései az eredménye. A régi bérházak és a hagyományos technológiával épült társasházi lakások mellett a városokban is jelentős arányú a családi házas beépítés. A lakások 60%-a kisvárosokban és községekben épült.

Az utóbbi években a lakosság sok esetben a városból való kiköltözést választotta, megnőtt az ingázók száma. Az utóbbi évtizedek építésének városszerkezeti hatása

hosszú távon nem fenntartható, extenzív városburjánzáshoz, valamint esetenként gyorsan amortizálódó, rossz épületállományhoz vezetett. A magánfejlesztések nem minden esetben juttatták érvényre a rendelkezésre álló infrastruktúra hatékony kihasználásához, a közösségi funkciók kialakításához kapcsolódó közérdeket.

Bérlakások aránya

Becslések szerint Magyarországon a saját tulajdonú lakások aránya 91%, a magántulajdonú és önkormányzati bérlakások aránya 9% körüli. A KSH 2009. évi felmérése alapján az önkormányzatok által fenntartott lakások száma 123.730 db, ami a hazai lakásállomány 2,88%-ának felel meg. Az európai országok lakásállományának bérlakás arányához képest (20–65%) ez nagyon alacsony.

A bérlakások kirívóan alacsony arányának történeti hátterében a '90-es évek lakásprivatizációja áll, amelynek során rövid idő alatt mintegy 650 ezer volt „tanácsi bérlakást” adtak el a bennük lakóknak – úgy, hogy ennek sem a tulajdonláshoz szükséges szemléleti-kulturális, sem a későbbi műszaki felújításokhoz szükséges anyagi, sem pedig az együttélés szabályait rögzítő jogszabályi feltételei nem voltak meg. A megmaradt önkormányzati bérlakásállomány fenntartása komoly terhet ró az önkormányzatokra, a bérlők egy része jelentős lakbér- és rezsihátralékot halmozott fel.

A bérlakások nemzetközi összevetésben alacsony aránya azonban nem magyar, hanem közép- és kelet-európai sajátosság. A magyar lakosság többsége hagyományosan előnyben részesíti a saját tulajdonú ingatlant, míg a bérlakást egy adott élethelyzetben, csupán átmeneti megoldásnak tartja. A fejlett európai államokhoz viszonyítva hazánkban nem számottevő a lakástulajdonhoz kapcsolódó vagyoni típusú adók mértéke, továbbá alacsonyabbak az ingatlanárak. Az elmúlt évtized lakástámogatásai főként a lakástulajdon megszerzését és a lakásfelújításokat támogatta, viszont egy átlátható, érdemi volumenű bérlakásrendszer kialakítása nem volt a lakáspolitikai kiemelt célja. A bérlakásállomány hiánya és a bérlakásban élés alacsony presztízse miatt sokan anyagi lehetőségük határáig (vagy azon is túl) eladósodva vettek fel – főként devizaalapú – hitelt lakásépítésre, -vásárlásra.

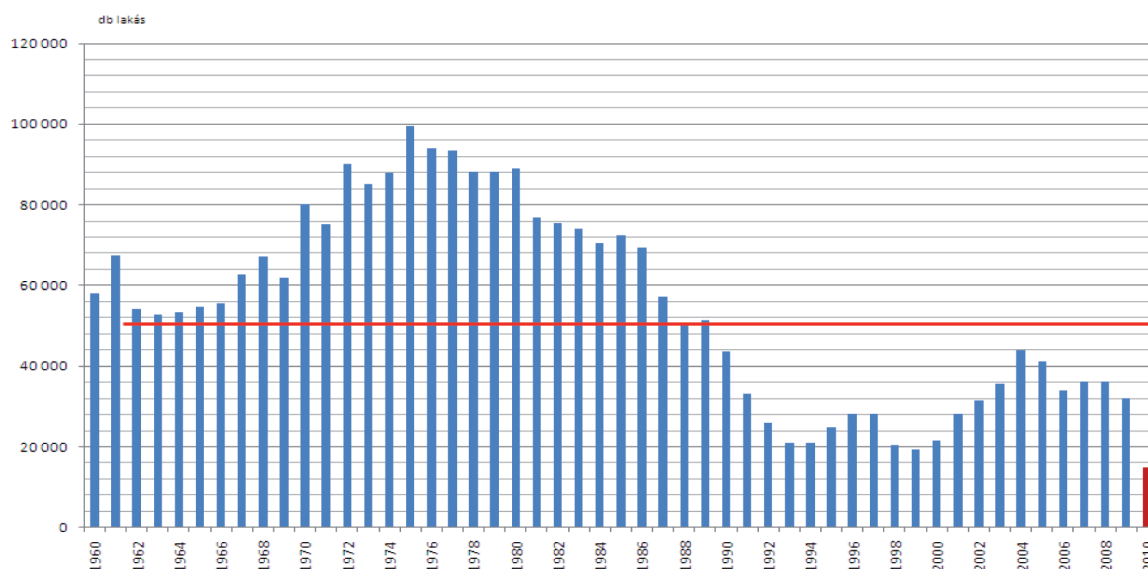
Az utóbbi évtizedben a kamattámogatású forintkölcsönök és a devizaalapú lakáshitelek törlesztő-részletei reális alternatívái voltak a lakbéréknek. A '90-es évek magas inflációjú időszakaiban pedig az ingatlan a megtakarítások és a családi vagyon megőrzésének garanciája volt. A lakás az emberek döntő többségének a legfontosabb vagyontárgya, egy élet munkájának az eredménye, sokak szemében a létbiztonság alapja.

Lakásépítések

A '60–70-es évek lakásprogramja a lakótelepekkel, házgyárakkal az európai élvonalat jelentette a mennyiségi mutatók vonatkozásában. A hazai lakásállomány tekintetében az elmúlt évtizedekben a tömegtermelés és a mély recessziós időszakok váltották egymást. Ezek nem szolgálták sem az építési minőséget, sem az ipari kapacitások hosszú távú tervezhetőségét, kihasználását, nem kedveztek a munkahelyek stabilitásának sem. A lakásépítések számát döntően az állami szerepvállalás, az állami támogatások mértéke határozta meg.

A rendszerváltást követően nagymértékben csökkent az újlakás-építések száma, az 1990-es években a lakásberuházások addig még soha nem látott szintre estek vissza (évi 20–25 ezer épített új lakás), majd nagyon rövid időre – a szociálpolitikai támogatás 1994-es megemlése következtében – átmenetileg növekedtek. A 2000 utáni lakáspolitikai intézkedések, és a kedvező makrogazdasági folyamatok következtében 2004-ben és 2005-ben átmenetileg meghaladta a 40 ezret az új építésű lakások, házak száma, de 2005-től újra folyamatosan mérséklődött a lakásépítés üteme.

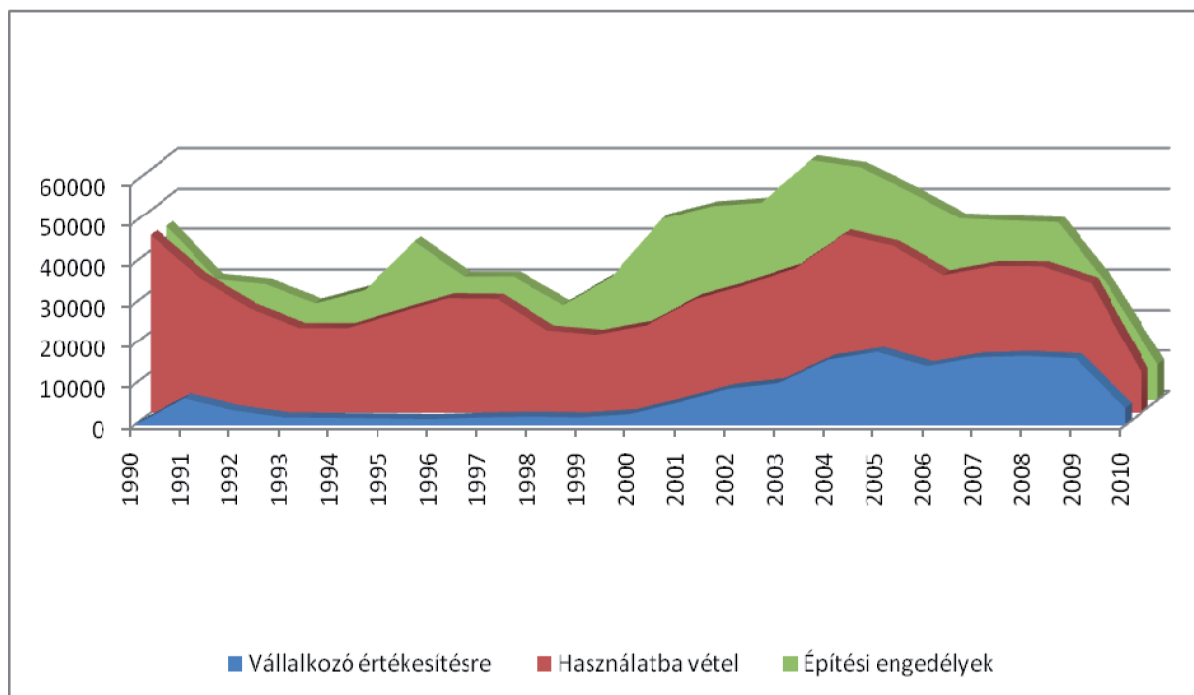
Épített lakások száma éves 1960–2010 (db lakás)

Forrás: TLE adatsor KSH

A használatba vett lakások száma 2009-ben közel 32 ezer volt, 2010 első három negyedévében azonban összesen csak 13 ezer. A megkezdett projektekből és az építési engedélyek számának csökkenéséből prognosztizálható, hogy 2010-ben 20 ezer alatt marad az új építésű lakások száma. Az építési engedélyek számának tartós és jelentős visszaesése a lakásépítés további visszaesését vetíti előre, tehát a lakásépítések száma több évtizedes mélypont felé tart.

A vállalkozói értékesítésre épített lakások, a használatba vételek, és a kiadott építési engedélyek számának alakulása

Forrás: KSH

A lakásberuházásokban folyamatosan erősödött a vállalkozói lakásépítések és értékesítések aránya, visszaszorítva a korábban jellemző sajátérs lakásépítést. A '90-es évek végén elindult piaci alapú vállalkozói lakásépítés 2001-től – részben az első Széchenyi Terv lakástámogatási programjainak köszönhetően – jelentősen felfutott. A lakásépítések jelentős megrendelés-állományt jelentettek az építőiparnak, javították a foglalkoztatást.

A lakásállomány műszaki, energetikai jellemzői

A lakásállomány minősége

A meglévő lakásokból közel félmillió az ún. „substandard” lakás, mely nem felel meg az alapvető minőségi követelményeknek sem (nincs WC, fürdőszoba, alapozás nélküli, vályogfalú épületek). Hozzávetőleg 1,3 millió ember él ilyen lakásokban Magyarországon.

A rendszerváltást követően privatizált bérlakások állaga leromlott, a tulajdonosok sok esetben nem tudták megszervezni a felújítást. A városi lakásállomány jelentős része nem szerves fejlődés útján jött létre: sok lakás régi villaházak megosztásának, a polgári lakások felszabdalásának, illetve a panelépítési dömpingnek az eredménye.

Az iparosított technológiával épült lakóépületek, a hiánygazdaságban épült lakóházak jelentős megoldandó feladatokat róttak a következő nemzedékekre. A rendszerváltást követően épült lakóépületekkel, lakásokkal kapcsolatban is felmerülnek minőségi kérdések, a befektetői profitérdek nem minden esetben szolgálta a hosszú távú építészeti értékalkotást, a fenntartási és üzemeltetési szempontokat, a megszűnő projektcégekkel szemben pedig nem érvényesíthetők a garanciális igények. Jelentős számban épültek a családi életvitel szempontjából nem optimális, kis alapterületű és garzonlakások.

A negatív elemek közös jellemzője, hogy ezek kialakulásakor nem a minőségi lakókörnyezet megteremtése volt a vezérlőelv, hanem az aktuális kényszerhelyzet, vagy kizárólag a gyors profitszerzés. Jó minőségű, élhető lakóházak a szerves fejlődés időszakában (ld. polgári lakások) készültek.

Felújítási trendek

Az egyéni családi házak tulajdonosai az 1980-as és 1990-es években jelentős mértékben korszerűsítették lakásaikat elsősorban a gázellátás, a víz- és csatornaellátás területén, az energiahatékonysággal kapcsolatos beruházásokra azonban ez jellemzően nem terjedt ki. A városi, többlakásos épületekben a korszerűsítési és rehabilitációs munkálatok sokkal lassabban indultak meg, az állami támogatások hiánya, illetve a társasházak és lakásszövetkezetek nehezkesebb döntési mechanizmusai miatt. A lakótelepi lakások felújítása a 2000-es évek elején indult el, ennek eredményeként a lakótelepek társadalmi és fizikai leromlása lelassult, megállt. Ezekre a felújításokra is jellemző, hogy akár az önkormányzati támogatás hiánya, akár a lakóközösségek döntésképtelensége, vagy a sajátérő megfizetésének nehézsége miatt „fehér foltok” maradtak, azaz települések, lakótelepek maradtak ki a támogatásból. A periférikus, szegregált telepek helyzete rosszabbodott, elsősorban azért, mert a leghátrányosabb helyzetű családok koncentráálódtak ide, és a szegénység koncentrációja felerősítette a fizikai leromlást is. Kilátástalan helyzetüket a telep-felszámolási programoknak sem sikerült érdemben megváltoztatni.

A lakásállomány energetikai jellemzői

A hazánkban mintegy 4 millióra tehető, folyamatosan lakott és fűtött lakás az ország energiafelhasználásának 17%-át fogyasztja el, ami 189 petajoule (PJ) energiafelhasználást jelent. 3000 Ft/GJ egységárral számolva éves szinten a lakóépületek fűtésére fordított lakossági kiadás 567 Mrd Ft-ot tesz ki. Egy lakásra vetítve ez éves szinten mintegy 142 ezer Ft fűtési költséget jelent.

A lakások energetikai minőségét az „U” érték (padló, fal, ablak, födém, tető hőátbocsátási tényezője) mellett egyéb szempontok (pl. fűtési rendszer, megújuló energia felhasználás, használati szokások) is alapvetően befolyásolják. Az energetikai célok megfogalmazásánál a különböző szempontok komplex figyelembevételére van szükség.

Az energetikai jellemző jól mérhető az épület „primer energiafelhasználásán”, ezt a jellemzőt célszerű figyelembe venni a lakás energetikai célértékek meghatározásánál. A primer energiafelhasználást a „fűtésre felhasznált energia” és a „használati meleg víz előállítására felhasznált energia” határozza meg, a fűtött alapterület egy négyzetméterére és egy évre vonatkoztatva, kWh/m²/év mértékegységben. A lakás fűtéséhez, melegvíz-ellátásához felhasznált megújuló energiát az uniós elvek szerint nem kell beleszámítani a lakás energiafelhasználásába, így a megújuló energiát preferáló megoldások elterjesztése jelentősen hozzájárulhat az alacsony energiafogyasztású lakásarány növeléséhez.

Lakáspolitikai és lakástámogatások

A lakáspolitikai 2000-ig nem játszott aktív szerepet, a '90-es években a gazdasági és jogi intézményrendszer kialakítása kötötte le a kormányzati cselekvési potenciált. Lényeges változás a lakáscélú hitelezés intézményrendszerének felállítása és a jelzáloghitelezés kereteinek megteremtése volt. Az elmúlt időszak lakáspolitikájának feltételeit a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) kormányrendelet határozta meg.

A támogatási eszközök alapvetően a lakhatást (pl. lakbértámogatás, bérlakás-létesítés támogatás, gázár-támogatások), vagy a lakás tulajdonosát (építési támogatások, felújítási támogatások, használt lakás vásárlásával kapcsolatos támogatások) támogatták. A bevezetett támogatások mindig valamilyen közérdek (népesedési, gazdaságfejlesztési, foglalkoztatási, egyéb társadalmi, energetikai, környezetvédelmi érdek) megvalósulásának elősegítését célozták. A támogatások után-követése, hatékonyságuk vizsgálata, a társadalmi, gazdasági folyamatokkal való összefüggésük ellenőrzése azonban hiányzott.

A világos otthonteremtési koncepció hiánya ellenére a költségvetésben biztosított állami támogatásokkal – lakásépítési kedvezmény, támogatott lakáscélú hitelek, pályázati támogatások stb. – több százezer család teremthette meg önálló lakhatását, újíthatta fel lakását.

2003-tól a lakástámogatások fokozatosan beszűkültek, 2009. július 1-jétől jelentős részben megszüntették őket.

AZ OTTHONTEREMTÉSI PROGRAM CÉLJA

Az Otthonteremtési Program alapvető céljai

A lakáspolitikát mind gazdaságpolitikai, mind társadalompolitikai szempontból jelentős feladatot és felelősséget jelent a kormányzat számára, a családok lakhatási körülményeinek javítása mellett a támogatások egyéb társadalmi-gazdasági hatásai sem hanyagolhatók el.

Az Otthonteremtési Program alapértékei és kiemelt céljai: az öngondoskodás ösztönzése, a gyermekvállalás, a tisztességes munka és a közterhekhez való hozzájárulás elismerése, a legális építések ösztönzése, az épített környezet minőségének javítása, az elvárható társadalmi szolidaritás, az energiahatékonysági és környezetvédelmi szempontok érvényre juttatása, az állami szerepvállalás kereteinek meghatározása, a gazdasági növekedéshez való hozzájárulás a lakásmobilitás növelésével, a foglalkoztatás bővítésével, a hazai iparfejlesztés, iparmegtartás támogatásával.

Szintén alapvető jelentőséggel bír az állami finanszírozás fenntarthatósága, a támogatási rendszer átláthatósága, fokozatosság és tervezhetőség az ipar és a kivitelezői, vállalkozási szektor számára, valamint a szociális, jövedelmi szempontok összekapcsolása.

Az állami lakástámogatási rendszer által kitűzött célok eléréséhez kiemelt közérdek fűződik, így a magánszemélyeknek juttatott közvetlen támogatásoknak is a közérdeket kell szolgálniuk. A támogatási rendszernek helyzetbe kell hoznia a családokat, hogy lakáskörülményeiken javítsanak, fokozatosan előre tudjanak lépni.

Áttekinthető, tervezhető lakáspolitikai

A lakáspolitikában előretekintő, problémamegoldó szemlélet szükséges, nem elég a felmerült problémák utólagos kezelése. Az Otthonteremtési Programot összhangba kell hozni az Új Széchenyi Terv Zöldgazdaság-fejlesztési, Vállalkozásfejlesztési, Foglalkoztatási, Közlekedésfejlesztési programjaival, továbbá a népesedési, oktatási, szociális, építészeti, népegészségügyi programokkal. A lakáspolitikának hozzá kell járulnia a pozitív társadalmi jövőkép kialakításához. A korábbi évek kapkodó intézkedéseit átgondolt tervezéssel, időtálló szabályalkotással kell felváltani. Fenntartható lakásfinanszírozási modelleket kell kialakítani, nem lehet a lakosságot a „piac majd megoldja” hozzáállással magára hagyni (ld. devizahitelek példája).

Az ingatlanfedezetű lakáscélú hitelekkel kapcsolatos tartozások felhalmozódása, a hitelek felmondása és a lakások elárverezésének veszélye súlyos örökség. A lakások kényszerértékesítését és a családok utcára kerülését lehetőség szerint el kell kerülni.

Nem lehet azonban megoldás, hogy az adósok következmény nélkül nem tesznek eleget a kölcsön-visszafizetési kötelezettségüknek. Olyan társadalmilag igazságos megoldást kell találni, amely hatékony adminisztrációval biztosítja a lakáshitelek méltányos védelmét és a hitelezők érdekeit egyaránt. Olyan megoldást kell találni, amely megjeleníti a lakástulajdonos (adós), a bank és az állam felelősségét a kialakult helyzetért, meghatározza a velük szembeni elvárásokat, nem rövidtávú, hanem fenntartható, finanszírozható kiutat jelent az otthonvesztések helyett. Olyan szabályozásra van szükség, amely egyrészt könnyíti a lakáshitelek terheit, s így a bajba jutott családok otthonának elvesztését igyekszik megakadályozni, másrészt elejét veszi annak, hogy a probléma újratermelődhessen. Az államnak az egyik oldalon meg kell akadályoznia az otthonvesztéseket, a tömeges kilakoltatásokat, a másik oldalon új munkahelyeket kell „teremteni”, hogy az emberek a lakhatási költségek, a bérleti díj, a lakás vételára, vagy éppen a törlesztőrészlet fedezetét meg tudják keresni.

Kiemelt fontosságú, hogy hazánkban munka- és értékalapú társadalom alakuljon ki, amelyben jobban megéri munkából, mint segélyből élni, ahol jobban megéri legálisan, mint feketén dolgozni, ahol a megélhetést biztosító, tisztességes munkára mindenkinek van lehetősége, és ennek az ellenértéke biztos fedezetet ad a tisztességes lakáskörülmények megteremtésére is.

Építésgazdasági célkitűzések

Az építőipari kis- és középvállalkozásoknak jóval nagyobb gazdálkodási biztonságot, jogbiztonságot kell adni, életben kell tartani a hazai építőanyag-gyártói, tervezői, építési, kivitelezői, ingatlanforgalmazói kapacitásokat, építőanyag kereskedéseket.

A hazai lakásállomány avultsága miatt és a lakásállomány folyamatos megújítása érdekében évi mintegy 40 000 új lakás építése indokolt. A lakásépítésekre az ország kialakult, most még megőrizhető ipari kapacitásokkal, és kellő munkaerővel rendelkezik. Egy jól működő lakásépítési ágazat a nemzetgazdaság egyik motorja, a gazdasági fejlődés, a munkaerő-mobilitás ösztönzője lehet.

2001–2008 között mintegy 16 ezer államilag támogatott energetikai lakásfelújítás történt évente. Az energetikai célú felújítások számát a többszörösére kell növelni, az elkövetkező években fokozatosan kell felfuttatni évi 50–100 ezer közötti szintre.

A lakásépítési és lakás-felújítási célok megvalósítása a fokozatosság, a költségvetés teherbíró képességének és az uniós források adta lehetőségek figyelembevétele mellett történhet. A hazai háttériparnak tervezhetőséget, kiszámíthatóságot és a fejlődés lehetőségét adja a fokozatos felfuttatás, a közelítő célszámok meghatározása.

A lakásügyi támogatások igénybevételének feltétele a színvonalas tervezés, a minőségi építőanyag felhasználása, a minőségi kivitelezés, az energiahatékonyság,

az építési költségek számlával igazolása, valamint a szociális szempontú jogosultsági kritériumoknak történő megfelelés. Ennek érdekében össze kell kapcsolni a lakástámogatásokat a gyermekvállalással, a jövedelemadózással, az energiahatékonysággal, a minőségi és legális építéssel, az építésgazdaság konszolidációjával.

Csak a gazdaságilag megtérülő felújításokat célszerű támogatni, a nem városképi jelentőségű, gazdaságosan fel nem újítható épületek szanálása, és új lakások építése indokolt. Nem pusztán energiahatékony, hanem élhető, megfelelő életminőséget biztosító épületekre, lakásokra van szükség. Fontos a lakóépületek teljes életciklusának – legalább 75 évnek – a figyelembevétele a környezetterhelési hatások, valamint a fenntartási, üzemeltetési költségek tervezése során.

Az építések és a felújítások támogatásánál az egyik fő cél az épület teljes primer energiafelhasználásának csökkentése, illetve alacsony szinten történő kialakítása. Meg kell határozni a primer energia számításakor figyelembe vehető tételeket (pl. fűtéshez használt energia, használati meleg víz előállításához szükséges energia) és szempontokat. A rendelkezésre álló eszközök (pl. megújuló energia alkalmazása, jó hőszigetelő képességgel rendelkező anyagok használata, minőségi gépészeti megoldások) komplex figyelembevétele szükséges.

A lakáspolitikai meghatározó súlyú feladata a lakásállomány energiahatékonyságának javítása, az energiafelhasználás és az üvegházhatást kiváltó gázok kibocsátásának csökkentése, a megújuló energiatípusok arányának növelése, ezért az Új Széchenyi Terv Otthonteremtési Programjának, valamint a Zöldgazdaság-fejlesztési Programjának koordinált megvalósítása szükséges.

Kapcsolat a társadalmi, népesedési célokkal

A családok támogatása során az állami adóbevételekről való lemondást a segélyezési elv elé kell helyezni, mert ez teremt munka- és értékalapú, fenntartható rendszert. A szociális segélyeket és szociális alapú projekteket kizárólag az önhibájukon kívül nehéz helyzetben lévők számára indokolt nyújtani, egyben biztosítani a munka és a társadalmi integráció lehetőségét. Fontos célkitűzés a leszakadó rétegek lakhatási körülményeinek javítása, akár a korszerűnél alacsonyabb műszaki színvonalú, meglévő épületek (pl. üres laktanyák) megfelelő átalakításával. A jelenleg stagnáló „telepfelszámolások” esetén fontos szempont az ott lakók együttélési szokásainak (pl. nagyobb közös tér kialakítása) figyelembevétele a számukra tervezett épületek kialakításánál.

A családalapítás és az otthonteremtés egymást feltételező fogalmak. Mind a népesedési, mind a lakáspolitikai hosszú távú tervezést igényel. Az állami otthonteremtési

koncepciónak egyértelmű és megnyugtató választ kell adnia arra, hogy milyen körülmények között szülessen meg és nőjön fel a következő generáció, egyúttal kiszámíthatóságot kell biztosítani a gyermeket vállaló családoknak.

Az állam szempontjából kiemelkedően fontos, hogy a következő generáció egy egészséges társadalomban, egészséges életkörülmények között szocializálódjon. A megfelelő lakáskörülmények biztosítása ehhez alapfeltétel. Meghatározó jelentőségű, hogy a lakástámogatásokkal, lakáspolitikával kapcsolatban országos konszenzus alakuljon ki, amely kiszámíthatóbb jövőképet mutat sok, a gyermekvállalás előtt álló fiatalnak.

A saját tulajdonú és a bérlakás, mint támogatási célok

A saját tulajdonú lakás megszerzésének segítése a lakáspolitikai elsődleges célja, de meghatározott bérlői célcsoport esetén – kiemelten a gyermeket vállaló fiatalok csoportját – a bérlakásban élés lehetőségét is szükséges támogatni. Ezért egy nagyobb méretű, kiszámítható bérlakásrendszer kialakítása szükséges. A bérleményhez kapcsolódó támogatás természetesen nem jelentheti a lakástulajdonhoz fűződő építési és felújítási támogatások „leváltását”.

A tulajdoni és a lakhatási jellegű lakástámogatások mögött is az alapvető célok között felsorolt közérdekű indokoltság van. Azok számára, akik a lakástulajdon megszerzését (vagy fenntartását) nem tudják megengedni maguknak, vagy a mobilitás érdekében, illetve az adott élethelyzetük miatt szükségük van rá, a családi életvitelre alkalmas bérlakásokat kell elérhetővé tenni. Egy fenntartható, gazdaságosan kezelhető bérlakásrendszert döntően építéssel célszerű kialakítani. Az államilag ösztönzött bérlakásépítés hosszabb távon egy olyan konjunktúra-kiegyenlítő eszköz lehet a gazdaságpolitika kezében, amellyel közvetlenül tud hatni a lakásépítésekre. A bérleti díjnak nagyságrenddel a tulajdonszerzés törlesztőrésze alatt kell lennie.

Az öngondoskodás ösztönzése

Az előtakarékoskodás lehetőségét fokozatosan bővíteni szükséges a lakáscélú támogatásokkal kapcsolatban. A lakáspolitikai, az otthonteremtés célja, hogy az állami támogatásokat célzottan azok a családok kapják, amelyek maguk is erőfeszítést tesznek azért, hogy lakhatásuk biztosítva legyen, illetve javuljon. Ők jobban megbecsülik a megszerzett otthont, de a kapott állami támogatást is. A lakáscélú előtakarékoskodás ösztönzése ezért egyik kiemelt területe az otthonteremtésnek. Közérdekű cél olyan hosszútávon stabil szabályok kialakítása, amelyek az újlakás-építés, a lakásvásárlás, a bérlakásban élés, valamint a lakásfelújítások területén egyaránt segítséget kínálnak, egyben lehetővé teszik a támogatások felhasználásának ellenőrzését és hasznosulásuk elemzését.

Lakástámogatások finanszírozásával kapcsolatos célkitűzések

A lakástámogatásokat döntően az újlakás-építések, -vásárlások, valamint a felújítások támogatásán keresztül célszerű nyújtani. Az építések ösztönzése gazdaságélénkítő, munkahelymegtartó hatású, és egyben jelentős költségvetési bevételekkel jár. A költségvetési kiadások tervezésekor a bevételekre is figyelemmel kell lenni. A közvetett hatásoknál figyelembe kell venni a javuló közmorált, a csökkenő bűnözést, a mérséklődő betegellátási költségeket is. A gazdaságpolitikai szemponton kívül a lakáshoz jutás esélye, a lakhatás körülményei alapvetően befolyásolják a háztartásban élők életminőségét, gyermekvállalási kedvét, továbbá a munkához való viszonyt is.

Magyarország strukturális és demográfiai problémákkal egyaránt küzd. Középtávon cél, hogy a lakástámogatások – költségvetési források, uniós támogatások, adókedvezmények együttes – összege érje el éves szinten a GDP hozzávetőleg 1,5%-át. Ezt a mértéket fokozatosan, több éven át bővülő támogatási rendszer útján lehet elérni. A finanszírozási rendszer kialakításánál alapvető célkitűzés, hogy a lakástámogatásokra fordított állami kiadásokkal szembe lehessen állítani az ezzel arányban álló gazdasági és társadalmi hasznokat. Az állam a kiadásokkal nagyjából azonos nagyságrendű adó- és járulékbevételt realizál, képes megőrizni a munkahelyeket, a működő ipari kapacitásokat, megújítani a lakásállományt, változtathat a kedvezőtlen demográfiai trenden és növelheti a munkaerő mobilitását. Az állami költségvetést tehermentesítené, ha az uniós támogatásokat a mainál nagyobb arányban használnánk fel a lakásszektorban. Jól felfogott érdekünk annak elérése, hogy az uniós forrásokat bér lakásépítésre is lehessen fordítani.

Amennyiben a lakásépítések száma évi 40 ezer fölé nő, az állami támogatások is arányosan csökkennek. A lakásépítési támogatásoknál a támogatás intenzitása rendszerint kisebb, mint a felújításoknál, így a lakásépítésekkel kapcsolatos állami támogatások jellemzően a lakásépítési (újlakás-vásárlási) támogatásokat meghaladó költségvetési bevételt eredményeznek.

AZ OTTHONTEREMTÉSI PROGRAM ESZKÖZEI

Az elmúlt két évtizedben a lakástámogatási eszköz- és intézményrendszer gyakran változott. Ez nehezítette a családok lakásproblémáinak megoldásában az előrelátást és a tervezhetőséget. 2001. február 1-jétől a lakáscélú állami támogatásokra vonatkozó előírásokat a 12/2001. (I. 31.) Korm. rendeletben egységesítették, ami az évek során több mint negyvenszer módosult.

Az otthonteremtési folyamatok befolyásolásának legfontosabb eszköztípusai pénzügyi természetűek: a központi költségvetési forrásokból adott vissza nem térítendő

támogatások, kamattámogatások, állami kezesség- és garanciavállalás, továbbá a különböző adó- és illetékkedvezmények. A lakáspolitikai forrásaihoz érdemben hozzájárulhatnak az uniós támogatások felhasználásával megvalósuló fejlesztési programok, valamint a szén-dioxid „kvóta” értékesítésből származó bevételek. Indirekt hatással van a lakáspolitikára az önkormányzatok finanszírozása, ami érdemben alakítja az önkormányzatok anyagi lehetőségeit.

Az utóbbi években a vissza nem térítendő támogatások közül meghatározóak voltak a gyermekszámhoz kötött, vissza nem térítendő támogatások (ezek 2009-ben történt megszüntetéséig), illetve az szja-kedvezmény és illetékkedvezmény. Jelentősek voltak a lakáscélú hitelekhez adott vissza nem térítendő állami kamattámogatások, amelyek száma és összege 2003-ig emelkedett, majd 2008. december 31-re – az összes engedélyezett hiteleken belül – az arányuk 10%-ra, értékük 8,6%-ra csökkent. 2009 őszétől az ezekkel kapcsolatos támogatási volumen tovább szűkült. Fontos és tartós támogatási formának bizonyult a lakáscélú előtakarékoskodás állami támogatása, amelynek stabilitását a törvényben foglalt feltételrendszer, és a kiépült – a cél szerinti felhasználást is ellenőrző – intézményrendszer adja.

Az elmúlt évek lakáspolitikája alkalmazta továbbá a lakáskölcsönökkel kapcsolatos állami kezességvállalást, az áfa-visszatérítést, személyi jövedelemadó- és illetékkedvezményeket, lakbértámogatást, és egyéb támogatásokat is. A pályázati típusú támogatások közül megemlíthetők a panelépületek energiatakarékos felújítására fordított támogatások, kémény-felújítási támogatások, a 2001–2003 között az önkormányzatok számára a bérlakásállomány növelésére, valamint a város-rehabilitációhoz nyújtott támogatások. A lakhatással kapcsolatban a lakáspolitikai támogatásokat kiegészítették a szociális alapon járó lakásfenntartási, valamint gáz- és távhő-támogatások.

A lakásügy jövőbeli lehetséges eszközrendszerébe tartozik többek között a cafeteria rendszerben nyújtott lakbértámogatás, a bérlakásépítésbe befektetést ösztönző társasági adókedvezmények intézményi befektetők és vállalkozások részére, a lakásépítéssel, -felújítással kapcsolatos áfakulcs csökkentése, a nyugdíj-előtakarékoság bérlakásépítésbe történő orientálása. A nemzetközi gyakorlat is számos további eszközre, illetve ezek kombinációra ad példát.

Alapvető jelentőségű a lakásüggyel, építésüggyel, szociális kérdésekkel kapcsolatos jogalkotás. A lakhatás feltételeinek szabályozása a lakosság egészét érintő, sok szereplő hatékony együttműködését feltételező feladat.

A lakáspolitikai eszközrendszer része a lakosság széles körű, naprakész tájékoztatása, valamint a minisztériumok, szakmai és társadalmi szervezetek közötti együttműködés, a javaslatok, vélemények megvitatására megfelelő fórumok létrehozása és működtetése.

Ezért a lakáspolitikai, otthonteremtési intézkedések egyeztetésére, a meghozott kormányzati döntések elfogadtatásának segítésére megalakult az Otthonteremtési Tanácsadó Testület, amelynek tagjai a kormányzati szereplők mellett a társadalmi szervezetek, szakmai és érdekvédelmi szövetségek, önkormányzati szövetségek delegáltjai, valamint a szakterületen tekintéllyel bíró szakértők. Az Otthonteremtési Tanácsadó Testületet alkalmassá kell tenni arra, hogy a lakáspolitikai „finomra hangolását” elvégezze, felülvizsgálja az alkalmazott lakáspolitikai eszközök működésének hatékonyságát, szükség esetén ezek módosítására, vagy további lakáspolitikai eszközök alkalmazására tegyen javaslatot, véleményezze a lakás-ügyi és építésgazdasági jogszabályok előkészítését, meghatározza a lakás-építésre és lakásfelújításra vonatkozó célszámokat, ezen belül az állami támogatás célszámait.

AZ OTTHONTEREMTÉSI PROGRAM VÁRHATÓ EREDMÉNYEI

A lakásépítés tervezett felfutását komplex eszközrendszer, egymásra épülő, lépcsőzetesen bevezetett intézkedések biztosíthatják. Első intézkedésként az előtakarékoskodás fokozottabb ösztönzése, illetve a hozzá kapcsolódó rugalmasabb szabályozás kerül bevezetésre. A lakás-takarékpénztári jogszabályok változása élénkíteni fogja a lakáspiacot, mind az új lakások építése, mind a lakásfelújítások területén.

Az épület-felújítást célzó pályázati források felhasználásával javul a meglévő lakásállomány minősége, csökkennek a lakhatási költségek, ezen kívül a programok hozzájárulnak a minőségi épített környezet kialakulásához, növekedéséhez.

A korszerű új, vagy felújított lakások energiafelhasználása mérséklődik, ezek lakhatási költségei jóval alacsonyabbak a korszerűtleneknél, így csökken a „lakhatási szegénység”, a családoknak több jövedelme marad az életvitelhez kapcsolódó egyéb kiadásokra vagy megtakarításra. Ezzel olyan építési és épületüzemeltetési módok (pl. megújuló energiaforrások felhasználása) elterjedése segíthető elő, amelyek – az épület teljes életciklusát figyelembe véve – alacsony fenntartási és üzemeltetési költségeket tesznek lehetővé. A város-rehabilitációk eredményeként egész városrészek újulnak meg, ezáltal az ott lakók számára jobb minőségű lakókörnyezet jön létre.

Az Otthonteremtési Program meghirdetése és következetes végrehajtása jelentősen hozzájárul az építésgazdaság folyamatos és egyenletesebb terheléséhez, így a tervezési, gyártási és kivitelezési kapacitások optimalizálásához, a fekete- és szürkegazdaság visszaszorításához.

A kapacitások tervezhetősége rendkívül fontos az ágazat munkahelymegtartó képességének és a munkahelyteremtő erejének kihasználása szempontjából, ezáltal könnyebben valósítható meg az 1 millió új munkahely megteremtésére irányuló kormányzati szándék. A lakásépítésben és épület-felújításban testet öltő építőipari megrendelések a gazdasági fejlődés motorjává válhatnak, több százmilliárd forint értékű munkát hoznak az építő- és építőanyag-iparnak, így akár 100 ezernél több új munkahely jöhet létre. Az építőanyag-gyártó ipar innovatív készségét növeli az új otthonteremtési koncepció műszaki követelmény-rendszere. Az épületenergetikai felújítások előkészítése során számos mérnök foglalkoztatása segíti a szakmai elvándorlás, illetve szakmaelhagyás veszélyének csökkentését.

A szociális (közösségi) bérlakásépítés hozzájárul ahhoz, hogy minőségi, olcsón üzemeltethető, jó életfeltételeket biztosító lakások elérhető áron, megfelelő helyen és számban álljanak rendelkezésre, nőjön a munkaerő mobilitása. A munkaerő nagyobb mobilitásával növekszik az ország versenyképessége és gazdasági teljesítménye, az ipar- és a vidékfejlesztéshez szükséges szakember-ellátottság is biztosítható. Az önkormányzatoknak szóló, vissza nem térítendő bérlakás-létesítési támogatások azt szolgálják, hogy nagyobb számú, a jelenlegi önkormányzati bérlakásállománynál hatékonyabban fenntartható szociális lakásállomány jöjjön létre.

Nem elhanyagolhatók a lakásállomány korszerűsítésével együtt járó energetikai és környezetvédelmi hatások, amelyek elősegítik a nemzetközi egyezményekbe foglalt és uniós szinten elfogadott célkitűzések megvalósítását, és az ezzel összefüggő nemzeti vállalásaink teljesítését.

A lakásépítési támogatások hozzájárulnak a hazai népesedési célkitűzések megvalósulásához, ösztönzik a gyermekvállalást, javítják a munkavállalás feltételeit, a lakosság életminőségét. Az Otthonteremtési Program keretében speciális helyzetben lévő csoportok lakhatással összefüggő problémái is hatékonyabban kezelhetők, továbbá a telep-rehabilitációs program során a mélyszegénységben, szegregált lakókörnyezetben élők társadalmi integrációja is fokozatosan megvalósulhat.

AZ OTTHONTEREMTÉSI PROGRAM FELÉPÍTÉSE, A PROGRAM ELEMEI

Az Otthonteremtési Program prioritásai és alprogramjai

- ▶ Az öngondoskodás ösztönzése, lakás-takarékpénztári megtakarítások növelése
- ▶ Lakókörnyezet minőségének javítása, lakásállomány korszerűsítése
 - Lakásépítés és lakásfelújítás támogatása
 - Városrész-rehabilitáció
 - Telep-rehabilitáció
 - Kéményfelújítás támogatása
- ▶ Bérlakás
 - Önkormányzati bérlakás
 - Vállalkozói bérlakás mintaprojekt

3.1. AZ ÖNGONDOSKODÁS ÖSZTÖNZÉSE, LAKÁS-TAKARÉKPÉNZTÁRI MEGTAKARÍTÁSOK NÖVELÉSE

Az öngondoskodás ösztönzése, lakás-takarékpénztári megtakarítások növelése prioritás céljai

Az intézkedés célja a lakosság öngondoskodó képességének és készségének javítása a lakáscélú előtakarékoskodásra ösztönzés növelésével. Az öngondoskodás az élet minden területén fontos, így a lakásépítés, lakásvásárlás, lakásfelújítás, lakáskorszerűsítés, lakásbővítés, közművesítés területén is. Legutóbb 2003. április 1-jétől emelték az állami támogatást az akkori mérték kétszeresére (36 ezer Ft-ról 72 ezer Ft-ra).

A változtatások eredményeként növekszik az a megtakarított összeg, amelyet a családok lakásépítésre, vagy lakásvásárlásra fordíthatnak, és ezzel párhuzamosan csökkennek a megtakarítások felhasználását nehezítő adminisztratív kötöttségek.

A pénztárakban keletkezett szabad pénzeszközök kihelyezésének könnyítése, az adminisztratív korlátok csökkentése élénkíti a lakáspiaci keresletet, ami a lakásépítésre és a felújításokra is vonatkozik.

Az öngondoskodás ösztönzése, lakás-takarékpénztári megtakarítások növelése prioritás eszközei

- ▶ A lakás-takarékpénztári megtakarításokhoz nyújtott állami támogatás összegének megemelése;
- ▶ A támogatási időszak növelésével a jelenlegi 8 év helyett 10 évig lehet igénybe venni állami támogatást;
- ▶ A kedvezményezettek köre kibővül azáltal, hogy a lakás-előtakarékosági szerződést nemcsak az előtakarékoskodó, illetve a kedvezményezett, hanem ezen személyek egyenes ági rokona, örökbe fogadott gyermeke, örökbe fogadó szülője, házastársa és bejegyzett élettársa is felhasználhatja lakáscélra, illetve ezek a szerződések egyszerűbben összevonhatókká válnak;
- ▶ A lakás-takarékpénztári szabad pénzeszközök felhasználására vonatkozó rendelkezések módosításával emelkedik a lakás-takarékpénztári szabad pénzeszközökből áthidaló kölcsönként adható hitelek aránya.

Az öngondoskodás ösztönzése, lakás-takarékpénztári megtakarítások növelése prioritás támogatási és pályázati rendszere

Nem pályázatos formában működő program. Az alprogram a lakás-takarékpénztári rendszert szabályozó jogszabályok módosításával valósul meg. A szerződést az állampolgárok a pénztárakkal alanyi jogon köthetik meg, az egyes lakás-takarékpénztári szerződések után járó állami támogatást – a jelenlegi rendszerrel megegyezően – a Kincstár utalja át a lakás-takarékpénztár igénylése alapján.

Az öngondoskodás ösztönzése, lakás-takarékpénztári megtakarítások növelése prioritás várható eredményei

- ▶ Növekszik az egy szerződéssel elérhető maximális szerződéses összeg. Amennyiben a család több tagja is köt szerződést, nagyobb lakásberuházás is finanszírozható a lakáscélú előtakarékoskodásra alapozva;
- ▶ Az áthidaló kölcsön nyújtására vonatkozó korlátozások mérséklődésével növekszik a lakás-takarékpénztárak által lakáscélra nyújtott hitelek állománya. Az így kihelyezhető pénzeszközök lökést adhatnak a lakáspiacnak egy olyan időszakban, amikor az állami támogatások korlátosak;
- ▶ A lakás-takarékpénztári jogszabályok változása élénkíteni fogja a lakáspiacot, mind az új lakások építése, mind a lakásfelújítások területén.

3.2. A LAKÓKÖRNYEZET MINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA, LAKÁSÁLLOMÁNY KORSZERŰSÍTÉSE

3.2.1. LAKÁSÉPÍTÉS ÉS LAKÁSFELÚJÍTÁS TÁMOGATÁSA ALPROGRAM

A lakásépítés és lakásfelújítás támogatása alprogram céljai

Az EU 2020 stratégia céljainak eléréséhez az alacsony primer energiafelhasználású, tehát magasabb energiahatékonyságú, kisebb CO₂-kibocsátású, nagyobb megújuló energia felhasználású korszerű lakások építésével és az elavult lakások felújításával járul hozzá a program.

Az energetikai célok mellett kiemelten fontos a gyermekes családok támogatása, valamint a fenntarthatósági, környezetvédelmi szempontok érvényesítése is.

A mai magyar lakásállomány elavultsága miatt és a lakásállomány folyamatos megújítása érdekében a jelenlegi – döntően állami támogatás nélküli – 20 ezer körüli szintről évi mintegy 40 ezres szintre kell emelni a lakásépítések számát. A gazdaságosan felújítható lakások esetében cél, hogy a jelenleg évi 20 ezer körüli – döntően államilag támogatott – energetikai lakásfelújítás a többszörösére növekedjen, évi 50–100 ezer közötti szintre.

Az épületek minél szélesebb körét kell bevonni az energiahatékonysági támogatásokba, ösztönözni, támogatni szükséges a lakásépítéseket és a lakásfelújításokat is. Biztosítani kell, hogy az állami, önkormányzati, uniós támogatásban részesülő bérlakásépítésekkel kapcsolatban is igényelhető legyen a komplex lakásépítési támogatás.

Az Új Széchenyi Terv stratégiájában foglalt célokhoz számos ponton kapcsolódik az intézkedés.

A felújítások és az építések támogatásának kiemelt speciális céljai

- Az új, energiahatékony lakások építésének ösztönzése;
- Az energetikai felújítások ösztönzése;
- A minőségi, energiatakarékos építési módok ösztönzése,
 - korszerű, energiahatékony fűtési rendszer felhasználása,
 - korszerű, energiahatékony nyílászárók felhasználása,
 - megújuló energiafajták felhasználása,
 - korszerű, energiahatékony határoló szerkezetek (padló, falazat, födém, tető, nyílászárók) felhasználása;
- Az energiahatékonyságot növelő erőfeszítések támogatása;
- Az energiatudatosság növelése.

Energetikai szempontból fő cél az új építésű, vagy felújított épület teljes primer energiafelhasználásának alacsony szinten történő kialakítása, illetve csökkentése. Ehhez a rendelkezésre álló eszközök komplex használata szükséges.

A primer energiaigény csökkentésének eszközei lehetnek

- ▶ A fűtési rendszer korszerűsítése – kondenzációs kazán, pellet kazán, hőszivattyú stb.;
- ▶ Korszerű nyílászárók – pl. háromrétegű üveg;
- ▶ Megújuló energiafajták felhasználása – pl. napkollektor használata meleg víz előállítására;
- ▶ Minden szerkezeti elem esetén alacsony hőátbocsátási tényezővel rendelkező külső határoló szerkezet – padló, falazat, földém, tető, nyílászárók – felhasználása;
- ▶ Egyéb építészeti megoldások (pl. árnyékolás, tájolás).

Az építéseknel, felújításoknál, valamint az üzemeltetésnél az energetikai hatékonyság mellett kiemelt szempont a megfelelő páratechnikai jellemző kialakítása (légcseré, egészséges lakótér biztosítása) és ennek jogszabályban történő rögzítése.

A komplex szempontrendszer figyelembevételével indokolt az építések, valamint a nagytömegű és viszonylag hatékonyan kezelhető panelházak felújítása mellett a hagyományos épületek felújításának támogatása is.

A lakásépítési és lakás-felújítási célok megvalósítása a fokozatosság, a költségvetés teherbíró képessége és az uniós források adta lehetőségek figyelembevétele mellett történhet.

A lakásépítés és lakásfelújítás támogatása alprogram eszközei

Komplex lakásépítési, felújítási támogatási rendszer

Az építések és felújítások komplex támogatására kidolgozott program részleteit a Zöldgazdaság-fejlesztési Program Energiahatékonyság fejezete is tárgyalja. Jelen fejezet a lakásfelújítások, lakásépítések támogatására irányadó legfontosabb szempontokat tartalmazza.

A támogatások alapja az energiahatékonyság, de a támogatási rendszernek érvényre kell juttatnia az egyéb lakáspolitikai célokat és a fenntarthatósági, környezetvédelmi, minőségi, szociális, demográfiai szempontokat is.

Komplex támogatás az energiahatékonyságra nyújtható, a lakást építő vagy újjépítésű lakást megvásárló család gyermekeinek száma alapján: az energetikai támogatáshoz kiegészítő családi bónusz kapcsolódik.

Szükséges kidolgozni egy kalkulációs rendszert, amely az építési költségek figyelembevétele mellett az épület teljes életciklusára – legalább 75 évre – irányt ad az épülő lakások gazdaságos üzemeltetését (rezsi), és gazdaságos fenntartását (állagmegóvás) szolgáló építészeti megoldások, anyagok kiválasztásához. A felújításokkal kapcsolatban olyan kalkulációs rendszert szükséges kidolgozni, amely meghatározza, hogy mely esetben lehet gazdaságosan felújítani egy épületet, hol indokolt a bontás és a helyettesítő építés. A közösségi építési, felújítási támogatásoknál ennek eredményeit szükséges figyelembe venni.

Az építések és felújítások támogatásáról szóló döntéseknél figyelembe kell venni, hogy milyen a felhasznált anyagok élettartama, a felhasznált anyagok a támogatásnál értékelt minőségüket milyen időintervallumban tartják meg. Értékelni kell a felhasznált anyagokkal kapcsolatban a teljes életciklus alatt keletkező hulladékkezelési kérdéseket, költségeket is.

A lakásépítés és lakásfelújítás támogatása alprogram pályázati és támogatási rendszere

A pályázati rendszer az energiamegtakarítás mellett szociális, fenntarthatósági és minőségi szempontokat is értékel, valamint a Zöldgazdaság-fejlesztési Programban megfogalmazottakkal összhangban a kedvező (A, A+, A++) energetikai kategóriákat támogatja lakásépítés, új lakás vásárlása esetén.

A panel- és társasházak, hagyományos építésű lakóépületek és középületek rekonstrukciója az 1990 előtt, túlnyomórészt távfűtéses, a mai hőtechnikai előírásoknak nem megfelelő, energiapazarló technológiával épült panelházakra, hagyományos építésű családi- és társasházakra, hagyományos építésű és paneles állami és önkormányzati tulajdonú, közfunkciójú épületekre – oktatási-nevelési, egészségügyi, szociális intézmények, hivatalok, kulturális, sport-, szabadidős intézmények, stb. – terjed ki.

Az előírt cél ezen épületek esetében legalább 60%-os energiamegtakarítást lehetővé tévő komplex felújítások ösztönzése, ezáltal a lakóépületek energiafelhasználásának csökkentése.

A lakásépítés és lakásfelújítás támogatása alprogram várható eredményei és hatásai

A korábbi évek támogatási rendszerében sem a „szocpol” jellegű támogatások, sem a kamattámogatások esetén nem írták elő az energiahatékonysági, demográfiai, minőségi, fenntarthatósági, környezetvédelmi szempontok együttes megvalósulását.

Az új, komplex támogatási rendszer ezek együttes figyelembevételét irányozza elő.

Az új, komplex feltételrendszerhez kötött támogatási rendszer elvárt hatása, hogy – a kiemelt célok figyelembevételével – az állami és uniós támogatások jobban hasznosuljanak, azonos támogatási összeggel nagyobb hatékonysággal valósuljanak meg a kitűzött közérdekű célok.

Mivel a komplex támogatási rendszer az összes támogatás jelentős részét allokálja majd, várhatóan alkalmas lesz arra, hogy az egyéb támogatásokat is maga mellé állítsa, ezeket is bevonja az energiahatékonysági, demográfiai, minőségi, fenntarthatósági, környezetvédelmi szempontok megvalósításába.

Az építések, felújítások támogatásának várt eredményei közül kiemelt érdek fűződik az alábbiakhoz:

- ▶ Az építési és felújítási támogatások hozzájárulnak az építésgazdaság konszolidációjához, a foglalkoztatás bővítéséhez, a kis- és középvállalkozások megerősödéséhez, és az építőipar növekvő teljesítménye, továbbá a létrejövő új munkahelyek után többlet adóbevételhez jut a költségvetés;
- ▶ A lakásépítési támogatások hozzájárulnak a hazai népesedési célkitűzések megvalósulásához, ösztönzik a gyermekvállalást;
- ▶ A többlakásos épületek felújításának esélyei növekednek, mivel a támogatások lehetővé teszik a rosszabb anyagi lehetőségekkel bíró családoknál is az önerő kifizetését;
- ▶ Hozzájárulnak a minőségi építészeti környezet kialakulásához;
- ▶ A lakások energiafelhasználása mérséklődik;
- ▶ A lakásokkal összefüggésbe hozható üvegházhatású gázok kibocsátása csökken;
- ▶ A lakások energiafelhasználásán belül nő a megújuló energiahajtók részaránya;
- ▶ Hozzájárul a klímaváltozás és az energiahatékonyság területén elfogadott uniós szintű célkitűzések megvalósításához;
- ▶ Az energiahatékony lakások építésével és a meglévő lakások energetikai felújításával csökken az épületek primer energiafelhasználása, ennek következtében a rezsiköltségek is csökkennek, ez országos szinten hozzájárul a lakásfenntartási költségek csökkenéséhez;
- ▶ Olyan építési módok elterjedését segíti, amelyek az épület teljes életciklusát figyelembe véve alacsony fenntartási és üzemeltetési költségeket tesznek lehetővé;
- ▶ Olyan építési módok elterjedését segíti, amelyek hozzájárulnak a fenntarthatósághoz, azaz úgy elégítik ki a jelen kor szükségleteit, igényeit, hogy nem okoznak nehézségeket a következő generációknak;

- ▶ Kiszámítható támogatási rendszer alakul ki;
- ▶ Hozzájárul a fekete- és szürkegazdaság visszaszorításához;
- ▶ A költségvetés bevételi oldala is kalkulálható a támogatási rendszerrel kapcsolatban.

3.2.2. VÁROSRÉSZ-REHABILITÁCIÓ ALPROGRAM

A városrész-rehabilitáció alprogram az otthonteremtés szempontjából két fejlesztési területre vonatkozatható. A szociális célú város-rehabilitáció alprogram keretében a leromlott, gettósodó városrészek felemelése, a funkcióbővítő város-rehabilitáció alprogram keretében pedig a településrészek fizikai megújítása, a társadalmi kohézió erősítése a feladat.

Az Új Széchenyi Terv Otthonteremtési programja részeként támogatandó a tágabb értelemben vett lakókörnyezet minőségének javítása is, így a város-rehabilitáció alprogramon belül – a korábbi évektől eltérően – nagyobb hangsúlyt kap majd a szociális város-rehabilitáció. A településfejlesztést illetően az unióban uralkodóvá vált az a szemlélet, amely egységes rendszerben kezeli a városképi megújulást, az energiahatékonyságot és a környezetvédelem, valamint a lakhatási feltételek javítását. Ezt a gondolkodást az otthonteremtési koncepcióban is erősíteni kell.

A városrész-rehabilitáció alprogram céljai

A város-rehabilitációs támogatások célja egyrészt szociális típusú fejlesztések megvalósítása a városok szegregációs problémáinak kezelése érdekében, a leromlott vagy leromlással fenyegetett városrészek rehabilitációja, és az ott lakók társadalmi beilleszkedésének segítése. Másrészt cél a városok regionális gazdasági szerepének erősítése, ennek érdekében a városok, illetve városrészek központi területeinek funkcióbővítése, központi térrel nem rendelkező városokban, illetve városrészekben ezek kialakítása, és a városi életbe való szerves beillesztése.

A városrész-rehabilitáció alprogram eszközei

A város-rehabilitációs programok-projektek megvalósításának eszköze vissza nem térítendő EU-s támogatás nyújtása pályázati formában. Pályázók a városi rangú települési önkormányzatok. A program kapcsolódik a lakóépület-felújítási intézkedéscsomagokhoz. Támogatható az egyedi építészeti, illetve műemléki értékkel rendelkező épületek felújítása is.

A városrész-rehabilitáció alprogram pályázati és támogatási rendszere

- ▶ Szociális célú város-rehabilitációban vissza nem térítendő támogatással megvalósítható tevékenységek: a magántulajdonú és állami tulajdonú lakóépületek felújítása, a közterületek kialakítása, fejlesztése, akadálymentesítése, a közterület közlekedési célú fejlesztése, közintézmények felújítása, bővítése, akadálymentesítése, közösségi funkciók kialakítása, fejlesztése;
- ▶ Funkcióbővítő város-rehabilitációban a vissza nem térítendő támogatással megvalósítható tevékenységek: a gazdasági, a közösségi, és a városi funkciókat, valamint a közsféra funkcióinak megerősítését szolgáló közcélú fejlesztések keretében végrehajtott épületrekonstrukciók és az akcióterületen lévő közterület közlekedési célú fejlesztése, valamint nem közlekedési célú fejlesztése is.

A városrész-rehabilitáció alprogram várható eredményei

Egész városrészek megújulnak, ezáltal az ott lakók számára jobb minőségű, élhetőbb lakókörnyezet jön létre. Az állam szempontjából kiemelkedően fontos, hogy a következő generáció egy egészséges társadalomban, egészséges életkörülmények között szocializálódjon. A leszakadó városrészek megújulása javítja a közérzetet, közmorált, egyúttal a közbiztonságot, csökkenti a bűnözést, hozzájárul a közösségi terek optimális kihasználásához.

3.2.3. TELEP-REHABILITÁCIÓ ALPROGRAM

A telep-rehabilitáció alprogram céljai

- ▶ A lakhatási integráció célja az elkülönült, hazánkban jellemzően a cigány kisebbség által lakott telepeken, mélyszegénységben élők szegregációjának megszüntetése;
- ▶ A telepeken, telepszerű lakókörnyezetben, illetve a településen lakó hasonló társadalmi státusú munkanélküliek elhelyezkedésének, vagy más kereső tevékenységben való részvételének elősegítése;
- ▶ Az oktatás minőségének és hozzáférhetőségének javítása a településen élők számára;
- ▶ A lakók életminőségének javítása.

A telep-rehabilitáció alprogram eszközei

- ▶ Integrált lakókörnyezetbe történő mobilizáció:
 - használt lakás vásárlása, felújítása, korszerűsítése,
 - új lakás építése,
 - építési telek vásárlása, rendelkezésre bocsátása,
 - albérlet-támogatás;
- ▶ Közösségi programok szervezése;
- ▶ A konzorciumi partnerek és az együttműködő szervezetek által nyújtott, egyéni adottságokra és szükségletekre épülő beavatkozási eszközrendszer.

A telep-rehabilitáció alprogram pályázati és támogatási rendszere

A program pályázatos és nem pályázatos formában igényelhető támogatási elemeket is tartalmaz. A komplex eszközrendszer biztosítja az egymásra épülő, de eltérő finanszírozási logikájú programelemek összhangját. A lakhatási problémák megoldásához vissza nem térítendő támogatás, továbbá kamattámogatás vehető igénybe. A program megvalósításában szerepet vállaló intézményi struktúrának – önkormányzatok, munkaügyi központok, egyéb gazdálkodó szervezetek – az integrációt támogató működési költségeire (pl. mentori hálózat) is fedezetet biztosít.

A telep-rehabilitáció alprogram várható eredményei

Magyarország legnagyobb lélekszámú etnikai kisebbsége a cigányság, amely csoportjellemzőit tekintve is a leghátrányosabb helyzetű. A cigányság társadalmi integrációja a közelmúlt integrációt segítő törekvései ellenére sem érte el a kívánatos mértéket, ennek egyik szembeűnő jele a cigányság lakóhely szerinti szegregációja – a telepeken élők száma mintegy 100 ezer. Magyarországon 500–550 telep található.

Az alprogram végrehajtásával a szegregált lakókörnyezetben élők társadalmi integrációja, ezzel együtt lakhatási integrációja erősíthető, hosszabb távon az elkülönült telepek, telepszerű lakókörnyezetek teljes felszámolása is elérhető.

3.2.4. KÉMÉNY-FELÚJÍTÁSI ALPROGRAM

A kémény-felújítási alprogram céljai

A kémény-felújítási alprogram közvetlen célja az 1985-ig épült lakóépületek üzemelő, gáztüzelő-berendezések égéstermégeinek elvezetésére szolgáló egycsatornás gyűjtőkéményei biztonságtechnikai felújításának támogatásával az égéstermék visszaszívargásának megakadályozása, és ezáltal a mérgező balesetek megelőzése.

Az egycsatornás gyűjtőkémények (termofor kémények) felújításának támogatásával azon lakóépületek tulajdonosi közösségének terhei csökkenthetők, amelyek termofor kéményei nem felelnek meg a tüzeléstechnikai előírásoknak. A támogatással megelőzhető a felújítást saját erőből elvégezni képtelen lakók fűtés-, illetve melegvíz-szolgáltatásból való kizárása.

A kémény-felújítási alprogram eszközei

A kémény-felújítási alprogram megvalósításának eszköze vissza nem térítendő támogatás nyújtása pályázati formában.

A kémény-felújítási alprogram pályázati és támogatási rendszere

Társasházak és lakásszövetkezetek saját tulajdonú épületeik, valamint a helyi önkormányzatok saját tulajdonú bérházaik termofor kéményeinek biztonságtechnikai felújításának elősegítésére pályázatot nyújthatnak be.

A legalább 8 lakással rendelkező lakóépületekben lévő kettősfalú, illetve egyesített falú gyűjtőkémények, valamint az ezekhez kapcsolódó füstcsövezés olyan felújítási munkálataira igényelhető támogatás, amelynek eredményeként biztosítható a tüzelőberendezések által előállított, jelenleg a termofor kéményekbe vezetett égéstermékek biztonságos elvezetése, azok lakásokba, illetve egyéb helyiségekbe történő, és az életet veszélyeztető visszaáramlásának megakadályozása.

A program várható eredményei

Az ott lakók számára jobb minőségű, biztonságosabb lakókörnyezet jön létre.

3.3. BÉRLAKÁS

A bérlakás prioritás céljai

A hazai bérlakásállomány kirívóan alacsony, az önkormányzati bérlakásállomány az összes lakásnak csak mintegy 2,88%-a. A jövedelmi viszonyok és a lakásköltségek, valamint életkori sajátosságok sokak számára nem teszik lehetővé a lakástulajdon megszerzését, az ezzel járó terhek vállalását. A bérlakás alprogramot nem a lakástulajdoni szemlélet ellenpontjaként, hanem egy jelenleg hiányzó lakáspolitikai eszközként célszerű megfogalmazni. A bérlakásállományt használt lakások felvásárlásával, vagy bérlakások építésével lehet kialakítani.

Az első Széchenyi Terv állami támogatású bérlakás programjának működése alatt (2000–2003) összességében több mint 60,4 milliárd forint vissza nem térítendő állami támogatással kb. 12 ezer bérlakás felépítése, megvásárlása, kialakítása, illetve idősek otthoni férőhely kialakítása valósult meg. A programot a szocialista–szabaddemokrata kormányzat 2004-ben megszüntette, és új lakáspolitikát, ezen belül új bérlakás koncepciót kívánt megvalósítani.

A 2005-ben indult lakbér-támogatási program keretében az önkormányzatok magántulajdonban lévő lakások bérlői számára pályázhattak támogatásra. A program működése alatt 269 millió forint lakbértámogatással 1128 db bérlakás került 3–5 évre kialakításra. 2006 februárjától vezették be az MFB önkormányzatok részére nyújtott bérlakás-fejlesztési hitelét. Ezek az intézkedések nem jelentettek érdemi előrelépést.

A következő években évi 5–10 ezer bérlakás építése lenne kívánatos Magyarországon. Ezt indokolja a hazai bérlakásrendszer hiánya, amit hatékonyan kialakítani és működtetni építésekkel lehet. Indokolja továbbá, hogy a hazai lakásépítési ágazatban bekövetkezett negatív konjunktúra ciklus részleges korrigálására egy állami részvétellel, támogatással működő bérlakás-építési rendszer lehet alkalmas.

A bérlakás alprogrammal kapcsolatban – a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően, közgazdasági szempontból – fontos tisztázni a szociális (közösségi) bérlakás, szociális bérlakásépítés fogalmakat. Szociális bérlakásnak minősül egyrészt az önkormányzatok tulajdonában álló, szociális szempontok alapján bérbe adott lakás. A szociális bérlakás szektorba sorolható továbbá minden olyan bérlakás is, amellyel kapcsolatban az állam, vagy önkormányzat támogatást nyújt annak érdekében, hogy a bérlő a piaci bérleti díjnál kedvezőbb feltételekkel jusson lakáshoz. A közösségi támogatás lehet az olcsó bérleti díj, a lakbértámogatás, illetve az építéshez nyújtott támogatás, amely lehetővé teszi, hogy a lakást olcsóbban adják ki.

A bérlakásépítés célja, hogy minőségi, olcsón üzemeltethető, megfelelő életfeltételeket biztosító lakások elérhető áron, megfelelő helyen és számban álljanak rendelkezésre, nőjön a munkaerő mobilitása, ezzel javíthatók a lakáspiac strukturális problémái, támogatható a saját tulajdonú lakást építeni, vagy vásárolni nem képes társadalmi rétegek lakáshoz jutása. A munkaerő nagyobb mobilitásával növekszik az ország versenyképessége és gazdasági teljesítménye, az ipar- és a vidék-fejlesztéshez szükséges szakember-ellátottság is biztosítható.

Közvetett cél a legális struktúrákból származó költségvetési bevételek növelése, az építőiparban, és a kapcsolódó ágazatokban a munkahelyek megőrzése, a hazai építőipari kapacitások megtartása.

A bérlakás prioritás várható eredményei és hatásai

Az önkormányzatoknak szóló, vissza nem térítendő bérlakás-létesítési támogatások azt szolgálják, hogy nagyobb számú, a jelenlegi önkormányzati bérlakásállománynál hatékonyabban fenntartható szociális lakásállomány jöjjön létre. Az önkormányzati bérlakások átmenetet képeznek a karitatív intézményi ellátás és a magán bérlakások között.

A bérlakásépítés mellett szól az is, hogy az hozzájárul a hazai munkahelyek megtartásához, a gazdaság élénkítéséhez, szociális, társadalmi szükségleteket elégít ki, az épített környezetben tartós, minőségi értéket teremt.

A létrejövő bérlakásállomány

- ▶ megkönnyíti a város-rehabilitációs projektek megvalósítását;
- ▶ lehetőséget ad a lakóknak, hogy alacsony rezsiköltség mellett üzemeltethető minőségi otthonokat kapjanak;
- ▶ sokaknak ad lehetőséget a családalapításra, gyermekvállalásra;
- ▶ növeli a munkaerő mobilitását;
- ▶ segíti az állam demográfiai céljainak a megvalósítását.

A bérlakás prioritás eszközei

A bérlakás-építés ösztönzésére az államnak elsősorban az alábbi eszközök állnak rendelkezésére:

- ▶ Vissza nem térítendő támogatások a központi költségvetésből, uniós és egyéb forrásokból;
- ▶ Különbféle adókedvezmények (pl. a befektetői építésekhez társasági adókedvezmény);
- ▶ A munkáltató által nyújtott, kedvezményes adó- és járulék besorolású béren kívüli juttatások a lakhatáshoz;
- ▶ A lakás-előtakarékossági megtakarítások felhasználhatóvá tétele a határozott időre szóló „bérleti jog” megszerzéséhez;
- ▶ Kamattámogatott és kedvező kamatozású hiteltermékek rendelkezésre tartása;
- ▶ Állami garancia-, kezességvállalások.

Az Új Széchenyi Tervben a bérlakás-építés az otthonteremtés szempontjából két fő területre irányul: az önkormányzati tulajdonú közösségi bérlakás szektor részarányának növelése a lakásállományon belül, valamint az alacsony jövedelmű csoportok lakáshoz jutásának támogatása.

3.3.1. ÖNKORMÁNYZATI BÉRLAKÁSOK ALPROGRAM

Az önkormányzati bérlakás alprogram pályázati és támogatási rendszere

Az önkormányzati bérlakás alprogram esetében települési önkormányzatok vissza nem térítendő támogatásra pályázhatnak. Az alprogram keretében támogatható tevékenység a meglévő, nem lakáscélú épület, építmény lakáscélra történő átalakítása, valamint új lakások építése. A program keretében lehetőség van lakások, adott esetben teljes épületek megvásárlására – visszavásárlására – is.

3.3.2. VÁLLALKOZÓI BÉRLAKÁSEPÍTÉS ÖSZTÖNZÉSE

Befektetési alapú bérlakásépítések jelenleg érdemi volumenben nincsenek Magyarországon. Ennek oka, hogy az építés költségei és a befektetői profitelvárás olyan bérleti díjak mellett finanszírozhatók, amelyeket a potenciális bérlők nagy része nem tud megfizetni.

A befektetési alapú bérlakásépítések ösztönzéséhez vagy a befektető részére kell támogatást adni, vagy olyan mértékű lakbértámogatásra van szükség, amely lehetővé teszi a befektetői hozamelvárásoknak megfelelő bérleti díj érvényesítését.

A befektetői oldal támogatásának egyik eszköze lehet a társasági adókedvezmény. Ennek a konstrukciónak az a lényege, hogy a befektető társasági adókedvezményért cserébe hajlandó meghatározott összeget, meghatározott ideig bérlakásépítő cégbe befektetni. Ilyen konstrukcióban jellemzően az ipart telepítő cégek tudnának részt venni, amelyek a befektetésért cserébe kaphatnának bérlő-kijelölési jogot, amit a számviteli rendszerükben vagyoni értékű jogként tarthatnának nyilván. Ez a konstrukció is hozzájárulhatna a „vállalati bérlakás” jellegű megoldások elterjedéséhez. Az adókedvezmények nyújtása esetén tekintettel kell lenni arra, hogy a befektetőnek Magyarországon kell nyereséget elérnie, csak így tudja a kedvezményt igénybe venni.

Megfontolandó a cafeteria rendszer útján adott munkáltatói lakbértámogatás bevezetése. Ez, valamint az önkormányzati, állami kiegészítő lakhatási támogatások szélesítenék a bérleti díjat megfizetni tudók körét. Szintén bővítené a bérlői célcsoportot, amennyiben a lakás-előtakarékoskodás felhasználható lenne több évre szóló bérleti jog megvásárlására. A cafeteria lakbértámogatás mértéke jövedelemhez köthető. Az építések ösztönzése érdekében az új építésű bérlakások bérleti díjához adott támogatás mértéke magasabb lehetne, mint a használt lakások esetében járó támogatás.

A cafeteria lakbértámogatás és a fejlesztési adókedvezmények bérlakásépítésbe irányításának célja az is, hogy ösztönözze a munkáltatókat saját alkalmazottaik lakásszükségleteinek kielégítésére.

A bérlakásépítő rendszer kialakításakor érdemes figyelembe venni a jól működő európai megoldásokat, különösen a társadalmi, gazdasági fejlődésében a hazaihoz talán legközelebb álló országban, Ausztriában működő modellt, ahol tartósan évi 10 ezer feletti számban épülnek bérlakások. Ez a bérlakás-építési modell a bérből, fizetésből élő, alacsony vagy közepes keresettel rendelkező alkalmazotti, közalkalmazotti, köztisztviselői réteget, a nyugdíjasokat, illetve az előtakarékoskodás beiktatásával a pályakezdő fiatalokat célozza meg elsősorban.

A bérlakás-építési rendszer javasolt alapelve, hogy az állam a támogatásért cserébe alapfeltételként határozza meg

- ▶ a maximált bérleti díjat,
- ▶ a bérlőkiválasztás szempontjait,
- ▶ a bérlői igénynek az építést megelőző bizonyítását,
- ▶ az életciklus-költségek figyelembevételével meghatározott
 - maximált kivitelezési költséget,
 - minőségi, építészeti épületenergetikai követelményeket,
 - használati, fenntartási alapelveket,
- ▶ érdemi nagyságú bérlői kauciót,
- ▶ előtakarékosági szerződés kötését a bérlő részéről,
- ▶ demográfiai szempontokat.

Az EU a lakásberuházásokat korlátozott mértékben és körben támogatja, a jelenlegi uniós szabályozás nem teszi lehetővé, hogy az uniós támogatások érdemben felhasználhatóak legyenek szociális (közösségi) bérlakásépítésre. Egy érdemi volumenű bérlakás-építési program finanszírozását középtávon az uniós pénzek szociális (közösségi) bérlakásépítésekbe történő bevonása teremthetné meg. A vonatkozó szabályok módosítása több tagállam sikeres együttműködését, egyetértését feltételezi. Ennek a diplomáciai munkának lehet az eredménye, hogy létrejön a szociális (közösségi) bérlakásépítés hosszú távú, kiszámítható finanszírozása Magyarországon és a többi – de legalább az újonnan csatlakozott – tagállamban. Ennek eredményeként a tagállamok dönthetnek arról, hogy az uniós támogatások egy részét szociális (közösségi) bérlakásépítésre fordítják.

A lakásépítést az EU eddig azért nem támogatta, mert a támogatásokat közvetlenebb gazdaságfejlesztési célra kívánták fordítani és tartottak attól, hogy a lakhatási támogatások a források túl nagy részét kötnék le. A vonatkozó rendeletek 2010-ben úgy módosultak, hogy a marginalizálódott társadalmi csoportok esetében lehetőség nyílik

a lakhatással kapcsolatos beruházásokra (a bérlakásépítést is beleértve), amennyiben ezek integrált programok keretében valósulnak meg.

A bérlakásépítés a társadalmi és gazdasági célrendszerek metszéspontjában van, ez alkalmas eszközzé teszi az unió által is elismert gazdaságfejlesztési, környezetvédelmi, energetikai, foglalkoztatási, szociális, demográfiai célok elérésére.

Az egy évre jutó uniós források 4%-a – mintegy 40 Mrd Ft – évi 5 ezer körüli bérlakás felépítésének finanszírozását tudná megoldani, a piacinál jelentősen kedvezőbb bérleti díj mellett. A bérleti díjnak az uniós vissza nem térítendő támogatásokon felüli építési hitel törlesztését fedezniük kell. A hitel lefutásával több ezer milliárd forint értékű tehermentes, közösségi bérlakásállomány alakulhat ki.

A költségvetés teherbíró képességét szem előtt tartva, az uniós források felhasználásának jövőbeli lehetőségét előkészítendő, első lépcsőben egy mintaprojekt indítására kerül sor. A mintaprojekt állami felügyelet mellett működne, ennek kapcsán, tapasztalati úton is megerősíthetők a hazai bérlakás-építési rendszer követelményei, szabályrendszere. Ez képezné a későbbiekben kialakítandó befektetői és uniós forrásból történő, nagyobb volumenű bérlakásépítések szabályozási hátterét.

A vállalkozói bérlakás mintaprojekt alprogram pályázati és támogatási rendszere

A mintaprojektek helyszínének megválasztásához pályázatot kell kiírni, ahol a bérlakás felépítésében érdekelt helyi önkormányzat bevonásával vállalkozások, vállalkozói konzorciumok olyan projektekkel pályázhatnak, amelyek műszaki tartalmukkal, működőképességükkel, pénzügyi és együttműködési-partnerségi megoldásaikkal mintául szolgálhatnak a későbbi években indítandó bérlakás-építési alprogram számára. A pályázóknak ajánlatot kellene adniuk a projekt menedzsmentjére is.

A mintaprojekteknél kiemelt fontosságú a tervezés, építés, üzemeltetés monitorozása, a bérlakásépítésekkel kapcsolatban már rendelkezésre álló építészeti követelményrendszer pontosítása. A mintaprojekteknél az állam által elfogadott életciklus költség-elemzést kell alkalmazni, hogy a leginkább értékálló, minőségi, olcsón üzemeltethető és karbantartható, lakóbarát, értékes építészeti környezetet eredményező megoldások valósulhassanak meg. A mintaprojektek helyszíneinek kiválasztásával kapcsolatosan fontos az első Széchenyi Terv tapasztalatainak figyelembevétele is.

4. VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSI PROGRAM

4. VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSI PROGRAM

Az Új Széchenyi Terv Vállalkozásfejlesztési Programja

- ▶ Az előrelépés programja, mert támogatja a jövőben beruházni kívánó hazai vállalkozásokat, hogy fejleszteni és fejlődni tudjanak.
- ▶ A szövetségkötés programja, mert segíti a vállalkozók és a kormányzat, a vállalkozások és a települési önkormányzatok, az egyetemek és a civil szervezetek közötti kreatív, értékteremtő együttműködések létrejöttét.
- ▶ Az európai lehetőségek megnyitásának programja, mert az uniós és a hazai fejlesztési forrásokat a legszélesebb vállalkozói kör számára nyitja meg.
- ▶ A múltbeli hibák kiigazításának programja, mert gátat vet a bürokrácia túlburjánzásának, megszünteti a nem megfelelő megalapozottságú fejlesztési konstrukciókat.
- ▶ A vállalkozói becsület helyreállításának programja, mert megbízik a vállalkozókban, és arra épít, hogy a fejlesztési támogatásokat jó célokra fordítják.
- ▶ A tehetség kibontakozásának programja, mert segíti a képzett és tapasztalt fiataljaink vállalkozóvá válását.
- ▶ Magyarország gazdaságszervező szerepének megerősítési programja, mert támogatja a magyarországi székhelyű, Kárpát-medencei és európai gazdasági hálózatok kialakítását.

Közös kockázat, közös siker

Az Új Széchenyi Terv Vállalkozásfejlesztési Programja a kormány és a vállalkozások közös vállalkozása. A program célja megerősíteni a szövetséget a vállalkozókkal és támogatni közös céljaikat az alábbi alapelvek szerint:

- ▶ A program nem segélyt, hanem szövetséget ajánl a vállalkozásoknak;
- ▶ A kormány támogatja a vállalkozások céljait, hogy előre tudjanak lépni;
- ▶ Az együttműködéshez egyszerű, kiszámítható adminisztrációt és egységes szabályokat kell meghatározni:
 - Egységes, nem változtatandó szabályok szükségesek a jogbiztonság, tervezhetőség biztosítása érdekében;
 - A bürokrácia burjánzásának csökkentése érdekében, ha egy feladatra lehet alkalmazni egy már kialakult, a vállalkozások által is megszokott intézményt, akkor ne állítsanak fel helyette újabbat;

- Eredményorientált, indikátor alapú elszámolási rendszer szükséges – átalány alapú támogatások alkalmazása, szerződéses szemlélet –, ne csak a kiválasztásnál, de a beszámolásnál is a vállalt feladat legyen az „elszámolás” alapja;
- Minden, a vállalkozásokkal közös támogatási forrást egységes alapelv szerint kell alkalmazni;
- A vállalkozókra nem terhelhetők át a kormányzati politikai szereposztások megismerésének és átlátásának költségei.

A vállalkozáspolitikai eszközei egymást támogatják

Az uniós források hatékonyabb és eredményesebb felhasználása csak egy eszköz a vállalkozásfejlesztés céljainak elérésére, de ez az eszköz összhangban áll a többi kormányzati eszköz céljaival.

Egyrészt hitelessé és érthetővé teszi a kormányzati szándékot a kevésbé látványos, de hosszabb távon nagyobb hatást elérni képes szabályozási és adórendszeri változtatásokban. Ennek érdekében a támogatási rendszer átalakításával a közös célokat, így a foglalkoztatás bővítését szolgálja, az adminisztráció egyszerűsítését magára nézve is alkalmazza, a kiszámíthatóságot, a tervezhetőséget és a jogbiztonságot helyezi előtérbe, és a kijelölt célokon belül versenysemleges és átlátható rendszert ad, egyúttal mutatja a kormányzat azon elkötelezettségét, hogy a közpénzekkel való céltalan pazarlás helyett azok ésszerű felhasználását kívánja megvalósítani. Másrészt közvetlenül is támogatja a többi kormányzati eszközt a vállalkozási környezet javítása érdekében, így segíti a szabályozási feladatokat hatékonyan ellátó intézmények létrejöttét, és megerősíti a vállalkozás indításához és működtetéséhez kedvező társadalmi normákat biztosító intézményeket.

HELYZETKÉP

Mit kívánnak a hazai kkv-k

Mi kell ahhoz, hogy a magyar kisvállalkozók sikeresek legyenek? Hogyan teremthetnek több százezer új munkahelyet? Lesz-e kicsiből induló magyar világcég? A mikro-, kis- és középvállalkozások gondjainak nagy része csak komplex gazdasági, szabályozási, oktatási, intézményi reformok és infrastrukturális intézkedések révén oldható meg. A vállalkozásfejlesztésnek a nemzeti célok megvalósítására kell épülnie, azaz a vállalkozói mentalitás és kultúra terjesztésével, és a hazai tőkefelhalmozás elősegítésével előmozdítja az ország polgárosodását, serkenti a munkahelyteremtés lehetőségeit, és növeli a munkaerő iránti keresletet elsősorban a magyar mikro-, kis- és közepes vállalkozásokban.

Stabilitás és kiszámíthatóság

Az elmúlt másfél évtizedben a magyar gazdasági környezet az állandó forrongás, átalakulás állapotában volt. A hazai üzleti élet szereplői azt várták, hogy az Európai Unióhoz történt csatlakozás után ez a bizonytalanság csökken, de éppen ellenkezőleg: 2004–2005-ben még a maradék stabilitás és kiszámíthatóság is eltűnt a magyar gazdaságpolitikából. A hazai üzleti élet szereplőinek szüksége van arra, hogy középtávon stabil és kiszámítható legyen az állam működése Magyarországon.

Világos gazdaságpolitikai célok és eszközök, stabil adó- és járulékrendszer, szabályozók és támogatási rendszerek szükségesek. A kiszámíthatatlanság minden vállalkozást sújt, de a kisvállalkozókat sújtja a legerősebben, mert nincs működési tartalékuk, szemben a nagyokkal. Alapvetően változtatni kell a magyar állam működésén: stabil és kiszámítható üzleti környezetre van szükség. Ennek alapfeltétele egy átlátható társadalmi, gazdasági megállapodás keretében kialakított, vállalkozást támogató szabályozási környezet megteremtése.

A bürokrácia csökkentése

A mai állami bürokrácia és adminisztráció gúzsba köti a hazai vállalkozásokat, mert számukra aránytalan terhet jelent minden értelmetlen állami előírás és kötelezettség. A bürokratikus terhek csökkentése egyúttal kijelöli a szükséges adminisztrációs létszámot is, hiszen kevesebb hivatali ügyhöz kevesebb alkalmazottra van szükség. Ez közvetlenül az államháztartás számára tetemes megtakarítást jelent. Közvetve pedig ismét a vállalkozások számára jelent előnyt, mert ha az állam kevesebbet költ bürokráciára, akkor kevesebb adóbevételre lesz szüksége, kevesebb lesz az elvonás, és így több forrás maradhat a vállalkozásoknál.

Nemzetközi felmérések szerint Magyarországon a vállalkozások adminisztrációs költségei kétszer nagyobbak, mint az egyszerű adminisztrációval működő országok vállalataié, és az ügyintézés időigénye is átlagosan kétszer hosszabb. Ez láthatatlan, de valódi versenyhátrányt jelent a hazai üzleti élet szereplői számára a többi EU-tagállamhoz, illetve a globális versenytársak üzleti szereplőihöz képest. A drága és lassú ügyintézés az üzleti élet minden területén megjelenik, az ingatlanbejegyzéstől a vállalatalapításig, az adóbevallástól a különböző statisztikai kimutatások, jelentések teljesítéséig.

Bár a Magyarországon működő globális cégek jobb helyzetben vannak a magasabb adminisztrációs és ügyintézési költségek elviselése terén, mint a hazai kisvállalkozások, de a magyar gazdaság tőkevonzó, illetve tőkemegtartó képességét jelentősen rontja ez a mára riasztóvá vált hazai ügyintézési helyzet.

A cél a bürokrácia területén a felezés: a maihoz képest fele annyi időt és pénzt vonjon el a vállalati ügyintézés Magyarországon. Az adózásban, a szabályozásban, az engedélyezésben és a támogatásoknál egyaránt a fő irány: egyszerűsíteni és kiszámíthatóvá tenni a rendszert. Ennek elérése érdekében stabil jogi környezetet kell kialakítani, azaz időtálló minőségi jogszabályokat kell alkotni.

A bevallásokat le kell egyszerűsíteni és elektronikussá kell tenni, ami mellé gyorsan reagáló, jól használható válaszokat adó elektronikus ügyfélszolgálatot kell biztosítani.

Vállalkozásbarát önkormányzatok

Napjainkban a vállalkozók és szervezeteik egyre élesebb kritikát fogalmaznak meg a települési önkormányzatokkal szemben. Magasak a helyi adók és az illetékek, a vállalkozók versenyképességet csorbító sarcnak érzik az iparűzési adót, miközben a településektől cserébe csak elégtelen gazdasági infrastruktúrát és bürokratikus ügyintéризést kapnak.

Az okok és a megoldások is nagyobb részben az államnál találhatók, és csak kisebb részben az önkormányzatoknál. Az állam a helyben keletkezett adóbevételek zömét (pl. a személyi jövedelemadó 90%-át) elvonja, majd különböző közfeladatokra – oktatásra, egészségügyre, szociális ellátásra stb. – fejkvóták alapján visszaosztja. Sőt, ebben a rendszerben az állam úgy írhat elő törvényileg közfeladatokat a települések számára, hogy a feladatok ellátásához szükséges finanszírozást nem, vagy nem elegendő mértékben biztosítja. Így a települések előtt gyakorlatilag két út áll: vagy saját bevételeik növeléséből, a helyi vállalkozások megadóztatásából, vagy a fejlesztési és beruházási kiadások lefaragásából pótolják a hiányzó forrásokat. A végeredmény: a magas helyi adók és a gyenge helyi gazdasági infrastruktúra kettőssége.

Versenyképes vállalkozások csak versenyképes településeken működhetnek. Ezért a megoldás a településeken keletkezett források állami elvonásának csökkentése, a települési önkormányzatok működési feltételeinek javítása. Ahhoz pedig, hogy a települések – a vállalkozók által joggal elvártan – a helyi gazdasági környezet fejlesztésére több forrást fordítsanak, helyre kell állítani a települések finanszírozásában a piac ösztönző szerepét. Az aktív telephelyi politika ugyanis – például infrastruktúra előkészítése a befektetők és a helyi vállalkozók számára – komoly kiadásokat jelent a településeknek. Ha ezek a kiadások a helyben keletkezett források állami elvonása miatt nem térülnek meg a települések számára a vállalatok adójának, valamint a vállalatoknál dolgozók személyi jövedelemadójának növekedésében, akkor ez nem motiválja a településeket a helyi gazdasági környezet fejlesztésére.

Amíg a települések finanszírozásában, a helyi és a központi adók megosztásában nem születik olyan rendszer, amely közvetlen kapcsolatot teremtené a települések gazdaságfejlesztési tevékenysége és a települések bevételei, a települések gazdasága és gazdagsága között, addig a vállalkozásokra kivetett helyi adók és illetékek csak a helyi sarc formái maradnak, aminek bevételeivel az önkormányzatok más közfeladataik elégtelen állami finanszírozását pótolják.

Az uniós támogatások hasznos, gyors és egyszerű felhasználása

Ma az uniós támogatások felhasználása azért nem hatékony, mert az öntözőkannaelvet követi, vagyis sok helyre jut sok kicsi támogatás, miközben a források jelentős részét közvetlen gazdaságfejlesztési cél nélkül költik el. Az új rendszerben a vállalkozások és az önkormányzatok számára minimálisra kell csökkenteni a pályázatokkal kapcsolatos adminisztrációt. Ezért az Új Széchenyi Terv keretében az uniós támogatásokat át kell csoportosítani a növekedéspárti, munkaközpontú gazdaságpolitikát, illetve fejlesztési célokat szolgáló területekre, és a források felhasználásánál olyan rendszert kell kialakítani, amelyben a vállalkozások képesek gyorsan lehívni az uniós pénzeket.

Stabil forgótőke finanszírozás és tőke a fejlesztésekhez

A kisvállalkozások jelenleg szinte kivétel nélkül alultőkésítve működnek, így nem képesek fejlődni, újítani. Tőkére és kedvezményes hitelre is szükségük van, mert a piacok megszerzéséhez és megtartásához új technológia, tudás és beruházás kell. Ennek megoldására vissza kell állítani a kisvállalkozói tőkejuttatási programokat.

Érdemes bővíteni a Széchenyi Kártya továbbfejlesztésével támogatott beruházási hiteleket, és hitelgaranciát adni a hazai kkv-körben. A hazai vállalkozások kiterjedt, egymásra épülő, stabil és átlátható kormányzati beruházási támogatási programokat igényelnek, amelyek a rendelkezésünkre álló EU-támogatások maradéktalan lehívását, valamint a vissza nem térítendő uniós támogatások szintén vissza nem térítendő formában való nyújtását teszik lehetővé.

Mindezek még mindig nem fedik le a teljes kkv-szektor, mivel a kisvállalkozások hitelképessége alacsony, főleg a legkisebb és a kezdő cégek körében kevés olyan van, amelyik képes céggént banki hitelhez jutni. Ennek a problémának a kezelése lenne az EU-forrásokból működő JEREMIE program fő feladata, de nem sok sikert ért el. Ezért át kell alakítani, hogy valóban betöltsen a szerepét. A mikrohitelzésre kapott EU-s támogatást összhangba kell hozni annak eredeti céljával: elsősorban a kezdő, banki finanszírozás szempontjából nem hitelképes vállalkozókat kell pénzügyi forrásokhoz juttatni.

Növekvő hazai piac

A kisvállalkozásoknak a belföldi és a globális piacon új lehetőségekre van szükségük a növekedéshez. Táguló belföldi piac nélkül a globális ugrás is nehezebb, ezért itthon kell kezdeni a piacbővítést. A belföldi piacok védelménél fontos eszköz a versenyfelügyelet és a fogyasztóvédelem kiterjedt alkalmazása. Állami feladat a fogyasztók megóvása a hazai piacot jelenleg szinte akadálytalanul elárasztó silány, sokszor az egészségre, biztonságra is veszélyes vagy hamisított termékektől, melyek tisztességtelen eszközökkel szorítják ki a hazai kisvállalkozókat a piacról.

Szintén állami feladat a fogyasztókat az áron kívüli fontos információkkal ellátó tájékoztatási rendszer kialakítása, hiszen napjainkban például homogén tömegtermékként kizárólag eladási ár alapján versenyeznek a sokszor magasabb minőséget képviselő hazai mezőgazdasági termékek a gyengébb importárakkal.

Tisztességes viszonyok kialakítása a kereskedelemben

Magyarországon az elmúlt másfél évtizedben alapvetően átalakult a kereskedelem. A nagy bevásárlóközpontok, hipermarketek megjelenésével szélesebb lett a kínálat, és élesebb a verseny. A nagy bevásárlóközpontok – noha közöttük is erősödik a verseny – a hazai beszállítókkal szemben olykor nyomasztó erőfölénnyel rendelkeznek. Ezt az erőfölényt kihasználva pedig meglehetősen kiszolgáltatott helyzetbe hozzák a hazai beszállító kis- és középvállalkozásokat és a gazdákat.

Ma már szinte általános gyakorlat a hosszúra nyúlt fizetési határidő, így valójában a beszállító kis- és középvállalkozások hiteleznek a nagy bevásárlóközpontnak. Gyakorta a bevásárlóközpontok nyomott áron, a beszerzési ár alatt értékesítik a hazai termelők termékeit. Szintén elterjedt gyakorlat, hogy a sok esetben jobb minőségű hazai terméket a bevásárló-lánc valamely saját termeltetőjének termékére cseréli le, még akkor is, ha az gyengébb minőségű.

Természetesen a piac a kereskedelem területén is saját törvényeit követi, és abban az államnak nem lehet korlátozó szerepe. A verseny korlátozása csak a fogyasztókat hozná hátrányba. Ugyanakkor nyilvánvaló: a piaci erőfölényből származó diktátumok gyakorlata sem egyenlő a szabad kereskedelemmel. Nem véletlen, hogy Európa fejlett piacgazdasággal rendelkező országaiban a szabályozás finom hálójával védik mind a beszállítókat, mind a kis üzletek érdekeit a nagy bevásárlóközpontokkal szemben.

Magyarországon is az állam jóval aktívabban használhatná a tisztességes kereskedelem érdekében és a hazai beszállítók védelmében a jelenleg is rendelkezésre álló szabályozás eszközeit. Ha pedig kell, akkor új szabályozási eszközökkel is érvényesítheti, hogy a bevásárlóközpontok betartsák a szerződéses fizetési határidőket. Segítheti az állam a hazai beszállítók jog- és érdekvédelmi intézményrendsze-

rének kiépítését is. Szabályozási eszközeit alkalmazhatja annak érdekében is, hogy a hazai termékek ne tűnjenek el a nagy bevásárlóközpontok polcairól. Eszközei közül természetesen nem hagyhatja ki a verseny erősítését sem, például alternatív, versengő kereskedelmi láncok létrejöttének elősegítésével.

Fogyasztóvédelem

A hazai fogyasztóvédelem számára nagy kihívás volt az európai uniós közigazgatási modell kialakítása. A feladatot, hogy egy megyénként szervezett közigazgatás keretein belül jöjjenek létre az országot átfogó, állami fogyasztóvédelem intézményei, sikerült megvalósítani. Ennek alapvető feltétele volt, hogy a fogyasztóvédelem létszámában, forrásaiban, eszközeiben készen álljon egy hatékonyabb, egységesebb, korszerűbb működésre.

Negatívumként minősíthető azonban a fogyasztóvédelem egyre erősödő térvészése, főleg a hatáskörelvonások mentén, a gazdasági válságra való nem megfelelő reagálás a vállalkozások felé, ami a polgári társadalom részéről történő elfogadottságot, a szakmai hitelességet kérdőjelezi meg. A fogyasztóvédelem fogalma mindinkább a piaci versenyképességgel függ össze, ezért szükséges a jelenlegi rendszert is ennek szolgálatába állítani mind a szervezet, a létszám, a jogszabályi környezet, mind a civil szerveződések hatékonyabb együttműködési mechanizmusának kialakítása, valamint a vállalkozóbarát, preventív intézkedések irányába.

A hazai mikro-, kis- és középvállalkozások külpiacra jutásának elősegítése

A magyar gazdaság nyitottsága közismert, és az is, hogy igen nagyszámú kkv tevékenykedik mind a termelő, mind a szolgáltató szférában. A rendszerváltás után kialakult gazdasági struktúrát azonban az jellemzi, hogy a tőkeerős, versenyképes technológiákkal és termékekkel rendelkező multinacionális cégek adják a magyar export 70–80%-át. A hazai tulajdonú cégek exportja jelenti a fennmaradó 20–30%-ot, de ebből a kis- és középvállalkozások exportja csupán 8–10%-ot tesz ki. Ez az arány nemzetközi összehasonlításban igen alacsony, ezért az a cél, hogy a hazai kkv-k részesedése a teljes magyar exportból 20%-ra nőjön.

Segítség a szövetkezéshez és a hálózatépítéshez

A szigetszerűen működő kisvállalkozói szektorban hálózatosodásra, szövetkezésre van szükség, ami felé okos állami támogatási programok terelhetnek.

A szövetkezés segíti a kisvállalkozók összefogását, és a sok kis kapacitásnak – az észak-olasz modellhez hasonlóan – integrált termelési rendszerbe kell szerveződniük. A szövetkezésnek segítenie kell a hazai beszállító vállalatok klaszterének kialakítását, és ezáltal az ide települt multik jobb gazdasági beágyazódását. Újra kell építeni a kiváló alapanyagokat előállítani képes mezőgazdaságra épülő hazai termelési vertikumokat, amelyek magas hozzáadott értéket képviselő, közvetlenül a fogyasztóknak értékesíthető termékeket tudnak majd előállítani.

Egyablakos vállalkozásfejlesztési ügynökség

Össze kell vonni és centralizálni kell a főleg párhuzamosságokkal működő vállalkozásfejlesztési intézményrendszert, egy Nemzeti Kisvállalkozás-fejlesztési Ügynökségbe, hasonlóan a visegrádi országok és Szlovénia gyakorlatához. Az ügynökségnek ki kell alakítania az egyablakos vállalkozásfejlesztési ügyfélkapcsolati pontjait szerte az országban, akár a gazdasági kamarák bevonásával. Ezeknek a kisvállalkozás-fejlesztési központoknak alkalmasnak kell lenniük arra, hogy a hozzájuk forduló vállalkozónak, vagy vállalkozni szándékozó embernek bármely vállalkozásfejlesztési, adózási, engedélyezési, adminisztrációs kérdésében jól használható segítséget tudjanak nyújtani, továbbá oktató, tanácsadó, üzleti tervezést segítő, mikrohitelző funkciót is ellássanak.

A központoknak az Egyesült Államokban működő Small Business Administration által felügyelt Small Business Development Center-ek mintájára fontos helyi piaci statisztikákkal is rendelkezniük kell. Mivel a kisvállalkozók munkáját nagyban megkönnyítheti, ha tartósan ugyanazon az emberen keresztül minden, a gazdálkodásukhoz szükséges segítséget megkaphatnak az államtól, így a központok munkájának részeként kisvállalkozói mentorok is működhetnének. A Nemzeti Kisvállalkozás-fejlesztési Ügynökségnek ki kell alakítania egy, a vállalkozások világát teljes körűen lefedő, állandóan naprakészen tartott honlapot, és elérni azt, hogy a vállalkozók széleskörűen ismerjék, használják, és részt vegyenek a folyamatos fejlesztésében. A honlapon, vagy annak megszemélyesített változatán, a mentorokon keresztül előminősített cégeljárással, könyveléssel, szellemi jogvédelemmel, szervezetfejlesztéssel, tanácsadással, képzéssel, stb. foglalkozó szakértőket, ügyvédeket, közjegyzőket érhetnének el a vállalkozók.

Naprakész információk

A vállalkozások működése során nagyon fontos a minél pontosabb piaci információk megléte. Kik a versenytársak, kik a potenciális vevők, kik a lehetséges beszállítók, megbízható-e az adott illető vagy cég? Mik a legújabb technológiák, hogyan lehet bevezetni a termelésbe?

A kisvállalkozások az információk terén is nagy (verseny)hátrányban vannak a multikhoz képest, ezért ennek a csökkentése is állami feladat. Fontos, hogy ingyenesen, minél részletesebb statisztikai adatok, céginformációs rendszerek, piaci, technológiai információk álljanak a kisvállalkozók rendelkezésére. Ennek is a Nemzeti Kisvállalkozás-fejlesztési Ügynökség honlapján lenne a legjobb helye.

A fogyasztók információja is kevesebb a kisvállalkozásokról, mert nekik nincs pénzük hirdetni. Emiatt a sok elhalt, vagy félig sikeres kezdeményezés után egy egységes, államilag finanszírozott és szervezett hazai kisvállalkozói termékminősítő rendszert kellene bevezetni, mely a fogyasztók tájékoztatását is szolgálná.

Érdemi szerep a gazdasági kamarának

A kormányzat messze nem használta ki azokat a lehetőségeket, amelyek a gazdasági kamarák köztestületi státusában, valamint a kamarai törvény által megfogalmazott feladatokban, felhatalmazásokban rejlenek. Meg kell újítani a kamarai rendszert, ami a gazdasági önszabályozás és a patrióta gazdaságpolitika fontos eszköze szerte Európában. Fejleszteni kell a kisvállalkozói érdekképviselési rendszert, hogy az érdekeik már a jogszabályalkotás kezdeti fázisában beépüljenek, és így (az adminisztráció csökkentésénél már említett módon) minőségi törvénykezés alakuljon ki.

A kamaráknak a létrehozandó vállalkozásfejlesztési ügynökség partnereként fontos szerepe lehet az egyablakos vállalkozásfejlesztési rendszer végpontjainak üzemeltetésében, és a kisvállalkozói mentor programban.

Egy új, növekedésorientált gazdaságpolitika mindenképpen nagyobb segítséget kell hogy adjon a hazai vállalkozásoknak, hogy eredményesebben tudjanak megjeleníteni a külföldön. A kereskedelemfejlesztési feladatkör a területi kamarák bázisán hatékonyan látható el, hiszen azok természetüknél fogva napi kapcsolatban állnak a legaktívabb gazdálkodó szervezetekkel és egyébként is ellátnak tagjaik érdekében ilyen jellegű feladatot.

Szintén fontos szerepe lehet a kamarának a vállalkozások szövetkezésében, a vállalkozói képzések szervezésében és a kialakuló konfliktusok mediáció alapú kezelésében.

Közbeszerzési fordulat végrehajtása

A belföldi piac megerősítésének fontos útja a közbeszerzési fordulat végrehajtása.

Az Európai Unió országában a hazai és a külföldi cégek aránya az elnyert közbeszerzési pályázatoknál éppen fordítottja a magyar arányoknak: míg az EU tagállamaiban legalább 70%-os a hazai cégek nyeresi aránya, addig Magyarországon legfeljebb 40%-os.

Az Európai Uniótól érkező pénzek európai normák szerinti elosztása azt igényli, hogy a magyar közbeszerzési eljárásoknál legalább 70%-os legyen a hazai cégek nyeresi aránya. Az állami intézkedési programnak ezt közvetlen – a hazai beszállítói elérhetőséget biztosító támogatásokkal - és közvetett – például beszállítói arányok előírása – eszközökkel egyaránt segítenie kell.

A közbeszerzések az egyik legnagyobb piacot jelentik Magyarországon, és még inkább az EU-ban. A közbeszerzések rendszerének társadalmi-vállalkozói megítélése Magyarországon meglehetősen kedvezőtlen. A közvéleményt irritálja a részben a sajtóból érkező, részben a vállalkozók saját tapasztalatai alapján kibontakozó negatív kép a visszaélésekről, politikai szempontok érvényesüléséről, a korrupció miatt kialakuló túl magas árakról. Ugyanakkor maga a pályáztatás igen nehézkes, bonyolult, és ez önmagában is visszarettent számos, részvételt mérlegelő vállalkozást.

A problémák egyik gyökere abban rejlik, hogy a politika és a bürokrácia eddig a vállalkozói szférától jórészt függetlenül próbálta szabályozni a kérdéskört.

A vállalkozói gondolkodásmódtól esetenként idegen elvárások épültek, illetve épülnek be a rendszerbe. A legnagyobb befolyással bíró és a pályázatokat sokszor elnyerő nagy cégeknek ugyanakkor nem érdekük egy jól áttekinthető, a versenyt valóban gerjesztő, és a tartós működtetés próbáját is kiállni képes közbeszerzési rendszer létrehozása.

A hazai vállalkozási közösségnek ezért a mainál nagyobb szerepet kell biztosítani a rendszer kialakításában és működtetésében.

Szövetségben a hazai vállalkozásokkal

Vállalkozók nélkül nincs előbbre lépés egy piacgazdaságban sem. A vállalkozások azonban csak akkor szolgálják a közjót, ha kölcsönösen előnyös együttműködések mentén működnek, ami két tényezőn nyugszik: az üzleti tisztességen és a közösség tiszteletén.

A vállalkozók tárják fel az értékteremtés még kiaknázatlan formáit, ők a fejlődés fő mozgatói. Hatásuk túlmutat mindennapi tevékenységük közvetlen eredményein.

A vállalkozók a gazdaság és a társadalom legérzékenyebb és legközvetlenebb megfigyelői közé tartoznak, tudásuk nélkülözhetetlen a közügyeket érintő döntéseknél.

A vállalkozók a közélet meghatározó szereplői, a civil szféra fő finanszírozói és szervezői. A sikeres vállalkozók viselkedése, véleménye meghatározó példa az ambiciózus fiatalok számára. A vállalkozók szerepe túlmutat cégükön, a helyi, nemzeti közösség vezetői közé tartoznak.

A magyar vállalkozások környezete – nyugat-európai álmok, dél-európai realitás

Nemzetközi összehasonlítások szerint a magyar gazdaság működése egyre inkább a tőlünk délre és keletre fekvő országokéhoz hasonlít. Az emberek úgy érzik, hogy az általuk nagyra tartott tudás és szorgalom révén nem lehet érvényesülni hazánkban. A vállalkozók szerint az adórendszer eddig büntette azokat, akik tisztességesen vállalkoznak, a költségvetés rosszul használta fel a vállalkozások által befizetett adókat.

Az állami szabályozás költsége magas és egyre növekszik. Az állami adminisztrációs terheket a nemzeti össztermék 4,5–6,7%-ára becsülik. A Világgazdasági Fórum versenyképességi felmérése szerint hazánk a szabályok betartásának költségei, áttekinthetősége és a hivatalnokok részrehajlása szempontjából a nemzetközi rangsor leghátsó részén található. Az adózási rendszernek a foglalkoztatásra és a beruházásra gyakorolt hatása alapján az utolsó helyezéseket „érjük el” ezeken az összehasonlító versenyképességi listákon. A magyar adórendszer működésének adminisztratív költségei a kkv-kat sújtják elsősorban, ez a kisvállalkozások nettó árbevételének 10%-a körül mozog.

A magyar adórendszer egyik legfőbb problémája a kiszámíthatatlanság, a szabályok kidolgozatlansága, átgondolatlansága. 2006 óta gyakorlattá vált, hogy az adórendszer szabályait év közben akár többször is módosították. A vállalkozók az adórendszer szabályainak egy jelentős körét életszerűtlennek tartják, a könyvelők szerint több szabály ellentmond egymásnak, ezért azok maradéktalan betartása lehetetlen.

Az elmúlt években a kormányzat leginkább a fenyegetés eszközével próbált hozzájárulni az adórendszer kifejlesztéséhez, pedig a rendszer logikájából következően a szigor fokozása zsákutca.

Hinni kell a tisztességes vállalkozás sikerében

Magyarországon a vállalkozásokkal kapcsolatos pozitív társadalmi értékek nem tekinthetők megszilárdultnak, a vállalkozók társadalmi megítélése ellentmondásos. Összehasonlító európai vizsgálatok szerint a magyar felnőtt lakosság alacsonynak tartja a vállalkozók társadalmi státusát. A vállalkozók alacsony szintű társadalmi

megbecsülése részben annak köszönhető, hogy magas a törvényeken és a tisztességes magatartási elvárásokon túllépők száma. A magyar vállalkozók egy része a piackonform viselkedési normákat megszegő magatartás követésében látja a hatékony gazdálkodás és az egyéni boldogulás, gyarapodás megvalósításának egyetlen lehetőségét. Szükség van pozitív vállalkozói szerepmodellek, követendő minták megjelenítésére is a médiában.

A vállalkozások innovációs képessége

Vizsgálatok szerint a vállalkozók és vállalkozásvezetők motivációiban csak árnyaltnyi különbségek vannak, és megfelelnek a nemzetközi vállalkozói attitűdöknek. A szakmai elismerés, a családi biztonság és a dolgozók elégedettsége olyan stratégiai jelentőségű, ami a magyarországi vállalkozások mindegyikének működését befolyásolja. A kis- és középvállalkozások alapvető szerkezeti jellemzői ugyanakkor az ezredforduló óta csak kismértékben változtak, jellemzően magas munkaerő- és alacsony tőkeigényű tevékenységet folytatnak. A hazai kkv-k egyik fő gyengesége az alacsony innovációs készségük és teljesítményük. A magyarországi gazdaság egyik legnagyobb problémájának a szakmai konszenzus a helyi piacra termelő, alacsony hatékonyságú, a napi túlélésükért küzdő hazai tulajdonban levő mikrovállalkozások alacsony dinamizmusát tartja. A legsikeresebb vállalkozások azok a jól előkészített, az üzleti lehetőség által motivált cégek, amelyek külpiacokra is termelnek, több tevékenységi körre specializálódnak, egyszerre ruháznak be magas összegeket és valósítanak meg saját innovációt. A hazai vállalkozások növekedése előtt álló legfontosabb akadályok így egyrészt belső, menedzsment természetűek, másrészt külső, az állami működéshez kapcsolódóak (magas adó- és adminisztrációs terhek, a szabályozás kiszámíthatatlansága).

A tisztességes vállalkozás útjában álló legfőbb akadályok

A magyar vállalkozások hosszú idő óta kénytelenek együtt élni a kiugróan magas kamatokkal, melyek a vállalkozásukban megtermelt jövedelem jelentős részét elszívják, ha hitellel rendelkeznek. A nagyvállalatokat a hazai kamathelyzet kevésbé érinti, mivel ők jellemzően alacsony kamatozású külföldi forrásokból finanszírozzák a működésüket.

A magyar vállalkozások másik súlyos finanszírozási gondja a vállalati körbetartozás és lánctartozás. A körbetartozás nemcsak az üzleti bizalmat, a fizetési fegyelmet, és a gazdasági környezet kiszámíthatóságát rombolja szét, de gyakran nehéz likviditási helyzetbe hozza a vállalkozásokat, különösen a kkv-kat, így ez a helyzet életképes vállalkozások sokaságának megszűnéséhez és vállalkozók elvesztéséhez vezet.

A körbetartozás sajátossága, hogy mindig a végén csattan az ostor, leginkább a tartozási lánc végén álló kisvállalkozásokat sújtja. Számukra egy-egy késedelmes számlakiegyenlítés, vagy ki nem fizetett munka akár a vállalkozás végét is jelentheti.

Az okok sokrétűek. A vállalatok egy részénél szerepet játszik ebben az előrelátó üzleti magatartás, a vevők leinformálásának, vagy a várható üzleti kockázatok piaci alapú biztosításának hiánya. Ugyancsak szerepe van annak a körülménynek is, hogy a fővállalkozók – az erős verseny miatt – gyakran irreálisan alacsony árért vállalják el a munkákat, és a végén a legkisebb és leggyengébb alvállalkozóknak csak késve, vagy egyáltalán nem fizetnek. Magyarországon a körbetartozás legnagyobb része az egyik legnagyobb megrendelőtől, az államtól (és az önkormányzati szektortól) indul ki, ezért a megoldás kulcsát is nála kell megtalálni, elsősorban szabályozási lépésekkel (pl. a vállalkozó által elvégzett, de számára ki nem fizetett munka utáni áfa befizetésének halasztásával, vagy az erőfölényre épülő vállalatközi kapcsolatok állami szabályozásában a gyenge pozícióban levő kisvállalkozó érdekeinek védelmével). De fontos szerep hárul az államra mint megrendelőre is, hogy az állam minden esetben és azonnal teljesítse a jogos kifizetéseket, illetve, hogy támogassa a vállalkozók közötti garanciákat biztosító intézmények megerősödését.

Fellépés az erőfölénnyel való visszaélés és a monopóliumok ellen

A versenyben csak akkor győz a jobb, ha valóban van verseny – ha ezt sikerül korlátozni vagy kizárni, akkor nem a jobb, hanem az erősebb győz. A jelenlegi magyar gazdaságban nemcsak a kereskedelemben, hanem más iparágakban is túl sok monopol- vagy kartell-jellegű, erőfölényen alapuló piaci helyzet alakult ki, ami torzítja, korlátozza a versenyt, ezzel rontja a többi vállalkozás és a fogyasztók helyzetét. Ezt erősítette a hibás privatizációs politika, amely az állami monopóliumokból magán monopóliumokat hozott létre. Emiatt például a fogyasztói energiaárak érezhetően meghaladják a környező országokban levő árakat, és ez is rontja a hazai vállalkozások versenyképességét. A kiugróan magas banki kamatmarzsok és egyéb díjak is – a verseny látszata ellenére – erőfölényen alapuló helyzetre utalnak. Az államnak fontos feladata fellépni ez ellen. Ahol lehet, akár új versenytársak létrehozásával kell feltörni a kartell-szerű működést, ahol pedig természetes monopóliumokról van szó, ott erősebb, szigorúbb szabályozással, esetleg a tulajdonviszonyok átrendezésével kell fellépni a verseny erősítése érdekében.

Az uniós források felhasználásának politikája nem vált fejlesztéspolitikává

Az uniós források elosztási rendszere a vállalkozásokat nem valamely fejlesztési célhoz való hozzájárulásuk alapján jutalmazza, vagy utasítja vissza, hanem vagy a pályázási képesség alapján, vagy egy, az eredeti céljától független megfelelési kritérium szerint (pl. 5000 fő feletti településen kíván-e a pályázó projektet fejleszteni). Mindez az önkormányzatokat olyan értelmetlen versenybe viszi alapfeladataik fejlesztése mentén, amelyben autonómiájuk jelentősen csökken és fejlesztési stratégiájuk helyett sokszor a pályázati szerencse dönti el, hogy mi épül és mi nem, az adott önkormányzat polgárai számára.

Az eddigi rendszer a civil szereplők, az autonóm felsőoktatási intézmények közül a tőkeerős és a pályázatot már életformaszerűen vivő szervezeteket díjazta. A kicsi és az uniós pályázatokon még tapasztalatlan szereplőket vagy forráshoz sem juttatta, vagy állandó csúszásokkal kiéheztette, és a csőd szélére vitte.

A fejlesztési források és az ágazati szabályozások gyakran szembementek egymással, egymás hatásait kioltották, nem egymásra, hanem párhuzamos kapacitásokat építettek, és egymás hibáit felerősítették.

A vidéki térségek kisvállalkozóinak kizárását okozta a strukturális alapok és a vidékfejlesztés forrásainak lehatárolása, ami a kistelepüléseken lehetetlenné tette a mezőgazdaságitól különböző vállalkozási tevékenységet, pedig épp az a kisvállalkozások egyik nagy előnye, hogy oda is tudnának munkahelyet vinni, ahová a nagyoknak nem érdemes beruházni.

A források felhasználásának költségei sokszor az egyébként ésszerű projektek hozamát is felülírta. Az intézményrendszer a saját működésére költötte a források 4%-át és ez csak a kisebbik része volt a költségeknek.

A teljesítési költségek nagyobbik részét áttolták a pályázókra. A pályáztatás pályázókra terhelt költségeit egy 2008-as felmérés további 4–9%-ra becsülte. Ezenfelül a végrehajtás során keletkezett adminisztratív feladatok és kifizetési csúszások a becslések szerint legalább még egyszer ekkora költséget jelentettek a pályázóknak. Mivel a költségek jelentős része független a projekt méretétől, ezért a kisebb szereplők számára a projektjükhöz képest ez a költség arányaiban még jelentősebb, további növekedési korlátot emelve eléjük, annak ellenére, hogy a normatív pályázati rendszer bevezetése éppen nekik próbált adminisztratív könnyítést elérni.

Ez a rossz helyzet nem tudatos politika eredménye, hanem a tudatos politika hiányának a következménye! A fejlesztési pénzek elosztói nem voltak felelősek azokért a célokért, amikre az uniós támogatásokat a kormány meghirdette.

Az ágazatok pedig, bár a célokért felelősséget éreztek volna, nem kaptak kellő hozzáférést a forrásokhoz. A fejlesztéspolitikának a kormányzati politika többi részétől való leválasztása 2007 után tovább erősödött.

A túlzott bürokrácia béklyójában – a nem kívánatos szelekciókon túl – sokszor azok a gazdasági, társadalmi szereplők sem tudták a saját fejlesztési elképzeléseikhez igazítani az elnyert forrásokat, akik sikerrel pályáztak, mert a kiválasztásban nem egy-egy ötlet társadalmi fontossága, vagy értékkeremtő mivolta, hanem a pályázati dokumentáció minősége és az abban vállalt – mind a pályáztató, mind a pályázó számára fölösleges – elemek lettek a meghatározókká.

A valós célok hiánya különösen jól látszik a kiemelt projektek értelmetlenül széles körén, amelyeket közvetlenül az előző kormányok jóváhagyásával terjesztettek elő, és amelyek a 2007–2013 között hazánk rendelkezésére álló források több mint felét lekötötték.

A VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSI PROGRAM CÉLJAI

- ▶ Vissza kell adni a hitet, hogy tisztességesen vállalkozni érdemes, hogy minél több fiatal és szakmát váltó, pályamódosító felnőtt tekintse vonzó és kívánatos életpályának a vállalkozást;
- ▶ A vállalkozások növekedése, bővülése előtti akadályokat le kell bontani, egyfelől a fejlesztéshez szükséges forrásokhoz való hozzáférés javításával, másfelől az adminisztrációs terhek csökkentését szolgáló intézmények megerősítésével;
- ▶ Szövetséget kell kötni a magyar vállalkozásokkal, hogy a támogatások révén látványosan növekedjék Magyarországon a munkahelyek, illetve a foglalkoztatottak száma.

A VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSI PROGRAM ESZKÖZEI

Alapelvek a támogatási eszközök kialakításakor

- ▶ Egyszerűbb támogatási rendszer bevezetése
 - Mind a bírálat, mind a végrehajtás/kifizetés a pályázó vállalásain és teljesítésén, és nem a folyamatok bürokratikus „lepapírozásán” alapszik;
 - A vállalkozások az üzletvitelükben is megismert kapcsolataik révén, és nem a pályázásra szakosodott pályázati tanácsadók révén juthatnak a támogatásokhoz;
 - A vállalat alapú egyszerűbb pályázás egyszerűbb elszámolással, és így gyorsabb kifizetésekkel párosul.

- ▶ Kiszámíthatóbb támogatási rendszer bevezetése
 - A felesleges átfedések megszüntetése;
 - Több évre előre stabil támogatási lehetőségek hirdetése, ahol a vállalkozások előre tervezhetik fejlesztéseiket;
 - A támogatási rendszer a vállalkozásfejlesztés hosszú távú intézményi átalakítását is megalapozza.
- ▶ Egyértelmű célokhoz való forrásrendelés
 - Nem a források szerkezete határozza meg a célokat, hanem a célokhoz kell hozzárendelni a támogatásokat;
 - A kormány és a vállalkozás szerződésében a pályázó/támogatott a kormányt segíti kitűzött céljai elérésében;
 - Kevés célra, de jelentős támogatást kaphat cserébe;
 - A fizetés és az elszámolás is a vállalkozások teljesítése, és nem az elszámolási dokumentáció hossza alapján történik.

A Vállalkozásfejlesztési Program támogatási eszközökhöz kapcsolódó alapelveit nemcsak a saját programjában, hanem – horizontális jelleggel – az Új Széchenyi Terv többi programjában is érvényesíti.

A Vállalkozásfejlesztési Program mind céljait, mind eszközeit tekintve innovatív fejlesztéspolitikai program, ami több újdonságot is tartalmaz a korábbi fejlesztéspolitikai programokhoz képest

- ▶ Széles vállalkozói réteg számára ad lehetőséget a vállalkozásfejlesztési források bevonására, ahol nem a pályáztató korlátozza a hozzáférést, hanem a vállalkozó kockázatvállalási hajlandósága határozza meg, hogy csatlakozik-e a közös vállalkozáshoz;
- ▶ A támogatást egyértelmű célok eléréséhez köti, amelyek közvetve (kitörési programokon keresztül) vagy közvetlenül a foglalkoztatás növekedését szolgálják;
- ▶ Lényegesen egyszerűsödik a fejlesztési források megszerzésének lehetősége, amit szerződéses viszonyoknak, és nem hatósági jogviszonyoknak tekint, vagyis a vállalkozó vállalt céljait támogatja, megbízik a pályázóban, de számon kéri a vállalásait;
- ▶ Az új fejlesztéspolitika kilép az operatív programok jelentette merev szabályozási keretektől, a pályázatot igazítja a vállalkozáshoz, és nem a vállalkozást a pályázathoz.

A Vállalkozásfejlesztési Program támogatási eszközei

Az uniós támogatások jelentős részét az előző kormányok felhasználták, ezért nagyon fontos a még lehívható források célzott és hatékony felhasználása.

A Vállalkozásfejlesztési programban 2011 és 2014 között a következő konstrukciók/konstrukció típusok javasoltak.

- ▶ Vissza nem térítendő támogatások egyedi vállalkozások számára
 - Fejlesztési adó visszatérítés;
 - A kitörési területek céljainak megvalósítását támogató pályázatok.
- ▶ Versenyképességi szerződések vállalkozói csoportokkal (ágazatokkal) vagy területi összefogásokkal (kiemelt projektek és global grantek)
 - Rugalmas modell megoldások – adott foglalkoztatási elvárásokkal;
 - Egyedi szerződések – magas foglalkoztatási vállalással (a kiemelt területeken).
- ▶ Hitel, tőke és garancia termékek
 - Mikrohitelek mikro- és kisvállalkozásoknak általános célra;
 - Széchenyi forgóeszközhitelek;
 - Az Új Széchenyi Terv kitörési területeihez kapcsolódó nagyobb beruházási hitelek;
 - Tőkeprogramok, magvető tőke, kockázati tőke támogatás.
- ▶ Egyedi és kiemelt projektek az üzleti környezet fejlesztésére
 - Az adminisztratív teher csökkentését szolgáló folyamat-szabályozások és intézményfejlesztések kiemelt projektjei;
 - Az üzleti infrastruktúra (ipari parkok, inkubátorházak, logisztikai központok, irodaházak) és inkubációs szolgáltatások bővítését szolgáló projektek;
 - Vállalkozói szervezetek vállalkozói kultúrát fejlesztő és terjesztő programjainak támogatása;
 - A vállalkozói készségeket és ismereteket növelő oktatási programok.

A VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSI PROGRAM PRIORITÁSAI ÉS ALPROGRAMJAI

A Vállalkozásfejlesztési Program három fő prioritásra támaszkodva segíti a vállalkozások fejlődését.

- ▶ Vállalkozásélénkítés – A vállalkozói aktivitás növelése
- ▶ Szövetségben a vállalkozókkal a munkahelyekért
- ▶ Üzleti környezetfejlesztés

4.1. A VÁLLALKOZÁSÉLÉNKÍTÉS – A VÁLLALKOZÓI AKTIVITÁS NÖVELESE

A Vállalkozásélénkítés célja, hogy lefedtesse azokat az alapokat, amelyekre építve 10 év alatt egy vállalkozó társadalom alakulhat ki Magyarországon. Ezt a célját akkor tudja elérni, ha 2014 végéig legalább 100 ezer vállalkozónak tud segíteni a továbblépésben és a társadalom, különösen a fiatalok körében legalább 30%-kal javítani tudja a vállalkozók presztízsét.

- Minél többen tekintsék sikeres és kívánatos életpályának a tisztességes vállalkozói életformát, hogy visszakapják a hitet a vállalkozók és a vállalkozni vágyók, hogy érdemes Magyarországon tisztességesen vállalkozni.

A kormányzat és a vállalkozók közös feladata, hogy megerősítsék a vállalkozók közötti bizalmat és a vállalkozások társadalmi presztízsét. Meg kell erősíteni a szerződések védelmét, a közösségre káros üzleti tevékenységek tiltását, a vállalkozók megbecsülését.

A program azoknak a tisztességesen vállalkozó mikro- és kisvállalkozásoknak kíván segíteni támogatott hitelekkel és tőkeprogramokkal, akik bíznak magukban, vállalják az előrelépés kockázatát és a kedvezőtlen állami szabályozási és társadalmi környezet ellenére már eddig is vállalták a tisztességes foglalkoztatás terheit. A továbblépésnek számos esetben akadálya a szervezeti és vezetési ismereteknek a hiánya, amely egy nagyobb, bővülő cég vezetése és egy mikro-, vagy kisvállalkozás vezetése között van, ezért a program támogatja a vállalkozói felnőttképzéseket, különös tekintettel a vállalkozói szervezetek keretein belül.

- A fiatal vállalkozók az innováció igazi szereplői, körükben születnek meg leggyakrabban az értéket előállító innovatív ötletek. Ezen ötletek megszületését és a vállalkozásuk elindítását kívánja a program segíteni ötletpályázatokkal és az induló tőkét biztosítani képes tőkealapokkal, magvető tőkével, kockázati tőkével.

A tőke és az ötlet mellett a vállalkozás elindításának erős korlátja a megfelelő vállalkozói ismeretek hiánya. Ezen ismeretek oktatási rendszerű és továbbképzési rendszerű megerősítését ugyancsak támogatja a program, amelyben elsősorban a vállalkozói szervezetek és oktatási intézmények együttműködésére számít.

A program segíteni kívánja azoknak az induló vállalkozásoknak, infrastruktúrát biztosító intézményeknek, ipari parkoknak, inkubátorházaknak a szolgáltatás-fejlesztéseit, amelyekkel nagyban támogathatják a kezdő vállalkozókat első lépéseikben, illetve segítséget jelenthetnek a vállalkozások bővülő, növekvő szakaszában is.

- Kiemelt feladat a vállalkozói (ön)kép javítása a társadalomban. A vállalkozóvá válást és a vállalkozóknak a „pályán maradását” nagyban segítheti, ha a társadalomban a vállalkozókról kialakult erősen negatív kép helyett a vállalkozó igazi értékteremtő természete válik ismertté. Ez nem a vállalkozókért, hanem a társadalomért fontos feladatunk. Az a közösség tudja legyűrni gyengeségét, ahol a problémák nem csak vitákat és csüggedtséget szülnek, hanem lehetőséget teremtenek és teret nyitnak a tetterre kész emberek számára. Ők, a vállalkozók a társadalom és a gazdaság dinamizmusát életben tartó emberek. Képesek és hajlandók új dolgokba belevágni, megkérdőjelezni a dolgok mindennapos menetét. Képesek és hajlandók erejüket új dolgok, új értékek létrehozására, megszervezésére fordítani.

Annak érdekében, hogy a vállalkozókról kialakult ügyeskedő, adócsaló, „kényszervállalkozó” kép helyett a vállalkozó igazi értékét megismerő és elismerő társadalmunk legyen, az államnak – szabályozási eszközein kívül – támogatnia kell a vállalkozói szervezeteknek mindazon tevékenységét, amelyek hozzájárulnak a vállalkozók közötti bizalom megerősödéséhez, a vállalkozók és a társadalom kapcsolatának megerősítéséhez. Ilyen programok lehetnek a vállalkozói versenyek, díjak, médiakampányok. Ezek a támogatások ugyanakkor nem helyettesíthetik mindazon szabályozási lépéseket, amelyeket az államnak meg kell tennie a tisztességes vállalkozás érdekében.

Vállalkozásélénkítés a kisvállalkozások előrelépéséért alprogram

A Vállalkozásélénkítés keretében megszerezhető uniós támogatás a korábbi években a foglalkoztatással járó terheket viselő mikro- és kisvállalkozásoknak ad lehetőséget kisléptékű fejlesztéseik (egyszerű gépbeszerzések, egy-két új munkavállaló felvétele) megvalósítására úgy, hogy a támogatásokat az adózási kötelezettségeik teljesítésére fordíthatják és az elérhető támogatások a korábban foglalkoztatásra fordított kiadásaikkal arányosak.

Az alprogram céljai

- Azon mikro- és kisvállalkozások (1–20 főt foglalkoztatók) előrelépésének a támogatása, akik a leginkább segíthetik a munkanélküliséggel sújtott fejletlen vidékeken a munkahelyek teremtését;
- A tisztességesen foglalkoztató vállalkozások jutalmazása, jelezve, hogy az állam megbecsüli erőfeszítéseiket;
- A támogatás adórendszerbe való beépítésének célja, hogy fehéritse a gazdaságot és növelje az adórendszer legitimitását;
- A pályázati rendszerhez képest lényegesen kisebb adminisztrációval férhessenek hozzá a forrásokhoz a kisvállalkozások.

Hosszú távú hasznok, fenntarthatóság, kockázatok

A támogatás a vállalkozások széles köréhez juttathatja el az Új Széchenyi Tervben megfogalmazott kormányzati törekvés üzenetét, szövetséget ajánlva a foglalkoztatásért. Foglalkoztatást fehérítő hatása révén feltehetően uniós támogatás nélkül is megérné a magyar költségvetésnek a támogatás bevezetése, amit érdemes lesz a források kimerülését követően megvizsgálni. A támogatás csak hosszú távú kormányzati elköteleződés mellett biztosíthatja a fehérítési eredményeket.

Annak érdekében, hogy a mezőgazdasági vállalkozások és a vidéki kisvállalkozások se maradjanak ki a támogatási lehetőségből, a Vidékfejlesztési Minisztérium kezelésében lévő uniós támogatásokat is be kell kapcsolni a konstrukcióba.

Annak érdekében pedig, hogy a budapesti és Pest megyei vállalkozások is részesüljenek a programnak, belső forrásátcsoportosításokra van szükség.

Kisvállalkozói mikrohitel alprogram

A mikro- és kisvállalkozásoknak, valamint az induló vállalkozásoknak kamattámogatott és állami garanciavállalással segített, maximum 25 millió forintos beruházási hitelek biztosítása szükséges a fejlesztéseikhez.

Az alprogram célja

- ▶ A hagyományos banki finanszírozásban még nem, vagy csak magas költséggel bankképes vállalkozások növekedésének segítése.
- ▶ Egy megfelelő hiteltörténet kialakításával hosszú távon segítse a kisvállalkozásokat a banki finanszírozás világába történő bekapcsolódásban.

A támogatás megszerzésének feltételei

Jelenleg is elérhetőek a vállalkozások számára államilag támogatott mikrohitel termékek, azonban jelenleg a hiteltermékek megfelelő állami garanciák hiányában csak a kis hitelközvetítőknél kerültek megfelelő módon lehívásra. A nagyobb garanciális elvárásokkal rendelkező banki közvetítőknél ez a fajta vállalkozási támogatás nagyon alacsony hatékonysággal működik. Ezt segítené a támogatáshoz automatikusan igényelhető állami garancia rendszere, valamint a leszerződött források részbeni áterelése a nem banki közvetítőkhöz.

A vállalkozásnak – mint minden Új Széchenyi Tervhez kapcsolódó támogatás esetén – a mikrohitel esetén is vállalnia kell a foglalkoztatási szint fenntartását.

Hosszú távú hasznok, fenntarthatóság, kockázatok

A mikro- és kisvállalkozások nagyobb volumenű fejlesztéseinél a hiteltermékeken keresztüli támogatási forma előnye, hogy a fejlesztés kockázatát megosztja a vállalkozás, az állam, és a közvetítő intézmény között, így a rendelkezésre álló állami forrásokból lényegesen nagyobb volumenű fejlesztések valósulhatnak meg, és az állami források mellé lényegesen nagyobb magánforrásokat lehet bevonni.

Azáltal, hogy a vállalkozások általános célú, kis összegű fejlesztéseinek közvetítését szakosodott piaci szereplőkön keresztül helyezi ki az állam, a támogatandó fejlesztések szűrését és annak adminisztrációját is egy specializált szervezetre bízta.

Az általános célú hiteltámogatások körének 25 millió forintban való korlátozásával egyrészt a jelentősebb fejlesztési támogatásokat az Új Széchenyi Tervben meghatározott fejlesztésekre lehet fókuszálni, másrészt nem szorul ki a banki hitelezés a saját piacáról.

Széchenyi Kártya alprogram

A Széchenyi Kártya mára a legsikeresebb kisvállalkozás támogatási program. A 2010 júniusától kibővített Széchenyi Kártya mára bizonyítottan a leghatékonyabb formája a vállalkozásfejlesztési források lehető legszélesebb körnek történő eljuttatására. A Széchenyi Kártya továbbfejlesztésével újabb sikeres programok (pl. vállalkozás-minősítés, faktoring alap, kormányzati piactér, stb.) indíthatók, mely a meglévő infrastruktúra felhasználásával azonnal nagyszámú vállalkozás elérésére képes.

A Széchenyi Kártya alprogramban a közreműködő szervezet és közvetítői hálózat (a kamarai és VOSZ irodák) közel 200 ezer vállalkozót szolgált ki. Ezek adatait tartalmazó adatbázis alapján mára olyan széles körben felhasználható vállalkozás-minősítési rendszer került kiépítésre, mely a hiteldöntések támogatása mellett a támogatási és pályázati rendszerekben szereplő vállalkozások minősítésére és folyamatos monitoringjára is képes. A minősítő rendszer hatékony eszköze lehet a lánc tartozások elleni küzdelemnek is, a megfelelő üzleti partner megtalálásának, és lehetőséget nyújt a beszállítók érdekeinek védelmében a követelések finanszírozási kockázatának előrejelzésére, mely alap eleme a felállítandó faktoring alapnak is.

A faktoring alap a beszállítói láncok széles bázisán, a faktorok refinanszírozásán keresztül, versenysemleges módon működhet. A faktoring alap akkor képes a jogos követelések érvényesítésére, ha (közel) az összes beszállítót képviselve, egységes érdekérvényesítéssel tud fellépni a fővállalkozókkal vagy a multikkal szemben, akik így nem tudnak erőfölényükkel visszaélve lánc tartozást indukálni. A faktoring alapot hosszabb távon célszerű minden közbeszerzési eljárásnál kötelezően bekapcsolni.

Vállalkozások közötti sikeres üzleti kapcsolatok bővítése

A Széchenyi Kártya lerakta a KKV piactér alapjait, a kisvállalkozások számosságuk miatt olyan nagyvállalati ajánlatokhoz juthatnak (olcsóbban tankolhatnak, telefonálhatnak, stb.) amelyeket önállóan nem érhetnének el. A piactér kibővítésével a vállalkozások egymás között is köthetnek ületeket és a faktoring alappal és a minősítő rendszerrel összekötve olyan kormányzati KKV piactér alakítható ki, amelyben a vállalkozások egymás felé vállalt kötelezettségeit (szállítás, minőség és fizetés) maga a rendszer garantálja.

Az elektronikus ügyintézés bővítésével, az elektronikus üzleti lehetőségek és internetes ügyintézés terjedésének támogatásával megnyílik a lehetőség a virtuális ügyfélszolgálatok működtetésére. A vállalkozónak nem kell többé sorban állnia a hivatalokban, és cégalapítással, jogi, adózási, közigazgatási, pályázatokkal vagy támogatásokkal kapcsolatos kérdéseit egyszerre, egy időben is fel tudja tenni. Ezek a vállalkozásfejlesztési pontok fizikailag a gazdasági kamarákban is felállíthatók és országosan akár telefonon, interneten is a hét minden napján a vállalkozások rendelkezésére állnak.

Tőkebefektetés vállalkozásoknak alprogram

2010 nyarára álltak fel azok az uniós társfinanszírozásból megvalósuló kockázati tőke alapok, amelyek vállalkozások innovatív fejlesztéseit finanszírozhatják. A kockázati tőke alap tehát nem új támogatási lehetőség, de a gyakorlatban az Új Széchenyi Terv ideje alatt kezdene el működni, és néhány ponton kiegészítésre, átalakításra szorul, hogy a célokat jobban szolgáló, differenciált tőkéhez jutási lehetőségeket biztosítson a vállalkozások létrehozásához, bővítéséhez és átalakításához.

A vállalkozásokba történő tőkebefektetés terén három irányban szükséges az előre-lépés.

- A JEREMIE kockázati tőke program sikerességét jelentősen befolyásolja az, hogy vannak-e a piacon olyan projektek, amelyeknél az üzleti modell kialakulása, elindítása biztosított, képesek-e magvető tőke fogadására, illetve annak eredményes felhasználására. A projektek hiánya mellett az is probléma, hogy jelenleg hazánkban nincs elég magvető tőke, illetve „üzleti angyal” a piacon. Mindezt uniós és hazai forrásból finanszírozva el lehet indítani, alacsony szintű tőkejuttatással. Ez piaci hiányt pótol, és megfelelő inkubációs szolgáltatással összekapcsolva az originális innovációt is nagyban segítheti. Ezek a tőke-programok a vállalkozások elindítását, az új ötletek üzleti felhasználását segítik.

- ▶ Indokolt olyan tematikus tőkealapok létrejöttének segítése – szintén JEREMIE-alapokon –, amelyek a magyar gazdaság komparatív előnyeit megjelenítő, illetve fejlődési lehetőségeit kifejező egy-egy ágazathoz, kitörési pontokhoz kapcsolódnak, pl. zöld energia, biotechnológia, IT-szektor, stb. E tematikus alapok hosszú távon stabil fejlődési lehetőséget adhatnak a kitörési pontokban már létrejött vállalkozásoknak és fejlesztéseiknek.
- ▶ Szükséges továbbá egy olyan regionális tőkekínálat megteremtése, amely elsődlegesen a vidéki – számottevő munkavállalót (beszállítót) foglalkoztató – kisvállalatokat célozza meg, finanszírozási lehetőségeik bővítése, illetve térségi-ágazati konszolidáció előmozdítása érdekében. Ezek az alapok elsősorban a térségi vállalkozói kapacitások reorganizációját szolgálják, ahol a tőkének megfelelő vállalatvezetési tanácsadással is társulnia kell, korszerűen vezetett, tőkeerős és piacképes kisvállalatok fejlesztése érdekében.

A kockázati tőke támogatás nagy előnye, hogy megfelelő magántőkét társít az uniós források mellé, így a közös kockázatomegosztás révén a kockázati tőke alap kezelője maga is érdekelt azoknak a kiegészítő szolgáltatásoknak a biztosításában, amelyek segíthetik a jó ötletek megfelelő vállalkozói menedzselését. További előnye a kockázati tőke támogatásoknak, hogy a felhasznált források visszafizetése után az alapok fennmaradnak és már nem uniós, hanem a magyar államháztartás forrásaként, tartós alapot biztosítanak a források újrahasznosítására.

Élelmiszeripari vállalkozások támogatása alprogram

Széchenyi hitelek az élelmiszer-feldolgozók számára

A pénzügyi- és hitelválság következtében a bankok visszafogták tevékenységüket mind a rövid lejáratú, mind a hosszú lejáratú hitelezés területén. A feldolgozók számára gyakran már a forgóeszközhitelhez jutás is gondot okoz. Sok vállalkozás a tervbe vett, vagy már megkezdett fejlesztéseit nem tudja, vagy nem meri végrehajtani a romló gazdasági kilátások miatt, valamint a fejlesztéshez szükséges, a vállalkozások által még teljesíthető feltételekkel kínált hitelek hiányában. A tőkehiány alapvetően a magyar tulajdonban lévő, elsődleges feldolgozást végző kkv-kat sújtja, ezért különösen fontos, hogy ezek a vállalkozások a Széchenyi hitelek segítségével gyorsan, egyszerűen és kedvezményesen forrásokhoz jussanak, különösen az alábbi célokra:

- ▶ Rövidtávú – pl. kereskedők késedelmes fizetése miatti – likviditási problémák áthidalása (Széchenyi kártya – jelenleg max. 25 millió Ft);
- ▶ Középtávú készletfinanszírozási problémák áthidalása (Széchenyi forgóeszközhitel – jelenleg max. 25 millió Ft);

- ▶ Fejlesztési támogatások esetén az önerő biztosítása;
- ▶ Kisebb gépberuházások és egyéb fejlesztések finanszírozására (Széchenyi beruházási hitel – jelenleg max. 50 millió Ft).

A mezőgazdasági termékek feldolgozásával foglalkozó vállalkozások számára különösen fontos kérdés a forgóeszköz hitelezés. A szezonális mezőgazdasági termékek kampányszerű beszerzése és a feldolgozott élelmiszerek jobbára egyenletesen elhúzódnó értékesítése miatti magas készletállomány finanszírozása komoly gondot jelent különösen a kis tőkeerejű vállalkozások számára. Ezen túlmenően, a minőségi élelmiszerek előállításához szükséges magas színvonalú technológia fejlesztése, amelynek fajlagos beruházási igénye – különös tekintettel az élelmiszerbiztonsági és higiéniai előírások betartására – igen magas, szintén jelentős terheket ró a vállalkozásokra.

A minőségi élelmiszertermeléshez szükséges fejlesztések és együttműködések támogatása

Az élelmiszer-feldolgozással foglalkozó, alapvetően kis- és középvállalkozások versenyképességének javításához kapcsolódó célkitűzések:

- ▶ Magasabb hozzáadott értékű, kiemelkedő minőségű, különleges igényeket kielégítő termékek előállítására irányuló fejlesztések
 - A minőséget, fenntarthatóságot, hatékonyságot, élelmiszerbiztonságot biztosító, elérhető legjobb technológiák alkalmazása;
 - A globális kereskedelemben történő értékesítés során hasznosítható nyomon követési technológiák alkalmazása;
 - Nagy kézimunka igényű „kézműves” termékek előállításához szükséges beruházások;
- ▶ A (mikro-), kis- és közepes méretű élelmiszeripari vállalkozások versenyképességét javító együttműködések elősegítése
 - Közös infrastruktúra használatra épülő, hatékony erőforrás-gazdálkodást lehetővé tevő regionális élelmiszer-feldolgozási központok kialakításához és működtetéséhez szükséges fejlesztések;
 - A közös értékesítésben bármilyen formában együttműködő vállalkozások logisztikai, kereskedelem-fejlesztési beruházásainak támogatása;
- ▶ Innováció, hasznosítható kutatási és fejlesztési eredmények, hatékony technológia- és ismerettranszfer, termelők, feldolgozók és kutatóhelyek együttműködése az új termékek, eljárások és technológiák fejlesztése területén.

Kiskapacitású élelmiszer-feldolgozók létesítésének támogatása

Fontos célként fogalmazódik meg a kistermelők által megtermelt termékek feldolgozása és piacra juttatása, valamint az ahhoz kapcsolódó kisipari – hagyományt őrző – tevékenységek „újraélesztése”, és a mindehhez szükséges feltételek biztosítása, a cél megvalósítása érdekében. Ez nagyban hozzájárul a vidéki családok megélhetésének javításához, a helyi foglalkoztatásuk biztosításához, a lakosság helybetartásához.

Kiskapacitású élelmiszer feldolgozók piacra jutásának támogatása

Igen fontos a megvalósítás mellett a piaci lehetőségek biztosítása is, ugyanis jelenleg csak a környezetükben tudják a megtermelt áruikat értékesíteni, ez különösen fontos a hátrányos helyzetű térségek gazdasági egységei számára, hiszen egyszerre jelent munkahelymegtartást, munkahelyteremtést, a vidéki életforma és hagyomány megőrzését.

A kisméretű, helyi piacokon jelen lévő feldolgozók piacra jutásának támogatásánál az alábbi szempontokat kell előtérbe helyezni:

- ▶ a versenyképesség javítása, termékszerkezet átalakítása,
- ▶ élelmiszer-biztonsági és környezetvédelmi feltételek javítása, energiafelhasználás racionalizálása, továbbá üzemirányítás korszerűsítése,
- ▶ marketing támogatása (rendezvények, promóciós eszközök, kiadványok),
- ▶ marketing célú együttműködés kis- és közepes méretű termelők között,
- ▶ piacra jutást elősegítő képzések szervezése.

Helyi termelői piacok kialakítása

A helyi termelői piacok kialakításához kapcsolódóan szükséges megteremteni a termelők részére a lehetőséget, hogy termékeik értékesítéséhez a lakóhelyükön, de a vidéki sajátosságokat is figyelembe vevő, megfelelő infrastruktúrával rendelkező kis piacok kerüljenek kialakításra. Ezzel megteremthető, hogy a gazdálkodók helyben, kulturált körülmények között tudják értékesíteni termékeiket.

Helyi védjegy-rendszerek fejlesztése

A helyi, illetve komplex természetvédelmi kezdeményezések tekintetében fontos a helyi termékek és szolgáltatások védjegyezett értékesítésének kialakítása. Ezen rendszerek szolgálhatják a helyben lakó társadalom által előállított termékek, szolgáltatások értékesítésének könnyítését, mely hozzájárul a vidéki foglalkoztatottság növeléséhez és erősítheti a vidék lakosság-megtartó szerepét.

Ötletpályázatok támogatása

Az Új Széchenyi Tervnek fontos célja, hogy ösztönözze új fejlesztési ötletek kidolgozását, elindítását. Az új, innovatív ötletek esetében a megvalósítás hozama és kockázata is magas, ezért az igazán jó ötletek megtalálása és támogatása különösen nagy nehézséget és az államigazgatás számára általában kezelhetetlen kockázatot okoz az állami támogatási intézményeknek. A korábbi uniós gyakorlatban az innovatív ötletek gyűjtésére és támogatására általában csak az egyfordulós nyílt pályázatok adtak lehetőséget, ahol akár tízszeres, vagy nagyobb túljelentkezés mellett csak kevesen nyerhettek. Ebben az egyfordulós rendszerben a kiválasztás magas kockázatai miatt részletesen kidolgozott projekttervet kértek minden pályázótól, így tömegesen és feleslegesen dolgoztattak ki a pályázókkal támogatásra eleve esélytelen fejlesztési ötleteket. Az ötletpályázatok eljárásrendjének átalakításával és kétfordulóssá tételével ezek a felesleges költségek, és sok pályázót irritáló projekt-kidolgozások jelentősen csökkenthetők.

Az Új Széchenyi Tervben az ötletpályázatokra új eljárásrendként kétfordulós szűrést kell tehát bevezetni. Az első fordulóba rövid, néhány oldalas projektleírással lehet jelentkezni, a második fejlesztési ötlet részletes kidolgozását kérő szakaszra pedig már csak a rendelkezésre álló támogatási keret legfeljebb két-háromszorosát lefedő projektötlet jut tovább. Mivel a nagy költséggel járó kidolgozás már csak a jó eséllyel pályázó ötletek kidolgozóit terheli, ezért a vesztesek felesleges költségeit és bosszúságát jelentősen csökkenteni lehet.

A fentiekén túl a kockázati tőke alapok elindulása segítheti forrásokhoz juttatni azokat az ötleteket is, amelyekre közvetlen állami támogatás már nem fog jutni.

4.2. SZÖVETSÉGBEN A VÁLLALKOZÓKKAL A MUNKAHELYEKÉRT

A program célja az állam és a vállalkozók közötti együttműködés kialakítása, megerősítése megfelelő eszközökkel.

- A kitörési pontokban megfogalmazott gazdaságstratégiához – amely a foglalkoztatás jelentős bővítését lehetővé tevő gazdasági szerkezetátalakítást szolgálja – meg kívánja teremteni azokat a vállalkozói kapacitásokat, hogy a megcélzott fejlesztési területeken rendelkezésre álljon a versenyképes hazai mikro-, kis- és középvállalkozások kritikus tömege. Ez teszi lehetővé, hogy hazai munkahelyekkel lehessen biztosítani a zöldgazdasághoz, az egészségiparhoz, az otthonteremtéshez, és a közlekedésfejlesztéshez kapcsolódó fejlesztéseket, és a hazai versenyben megerősödött vállalkozások a nemzetközi piacokon is sikerrel álljanak majd helyt. E fejlesztésekben az állam partnere

a vállalkozásoknak, az együttműködés alapja a közös kockázatvállalás és a közös siker, amit a vállalkozók részvételével létrejövő helyi- és ágazati tömörülésekkel való szövetség megkötésével kíván a kormány megvalósítani.

- Több olyan nagy fejlesztés megvalósulását kívánja a kormány támogatni, ahol több egymást erősítő összetett fejlesztés biztosíthatja egy-egy térségben vagy ágazatban nagyszámú új munkahely kialakítását. A közvetlen támogatások mellett a nagyobb volumenű fejlesztések esetében támogatott hitelek is rendelkezésre állnak a fejlesztések segítésére.

E fejlesztések koordinálása olyan hiteles és elkötelezett szereplőt igényel, aki képes és motivált a térségében/ágazatában működő vállalkozások fejlesztéseinek összehangolására, valamint képes és motivált más, a vállalkozások számára fontos, közösségi fejlesztések koordinálására.

A kormány ezért úgynevezett versenyképességi szerződéseket kíván kötni a nagy foglalkoztatási kapacitásokkal rendelkező vállalkozói szövetségekkel.

Az Új Széchenyi Terv kitörési pontjaihoz szükséges vállalkozói kapacitások támogatása alprogram

Az általános célú, a vállalkozási aktivitást segítő támogatások csak korlátozott méretben, így érdemben csak a mikro- és kisvállalkozások számára ad megoldást fejlesztéseik megvalósítására, mert a források jelentősebb része fókuszáltan az Új Széchenyi Tervben megfogalmazott kitörési pontokhoz kapcsolódó vállalkozások/fejlesztések támogatására koncentrálódnak. A kitörési pontokhoz kapcsolódó vissza nem térítendő támogatások célja, hogy az adott húzóágazatok teljes vertikumában megfelelő hazai kapacitások álljanak rendelkezésre, így a fejlesztések során létrejövő kereslet hazai vállalkozások számára teremtsen újabb üzleti lehetőséget. Az ilyen céllal elérhető támogatások volumenükben lényegesen nagyobbak, támogatási arányukban lényegesen kedvezőbbek, mint az általános célú támogatások esetében.

A kitörési pontokhoz szükséges kapacitások pályázatait jól specifikált projektekre lehet igényelni az egészségipar és egészségturizmus szolgáltatásfejlesztéseihez és háttérparához, az otthonteremtés céljaihoz szükséges építőipari alapanyagok beszállítói kapacitásaihoz, a zöld gazdasághoz kapcsolódó (pl. energetikai) eszközök gyártásához, az innovációt hordozó kreatív iparágak fejlesztéseihez, a helyi kereskedelem fejlesztéséhez.

Mivel e területen az áttöréshez szükséges kritikus vállalkozási tömeg rövid időn belüli megteremtése a cél, ezért a támogatásokat lényegesen magasabb, akár 50%-os támogatási aránnyal is megkaphatják a vállalkozások maximum

250 millió Ft-ig. Annak érdekében, hogy a források elegendőek legyenek valamennyi kitörési ponthoz kapcsolódó vállalkozási kapacitás kiépítéséhez, a vissza nem térítendő támogatásokon felül a nagyobb volumenű beruházásokhoz támogatott hitelkonstrukciók is biztosítják majd a forrást. A megvalósítandó fejlesztések fontosságára tekintettel az állam a támogatott hitelhez hitelgaranciát is biztosít.

Versenyképességi szerződések a foglalkoztatás növeléséért alprogram

A kormány a támogatási források rugalmas elérésének biztosítása érdekében versenyképességi szerződéseket kíván kötni olyan nagy foglalkoztatási kapacitásokkal rendelkező vállalkozói szövetségekkel, együttműködésekkel, amelyekben a kormány a támogatási források rugalmas elérését biztosítja, a szerződő felek pedig hitelesen elköteleződnek nagyszámú munkahely létrehozásáért. A szerződő felek lehetnek:

- ▶ helyi önkormányzatok és vállalkozói közösségek szövetségei, konzorciumai (területi szerződések);
- ▶ ágazati tömörülések vagy nagyvállalatok által vezetett vállalkozói konzorciumok (ágazati szerződések).

A versenyképességi szerződésben a szerződő félnek legalább 500 fő számára új, adófizető munkahely 2014-ig történő megteremtését kell vállalnia, továbbá, hogy 2020-ig még ugyanennyi munkahelyet teremtenek a partnerek. A programban a nagyvárosi, térségi, illetve termékekhez, termékcsoporthoz kapcsolódó gazdasági hálózatok foglalkoztatás-bővítő együttműködésének támogatása a cél a fejlesztési projektdöntések decentralizálásával. Az összetett (vállalkozás, üzleti környezet, oktatás-képzés, K+F+I) fejlesztési program projektjeiről a partnerségben részt vevő szervezetek konzorciuma dönt. A programok uniós és hazai forrásokból, valamint a partnerek hozzájárulásából valósulnak meg.

A kormány előnyben részesíti a magasabb fajlagos foglalkoztatási vállalást tevő, illetve a kitörési pontok fejlesztési irányaihoz kapcsolódó fejlesztéseket és együttműködéseket. A támogatás feltétele, hogy a szerződéses partner hiteles garanciát tudjon adni a források hatékony felhasználására, valamint hogy megfelelő támogatottsággal rendelkezzen a fejlesztési terv az érdekeltek körében. Az elfogadott terv alapján a kormány biztosítja az uniós forrástípusok kombinálásának lehetőségét, mind a tervezés, mind a végrehajtás során.

4.3. ÜZLETI KÖRNYEZETFEJLESZTÉS

Az Új Széchenyi Terv Vállalkozásfejlesztési programjának harmadik pillére a vállalkozásbarát állami működés kialakítása, az üzleti környezetfejlesztés javítása. E program elsősorban a szabályozás terén segít, az adminisztratív költségek lebontásával és a stabil, kiszámítható szabályozási környezet megteremtésével. A kormányzati szabályozás csak akkor lesz hosszú távon jó minőségű, ha kiépülnek az együttműködés új garanciáit biztosító intézmények.

- ▶ Az állami szereplők számára meg kell határozni az intézményfejlesztési feladatokat és programokat;
 - Támogatni kell a versenyképességi stratégia megvalósítását az adminisztratív költségek csökkentésének programjával;
 - Intézményfejlesztési programot kell indítani a minőségi jogalkotás megteremtésére és intézményeinek kialakítására, hogy a lebontott adminisztratív terhek – a gyakori szabálymódosítások és a vállalkozási tevékenységtől idegen szabályozási elgondolások kontrollálásán keresztül – ne termelődhessenek újra;
- ▶ A program támogatja a vállalkozók közötti kapcsolatok megerősítését szolgáló kezdeményezéseket az országon belül, és a Kárpát-medencében egyaránt. Ezen alprogram megvalósításában támaszkodni kell a vállalkozói szövetségek, vállalkozói együttműködések, alapítványok segítségére;
 - Támogatni kell a hazai és a Kárpát-medencei vállalkozók, vállalkozások közötti együttműködést segítő vállalkozó- és termékminősítő rendszerek, vállalkozói információs rendszerek, védjegyek, szabványok létrejöttét, megerősítését;
 - Ugyancsak ezen alprogram keretében intézkedéseket kell hozni a hibás állami megrendelésen alapuló láncartozások felszámolására.

Közvetett támogatások a vállalkozásoknak

A vállalkozók számára elérhető támogatások mellett számos olyan közvetett támogatást is meg kíván valósítani az Új Széchenyi Terv, amelynek kedvezményezettjeivé nem közvetlenül, hanem közvetetten válnak a vállalkozások. Ezek elsősorban az üzleti környezet, a vállalkozói kultúra, a vállalkozóvá válás elősegítéséhez kapcsolódó fejlesztéseket jelentenek, ahol vagy a vállalkozásokat tömörítő szervezetek, vagy a vállalkozások szabályozását biztosító állami szereplők a közvetlen szerződő partnerek. Az itt nyújtandó támogatások a versenyképességi szerződések keretein belül is elérhetővé tehetők a vállalkozások számára.

Vállalkozói szövetségek vállalkozói kultúrát fejlesztő intézkedések

Magyarországon az értékvizsgálatok szerint a lakosság csupán kis hányada szeretne vállalkozóvá válni.

A vállalkozókról kialakuló kép alapvetően a „kényszervállalkozó” és az „ügyeskedő” jelző köré épül. A vállalkozó, mint az értékteremtés, a hasznosítható új ötletek kitalálásának és megvalósításának főszereplője, nem jelenik meg a köztudatban.

A pozitív vállalkozókép kialakítását szolgáló rendezvények, események támogatásával az a cél, hogy minél több fiatal tekintse vonzó és választható pályának a vállalkozói életformát, minél több munkavállaló tekintse alternatív karrierútnak az önálló vállalkozás elindítását.

Az alprogram keretein belül megvalósuló támogatással vállalkozói egyesületek, kamarák, vállalkozók együttműködését segítő alapítványok, oktatási, kulturális intézmények programjait kell inspirálni.

Vállalkozói ismeretek bővítésének támogatása

A vállalkozói aktivitás növelését, a vállalkozóvá válást – a kedvezőtlen vállalkozókép mellett – a vállalkozás elindításához szükséges alapismeretek hiánya is korlátozza, illetve nehezíti. Ezért támogatni szükséges a vállalkozói készségeket és ismereteket növelő tanfolyamokat, a vállalkozások tulajdonosai és ügyvezetői számára a vállalkozás vezetéséhez kapcsolódó általános képesítések (pl. könyvvitel) megszerzését, tananyagfejlesztéseket.

Üzleti inkubációt segítő infrastruktúra szolgáltatásbővítésének támogatása

Induló vállalkozások számára az üzletviteli tapasztalat hiánya az egyik legnagyobb kockázat, ebben – az olcsó telephely biztosításán túl – az induló vállalkozások letelepedését segítő intézmények szolgáltatásbővítésével lehet előrelépni.

Az alprogram keretein belül biztosított támogatásokat a már létező ipari parkok, inkubátorházak vehetik igénybe az üzletviteli szolgáltatások infrastruktúrájának kialakítására, a szolgáltatási paletta bővítésére.

Adminisztrációs terhek csökkentése, minőségi jogalkotás

Az állam a vállalkozások versenyképességének növeléséért a legnagyobb támogatást azzal adhatja, ha jelentős mértékben csökkenti a vállalkozási tevékenységet gúzsba kötő adminisztráció terheit. Az egyszeri adminisztrációs

tehercsökkentés mellett azonban olyan intézményi megoldásokat is ki kell alakítani, amelyek biztosítják, hogy a megszüntetett terhek nem termelődnek újra, ami a jogalkotás minőségének jelentős javítását, új jogalkotást kontrolláló mechanizmusok kialakítását feltételezi.

Vállalkozói szövetségek vállalkozói együttműködések (közös infrastruktúra) szolgáltató programjainak támogatása

A vállalkozások közötti cserék, üzletek teremtik azt az értéket, amit a társadalom felhasználhat, szétoszthat. Ha cserében a felek egymás felé vállalt kötelezettségeiket nehezen, vagy csak költségesen tudják egymásnak garantálni, akkor kevesebb csere, így kevesebb érték jön létre. Különösen igaz ez a reputációs garanciák (a jó hírnév elvesztésének félelme) tekintetében kisebb tőkével bíró mikro- és kisvállalkozások között, ahol az egyéb, költségesebb és eseti garanciák nehezítik az üzletek létrejöttét. A vállalkozások közötti üzleti bizalom infrastruktúrájának megerősítése ezért kiemelkedő feladata az Új Széchenyi Tervnek.

A kutatások szerint az üzleti bizalom legerősebb alapja a korábbi sikeres üzleti kapcsolat. A vállalkozók közötti együttműködések intenzitásának megerősödése, közös infrastruktúrák (kül- és belpiaci marketing, szabványok, közös innovációk stb.) létrehozása segítheti a bizalom infrastruktúrájának megerősödését. A közös, megosztott infrastruktúrák fejlesztése egyúttal segíti a kkv-k mérethatékonysági hátrányainak leküzdését, a kisvállalkozások növekedését támogató üzleti környezet létrejöttét.

Az alprogram keretében ezért támogatni kell a vállalkozói szövetségek (franchise), egyesületek, vállalkozásokat segítő alapítványok azon tevékenységét, amellyel segítik a vállalkozások közös marketing tevékenységét, piacokon, vásárokon való együttes megjelenését, közös innovációs tevékenységét, termékszabványok kialakítását, közös védjegyek kialakítását, békéltető testületek működtetését.

Franchise-hálózatok támogatása

A franchise-hálózatok átadják a franchise-átvevőiknek egy, már működő vállalkozáshoz szükséges összes ismeretet, a sikerhez szükséges tudást, és folyamatosan segítik tanácsaikkal azok működését. A franchise fontos szerepet játszik a gazdaság vállalkozói szerkezetének átalakításában, új csoportokat vonz a vállalkozói szektorba, és elősegíti a vállalkozói kultúra megteremtését. Az új vállalkozásokon keresztül, az új hálózatoknak köszönhetően az ország különböző területein teremtenek új munkahelyeket.

A hazai franchise-szektor támogatása a következő területeken

- ▶ Olyan vállalkozók segítése, akik egy sikeres üzleti koncepciót kívánnak megvásárolni, egy jól működő franchise-hálózathoz szeretnének csatlakozni;
- ▶ A már több egységet sikeresen működtető hazai vállalkozások franchise-hálózatokká való átalakítása, a franchise etikai, formai követelményeire való felkészítése, franchise-dokumentáció elkészítése. Ezzel megteremtve a hálózattá válás feltételeit, valamint lehetőséget nyújtva a vállalkozni kívánók számára, hogy egy bevált üzleti know-how-t vegyenek át;
- ▶ A meglévő, jól működő franchise-hálózatok továbbfejlődésének támogatása.

A franchise-szektor támogatásának formái

- ▶ A franchise-egység elindításához szükséges beruházási összeg egy részének vissza nem térítendő támogatásként való biztosítása;
- ▶ Induló hálózatok számára franchise-dokumentáció elkészítésének finanszírozása, a hálózattá válás feltételeinek megteremtése;
- ▶ Franchise-rendszergazda támogatása;
- ▶ Franchise típusú vállalkozások továbbfejlesztésének támogatása:
 - informatikai és technológiai fejlesztéseknél,
 - hálózati marketing stratégia kidolgozásakor,
 - eszközbeszerzéskor,
 - egységes arculat kialakításakor.

Vállalkozói szervezetek vállalkozásminősítő programjainak támogatása

A vállalkozások közötti üzleti aktivitás növekedésének komoly korlátja az üzleti bizalom alacsony szintje, a lánc tartozásoktól való félelemből eredő kiszolgáltatottság. A megfelelő üzleti partner megtalálásának, az egymás felé adható garanciáknak egyik legolcsóbb formája lehetne, ha a vállalkozások korábbi korrekt üzleti magatartásáról tanúskodó információk elérhetővé válnának a piacon. E vállalkozásminősítő rendszerek kialakítását szolgálja ez a támogatás. Ezért támogatni kell a vállalkozói szövetségek, egyesületek, vállalkozásokat segítő alapítványok azon tevékenységét, amely vállalkozási információs rendszerek kialakítására irányul.

Állami faktoring alap felállítása az állam által létrehozott lánc tartozások felszámolására

Az állam mint megrendelő, számos nagyberuházásával maga vált – főleg az építőiparban – a kisvállalkozások likviditási csapdájának okává. A pórul járt kkv-k általában méretüknél fogva nem képesek megszerezni tisztességtelen fővállalkozóiktól mun-

kájuk ellenértékét. Annak érdekében, hogy az állam a saját maga gerjesztette lánc tartozás felszámolásával – ne csak a jövőre nézve, de a múltban elkövetett hibákat is orvosolva – megakadályozza az életképes kis- és középvállalkozások ellehetetlenülését, illetve megszűnését, államilag finanszírozott faktoring alapot indokolt létrehozni. Ennek révén a munkát elvégzett, de ki nem fizetett vállalkozásoknál fel tudja göngyöltetni a tartozásokat, és kellő súllyal rendelkezve maga állhat be peres félként a kifizetést megakasztó fővállalkozóval szemben.

A faktoring alap nem helyettesíti, hanem kiegészíti a lánc tartozás okozóinak büntetőjogi felelősségre vonását.

A hazai kkv-k külpiaci lehetőségeinek bővítési elemei

Kereskedőház(ak) alapítása

A kereskedőházak célja az, hogy a forráshiánnyal, piaci ismeretek hiányával, külkereskedelmi gyakorlat hiányával küszködő termelőktől összegyűjtsék az árukat, és eljuttassák a piacokra. Ebből következően a kereskedőháznak alapvetően két fő feladatot kell ellátnia.

- ▶ Fel kell tárni, hogy hol, milyen piacképes termékeket tudnak a kkv-k kínálni;
- ▶ Fel kell tárni, hogy hol, milyen piacok rendelkeznek ezen áruk vonatkozásában fizetőképes kereslettel.

A kereskedőházban részt vevő vállalkozások az idők folyamán – elérve egy meghatározott nagyságrendű forgalmat – képessé válhatnak már önállóan is (kül)kereskedni, de újabb és újabb kkv-k mindig igényelni fogják az ilyen típusú gondoskodást.

Indokolt, hogy a későbbiekben több kereskedőház jöjjön létre, hiszen célszerű, hogy a különböző ágazatokban és/vagy piacokon szakosodott vállalkozások tevékenykedjenek. A megalapozott indítás érdekében azonban kezdetben egy, pilot-projektnek tekinthető kereskedőház alapítása tűnik célszerűnek. Az indításkor javasolt egy adott piaci szegmensre fókuszálni, például a BRIC-országokra.

A sikeres indítás két alapfeltétele a szakértelem és a szükséges kezdőtőke megléte. A szakértelem a szakmai szövetségekkel, a kamarákkal és korábbi külkereskedelmi tapasztalatokkal rendelkező szakemberekkel való együttműködés révén, a pénzügyi alapok a költségvetési keretek, a banki finanszírozás és az EU-s pénzek együttes felhasználásával biztosíthatók.

Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Övezet alprogram

Magyarország csak akkor lehet erős ország, a magyarság pedig erős nemzet, ha rendelkezik reális jövőképpel és olyan bölcs politikai és gazdasági elittel, amely képes annak megvalósulásáért következetesen és kitartóan dolgozni. A jövőképnek a nemzet egészére és nem csupán Magyarország lakosságára kell kiterjednie.

A magyarság jövőjét európai és azon belül Kárpát-medencei keretek között szükséges tervezni. Az országhatárok közé való bezárkózás – ugyanúgy, mint a kizárólag globális vagy európai dimenzióban való gondolkodás – nem célravezető, mert a határon túli magyarság léte és az anyaországgal összekötő kapcsolatok sokszínűsége realitás, amit következmények nélkül semmilyen felelős magyar kormányzat nem hagyhat figyelmen kívül.

A magyar nemzet Kárpát-medencei jelenléte eddig ki nem aknázott lehetőséget teremt a magyar gazdaság regionális léptékű növekedéséhez, ami egyaránt megfelel a globális gazdaság kihívásainak és az ország alapvető gazdasági és nemzeti érdekeinek. A Kárpát-medencei Térség szintjén való tervezés és szervezés új dimenziót nyit a magyar gazdaságpolitikai gondolkodásban is, ahol a hagyományos külgazdasági – hangsúlyosan európai – szemléleten túl, immár megjelenik a térségi dimenzióban való gondolkodás igénye és szükségessége.

A globalizálódott világban természetes jelenség, hogy a gazdaságok nem nemzet-állami, hanem annál földrajzi és politikai értelemben véve is kiterjedtebb szinten szerveződnek. A térségben való gondolkodás pozitív, jövőorientált, és a jószomszédi kapcsolatokra alapozó elképzelés, amire szüksége van mind a talpra álló Magyarországnak, mind az Európai Unió keretein belül egyre inkább magára találó Közép-Európának.

A magyar gazdaság tervezési rádiuszát azért kell Kárpát-medencei szintre bővíteni, hogy a magyar vállalkozások – legyenek azok kkv-k vagy nagyvállalatok – erőforrásaikat és piacaikat ne a 10 milliós magyar, hanem a megközelítően 50 milliós regionális piachoz méretezzék, ugyanakkor legyenek képesek az általa kínált gazdasági mozgásteret a lehető leghatékonyabban kihasználni. Ennek előfeltétele, hogy a magyar gazdaság szerezzé vissza azt a korábban meglévő – az elmúlt évtizedben elveszített – képességét, hogy a regionális fejlődés motorja, és követhető mintaországa lehessen.

Globális, európai és Kárpát-medencei vízió

A Kárpát-medence európai makro-régió, akárcsak az Alpok régió, az Észak-Európa régió, vagy a Mediterrán régió. Földrajzi szempontból a Kárpát-medence makro-régióhoz tartozónak számítjuk Magyarországot, Szlovákiát, Romániát, Szlovéniát,

Horvátországot, Szerbiát és Ukrajna Kárpáti-íven belül elhelyezkedő részét – Kárpátalját. Az itt található országok többsége már tagja az Európai Uniónak, egy másik részük pedig – rövidebb vagy hosszabb távon – minden bizonnyal szintén tagja lesz. Egyedül Kárpátalja az a terület, amely esetében hosszabb távon sem tűnik reális opciónak az EU-tagság.

A magyar gazdaság regionális léptékű tervezése 3 + 1 célt kíván megvalósítani

- ▶ Szolgálja Magyarországot, mert hozzájárul a magyar gazdaság növekedéséhez, munkahelyet teremt országon belül és kívül, növeli az ország nemzetközi és regionális befolyását, tekintélyét;
- ▶ Nemzetpolitikai célokat szolgál, mert hozzájárul a határon túli magyarság szülőföldön való megmaradási feltételeinek – gazdasági fejlődés, új vállalkozások és munkahelyek, növekvő életszínvonal – megteremtéséhez, valamint hozzájárul az identitás-megőrzést szolgáló intézményrendszerek (oktatási, kulturális) működési feltételeinek javításához;
- ▶ Európai célokat is szolgál azáltal, hogy elmélyíti a regionális együttműködést, hozzájárulva a jószomszédi kapcsolatokhoz, ezáltal erősítve és stabilizálva az Európai Uniónak ezt a részét;
- ▶ Nem utolsó sorban regionális célokat is szolgál, mert a térség belső integráltságának fokozása mindegyik érintett országnak elemi érdeke.

A gazdasági válság bebizonyította, hogy mindaddig, amíg a térség nem képes nyugat-európai szinten belsőleg integrálódni, addig ezek a gazdaságok kiszolgáltatottak maradnak, a régió egésze pedig nem lesz képes felzárkózni az unió fejlettebb régióihoz. A gazdasági együttműködés fejlesztésén túl szükség van a közlekedési, oktatási, képzési, K+F+I, energiaellátási, valamint természeti- és katasztrófavédelmi rendszerek integrációjának elmélyítésére is.

A magyar gazdaság Kárpát-medencei szintű tervezését és szervezését elősegíti az ugyanazon politikai-gazdasági integrációhoz való tartozás, vagy tartozási törekvés, a rendelkezésre álló térségi tapasztalatok, valamint a már létező kapcsolati rendszerek. A szomszédos országokban élő magyarság dinamizáló tényezőként kapcsolódhat be a folyamatba. Tapasztalatait, tudását, tehetségét és helyismeretét állíthatja a gazdaság szolgálatába, és szerepe fontos a meglévő nyelvi akadályok lebontása területén is.

A regionális gazdasági szerep fokozása

Fejlett európai, és Európán kívüli országok gyakorlata mutatja, hogy gazdaságaik fejlődése nem kizárólag GDP-, hanem jelentős részben GNP-alapú növekedés.

Az osztrák gazdasági szereplők azzal megegyező összeget fektetnek be külföldön, amennyit külföldiek fektettek be Ausztriába. Magyarország esetében a két adat közötti

különbség nagyságrendi. Nagyjából az ausztriaival megegyező külföldi tőke érkezett az országba, miközben a magyar gazdasági szereplők által külföldön befektetett működő tőke összege annak mintegy 10%-a csupán. A program egyik célja elősegíteni, hogy a magyar eredetű, külföldre kihelyezett működő tőke összege közelítse a Magyarországra érkező FDI-ét, valamint, hogy a gazdasági növekedés egyre nagyobb része származzon a GNP növekményéből.

Mindezekén túl fontos, hogy Magyarország a Kárpát-medence gazdasági, pénzügyi és kulturális központjává váljon, meglévő pozícióit tovább erősítse. A magyar gazdasági növekedés előterébe állított programok (megújuló energia, zöldgazdaság, a termálvízkincsre alapozó egészségipar, gyógyszeripar, magas hozzáadott értékű élelmiszeripar, K+F+I, járműipar, stb.) hatást gyakoroljanak a régió összes országának gazdaságpolitikájára, lehetőséget teremtve regionális szintű klaszterek kialakításához. Amennyiben a magyar gazdasági fejlődés valós vonzerőt és kapcsolódási pontokat teremt egyéb gazdaságok számára is, akkor van lehetőség arra, hogy Magyarország a régió meghatározó és követendő állama legyen.

Egy ilyen helyzetben a határon túli magyarok is részesülnének a magyar nemzethez való tartozás előnyeiből, és még hatékonyabban tudnák érvényesíteni az országokat és kultúrákat összekötő, közvetítő szerepüket is.

Kárpát-medencei szintű együttműködés

Természetesen, amikor Kárpát-medencei magyar gazdasági jelenlétről és érdekekről beszélünk, tisztában kell lenni azzal, hogy léteznek más érdekek és gazdasági törekvések is, amelyekkel a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködést meg kell találni. A Kárpát-medence csak akkor válhat Európa és a világgazdaság egyik versenyképes, fejlődő régiójává, ha beindul a tartós és dinamikus gazdasági fejlődés, és a régió politikailag stabil marad. A politikai stabilitás pedig csak a kölcsönös tiszteletre, egymás érdekeinek elismerésére és az együttműködésre épülhet. Ebben a folyamatban a határon túli magyarság stabilizáló, az együttműködést elősegítő és mélyítő szerepet tölthet be.

Paradigmaváltás a nemzetpolitikában

Az Új Széchenyi Terv – többek között – annak egyértelmű jele is, hogy nemzetpolitikai paradigmaváltozás ment végbe. Megtörtént annak felismerése, hogy a határon túli magyarság megmaradásának ügye nem pusztán az identitás-megőrzés támogatásának kérdése, hanem ugyanolyan mértékben gazdaságpolitikai kérdés is.

A határon túl élő magyarság csak akkor boldogulhat és gyarapodhat magyarként a szülőföldjén, ha látja és elhiszi, hogy ott neki – és utódainak – jövője van. Annak feltételei között kiemelt szerep jut a jólétnek, amit csak gazdasági fejlődésen

és munkán keresztül lehet megteremteni. Természetesen, a gazdasági értelemben vett jólét nem az egyetlen előfeltétele a szülőföldön való megmaradásnak, de az biztos állítható, hogy a mai viszonyok között semmilyen adminisztratív, korlátozó intézkedéssel nem lehet elejét venni annak, hogy jobb életfeltételek reményében bárki elhagyhassa szülőföldjét.

A határon túli magyar intézményrendszer felállításának és működtetésének támogatása (az identitás-megőrzés elősegítésén túl) azt a kapocs-szerepet erősíti, amit az adott országban élő magyarság betölthet a gazdasági együttműködés terén.

Az utóbbi két kormányzati ciklus alatt történtek jelentősen rombolták Magyarország és a határon túli magyarok összetartozás élményét. Negatívan hatottak a Magyarországra vetett bizalomra, és tudatosan tették tönkre azt a korábban létrehozott – igaz, nem elég erős – intézményrendszert, amelynek feladata a határon túli magyarokkal való kapcsolatok szorosabbra fűzése volt. A nemzeti ügyek kormányának egyik prioritása a bizalom és összetartozás élményének erősítése (állampolgársági törvény), valamint a kapcsolatok elmélyítését szolgáló intézményrendszer (Magyar Állandó Értekezlet) újjáépítése.

A Kárpát-medencei gazdasági övezet alprogram céljai

A 2020-as tervezési céldátum kitűzése két szempontból is lényeges. Egyfelől a 10 éves tervezési, programozási időszak már hosszú távú, stratégiai célok meghatározására teremt lehetőséget. Másfelől a nemzetpolitikával és azon belül a gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos programokat célszerű összhangba hozni az Európai Unió által alkalmazott programozási időszakok ütemével. Az EU-n belül jelenleg a 2007–2013-as költségvetési és programozási időszak zajlik, amelyhez kapcsolódó stratégiákat és programokat már 2007-et megelőzően meghatározták.

A 2020-as stratégiai célok kitűzése lehetőséget nyújt arra, hogy a következő, 2014–2020-as programozási időszak stratégiai tervezésekor, már a Kárpát-medencei Térség Gazdaságfejlesztési Program prioritásait is figyelembe vegyék.

Az Európa 2020 stratégia előszava úgy fogalmaz, hogy „2010 nem lehet más, mint az új kezdet éve. Európának megerősödve kell kikerülnie a gazdasági és pénzügyi válságból”, valamint, hogy „Európának vissza kell térnie a helyes kerékvágásba, majd ott is kell maradnia”.

- ▶ A jelenlegi szinthez képest jelentősen növelni – lehetőleg megháromszorozni – kell a magyar gazdasági szereplők által a Kárpát-medencei makro-régióban befektetett működő tőke összegét;
- ▶ A magyar gazdaság növekedésének mind jelentősebb hányada származzon a bruttó nemzeti termék (GNP) növekményéből;

- ▶ A magyar kkv-k Kárpát-medencei léptékű erőforrás- és piaci tervezésén keresztül hatékonyan járuljon hozzá a munkahely-teremtési célok eléréséhez;
- ▶ A magyar gazdasági erő és jelenlét növelésén keresztül javítani kell mind a magyarság, mind a Kárpát-medencében élő többi nemzet általános életszínvonalát;
- ▶ A gazdasági jelenlét, hatékonyság és befolyás növelésén keresztül erősíteni kell a Kárpát-medencei magyar kultúra alapjait és elősegíteni annak fejlődését és terjeszkedését;
- ▶ A magyar gazdaság és kultúra megerősítésén keresztül szükséges és lehetséges megállítani és visszafordítani a magyar társadalomban tapasztalható negatív demográfiai folyamatokat, megállítani a Magyarország határain túl élő nemzetrészek fogyását (asszimiláció, elvándorlás);
- ▶ Növelni kell Magyarországon, a magyar kultúra és nyelv presztízsét és elfogadottságát a szomszédos országokban.

A Kárpát-medence gazdasági övezet alprogram elemei

▶ Befektetés- és export-ösztönzés

Célja, hogy magyar állami segítséggel, minél nagyobb számban és volumenben valósuljanak meg magyar kezdeményezésű üzleti befektetések a Kárpát-medencei célterületeken. Fontos, hogy az állami befektetés-ösztönző programokon túl, a magántulajdonban lévő kockázati tőke társaságok és a kereskedelmi bankok is bekapcsolódhassanak a programokba;

▶ Regionális klaszterképződés támogatása

Célja olyan regionális, Kárpát-medencei szintű klaszterek kialakulásának segítése, amelyek a magyar gazdaságpolitika által megjelölt fejlődési irányokat, legfőbb prioritásokat tekintik irányadónak. A fejlődési irányok meghatározása a magyar gazdaságpolitika feladatai közé tartozik. Ezek a fejlődési irányok (programok) csak akkor lehetnek makro-regionális szinten is sikeresek és vonzóak, ha az egész régió számára növekedési esélyt jelentenek a globális gazdaságon belül;

▶ Kis- és középvállalkozások támogatása

Célja magyar állami, vagy magánbefektetői forrásokból támogatni a célterületeken működő, magyar tulajdonban lévő kkv-kat. A kkv-szektor akár viszonylag kis összegű külső támogatás igénybevételével is gyors és érzékelhető eredményeket képes felmutatni mind a foglalkoztatás, mind a növekedés területén. Mivel a kkv-k sok esetben nem rendelkeznek megfelelő szakmai tudással és tapasztalattal a finanszírozási programok igénybevételéhez, számukra biztosítani kell a hatékony tanácsadást. Ez tenné lehetővé számukra az adott országon belüli, illetve EU-s finanszírozási programokba való hatékonyabb bekapcsolódást;

► *Stratégiai jelentőségű (kiemelt) programelemek támogatása*

Célja olyan nagyobb léptékű, átfogó programok megvalósítása a nemzetpolitikai szempontból fontos célterületeken, amelyek az átlagosnál is nagyobb mértékű magyar állami beavatkozást igényelnek: fürdőhelyfejlesztés, ipari és szolgáltató ingatlanok fejlesztése (ipari parkok és inkubátorházak létrehozásának támogatása), kiemelt közlekedési projektek, határon túli felsőoktatási intézményekhez kapcsolódó innovációs és K+F+I központok támogatása és fejlesztése (magyarországi és határon túli intézmények közötti együttműködés támogatása);

► *Határ menti infrastruktúra- és közlekedésfejlesztés*

Célja programszerűen támogatni azokat a konkrét projekteket és fejlesztési elképzeléseket, amelyek a határon átnyúló kisléptékű infrastruktúra-fejlesztések (közutak, vasutak, kerékpárutak, hidak, kompkapcsolatok) megvalósítását, illetve a normál tömegközlekedési kapcsolatok kialakítását tűzték ki célul, ezáltal hozzájárulva a térségi szintű integráció és gazdasági kapcsolatok elmélyítéséhez. Ezek a fejlesztések többnyire olyan, a határok „árnyékában” található elmaradott területeket érintenek, ahol az elvágott kapcsolatok helyreállítása új társadalmi és gazdasági pezsgést hozhat;

► *Kárpát-medencei szak- és felnőttképzés támogatása*

A program célja kárpát-medencei szinten tervezni és megvalósítani a szak- és felnőttképzési programokat, ami alapul szolgálhat a Kárpát-medencei munkaerőpiac kialakulásához. A program kialakításának a valós és reális gazdasági igényeken szükséges alapulnia, rendelkezzenek hosszú távú szemlélettel és vegye figyelembe a Kárpát-medencén belüli munkaerő tulajdonságait és mobilitását.

Magyarországi székhelyű, kárpát-medencei és délkelet-európai gazdasági hálózatok létrejöttét segítő üzleti szolgáltatások támogatása

A magyar kkv-k természetes üzleti stratégiája a hazánkhoz legközelebb eső, számos szempontból hasonló gazdasági struktúrájú országokban való üzleti kapcsolatépítés. E kapcsolatépítésben sok esetben nem nyelvi, hanem szabályozási eltérések, valamint a megfelelő partner vállalkozás megtalálásának nehézségei jelentik a fő korlátot. A bizalom infrastruktúrája Kárpát-medencei szinten is megerősítésre szorul. Ezért támogatni kell a vállalkozói szövetségek, egyesületek, vállalkozásokat segítő alapítványok azon tevékenységét, amelyek Kárpát-medencei vállalkozói adatbázisok, vállalkozási információs szolgáltatások, marketing tevékenységek, jogsegély létrehozását szolgálják.

5.
TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ
PROGRAM

5. TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ

Az innováció, mint kitörési pont

A gazdasági növekedés forrásai között az egyik legjelentősebb tényező az innováció. Társadalmi funkciója szerint az életminőség javulásának a biztosítója, a vállalkozóknak pedig meghatározó versenyelőnyt jelent. Egy ország tudomány-, technológiai- és innovációs politikája egyrészt önálló, jól meghatározott cél- és eszközrendszer felvázolásával megfogalmazott stratégiai program, másrészt alapvető társadalom- és gazdaságpolitikai koncepció, amely átszövi a tervezés és a cselekvés minden elemét.

Az Új Széchenyi Terv Tudomány – Innováció programja olyan magyar gazdasági társadalmi modell megvalósítását támogatja, amelyben a nemzetközi léptékű ipari vállalati innováció az elkövetkező tíz évben egyre növekvő mértékben teret nyerve a gazdaság növekedési pályájának motorja lesz. A korábbiakban követett, K+F+I (kutatás-fejlesztés-innováció) alapú technológiai innovációra épülő szakpolitika megújítása szükséges. Bár a K+F+I-n alapuló technológiai innováció – középpontjában az originális innovációval – továbbra is kiemelkedően fontos marad, nemzetközi szinten az innováció széles értelmezése került előtérbe.

Az új paradigmát tükröző, modern innováció-politikai megközelítés a legfrissebb nemzetközi trendek (EU Innovation Union, OECD Innovation Strategy) mellett épít a hasonló körülmények között, a gyakorlatban sikeresnek bizonyuló EU-tagországok jó gyakorlataira is.

A magyar gazdaság számára a jelenlegi, nemzetközi pénzügyi válságból való kilábaláshoz, illetve az Európa fejlett államaihoz való felzárkózáshoz az innovativitás ösztönzése nélkülözhetetlen versenyképességi előnyt jelent, ennek megfelelően kiemelt szerepe van az Új Széchenyi Tervben is.

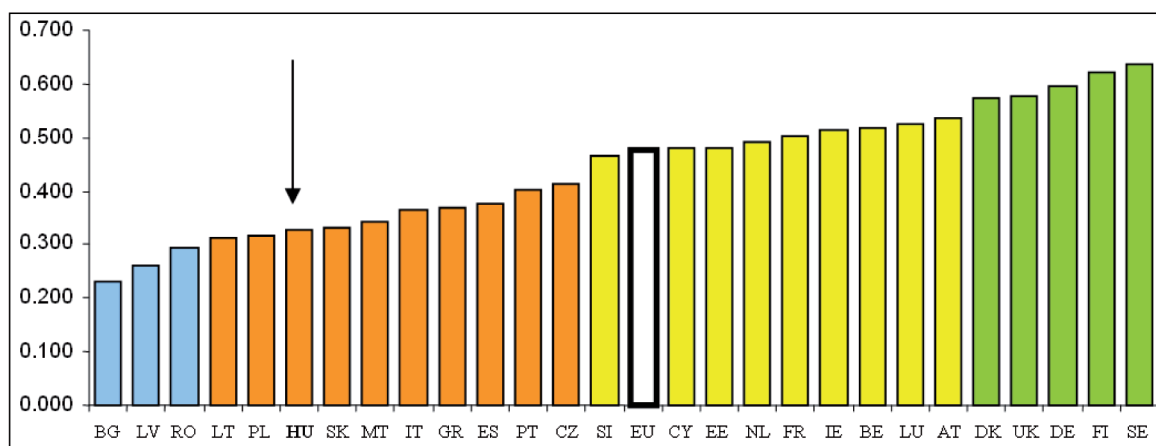
HELYZETKÉP

Nemzetközi kitekintés

A 2009. évi európai innovációs index (EIS) az európai országokat innovációs teljesítményük alapján négy csoportba sorolja: vezető innovátorok, innováció követők, mérsékelt innovátorok, felzárkózó országok.

Magyarország a mérsékelt innovátorok csoportjába tartozik, innovációs teljesítménye jóval az EU27 átlaga alatt van, de növekedésének üteme meghaladja az EU27 átlagát.

Európai Innovációs Index
Az országok sorrendje az összesített innovációs index értéke

Forrás: EIS 2009, az egyes országcsoportok különböző színnel jelölve

Magyarország az átlagnál viszonylag jobb teljesítményt nyújt a gazdasági hatások indikátorcsoportban, gyengébbet pedig az innovátorok, a finanszírozás és támogatás, illetve a szellemi tulajdon hasznosítása indikátorcsoportban. Az elmúlt öt év alatt a gazdasági hatások és a szellemi tulajdon hasznosítása indikátorok terén volt a legnagyobb javulás, különösen az EU védjegyek (11,7%), az EU-design és formatervezés (9,7%), a tudás-intenzív szolgáltatások exportja (12,1%), és a piacon új termékek eladása (17,0%) növekedett. Romlott a mutató az innováció finanszírozása és támogatása, valamint az innovátorok indikátorcsoportban.

A nemzetközi összehasonlításban a hazai innovációs rendszer egyes elemei fejletlenek és/vagy rossz hatékonyságúak, másrészt a kapcsolatuk és az együttműködésük intenzitása, minősége elégtelen. Elengedhetetlen új, nemzetgazdasági „felhajtóerőt” eredményező keretfeltételek biztosítása és a rendszerelvek, valamint az alapcélok rögzítése.

A világ összes fejlett országában a tudomány-, technológia- és innováció-politikát a gazdaságpolitika integráns részeként kezelik. Ennek megfelelően magas szintű képviselőt kap a kormányzatban és jelentős súlyt a költségvetésben, valamint a válságra reagálva ezek az országok kivétel nélkül növelték a K+F+I ráfordításaikat és innovációs erőfeszítéseiket.

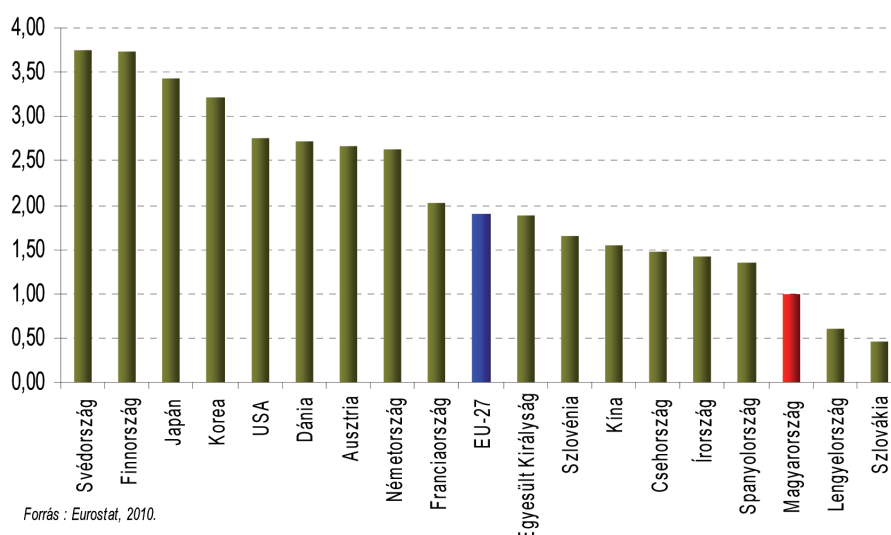
A fejlett gazdaságokban az is alaptétel, hogy közvetlen állami forrásokból elsősorban az alapkutatást, az egyetemi minőségi képzést és az ahhoz kapcsolódó kutatást, valamint a nagy kockázatú, de nagy hozzáadott értéket prognosztizáló tudásalapú iparágak (vállalkozások) fejlesztési tevékenységét támogatják. Külön támogató programok állnak rendelkezésre a kezdő innovatív vállalkozók segítésére. A tudás hasznosítása és a fejlesztés területén az adókedvezmények és kedvezményes hitelek

eszköztárát, valamint a kockázati tőke alapok – illetve az induló alapok – ösztönzését helyezik előtérbe.

A fejlett gazdasággal rendelkező országokban megtörtént az országok adottságainak és szükségleteinek megfelelő szakterületi prioritások kialakítása is, ez egy olyan viszonylag kis gazdaság esetén, mint amilyen a magyar, különösen kívánatos.

A K+F+I ráfordítás aránya a vállalati hozzáadott-értékhez az OECD-országokban az 1990-es években folyamatosan nőtt, 2000 óta viszont az EU-tagországokban 1,8% körüli értéken stagnál, miközben pl. Japánban 2007-re 3,7%-ra növekedett, és az USA-ban is elérte a 3,1%-ot. Magyarországon ez az érték (a KSH 2009. évi adatai szerint 1,15%) az EU27 átlagának alig több mint fele.

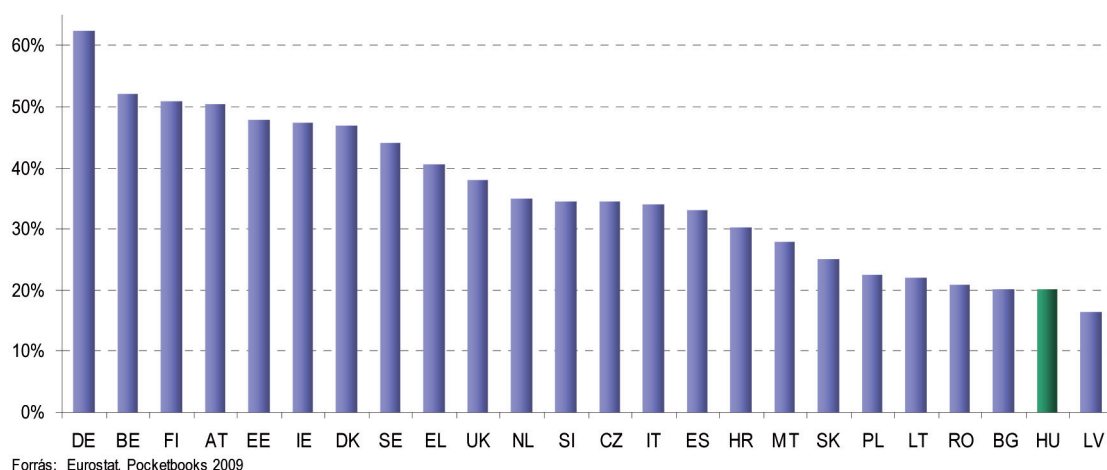
A vállalati K+F ráfordítások aránya a vállalati hozzáadott-értékhez

A nemzeti innovációs rendszerben a kutatók kulcsszerepet töltenek be. A vállalati kutatók létszáma az 1980-as évek óta gyorsabban növekedett, mint az ipari foglalkoztatottak száma. Az évtized közepén az OECD-tagországokban mintegy 4 millió kutató dolgozott, vagyis minden ezer foglalkoztatottra 7,4 kutató jutott (1997-ben csak 6,2). Finnországban, Svédországban, Japánban és az USA-ban tíznél is több kutató jut ezer foglalkoztatottra. Magyarországon ez az arány a 2009. évi adatok alapján 5,3 volt. Míg az USA-ban a kutatók mintegy négyötöde, Japánban kétharmada dolgozott a vállalati szférában, addig az EU-ban mindössze a fele, Magyarországon pedig csak 40%-a.

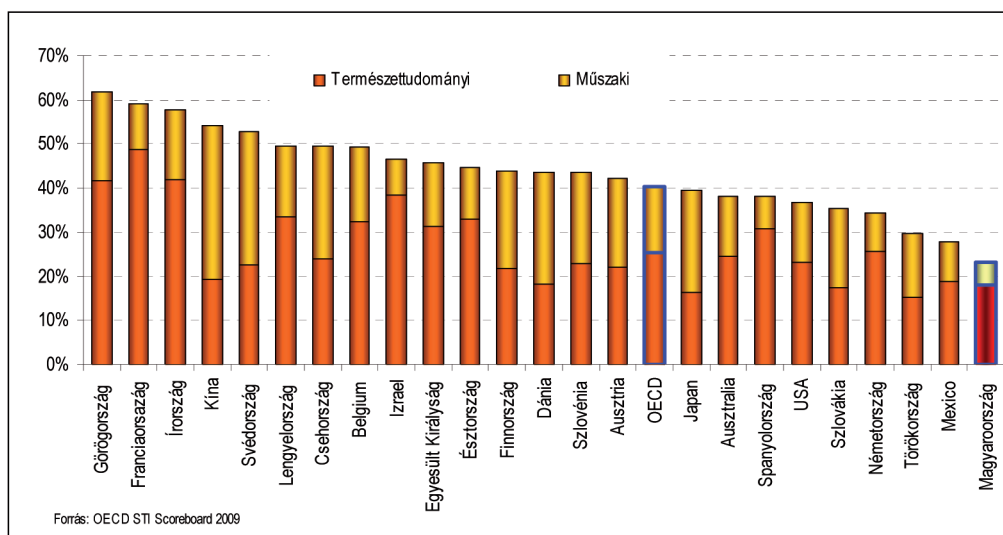
Hazánkban a vállalkozások nagy részének mindennapi tevékenységében az innováció nem játszik még olyan szerepet, mint az EU-tagállamok többségében. A legalább 10 főt foglalkoztató vállalkozások közül csak minden ötödik innovatív, holott az unió régi tagországaiban az arányuk mindenütt meghaladja az egyharmadot.

Az innovatív vállalkozások aránya

A kutatómunka kulcsszereplői a doktori fokozattal rendelkező kutatók. Az OECD-országokban a legtöbb doktori fokozatot műszaki és természettudományos szakterületen adják ki. Magyarország ebben a tekintetben is messze elmarad a műszaki fejlődést fontosnak tartó országoktól.

A természettudományos és műszaki doktori fokozatok aránya az összes doktori diploma százalékában

A nemzetközi kitekintés fontos következtetése, hogy a minőségi felsőoktatás, az alapkutatás és a gazdaságfejlesztési támogatás komplex módon jelenik meg a fejlesztési programokban, és az innováció-politika átszövi a teljes gazdaság- és társadalompolitikát.

Hazai helyzetkép

A tudáson és innováción alapuló növekedés Magyarországon elsősorban az üzleti környezet feltételeinek alakulása és a K+F+I politika erőtlensége, határozatlan prioritásai, intézményi működési gondjai miatt versenytársainkhoz képest csak közepes mértékű. Felzárkózásunkban, sőt a gazdasági válságból való kiemelkedésünkben sem játszott megfelelő szerepet az innováció.

Az OECD áttekintést adott a magyar innováció-politikáról. Az elemzés feltárta a magyar tudomány-, technológia- és innováció-politika számos hiányosságát.

A magyar innovációs rendszer erősségei

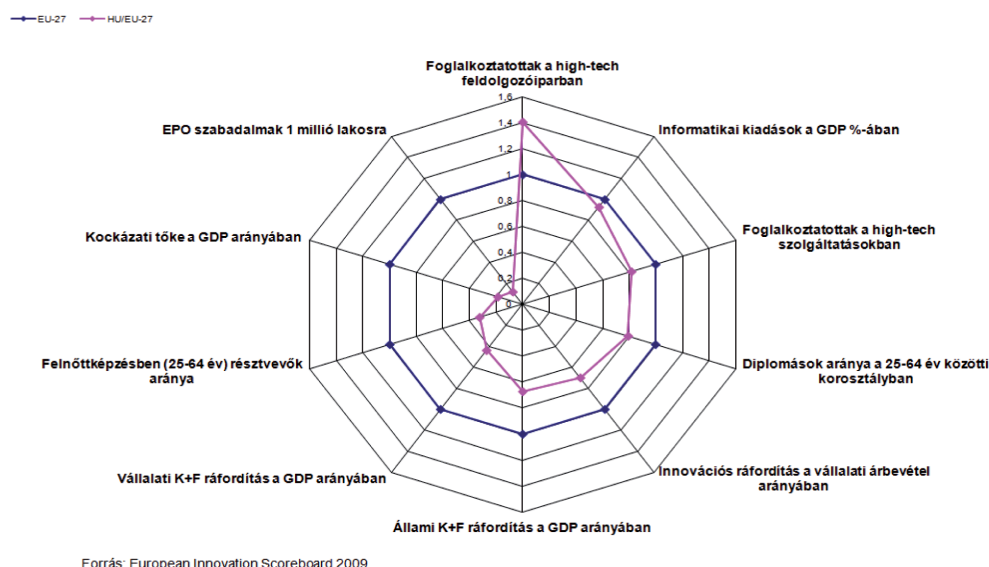
- ▶ A gazdaság nagyfokú nyitottsága;
- ▶ A különböző K+F+I támogatások portfólió gazdagsága;
- ▶ Magas színvonalú kutatási teljesítmények, jelentős eredmények a fizika, matematika, biológia, kémia, klinikai orvostudomány és a mérnöki tudományok területein;
- ▶ Viszonylag magas „kutatási termelékenység”. Az egy kutatóra jutó publikációk száma és a publikációk idézettségi mutatókkal mért színvonala közelebb áll az EU-átlaghoz, mint azt a finanszírozás mértéke sugallja;
- ▶ A tudomány-, technológia- és innováció-politika jogszabályi alapjai megfelelőek;
- ▶ Az intézmények és a keretfeltételek gyorsan fejlődtek és jelenleg sok tekintetben segítik az innovációt.

A magyar innovációs rendszer gyengeségei

- ▶ Az üzleti szféra alacsony innovációs aktivitása, az alacsony szintű szabadalmi tevékenység;
- ▶ A K+F+I tevékenységek regionális kiegyenlítetlensége;
- ▶ Az innovatív kkv-k alacsony számaránya;
- ▶ A mobilitás és az együttműködés hiánya;
- ▶ A K+F+I humán erőforrásainak elégtelensége – mérnöki és természettudományos végzettségűek alacsony aránya.

Magyarországon az innovációt megalapozó kutatás-fejlesztési ráfordítások mértéke 2001 óta a GDP 1%-át alulról közelítette, azt egyértelműen csak 2009-ben haladta meg (1,15%). Az EU átlaga 1,9%. A vállalati K+F ráfordítások aránya 2004 óta folyamatosan emelkedve 2009-ben ért el 46%-ot. Még ez is elmaradást jelent a fejlett országoktól, ahol a vállalati részarány kétharmadon felüli érték. Nem javultak az innovációs jelzőszámok, komoly lemaradásban vagyunk a szabadalmaztatás, a műszaki szakember képzés és a vállalati innováció terén is.

Hazai Innovációs helyzetkép

Kihívások a hazai K+F+I területén

- ▶ Kevés a high-tech vállalkozás;
- ▶ Kevés a globális piacon versenyképes termék, szolgáltatás;
- ▶ Alacsony a nemzeti szintű K+F+I ráfordítás (a GDP 1,15%-a) és ezen belül a vállalati K+F+I ráfordítás (46%);
- ▶ Nem megfelelő a K+F+I stratégiai együttműködés és a K+F+I eredmények gyakorlati hasznosítása;
- ▶ A természettudományos és műszaki szakemberek száma alacsony (az EU15 átlagának egyharmada);
- ▶ Alacsony a szabadalmi aktivitás (a USPTO-nál az EU15 átlag 9%-a, EPO-nál 12%-a).

A hazai innovációs rendszer érdemi javításáért ösztönözni kell

- ▶ a magyar gazdaság (főleg a kkv-szektor) K+F+I és tudás-intenzitásának növelését, a vállalati innováció erősítését;
- ▶ A magyar kutatási infrastruktúra fejlesztését;
- ▶ A tényekre alapozott, kiszámítható kormányzati szakpolitikát;
- ▶ A hatékony K+F+I irányítási rendszert;
- ▶ A külső értékelések és a számonkérés teljes körű alkalmazását;
- ▶ A gazdaság egészében, különösen a kkv-k körében nem csak K+F+I alapú, és nem csak technológia alapú innovációk támogatását;
- ▶ A szakterületi prioritások kimunkálását;
- ▶ A kiegyensúlyozott támogatás-finanszírozási rendszer alkalmazását;
- ▶ A magyar innovációs rendszer nemzetközi nyitottságának ösztönzését.

Az Új Széchenyi Terv prioritásai és intézkedési terve alapvetően a hazai innovációs rendszer teljesítményét kívánja ugrásszerűen növelni, mindenekelőtt a magyar vállalkozások innovációs képességének és K+F+I intenzitásának fokozásával, az innovatív vállalkozások számarányának a növelésével, valamint nem utolsósorban az új, tudás- és K+F+I igényes iparágak, illetve a hagyományosan erős, nagy hozzáadott értéket produkáló ipari (pl. gyógyszeripar) és szolgáltatási szektorok innovációjának ösztönzésével.

A Tudomány – Innováció Program Céljai

A tudomány-, technológia- és innováció-politikát a gazdaságpolitika elválaszthatatlan részének kell tekinteni és kezelni ahhoz, hogy – a fenntartható fejlődés egyik fő hajtóerejét jelentő innováció segítségével – fel tudjunk zárkózni a fejlett országokhoz.

A Tudomány – Innováció Program legfontosabb céljai

- ▶ Az ország versenyképességének növelése;
- ▶ A magasabb szellemi hozzáadott értéket biztosító munkahelyek létrehozása, bővítése;
- ▶ A fenntartható gazdasági, társadalmi fejlődés biztosítása;
- ▶ A lakosság életminőségének javítása.

További cél, hogy Magyarország K+F+I ráfordítása folyamatos növekedéssel az évtized közepére a GDP 1,5%-a legyen, majd az évtized végére megközelítse a GDP 2%-át. Az összesített innovációs mutató alapján mért innovációs teljesítmény pedig érje el az EU-átlagot, és hazánk a következő ciklusban az EU-országok felső harmadába kerüljön.

Lényeges szempont az európai uniós pénzforrások gazdaságfejlesztési célú átcsoportosítása, elsősorban a „high-tech”, illetve az innovatív vállalkozások felé. Ezek felhasználásának egyik alapvető szükséglete az önerő, amely nálunk mind állami, mind vállalkozói szinten egyaránt korlátozottan áll rendelkezésre. Ezért megoldást kell találni, hogy a hazai kkv-k ne kerüljenek versenyhátrányba a külföldi, betelepülő vállalkozásokkal szemben. A kiemelten kezelt ágazati prioritások (húzóágazatok) innovációs tevékenységének támogatása mellett a magyar gazdaság tudásalapú növekedésének másik jelentős hajtóerejét a kis- és középvállalkozások résziaci pozíciójú originális innovációi jelentik, amelyeknek a globális piacra jutását a hazai referenciapiacok megteremtésével, demonstrációs projektekkel – az itt jelen lévő multinacionális vállalatok bevonásával – kell az államnak segítenie. A beszállítói iparban a termékek integráltsági szintjének emelése a fejlődés kívánatos iránya, ezt stratégiai kutatási projektekkel és a vállalkozások integrálást ellátó funkciójának támogatásával kell elősegíteni.

A TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ PROGRAM ESZKÖZEI

Az innováció-politika legfontosabb átfogó feladatai

- ▶ Emelni kell széles körben a magyar gazdaság K+F- és tudás-intenzitását, a feldolgozóipari és szolgáltató szektorokban működő magas növekedési potenciálú innovatív vállalatok támogatása, a kkv-k innovációs és abszorpciók kapacitásának növelése, innovatív klaszterek fejlesztése, valamint az innovációhoz szükséges hazai és nemzetközi tudásforrásokkal és piacokkal való összekapcsolódás révén;
- ▶ Erősíteni kell Magyarország töredezett tudás-infrastruktúráit – kutatóintézetek, egyetemek – és gondoskodni kell annak összehangolt hasznosításáról, valamint javítani képességeiket, hogy érdemben, mérhetően hozzájárulhassanak a nemzetgazdasági stratégiai célok megvalósulásához;
- ▶ Ki kell jelölni azokat a kutatás-fejlesztési prioritásokat – gazdasági ágazatokat –, amelyek K+F+I tevékenységének kiemelt ösztönzésével az egész gazdaság húzóterületeivé válhatnak;
- ▶ Folyamatos szakmai ellenőrzéssel mind a K+F+I ráfordítások, mind a tudomány-, illetve innováció-politikai intézkedések eredményeit, hatásait értékelni kell, és visszacsatolást biztosítani a megfelelő vezetési szintekre;
- ▶ A hatékonyság érdekében a K+F+I pályázati kiírásokat, és a pályázatok pénzügyi elszámolását jelentősen egyszerűsíteni szükséges, ütemezhetővé és a bizalmi elvre épülve bürokráciamentessé kell tenni;
- ▶ A döntések előkészítésénél és meghozatalánál is a teljes nyilvánosságnak és a személyes felelősségvállalásnak kell érvényesülnie;
- ▶ A hosszú távú innovációs stratégia kialakítása és megvalósítása érdekében stabil – a vertikális irányítást és a horizontális koordinációt is biztosító – intézményrendszert kell kiépíteni.

Egységes K+F+I monitoring és értékelési rendszer kialakítása, TÉT Obszervatórium létrehozása

A magyar innovációs rendszer intézményi jellemzője, hogy hiányzik a valódi politikai elkötelezettség a tényekre épülő politikaformálás (evidence-based policy making) iránt. Amint azt az OECD országjelentése megállapította, ez részben abból adódik, hogy a szakpolitikai intézményrendszer instabil, a szakpolitikai tanulás folyamata lassú, és a döntéshozatal résztvevői alulinformáltak.

A tényekre épülő döntésekhez nélkülözhetetlen a K+F+I tevékenység – és a K+F+I pályázati tevékenység – rendszeres mérése, az így rendelkezésre álló információk elemzése és értékelése. Ennek érdekében van szükség egy új szemléleti alapon

működő tudásbázisra, amely elősegíti az innovációs rendszer elemei és szereplői teljesítményének, hatékonyságának megismerését, értékelését, illetve segíti a szereplők alkalmazkodását a globális versenyfeltételekhez. A TÉT Obszervatórium emellett részt vesz a nemzetközi statisztikai fejlesztésekben, kísérletekben, így hozva létre egy, a folyamatok megértéséhez megfelelő ismereteket nyújtó információs rendszert. Ezzel összességében hozzájárul a jó kormányzáshoz, a versenyképességet előmozdító K+F+I politikához, a vállalkozások, valamint a kutató-szervezetek kutatási stratégiájának formálásához.

Az egységes és megújított K+F+I támogatási rendszer stratégiai tervezése és hatékony végrehajtása nélkülözhetetlenné teszi a valamennyi támogatási forrást egységesen kezelő monitoring és értékelési rendszer kialakítását a TÉT Obszervatórium létrehozásától függetlenül.

Ösztönző K+F+I jogszabályi és adópolitikai környezet kialakítása

A hatályos jogszabályokat és egyéb közpolitikai eszközöket – elsősorban támogatásokat, adókat – a K+F+I stratégia elfogadását követően úgy kell módosítani, hogy a stratégiában megfogalmazottakkal összhangba kerüljenek.

Szükséges a jogszabályokban alkalmazott terminológia egységesítése és az EU/OECD stratégiákban megjelenő szemléletnek megfelelő frissítése.

Mivel a hatályos jogszabályok keretei között az érintettek fejlődő jogalkalmazása miatt egyre nagyobb adóelkerülés tapasztalható, az alapelvek fenntartása mellett szükség van az adózási szabályok újragondolására.

Folytatandó a megkezdett deregulációs munka, a különböző K+F+I támogatások feltételrendszerének és menedzsmentjének egységesítése és racionalizálása.

Egységes és megújított K+F+I támogatási rendszer kialakítása

A jelenlegi támogatáspolitikában túlkínálat mutatkozik a K+F+I alapú technológiai innováció szintjén és hiány jelentkezik az adaptív innovációt tekintve. Olyan átrendeződések szükségesek, melyekkel a vállalkozói kritikus tömeget, a tudásintenzitás növekedését biztosító adaptív innovációra való összpontosítás – támogatási rendszeren belüli – markáns megerősödését lehet segíteni.

Az állami támogatáspolitikát jelenleg gyengíti a széttöredezettség, ezért a különböző programok stratégiai tervezését egy kézben kell tartani.

A célkitűzések között a hazai gazdaság versenyképességének erősítése érdekében a kkv-szektor növekedése révén új munkahelyek teremtése, valamint kiaknázatlan K+F+I – beleértve az adaptív innovációt is – lehetőségeinek ösztönzése áll az első helyen.

A pályázati rendszer átalakításának főbb sarokkövei

- ▶ A jelenlegi, alapvetően K+F+I projektszemléletű támogatási rendszer bővítése, pl. az adókedvezmények és közvetlen támogatások összehangolt, nem projektalapon történő nyújtása a hazánkban legjelentősebb K+F+I tevékenységet végző vállalkozások számára;
- ▶ Az innováció nem technológiai elemeinek – pl. design, marketing – beépítése a pályázati rendszerbe;
- ▶ Közvetett támogatások nyújtása, pl. innovációs szolgáltatások igénybevétele kuponok, voucher technika segítségével;
- ▶ Visszatérítendő típusú támogatások arányának növelése – kkv-hitelezés, korszerű pénzügyi eszközök rendszerbe illesztése a viszonylag jól működő mikrohitelezési és garancia-programoktól a korai fázisú innovációk tőkefinanszírozásáig;
- ▶ Fiatal innovatív vállalkozások (YIC) kiemelt, összetett támogatása;
- ▶ A stratégiai ágazatok K+F+I tevékenységének célzott, proaktív és szofisztikált támogatása.

Az innováció regionális dimenziójának erősítése

Külön figyelmet érdemel a K+F+I támogatási rendszer területi kiegyensúlyozatlansága. A kiegyenlített fejlődés a regionális szintű K+F+I tevékenység, az együttműködések, a hálózatosodás (pólusok, klaszterek) ösztönzésével biztosítható. A források koordináltabb felhasználásával ugyanakkor orvosolni kell azt a problémát, hogy az a források korlátozottsága miatt az ország K+F+I kapacitásának kétharmadát jelentő Budapestet jelenleg több pályázat esetében is kizárták a lehetséges projekthelyszínek közül.

A K+F+I infrastruktúra megerősítése és összehangoltabb kihasználása

A tudománypolitikai dimenzió figyelembevétele a program végrehajtása során különösen hangsúlyos a magyar innovációs rendszerben mindeddig megoldatlan és akut problémát jelentő K+F+I infrastruktúra összehangolatlan kihasználtsága miatt.

Összehangolt K+F+I stratégia

A hatékony és hatásos végrehajtás érdekében szükséges a készülő K+F+I stratégia és akciótervek – intézményi biztosítékokkal is alátámasztott – összehangolása a tudomány- és felsőoktatás-politikával, valamint az általános versenyképességi, ágazati, regionális és iparpolitikával, egyéb funkcionális, horizontális és ágazati szakpolitikákkal.

A TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ PROGRAM VÁRHATÓ EREDMÉNYEI

Az évtized közepére az adottságainkra és szellemi erőforrásainkra épülő hatékony tudomány- és technológia-politika végrehajtása, az új értékeket létrehozó, originális, valamint adaptív termékekre és szolgáltatásokra épülő hazai és regionális piac megerősítése és a tudásalapú, nagy hozzáadott értékű szellemi export további mintegy 1,5–2%-os nemzetgazdasági növekedést generálhat. Kiszolgáló és bedolgozó országból csak így válhatunk ismét válságtűrő és dinamikusan növekedő, tudásalapú gazdasággá, ami egyben a fenntartható fejlődés forrása és biztosítója is.

A program az innováció útján dinamizálja a gazdaságot, és 4 év elteltével a hazai gazdasági növekedés üteme – az egyéb intézkedések és az innováció hajtóereje révén – elérheti az EU-országok közötti legmagasabb értéket.

Az innovációs hajtóerő végső soron a növekedési motorok szerepét betöltő új, komplex „iparok” (egészségipar, info-kommunikációs szolgáltatások, közlekedésipar) gyorsulásának legfőbb biztosítója.

Az innovációs teljesítmény javulása kedvező általános makrogazdasági kereteket feltételez, amelyek alapvető tényezői: a kiszámítható, stabilitást biztosító makrogazdasági környezet, a stabil, vállalkozásbarát adó-, szabályozó- és intézményrendszer, a növekedés- és vállalkozásbarát pénzügyi politika. A tőkéhez jutás feltételeinek erőteljes könnyítése hozzájárulhat a tőkehiánnyal küzdő, hazai tulajdonú vállalkozások, különösen az innovatív kkv-k finanszírozási feltételeinek a javításához.

A TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ PROGRAM PRIORITÁSAI ÉS ALPROGRAMJAI

A Tudomány – Innováció program fő prioritásai

- ▶ Horizontális prioritások
- ▶ Ágazati prioritások
- ▶ Kreatív iparágak

5.1. HORIZONTÁLIS PRIORITÁSOK

A tudásalapú, az innovációt előtérbe helyező szemlélet kihat a teljes gazdaság- és társadalompolitikára. Annak érdekében, hogy az adaptáció, az importált műszaki fejlesztés ne szorítsa vissza a hazai szellemi teljesítményre alapozott, K+F+I tevékenységet, szakpolitikai eszközökkel, az állami források felhasználását szolgáló fókuszált programokkal ösztönözni és segíteni kell a hazai tudásbázis és a hazai üzleti szféra összekapcsolását, hogy a hazai kutatási eredmények elsősorban hazai termékekben és szolgáltatásokban hasznosuljanak.

Emberi erőforrások fejlesztése

- ▶ A tudásalapú, innovációra épülő gazdaságfejlesztés alapja a friss és alkotóképes tudás állandó gyarapítása. A természettudományos és műszaki képzésben lemaradtunk versenytársainkhoz képest, ezért ezt a trendet haladéktalanul vissza kell fordítani. Az innováció-politikának folyamatos horizontális kapcsolatot kell tartania a közép- és felsőfokú képzésért felelős intézményekkel. Közvetítenie kell a gazdaság minőségi, mennyiségi és szakterületi tagoltságbeli igényeit. Egyeztetéseket és folyamatos koordinációt kell folytatni az oktatási kormányzat képviselőivel egy olyan – közép- és felsőfokú – oktatási környezet létrehozásáról, amelyben a középiskolai oktatás kellő súllyal tartalmazza a természettudományos tárgyakat, hogy az ipar és a K+F+I szektor kellő számban jusson jól képzett fiatal szakemberekhez;
- ▶ Tehetséghidakat kell létrehozni a tehetséggondozás azon ágai között, amelyek jelenleg egymástól jobbra elszakítottan léteznek, előkészítve egy budapesti székhelyű EU Tehetséggondozó Központ megalakítását;
- ▶ Oktatási paradigmaváltás szükséges a kiemelten preferált felsőoktatásban: a műszaki, természettudományi szakok doktori képzését az orvosi képzéshez hasonlóan klinikai rendszerben kell megvalósítani (pl. szakmába illő prototípusok tervezése, fejlesztése, legyártása, minősítése), melyek a kis- és középvállalatok innovációs igényeivel összhangban vannak. Ehhez a felsőoktatási intézményekben kísérleti üzemek kialakítása szükséges;
- ▶ A közoktatás korábbi jó színvonalát helyre kell állítani, ezen belül a megfelelő természettudományos és műszaki ismeretek átadása – a lakosság szélesebb rétegeinek – azért is elengedhetetlenül fontos, mert a fenntartható fejlődéshez, a klímavédelemhez, a gazdasági fejlődéshez olyan lépések sorozatára van szükség, amit a lakosságnak meg kell értenie, és a feladatok végrehajtásában együtt kell működnie.

Konkrét vállalkozásfejlesztési lépések a hazai innovatív cégek helyzetbe hozására

- ▶ A K+F+I pályázatoknak, illetve a támogatásoknak a vállalatok igényeihez való igazítása
 - Az innovatív magyar klaszterek – európai uniós példára – kapjanak dedikált támogatást az együttműködések katalizálásához, a közös termék- és szolgáltatás-fejlesztések megvalósításához;
 - A támogatási felhívásokban markánsabb különbséget kell tenni a kkv-k és a nagyvállalatok között. Egyes célok legyenek nyitottabbak a nagyvállalatoknak – a gyógyszergyártás, a járműipar kiemelt területei nehezen fedhetők le hazai kkv-kkal. Célszerű továbbá a vállalatok számára kiírt pályázatokat egyszerűbbé, közérthetőbbé tenni;
 - A mikro-vállalkozások számára csak szerényebb összegű, egyszerű és könnyebben teljesíthető pályázatok kiírása szükséges;
 - Az innovációs szolgáltatások regisztrált (előzetesen akkreditált) szolgáltatóktól történő igénybevétele lehetővé tevő innovációs csekk (innovation voucher) program módosított formában történő újraindítása szükséges az 50 főnél kevesebb főt foglalkoztató cégek esetében. Lehetővé kell tenni, hogy amennyiben legfeljebb tíz cég összefog egy nagyobb közös témában, úgy az igénybe vehető teljes összeg a cégenkénti összeghatárnak a cégek számával való beszorzásával arányosan többszöröződjön meg;
 - A kereskedelmi hasznosítást megelőző közbeszerzés alkalmazása a pályázati konstrukciókban;
 - Pénzügyi paradigmaváltás szükséges: a tőkejuttatás felértékelődése az innováció folyamatában. Magvető tőke program elindítása elengedhetetlen a technológia-intenzív high-tech vállalkozások számára a lehetséges tőke-alap kezelésében, a tőkebefektetésben részesülő társaságok inkubálásában, a programokat tapasztaltan kezelő menedzsment biztosításában;
 - A pályázati források legyenek elérhetők nemcsak a külföldi, de a nemzeti szabadalmi megszerzés és -fenntartás támogatására is, továbbá a szabadalmi bejelentés előtti újdonságkutatás és az iparszerű termelést és előállítását megelőző védett szabadalmi jogokról való tájékozódás támogatására is;
- ▶ Erőteljes vállalati technológiai inkubáció. Szükséges egy megfelelően kialakított és standardizált minősítő rendszer – melynek kidolgozása, bevezetése és szakszerű működtetése csak az állami szervezetek egyetértésével történhet –, hogy folyamatosan nyomon lehessen követni és értékelni egy-egy inkubátor vállalkozásfejlesztési, gazdasági teljesítményét;
- ▶ A hazai kkv-k piaci helyzetének javítása, valamint a hazai piacon elért eredmények mind nagyobb részének a hazai fejlesztésekbe történő visszaforgatása érdek-

ben a beszállítói tevékenység támogatásával egyidőben lehetőség biztosítása a nagyvállalatok és a kkv-k közötti technológiatranszfer támogatására;

- ▶ El kell érni, hogy magyar tulajdonú és magyarországi székhelyű multinacionális cégek fejlődjenek ki a már meglévő és nagy növekedési potenciállal rendelkező magyar vállalatok bázisán a hazai gazdaságban;
- ▶ Elő kell segíteni, hogy minél több tudás- és technológia-intenzív induló (*start-up*), valamint hasznosító (*spin-off*) vállalkozás jöjjön létre;
- ▶ A kutatóhelyek és a kkv-k közötti együttműködést szolgáló egyetemi technológiatranszfer irodák, korai fázisú innováció- és technológiamenedzser vállalkozások és regionális innovációs ügynökségek mint hídképzők kiszámítható, egyben mértéktartó, pályázati úton történő, saját erőt is megkövetelő állami finanszírozásának megvalósítása szükséges;
- ▶ A versenyképesség javításának elengedhetetlen feltétele a szellemi tulajdonvédelmi képesség fejlesztése a gazdaság kritikus szektoraiban. A szellemi tulajdonvédelmi bázisműveltség tájékozódást, pozicionálást tesz lehetővé, a verseny eszközeként funkcionál. A vállalati szellemi tulajdon értékelés és diagnózis módszere segít a tőkevonzó-képesség (pl. kockázati tőke-finanszírozás) erősítésében, pótlólagos pénzügyi befektetési források megszerzésében. A szellemi tulajdonvédelmi eszköztár segít a fekete- és szürkegazdaság kifehérítésében, ez a köz- és civil szférát egyesítő Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (HENT) koordinációja mellett új munkahelyeket is teremtet;
- ▶ Technológiai és menedzsment-szolgáltató központok kialakítása során – területileg elosztva – olyan infrastrukturális szolgáltató központok kialakítása szükséges, amelyekben a technológia-intenzív, innovatív mikro- és kisvállalkozások hozzáférhetnek a legújabb infokommunikációs technológiákhoz, a professzionális üzleti, technológiai és innovációs menedzsmenthez és felhasználói környezethez;
- ▶ A gazdaságfejlesztési és regionális programok keretében nagyobb hangsúlyt kell fektetni a kkv-k innovációs képességének megerősítésére. Ezért a gazdaság területén az állami innováció-ösztönző eszközöknek a hazai kis- és középvállalkozások innovációra alapozott fejlesztését kell szolgálnia. Ez a szakmai-érdekvédelmi szervezetekkel cselekvő egyetértésben a valóságos szükségletek kielégítésével, a társadalmi, közösségi kínálatot alkotó módon adaptálva vezethet gyors felzárkózáshoz;
- ▶ Az egyes – innovációs potenciállal rendelkező – régiók felzárkózását, versenyképességük innovációs teljesítményen alapuló növekedését a regionális fejlesztési politika egyik fő céljává kell tenni. Ennek eszköze az ipari kapacitások, a regionális oktatás és az állami fenntartású K+F+I infrastruktúra jobb egymás-

hoz illesztése. A helyi adottságokat szervezési, pénzügyi és tudáshasznosítási útmutatással támogatva, hatékonyabban lehet összekapcsolni, az ipari park és a vállalkozási infrastruktúra fejlesztésével. A párhuzamos hálózatok pazarló táplálását megszüntetve, a közvetítői funkciókat eredményességi értékeléssel folyamatosan követve, a gerinchálózatot a tudáshasznosítás és változásmenedzselés szolgálatába lehet állítani.

Nemzetközi együttműködés

- ▶ A program sikeres megvalósításában kulcsszerepe van a nemzetközi K+F+I együttműködésnek, mivel a következő időszak pénzügyi perspektívájában feltétlenül számolnunk kell azzal, hogy – az átrendeződő kohéziós prioritások következtében – felértékelődnek az európai léptékű közösségi K+F+I programok és kezdeményezések. Különösen a K+F+I infrastruktúra nagy berendezéseinek megvalósítása és hasznosítása igényel előretekintő stratégiai K+F+I szakpolitikai megfontolásokat az ország teherbíró képességével arányos szerepvállalás tekintetében;
- ▶ A hagyományos eszközökhöz való igazodás (lásd EU K+F+I Keretprogramokban való részvétel, különös tekintettel az innovatív kkv-kra) fontos prioritása a programnak, ezért ehhez biztosítani kell az intézményi feltételeket a potenciális pályázók bevonását célzó szolgáltatások bővítésével, hatékonyságának növelésével (pl.: brüsszeli iroda, NCP hálózat, a magyar részvételt erősítő rásegítő programok);
- ▶ Kiaknázandó az innovációs szakdiplomácia és a támogatáspolitikai áthangolásában rejlő tartalék. Mivel az innovációs rendszerek nemzetközi érték-, tudás- és kapcsolatrendszerben működnek, célhoz kötötten segíteni kell a hazai kutatók, vállalkozások nemzetközi együttműködéseit az EU kutatás-fejlesztési és innovációs célú keretprogramjaiban, valamint két- és többoldalú tudomány- és technológiai együttműködésekben a meglévő személyes kapcsolatok kihasználásával és új érintkezési pontok kialakításának intézményes előmozdításával;
- ▶ A tudomány-, technológia- és innováció-politika megvalósításában a mainál erőteljesebben kell támaszkodni az EU strukturális alapjaira. Az EU versenypolitikai keretei által meghatározott szűk térben maximálisan érvényre kell juttatni a hazai vállalkozói szféra erősítését és fejlődését szolgáló eszközöket a közbeszerzések, a kedvezmény- és támogatáspolitikai stb. révén.

A nemzeti innovációs rendszer kormányzati irányítási rendszerének átalakítása

- Az innovációs stratégia a Nemzetgazdasági Minisztérium hatáskörében jelöli ki az innováció-politika alakítását, a végrehajtást megalapozó intézkedések tervezését és eredményeinek nyomon követését, valamint felvázolja a megvalósítást támogató kormányzati K+F+I irányítási kereteket;
- Kutatási, Innovációs és Tudománypolitikai Tanács felállítása: a legmagasabb kormányzati stratégiai szinten a felsőoktatási, a tudományos, a K+F+I rendszer – különös tekintettel a K+F+I stratégia kidolgozásával párhuzamos tudománypolitikai programok és akciótervek – összehangolására, elfogadásukra, és az ehhez igazodó forrás-koordinációs feladatokra;
- Nemzeti Innovációs Bizottság létrehozása: a hazánkban elérhető összes K+F+I forrás felhasználásának, pályázati stratégiájának, valamint a Nemzeti Innovációs Hivatal stratégiájának kialakítása – a horizontális koordináció érdekében – a korábbi Kutatási Technológia és Innovációs Tanács tovább-fejlesztésével, az illetékes kormányzati szakemberek, a tudományos élet és az innovatív vállalkozói szféra képviselőinek részvételével;
- Nemzeti Innovációs Hivatal létrehozása: az innováció-politikát szolgáló intézményrendszer átalakítását a hatékonyságra, gazdaságosságra törekvés mellett jellemeznie kell az ügynökségi szemléletnek, hogy ösztönözni tudja a hazai kkv-k innovációs tevékenységét, nemzetközi piacra lépését és hálózatokban való részvételét.

Jogszabály-alkotási lépések

- Jelentős innovációs ösztönzést adhat az erőteljes, és ciklusokon át garantált innováció-barát adópolitika, ezért a pénzügy- és adópolitikával folyamatos kölcsönhatásban és koordinációban kell az innováció-politikát tervezni és működtetni;
- Az innovatív kkv-knak a hazai és a nemzetközi piacon is versenyképes fellépése érdekében elengedhetetlen az általuk kifejlesztett termékek, technológiák szellemi tulajdonvédelmi háttérének – már az ötlet megszületésekor – megfelelő biztosítása. Ennek érdekében szükséges a jelenlegi iparjogvédelmi intézményi és finanszírozási rendszer hatékonyabbá tétele, infrastruktúrájának megerősítése;
- A kreatív iparágak fejlődése és a hazai tartalmak elterjedése érdekében szükséges a jelenleg akadályozó szerzői jogi rendszer átfogó reformja is;
- Jogharmonizáció szükséges az innováció fogalmának, értelmezésének a jogrendszerben történő egységesítése érdekében;
- A nemzeti innovációs rendszer kormányzati irányítási rendszerének átalakításához szükséges a megfelelő jogszabályi háttér megteremtése.

5.2. ÁGAZATI PRIORITÁSOK

A hazai gazdaságpolitika egyik fontos alapelve, hogy a tudástartalom növelésével versenyképesebb üzleti környezet jöjjön létre. A közvetlen jövőben a tartós növekedési előnyt biztosító tudás- és technológia-, illetve K+F+I intenzív ágazatok igényeinek kell előtérbe kerülni. A meglévő eszközök hatékonysága elsősorban a rendelkezésre álló uniós fejlesztési források koncentráltabb, prioritásokra fókuszáló felhasználásával növelhető.

A következő időszakban a gazdaságpolitika részét képező innováció-politikai programok és koncepciók hangsúlyosabbá válnak, ehhez azonban a versenyképességi kihívásokhoz illeszkedő, kiemelt ágazati jövőképekre és stratégiára van szükség, illetve az ehhez rendelt intézkedésekre kell alapozni. Az ágazati kutatás-fejlesztési prioritások célja – a gazdaság versenyképességének javítása mellett – elsősorban az, hogy elősegítsék az elmozdulást a magasabb hozzáadott értéket jelentő tevékenységek irányába. Az ágazati innovációs akciótervek nem felülről vezérelt, hanem a szakma egyetértésével kialakított, reális célkitűzéseken alapuló tervek, amelyek végrehajtását a kormánynak a K+F+I szektorral, és az üzleti-vállalkozói körrel közösen kell vállalnia. Egyúttal meg kell felelnie az EU 2020 stratégiában a tagországoknak ajánlott úgynevezett „Smart specialization” elvnek, amely kombinálja a horizontális generikus szakpolitikai megközelítéseket és eszközöket a vertikális alapú kisebb helyi bázisú („place-based”) részipiaci fejlesztéspolitikai programokkal, innovációkkal.

Az ágazati prioritások rövid és hosszú távú célokat is kitűznek, rövidtávon többségében közvetlen válságkezelő, hosszabb távon struktúrajavító céllal. Az intézkedések alapvetően mikrogazdasági alapú, a versenyképességet javító hatást kívánnak elérni, és nem érintik a gazdaság makrogazdasági kereteit. Az intézkedések funkcióiban vegyes hatást céloznak meg a szabályozástól a közpolitikai intézkedéseken át (jellemzően oktatás-képzés, humán erőforrás fejlesztés) a közvetlen támogatáspolitikai akciókig.

A K+F+I prioritások húzóágazatai a gazdaság egésze szempontjából

- ▶ A mobilitás, járműipar, és a logisztika;
- ▶ Az egészségipar;
- ▶ Az informatika és a számítástechnika, melyek fejlesztésével az egész gazdaság teljesítőképessége növelhető;
- ▶ Az új energetikai és környezetvédelmi fejlesztések, melyekkel a gazdaság, illetve a társadalom működésének biztonságát lehet elérni.

Különös figyelemmel kell lenni arra, hogy a közlekedés- és járműipar esetében a legnagyobb piaci szereplő maga az állam. A patrióta iparpolitikának ki kell használnia azt, hogy az ezen iparági területeken megvalósuló beruházás-politika nagyobb hatással van a terület innovációjára, mint az innováció-politika maga. Ezért a fejlesztéspolitika és az innováció-politika szoros koordinációjára is szükség van.

Az informatikai ipar fejlesztése során a hangsúlyt a kiszolgált iparág, illetve terület sajátosságaihoz szorosan kapcsolódó alkalmazás fejlesztésére kell tenni. A legnagyobb hozzáadott értéket képező hatás az interdiszciplináris tudás fejlesztésekor jelentkezik. Az ilyen megközelítéssel történő fejlesztés ösztönzése során minden informatikai forint valóságosan két iparág innovációját támogatja.

Kiemelten kell kezelni a hardver és szoftver közeli „firmver” fejlesztését. Ez az a terület, amelyik nélkül versenyképes termék sem az egészségipar, sem a megújuló energia ipar, stb. egyetlen területén sem állítható elő, mivel termelésükhöz – és termékekbe építve – általános a mikrokontrollerek, célszámítógépek használata. Ma ez az informatika legelhanyagoltabb területe mind a képzés, mind a jövedelemtermelés szempontjából. A területtel általában 2–30 fős mikro- és kisvállalkozások foglalkoznak különböző színvonalon, és nehéz helyzetben vannak a fizetőképes kereslet hiánya miatt. Támogatásuk, fejlesztésük kulcsfontosságú.

Magyarország földrajzi adottságai, mezőgazdasági kultúrája és agrár-innovációs öröksége különösen indokolja az ágazati kutatás-fejlesztési prioritások felállítását. Hazánk nemzetgazdasági mérlegében képviselt jelenlegi szintjénél jóval jelentősebb a mezőgazdaság befolyása. Az agrárfejlesztési feladatok kutatás-fejlesztési és innovációs szükségleteit és befektetési területeit a lehetőségek ismeretében kell figyelembe venni az innováció-politikai prioritások között.

A kreatív szektor egy a magyar nemzetgazdaság kiugrási lehetőségei közül. Ahogyan az Európai Unió, úgy hazánk versenyképességi esélyeit is elsősorban magas hozzáadott értékű, lokális értéktartalmat hordozó márkák felépítésével lehet tartósan növelni. Ilyen márka épülhet egy klasszikus kereskedelmi termék vagy szolgáltatás, de egy esemény formátumban életre keltett kulturális tradíció, vagy egy sajátos, egyedi arculatot kialakító régió, kistérség, település köré is.

A K+F+I SZEMPONTJÁBÓL KIEMELT HÚZÓÁGAZATOK

MOBILITÁS ÉS JÁRMŰGYÁRTÁS

Nemzetközi kitekintés – az iparág súlya az EU-ban

A járműipar az európai gazdaság egyik legmeghatározóbb feldolgozóipari ágazata: az európai országok GDP-jének több mint a 3%-a származik a járműiparból. A járműipari termékek megközelítően 20%-át az EU-n kívül értékesítik, ami a teljes export 5%-a. A kutatás-fejlesztésbe fektetett összeg meghaladja a 20 Mrd eurót, amely összeg a válság ellenére sem csökkent. Az európai járműipar üzleti modellje szerint a K+F+I tevékenység jelentős részét nem a járműgyártók, hanem a beszállítói lánc következő szintjén lévő vállalatok végzik, így a kihelyezett K+F+I aránya megközelíti az 50%-ot. A beszállítói lánc alacsonyabb szintjein a kkv-k részvétele fokozatosan erősödik, ezzel nemcsak a gazdasági súlyuk, hanem a K+F+I-ben betöltött szerepük is meghatározó.

A gazdasági válság okozta megrázkódtatások ellenére is igaz maradt, hogy a közlekedés- és járműipar Európa meghatározó gazdasági szektora, ugyanakkor a válság egy sor strukturális változást eredményezett, amelyek mindegyike az innovációs tevékenység előtérbe kerülését jelenti.

- ▶ Erőteljes konszolidáció várható mind a járműipar, mind a logisztika területén, bizonyos területeken megjelenik az állam, mint tulajdonos, ennek következtében újabb innovációs prioritások jelennek meg;
- ▶ Az innováció a stratégiatervezés fókuszába kerül, de a tulajdonosi kör elvárása továbbra is a valós, kimutatható hozzáadott érték;
- ▶ Az innovációs tevékenység területei
 - a közlekedésbiztonság további növelése, jól megfogalmazható célokkal (baleseti halálozás csökkentése),
 - a meglévő közlekedési infrastruktúra átbocsátási képességének növelése annak lényeges méretbeli fejlesztése nélkül,
 - a közlekedés okozta környezeti terhelés csökkentése, a közlekedés fosszilis energia felhasználásának csökkentése.
- ▶ A közlekedés a politika és a társadalom figyelmének fókuszában lévő terület, ahol kiemelt a hosszabb távon piacra vihető technológiák fejlesztése, es ez – mivel a magántőke számára a hosszú idejű megtérülés miatt nem vonzó – erőteljes közösségi szerepvállalást igényel;
- ▶ A nagy komplexitású, hosszabb távon bevezethető rendszerek fejlesztésének prioritását megtartva költséghatékony, egyszerű megoldásokat keres a járműipar;

- A beszállítók szerepe az innovációs láncban erősödik: az eredeti termékgyártók (járműgyártók, első szintű beszállítók) fokozottabb mértékben kívánják kihelyezni a beszállított egységek, szolgáltatások fejlesztését a beszállítókhoz, ami a teljes beszállítói láncra hatással van.

Hazai helyzetkép

A közúti járműipar Magyarország egyik legmeghatározóbb ágazata, bruttó kibocsátása közel 4000 Mrd Ft, ami a teljes hazai kibocsátás 7%-a. Problémás azonban, hogy ennek az értéknek igen jelentős része nem hazai beszállítóktól származik – a termékeknek nagyon magas az importtartalma.

2007-ben a járműipar hozzáadott értéke a GDP 3,4%-a. A teljes hazai export 17,4%-át a járműipar állította elő, ami több mint 3000 Mrd Ft-nak felel meg. A járműipari vállalatok 71 Mrd Ft-ot fordítottak közvetlen K+F+I költségre, ami 60%-a az ilyen típusú tevékenységet folytató (illetve az ezt elszámoló) mintegy 500 saját K+F tevékenységet végző vállalat teljes költségének. A járműipari vállalatok közül 15 vállalat fedi le ennek az összegnek majdnem 100%-át, amelyek majdnem kizárólag közúti járműgyártással foglalkoznak.

A közúti járműgyártó iparágba a KSH adatai szerint 300-nál több cég tartozik, azonban ezek jelentős része nem rendelkezik K+F+I tevékenységgel. A járműiparban foglalkoztatott mintegy ezer fejlesztő mérnök jelentős részét multinacionális vállalatok alkalmazzák.

Közúti járműgyártás

A közúti járműgyártó ipar évtizedek óta a magyar gazdaság kiemelt szektoraihoz tartozik. A személygépkocsi egy termelési piramis csúcsán elhelyezkedő végtermék, melynek előállítása és értékesítése szinte minden feldolgozóipari ágazatra hatással van. Ezért a személygépkocsik gyártása, értékesítése sok esetben a gazdaság „egészségi állapotának” fokmérőjeként is funkcionál. Jelentős lokális, regionális, országos, interregionális beszállítói keresletet támaszt, egész iparágaknak teremt piacot, fejlesztési lehetőséget és kényszert, valamint egyértelműen kutatásigényes ágazat. A közúti járműgyártásban komoly magyar hagyományokkal rendelkezünk, és ma már az „új” üzletágnak tekinthető személygépkocsi-gyártás is 15–20 éves múltra tekinthet vissza.

A járművek új és új modelljei azt igénylik, hogy a beszállító cégek is folyamatosan módosítsák az előállított alkatrészeket, részegységeket. A gyárak az új modellek kifejlesztése során figyelmet fordítanak arra, hogy a bedolgozó cégeknek legyen kellő idejük arra, hogy átálljanak az új modellbe beépítendő alkatrészek gyártására.

Az olyan országokban, ahol korábban nem volt jellemző a személygépkocsi-gyártás, a nagy autóipari cégek egy-egy új gyártóhely létrehozásakor magukkal hozzák, illetve

vonzzák az első és második vonalbeli beszállítóikat. Ez az oka annak, hogy a világ első 20 elsőkörös nagy beszállítói közül 9 van jelen Magyarországon.

A járműgyártás ágazatban nálunk 63 ezer ember dolgozik, jellemző az összeszerelő tevékenység dominanciája. Ugyanakkor az egyéb ipari ágazatok (elektronika, üvegipar, műanyaggyártás stb.) is jelentős nagyságú beszállítást teljesítenek az autóipar felé mint járműipari alkatrészgyártók, ennek révén további 30–35 ezer embernek adva foglalkoztatási lehetőséget.

A járműipari fejlesztések céljai

- ▶ A hazai tulajdonú, számosságában nagy, gazdasági súlyában azonban lényegesen kisebb járműipari kkv-szektor K+F+I-re fordított közvetlen költségeinek növelése forgalmuk 4–5%-a körüli értékére. Ezt a K+F+I kapacitás kiépítésének első szakaszában közvetlen, de feltételekhez kötött állami támogatással, a későbbiekben közvetett, az adó- és járulékrendszer elemein keresztül történő támogatással lehet elérni;
- ▶ Fokozott hangsúlyt kell fektetni a kkv-k K+F+I tekintetében kiemelten fontos együttműködésére, a kutatási infrastruktúra közös használatára, egységesített folyamat alapú fejlesztésére, az államilag finanszírozott K+F+I intézményekkel való együttműködésére. Erősíteni kell az egyetemek és főiskolák K+F+I kapacitás felépítésében és a későbbi tevékenységben való szerepvállalását (kkv-k számára alkalmazott mérnökök inkubációja az egyetemen, utána pedig a kkv-k általi átvétele);
- ▶ Fokozni kell az alapvetően nem hazai tulajdonú gépjárműgyártó nagyvállalatok szerepvállalását a kkv-k K+F+I kapacitásának felépítésében. Az integratori típusú együttműködések szerepét a K+F+I területén közvetlen és közvetett eszközök alkalmazásával kell növelni, a szükséges tudás felépítésének ez az egyik leghatékonyabb módja;
- ▶ A multinacionális vállalatok Magyarországra telepített K+F+I tevékenysége a továbbiakban is meghatározó szerepet játszik, de versenyképességük Indiával, Kínával szemben erőteljesen csökken, részben a jövedelmekre rakódó közterhek, részben az elérhető K+F+I kapacitás hiánya miatt. Az ipar igényei alapján ki kell jelölni azokat a hazai irányokat, amelyek hosszú távon meghatározóak a járműipari K+F+I szempontjából, és ezeken a területeken a szakemberképzést kiemelten kell kezelni mind minőségi, mind mennyiségi szempontból;
- ▶ A járműgyártási pólusokban – Győr, Esztergom, Kecskemét, Veszprém, Eger, Hatvan – erősíteni kell a K+F+I meghatározottságot (pl.: e-car, green-car, energiahatékony hajtás-technológiák). A helyi felsőoktatási intézményeket, az általuk és a helyi önkormányzat, valamint a nagyvállalatok részvételével létrehozott K+F+I formációkat (közös tulajdonú kutatóintézet, inkubátorház stb.) kiemelten kell támogatni, illetve elő kell segíteni ezek létrehozását;

- ▶ A hazai sajátosságoknak, az erőforrásainknak megfelelően elérhető, vagy felépíthető néhány kiemelt járműipari kutatási területet kell meghatározni, amelyen az elkövetkező időszakban – a meglévő erőforrások koncentrálásával – kiemelkedő eredményeket lehet elérni. Ezek középtávon valós gazdasági igényt elégítenek ki, és tudományos szempontból is jelentősek. Ilyen területek lehetnek: járművekkel kapcsolatos újrahasznosítási és energetikai problémák kutatása, valamint alternatív járműhajtási és irányítási rendszerek egyes elemei.

A járműipari fejlesztések megvalósításának eszközei

- ▶ Innovációs inkubátorházak létrehozása a nagy járműipari központokban. A program célja, hogy a kkv-k innovációs kapacitásának felépítését ne csak hosszú távú, indirekt eszközökkel, hanem rövid távú direkt eszközökkel is támogassa.
 - A nagyobb járműipari központokban – Győr, Kecskemét, Budapest, Miskolc – az ott működő egyetemekkel együttműködve a program megteremti annak a lehetőségét, hogy a járműipari kkv-k rövid időn belül saját innovációs kapacitással és képességgel rendelkezzenek.
 - A program várható hatása, hogy ezekben a központokban működő kkv-k alkalmassá válnak a nagy járműipari vállalatoktól K+F+I kompetenciák átvételére, ilyen módon növelik a termelésüket és hosszú távú stratégiai partnerré válnak;
- ▶ A hazai autóbuszgyártás K+F+I kapacitásának és képességének visszaállítása. A magyar autóbuszgyártás hagyományai, a területen elérhető tudás még mindig erős, a jelenlegi autóbuszipar szerkezete azonban nem versenyképes: sok, kis darabszámot előállító gyártó nem képes gazdaságosan autóbust előállítani. A magyar közlekedési vállalatok az elkövetkező néhány évben – figyelembe véve a járműpark állapotát – közel 10000 autóbust képesek átvenni, ami – megfelelő kormányzati szándék mellett – egyrészt kielégíthető lenne hazai gyártással, másrészt ez a darabszám újra alapot jelenthetne a sikeres autóbuszgyártás elindításához. A program célja, hogy ezen buszgyártás K+F+I hátterét megteremtse, részben a még meglévő tudás, IP, technológia újbóli koncentrálásával, másrészt azon technológiák fejlesztésével és adaptálásával, amelyek a világban látható tendenciákat követik (alternatív hajtások, energia rekuperáció, stb.). A cél, hogy valamely egyetemen működő tudásközpont alkalmas továbbfejlesztésével (egyetemből kiváló kutatóintézet, kutatócsoportok), illetve ezek együttműködésével létrejöjjön az a fejlesztési bázis, amely tudásszolgáltatást végez a járműgyártók számára. Az eredményes piaci működés feltétele a hazai járműgyártási szegmens erőteljes konszolidációja, akár állami eszközök időleges igénybevételevel is;
- ▶ Hagyományos jármű hajtáslánc hatásfokának növelése. Az európai járműipar – bár kiemelten foglalkozik jövőbeni alternatív jármű hajtásmegoldásokkal –

a rövid- és középtávú megoldást a hagyományos belsőégésű motorokkal hajtott hajtáslánc továbbfejlesztésében látja. Ennek az európai tendenciának megfelelően a hazai járműipari fejlesztések egyik kiemelt területe lehet a hagyományos technológiák hatásfokának növelése, energia-optimalizálása. Ide tartozhatnak olyan területek, mint a súrlódáscsökkentés tribológiai és konstrukciós eszközökkel, segédberendezések motortól független hajtása, motorok gázmenedzsmentje, váltó-automatizálás. Az említett területek mindegyikén rendelkeznek a hazai gyártók kompetenciával, és a velük együttműködő felsőoktatási intézmények, valamint beszállítóik képesek ezeken a területeken K+F+I feladatok átvállalására;

- Elektromos és hibrid járműhajtások bizonyos komponenseinek, alrendszerének fejlesztése. Bár Magyarországon jelenleg egyetlen gyártó sem tervezi hibrid vagy elektromos hajtású jármű gyártását, a beszállítói ipar már ma is állít elő komponenseket, illetve rendszereket ilyen járművek számára (motorok, energia-menedzsment rendszer, irányító rendszer, szenzorok).

MOBILITÁS ÉS LOGISZTIKA

Nemzetközi kitekintés

Az európai közlekedési stratégia egyik lényeges eleme, hogy az épített infrastruktúra további bővítése helyett inkább annak hatékonyabb és biztonságosabb kihasználását helyezi előtérbe, emiatt a közlekedési rendszer optimális irányításának fejlesztése az innovációs stratégia egyik központi eleme.

Hazai helyzetkép

A gazdasági fejlődés következtében a személyi mobilitás szerepe tovább erősödik, ami egyértelműen mérhető a megtett utaskilométerek változásával, azonban ennek struktúrája nem követi az európai uniós tendenciát. Miközben a saját és vállalati tulajdonú járművekkel való közlekedés jelentősége nőtt, a lényegesen nagyobb hatékonyságú, környezeti szempontból optimális közösségi közlekedés szerepe nem változott, bár egyértelműen kimutatható a minőségi közösségi közlekedésre vonatkozó igény. Az ország gazdasági szerkezetének napjainkban is intenzíven folyó átalakulása továbbra is kiemelt igényt támaszt a munkavállalók mobilitása iránt. Az innovációs stratégia erre a területre vonatkozó eleme a minőségi, hatékony közösségi közlekedési rendszerek és szolgáltatások hazai igényeknek megfelelő, erőteljes fejlesztése.

Részben az ország tranzit szerepe miatti külső, részben az országon belüli belső áruszállítás követelményei megváltoztak, elsősorban a közúti infrastruktúra

bővülésével lényegesen nagyobb szerepet kap a közúti szállítás, mint korábban. Nem fejlődött ilyen erőteljes mértékben a többi szállítási forma, és ilyen módon a kombinált, több szállítási rendszert igénybe vevő intermodális rendszer sem, valamint a kapcsolódó szolgáltatások rendszere sem alakult még ki. Az innovációs stratégia középpontjában ezen a területen az áruszállításra épülő kiegészítő, nagy hozzáadott értéket előállító szolgáltatások fejlesztése és a kombinált szállítási rendszerek alkalmazásának elősegítése áll.

A logisztikai fejlesztések céljai

- ▶ A közlekedési és logisztikai szolgáltatási tevékenységgel foglalkozó vállalatok innovációs képességét növelni kell. Ezek a cégek jelenleg a meglévő vevői igényeket próbálják kielégíteni, de nem veszik figyelembe a jövőbeni lehetőségeket és tendenciákat: a közösségi közlekedés fejlesztése a hazai sajátosságoknak megfelelően, a társadalmi mobilitásra vonatkozó igény hatékony kielégítése;
- ▶ Erősíteni kell a közlekedéssel és szállítási logisztikával foglalkozó szakemberek képzését, mind a középfokú-, mind a felsőoktatás szintjén;
- ▶ Az ország modern autópálya infrastruktúrájára alapozva olyan intelligens szállítási és közlekedési rendszereket szükséges kifejleszteni és bevezetni, amelyek a hazai szolgáltatási színvonal és forgalom növekedéséhez vezetnek, továbbá az így kifejlesztett technológia és szolgáltatás – mint exportképes termék – alkalmazható azokban az országokban, amelyek ezt az infrastruktúrát a közeljövőben alakítják ki;
- ▶ Magyarországon az intelligens járműrendszerek fejlesztését végző külföldi gyártók innovációs tevékenységének további ösztönzése mellett fontos a hazai K+F+I beszállítók képesség- és infrastruktúra-fejlesztése.

A logisztikai fejlesztések megvalósításának elemei

▶ Intelligens járműrendszerek fejlesztése

Mind a hazai ipar, mind az együttműködő akadémiai és egyetemi kutatási háttér ezen a területen világszínvonalú. Ennek a területnek a további ösztönzése mindenképpen kiemelkedő fontosságú. A program célja ennek fenntartása, valamint a hazai kkv-k fokozott bevonása a beszállítói láncba. Mivel ez a terület erőteljesen technológia-intenzív, ezért jelentős részben, csak jól meghatározott K+F+I képességgel rendelkező kkv-k részvétele képzelhető el.

▶ Közlekedésirányítási rendszerek fejlesztése

Részben a hazai K+F+I hagyományok, részben az infrastruktúra jelenlegi fejlesztése (városi és autópálya) indokolja, hogy ezen a területen Magyarország pozícionálja magát. Az egymással és az infrastruktúrával kommunikálni képes

járművek külső, kooperatív irányításának elméleti háttere, valamint ennek bizonyos megvalósítási szintje már rendelkezésre áll. A program célja, hogy ezt a rendszert olyan értelemben fejlesszük tovább, hogy a szolgáltatási szint erősödjön, ami további vállalkozások bevonását eredményezi, valamint referenciát jelentsen az ilyen rendszerek külföldi, elsősorban keleti (hozzánk hasonló közlekedési helyzetben lévő) országokban való értékesítés számára.

► **Közszolgáltató flották környezetbarát hajtásrendszerekre történő áttérése**

A hazai közszolgáltatók szinte kizárólag (az utóbbi időben kismértékű elmozdulás látható) hagyományos belsőégésű motorral hajtott járművekkel üzemelnek, jelentős környezetterhelést okozva. Bár a vállalatok jelentős részének stratégiai terveiben szerepel ennek a helyzetnek a megváltoztatása, hiányzik azonban az a háttér, amely ennek a hosszú távú stratégiai, jogi és pénzügyi, valamint technológiai támogatását tudná biztosítani. A logisztikai fejlesztések célja, hogy ezen a specifikus területen intenzív kutatási tevékenység induljon el és nyújtson támogatást az ilyen típusú technológiák bevezetése területén.

EGÉSZSÉGIPARI K+F+I PRIORITÁS

Az egészségipari kutatás-fejlesztések a világon egyre inkább előtérbe kerülnek mind a kormányzati politikát, mind a befektetők preferenciáit illetően, tekintettel arra, hogy a szektorba való beruházás a gazdasági versenyképesség növelése mellett, jelentős közvetlen és közvetett foglalkoztatási és társadalmi hozadékkal is rendelkezik.

Gyógyszeripar

A magyarországi gyógyszeripar több mint száz éves hagyománnyal rendelkezik, és napjainkban is meghatározó iparágat jelent. A gyógyszeripar az átlagosnál nagyobb termelékenységű ágazat, 2007-ben az összes ipari alkalmazott 2,2%-a dolgozott ebben a szektorban, míg az ipari termelés 2,7%-át, az ipari export 3,3%-át, az ipari beruházások 6,6%-át adta. A nemzetközi viszonyoknak megfelelően a hazai K+F+I ráfordítások növekedtek, de messze nem érik el az uniós átlagot. Hangsúlyozni szükséges, hogy a hazai gyógyszeripar regionális szinten (Közép- és Kelet-Európa) jelenleg versenyképesnek mondható, de a jelenlegi viszonyok fennmaradása a versenyelőny csökkenéséhez, illetve elvesztéséhez vezethet.

A gyógyszeripar nagy hagyományokkal és lehetőségekkel rendelkező iparág, potenciális húzóágazat lehet Magyarországon, amennyiben a fejlődéséhez szükséges kedvező körülmények megvalósulnak.

A szektor fejlesztésének eredményeként az ebben a szektorban dolgozó összes ipari alkalmazott 4%-ra, az ipari termelés 4–5%-ra, az ipari export 4–5%-ra növekedhet, az ipari beruházásoknak pedig 8%-át adhatja.

A gyógyszeripari fejlesztések legfontosabb céljai és eszközei a gyógyszeripari K+F+I és gyártási tevékenységek munkaerő-utánpótlásának biztosítása a gyógyszeripari munkaadók bevonásával, Magyarországon akkreditált klinikai vizsgálóhelyek létrehozása a klinikai vizsgálatok teljes vertikumát (Fázis I., II., III.) felölelve, valamint az ágazat-specifikus szabályozási környezet, valamint a gyógyszeripart sújtó terhek versenyképességi szempontú vizsgálata.

Orvosi biotechnológia

Magyarországon a vezető biotechnológiai cégek jelenleg döntően exportpiacokat céloznak meg, jelenlétük a világban nemcsak a hazai biotechnológiai, hanem a csúcstechnológiai iparágak jó hírét is növeli.

A biotechnológiai ágazat magyarországi jelentőségét alátámasztja az a tény, hogy a biotechnológia a világ egyik leggyorsabban növekvő iparága, mely erősen tudás-intenzív jellege folytán tudásalapú, magas hozzáadott értéket produkáló munkahelyeket teremt. Árbevétele 2004 és 2008 között éves szinten átlagosan 45%-os növekedést ért el. A magyar adottságok és szellemi kapacitások alkalmasak arra, hogy a jövőben a biotechnológiai ipar legyen az egyik tudás-intenzív, innovációra fokozottan koncentráló húzóágazat. A szektor egységre jutó fejlesztése exponenciális szektorarányos GDP-növekedést eredményezhet, legalább 4–5000 új munkahely teremtésével.

Az orvosi biotechnológiai fejlesztések legfontosabb céljai és eszközei a fejlett biotech K+F+I és gyártási kultúra Magyarországon való meghonosítása, a hazai biotechnológiai képzés megerősítése az ágazat szakember-utánpótlásának biztosítására, a K+F+I-ben és üzleti menedzselésben egyaránt járatos hazai biotech vállalkozói réteg kialakulásának támogatása. Elengedhetetlen a magyar biotech szektor finanszírozásának folyamatos biztosítása a kedvező befektetői környezet (kockázati tőke), valamint a pályázatok elérhetőbbé tétele által, valamint a hazai biotech szektor globális és marketing aktivitásának növelése.

A biotechnológia mellett nagy hangsúlyt kell fektetni a nanomedicinára és a nanobiotechnológiára is.

Orvosi műszergyártás

A nemzetközi viszonyokhoz képest a medtech szektorban elsősorban gyártással, fejlesztéssel foglalkozó vállalkozások finanszírozási helyzetét kell erősíteni, hiszen az innováció jelenti a kiutat a válságból ezen a területen. Az orvosi műszergyártás az egyik leginnovatívabb szektor hazánkban, 2008-ban az árbevétel növekedése elérte a 25%-ot. Több mint ezer vállalat, köztük számos kis- és középvállalkozás mintegy nyolcezer alkalmazottal működik az országban. A magyar humán erőforrás a medtech iparban nemzetközileg is versenyképes, így a hazai húzóágazatok között feltétlenül számolni kell vele. A szektor fejlesztése, elsősorban az innovatív kkv-szektor közvetlen fejlesztését jelentheti, legalább 5–6000 új munkahely megteremtésével.

Az orvosi műszergyártás legfontosabb céljai és eszközei az orvosi eszközök, készülékek beszerzési szabályozásának racionalizálása. Az orvosi műszereket kezelő személyzet megfelelő képzése, folyamatos továbbképzése, valamint az orvosi műszertechnológia és a rehabilitációs kezelések kapacitásának megerősítése.

Balneológia

Magyarország természeti adottságai révén kiemelkedő lehetőségekkel rendelkezik a gyógyvizek terén. Nemzetközi összefüggésben hazánk az első öt termálvízben leggazdagabb országcsoportba tartozik. A marketing és a márkamenedzsment előtérbe kerülésével Magyarország is növelheti versenyképességét. A szektor fejlesztése közvetlenül járul hozzá a hazai gyógyvízkincs K+F+I humán erőforrás fejlesztéséhez. Jelentősen ösztönzi, elősegíti a gyógyvízkincsen alapuló termékfejlesztést, exportképes innovatív kkv-k megerősödését, új és meglévő termékek fejlesztésével az export növelését, valamint hozzájárul a külföldi betegek, külföldi biztosítók általi szolgáltatás-vásárlások legalább 30%-os növekedéséhez. A balneológia legfontosabb céljai és eszközei a balneológia és balneoterápiás kezelések bevonása a bizonyítékokon alapuló orvoslás körébe. Kiemelkedően fontos az egész világon ismert és árusítható egészségipari termékek létrehozása a magyarországi gyógyfürdők vizének terápiás hatására alapozva.

INFORMATIKAI, INFO-KOMMUNIKÁCIÓS K+F+I PRIORITÁS

Az IKT (informatika és telekommunikáció) a globalizált világ valamennyi fejlődés- és növekedés-orientált nemzetgazdaságának alpinfrastruktúrája. A hazai fejlődés megalapozásában betöltött kulcsszerepe, és a források jelenleginél sokkal hatékonyabb felhasználása érdekében az IKT innováció célirányos támogatását nemzeti prioritássá szükséges emelni.

Nemzetközi kitekintés

A magas versenyképességű országok jellemzője, hogy az üzleti és a közszféra intenzíven informatizálja működését. E téren az innováció rendkívül intenzív. Az IKT szolgáltatási és alkalmazási szegmens ma a világ IT iparának 60%-át teszi ki. Ez a szegmens a kiszolgált ágazatok/iparágak sajátosságait, folyamatait értelmezi és meghatározza a kiszolgáló szoftver/hardver architektúrát, megalkotja az alkalmazási réteget. Ez nagy hozzáadott értékű, tisztán szellemi tevékenység, a helyi adottságokkal is jól „művelhető”. Ez határozza meg, teszi eladhatóvá az IT vertikum alsóbb (alaptechnológia) rétegeit is. Az IKT alaptechnológiához kapcsolódó K+F+I tevékenység viszont néhány, hatalmas high-tech bázissal, kutatási infrastruktúrával és tőkével rendelkező vállalkozásra/országra koncentrálódik, amelyek a globális piac igényeinek legnagyobb részét kielégítik.

Hazai helyzetkép

Az IKT szektorban tevékenykedő vállalkozások már Magyarországon is többnyire „innováció-orientáltak”. Az innováció hozzáadott értéke szempontjából jelentős különbségek tapasztalhatók.

- ▶ Kiemelkedő hozzáadott értékűek azok a hazai innovációs gyökerű, nemzetközi sikertörténetek, amelyek az itthoni felhasználói/piaci igényekből kiindulva jutottak ki a világpiacra. Közös jellemzőjük az is, hogy szinte mindegyik a kiszolgált (ipari, szolgáltatási, orvosi, humán stb.) ágazatok és az IKT együttes innovációján alapult;
- ▶ Jelentős hozzáadott értékűek azok az innovációk, amelyek a kiszolgált ágazatok sajátosságait, folyamatait értelmezve, racionalizálva, meghatározzák a kiszolgáló szoftver/hardver architektúrát, megalkotják az alkalmazási réteget;
- ▶ Viszonylag alacsony hazai hozzáadott értékűek az adaptív, illetve valamilyen szolgáltatás bevezetéséhez, nyújtásához kapcsolódó hazai innovációk.

Az IKT innováció hazánkban is alapvetően az igények oldaláról indul. Az innovációs hozzáadott érték és a közpénzek felhasználása szempontjából komoly problémát jelent, hogy a közszféra, mint az egyik legjelentősebb IKT fejlesztés/innováció megrendelő, sok esetben különböző érdekektől vezérelve, elaprózottan, sok területen párhuzamosan, rendkívül alacsony hatékonysággal és magas fajlagos költségekkel végezteti fejlesztéseit. Így nem alakulnak ki azok a legjobb gyakorlatok sem, amelyek alapjai lehetnek a hazai innováció szélesebb, illetve nemzetközi piacosításának.

Az alábbi táblázat összefoglalja az IKT-orientált vállalkozások legfontosabb K+F+I jellegzetességeit, és a célszerűen alkalmazandó innovációs „támogatási” modellt.

Hazai IKT orientált vállalkozás K+F+I jellege	Hozzáadott érték	Célszerű innovációs támogatási modell
hazai gyökerű eredeti interdiszciplináris innováció	++++	inkubációs és kockázati támogatás
itthoni igényekből kiinduló, nemzetközileg is sikeres innovációra épülő céleszköz- és célalkalmazás-fejlesztő kkv	+++	egymásra találás és projekt támogatás, hazai megrendelés, marketing támogatás
hazai IKT kutatási és innovációs eredményekre alapozó, betelepült kutatás-intenzív és innovatív multinacionális cég	+++	kutatási műhely támogatása, betelepülés támogatása
high-tech multi IKT gyártó cégek, amelyek bizonyos mértékig támaszkodnak a hazai innovációs képességekre (bérfejlesztés)	+	betelepülés támogatása, önállóuló fejlesztés támogatása
ügyféligényeket alkalmazás-fejlesztésekkel, adaptációkkal kielégítő mikro- és kisvállalkozás	++	projekt támogatás, hazai megrendelés, felhasználói igényekből levezetett központi célfejlesztés
a nemzetközi fejlesztési eredményeket adaptív innovációval az igényekhez igazító rendszerfejlesztő, rendszerintegrátor, bevezető cég	+	hazai megrendelés (sok fejlesztési munkához jutó hazai kkv beszállító – lásd előző sor)
IKT területén működő szolgáltató vállalkozás (távközlési és IT szolgáltatók)	+	szakmapolitikai alapú központi céltámogatás (pl. egyetemes szolgáltatás)
IKT szektorhoz kapcsolódó, intenzív adaptív-innovációjú tanácsadó vállalkozás	+++	hazai megrendelés (IKT-fejlesztéshez kapcsolódó folyamati, szervezeti stb. innovációt végző kkv-k)
IKT orientált kutató műhely, más ágazatokkal együttműködve jelentős interdiszciplináris kutatási eredményeket állít elő		kutatási műhely (program) támogatása
Magyarország nem célzott terepe az IKT technológiájához kapcsolódó alapeszköz innovációs tevékenységeknek – ezek tőkeigénye, tömegtermelése és piacra vitele más dimenziót jelent.		

A jelenlegi helyzet, a kitörés innovációs szükségletei

A hazai mikro- és kisvállalkozások döntő többsége az IKT lehetőségeit nem, vagy alig építi be saját hatékonyságának vagy innovatív tevékenységének növelésébe, javításába, emiatt csökken a versenyképességük. A kitöréshez szükséges innovációs akció: lehetővé kell tenni a hazai vállalkozások számára, hogy a különböző informatikai szolgáltatásokon keresztül tudják üzleti ügyeiket intézni, a szolgáltatásokat igénybe venni.

A lakosság jelentős része még alig használja az IKT lehetőségeit a saját életminőségének, tudásszintjének, életvitelének javítására. A kitöréshez szükséges innovációs akció: vonzóvá kell tenni a lakosság számára a jogi, szabályozási, információs és kulturális, kapcsolatépítő környezet IKT alapúságát a megfelelő – a hazai digitális írástudási szintet is figyelembe vevő – alkalmazások, archívumok, közösségi felületek stb., és ember-gép kapcsolatok kifejlesztésével, a minden rászorulóhoz eljutó oktatás/mentorálás rendszerével együtt.

Az IKT innováció támogatásának kulcskérdése a finanszírozási rendszer. Az innováció támogatása közvetlenül, a kiemelt K+F+I programokon keresztül, és – az IKT beépülő innovációs jellege miatt – a felhasználáson, az IKT által kiszolgált terület támogatásán keresztül együttesen történhet. Állami megrendeléseknél az IKT innováció multiszektorális hatásának köszönhetően előnyben kell részesíteni a hazai vállalatokat, segíteni kell hosszú távú fejlődésüket.

Az állam elsődleges szerepe az innovációs szereplők – egyetemek, kutatóintézetek, vállalkozók és pénzügyi cégek – együttműködésének összehangolása és erősítése. Cél a közös érdekeltségi platform és keretek kialakítása valamennyi szereplő számára.

A sikeres innovációs tevékenység a gazdaság, a társadalom számos szereplőjének szoros és célirányos együttműködését igényli. A komplexitás még nagyobb az alkalmazás központú IKT innováció esetében, hiszen ebben az esetben még a különböző iparágak kooperációja is szükséges. Az állam kezdeményező, szervező szerepe elkerülhetetlen.

Az informatikai, telekommunikációs K+F+I prioritás céljai

A nagy hazai hozzáadott értékű, nemzetközi sikerekre esélyes közös felhasználó/IKT innovációkat az inkubációs és kockázati tőke alapú támogatási rendszerek keretében intenzíven támogatni szükséges. Cél, hogy folyamatosan legyenek olyan hazai innovációs eredmények, amelyek IKT innovációs és üzletké alakító képességünket igazolják a világban.

Az IKT a legfontosabb hajtómotor a tudásalapú ipar fejlesztésében. Az ipari innovációt támogató IKT innovációs „infrastruktúra” (tudásbázisok és hálózatok, modellezési és szimulációs képességek stb.) innovációs versenyelőnyt, hatékonyságnövekedést biztosít. E fejlesztések céltámogatását – kedvező tapasztalatú uniós minták alapján – biztosítani szükséges.

Az IKT egyben kommunikációs alpinfrastruktúra is. Az innováció célszerű területe a „mindenütt korlátozás nélkül” hozzáférhetőség (digitális közmű) megoldásainak kialakítása, a problémamegoldó, értéknövelő, felhasználás növelő, értékadó megoldások kialakítása, a piaci, biztonsági, fogyasztóvédelmi szabályozási innováció.

Az IKT minden ágazatba beépülő informatikai és kommunikációs megoldás. Bár van ezen a téren némi fejlődés, az IKT adta lehetőségek tudatos kihasználása még mindig alacsony szintű.

Az informatikai, és telekommunikációs K+F+I prioritás eszközei

- ▶ Azon területek azonosítása szükséges, amelyeken egyrészt az állam a piac meghatározó vásárlója, másrészt a K+F+I szempontjából kiemelt terület;
- ▶ Az állami beszerzési-, illetve beruházás-politika és az azonos területeket érintő K+F+I tevékenység jogi harmonizációja elengedhetetlen, különös tekintettel az EU versenyjogra;
- ▶ A „champion”, az adott terület elhivatott egyéniségeinek azonosítása, a szervezési és menedzselési feladatok végzéséhez szükséges jogosítványok delegálása;

- ▶ Az adott szakterületen kiemelkedő oktatási, és K+F+I tevékenységet végző felsőoktatási intézmény kiválasztása, képzés/továbbképzés koordinálása;
- ▶ Az illetékes önkormányzat érdekeltté tétele, hozzájárulásának elérése (foglalkoztatás, helyi adók, területek/ingatlanok, infrastruktúra);
- ▶ Pályázati feltételek kialakítása, majd működtetése a vertikális klaszterek létrehozása érdekében;
- ▶ Az eredmények monitorozása, visszajelzés;
- ▶ Az eredmények marketing/PR szervezése, médiatámogatás megszervezése;
- ▶ A kereskedelmi hasznosítást megelőző közbeszerzés kultúrájának elterjesztése az IKT szektor fejlesztéseinek elősegítésére.

ÚJ ENERGETIKAI ÉS KÖRNYEZETVÉDELMI FEJLESZTÉSI K+F+I PRIORITÁSOK

Helyzetkép

Az energetika napjaink kiemelkedő jelentőségű gazdasági és társadalmi területe. Az energiaellátás költsége és biztonsága az összes ipari szektor gazdaságosságát és a lakosság életminőségét, közérzetét is döntően befolyásolja.

Az energetikát napjainkban olyan kihívások és problémák feszítik, amelyek megoldása nélkül a hazai gazdaság működése a jelenlegi formájában nem lesz hosszú távon fenntartható.

Új energetikai és környezetvédelmi fejlesztési K+F+I fejlesztések céljai

- ▶ A klímavédelmi célok elérése érdekében a CO₂ kibocsátás csökkentése;
- ▶ A gazdaságos energiaellátás biztosítása;
- ▶ Az ellátásbiztonság növelése, az import földgáz szerepének mérséklése;
- ▶ A megújuló energiahordozók fokozottabb alkalmazása;
- ▶ Energiatakarékosság, az energiafelhasználás hatékonyságának növelése;
- ▶ Hosszú távú gazdaságos, környezetkímélő és biztonságos villamosenergia-ellátás.

Új energetikai és környezetvédelmi fejlesztési K+F+I fejlesztések eszközei

A fenti célok elérése érdekében olyan lépésekre van szükség, amelyekhez a kiemelten támogatott kutatás-fejlesztés nélkülözhetetlen. Arra kell törekedni, hogy az elmúlt 20 évben erősen visszaesett hazai energetikai K+F+I tevékenység jelentősen fejlőd-

jön a következő időszakban. Magyarországnak lehetősége és érdeke bekapcsolódni a közös EU-s kutatás-fejlesztési programokba. Az uniós projektek a közvetlen eredmények mellett lehetővé teszik a hazai energetikai kutatás nemzetközi beágyazódását, a nemzetközi kutatási eredményekhez való könnyebb hozzáférést, azok hazai érdekű felhasználását és az iparág fejlődését. Az energetikában a kiemelten támogatott kutatás-fejlesztés során létrejövő innováció növeli a nemzetgazdaság teljesítményét és hazai munkahelyeket teremtet. Ebből a szempontból a preferálandó területek azok, ahol különös érdek fűződik a magyarországi K+F+I növeléséhez, és esély van arra, hogy a hazai és a nemzetközi piacon értékesíthető, perspektivikus, piacépítő tudás és termékek jöhetnek létre.

Az energetikai innováció nem lehetséges a mainál jobb és hatékonyabb természettudományos és műszaki képzés nélkül. A közoktatástól kezdődően magasabb természettudományos óraszámokra, elhivatott középiskolai fizika- és kémia tanárookra, motivált diákokra, valamint a szektor igényeihez illeszkedő szakmunkás-, technikus- és diplomásképzésre van szükség.

5.3. KREATÍV IPARÁGAK – KREATÍV GAZDASÁG

A nemzetközi szakirodalom alapján a kreatív iparágak azon tevékenységek, amelyek gyökere az egyéni kreativitásban, képzettségben és képességekben rejlik, és amelyek képesek a szellemi tulajdon létrehozásán és felhasználásán keresztül jólétet és munkahelyeket teremteni. A kreatív ipart az alábbi szektorok alapján határozzák meg: elektronikus és nyomtatott sajtó, reklám- és hirdetési ipar, film és videó, szoftverkészítés és digitális játékfejlesztés, építészet, könyvkiadás, zene, előadó-művészet, képzőművészet, iparművészet, formatervezés és divattervezés, művészeti és antik piac, valamint kézművesség. 2007-ben Nagy-Britannia kreatív szektora a nemzetgazdaság egészéhez képest kétszeres növekedési ütemet mutatott fel, és a szigetországban ma már a pénzügyi szolgáltatásokkal egy szinten említik a GDP legfontosabb összetevői között. A kreatív iparágak egyre fontosabb eszközökké válnak a gazdasági jóléthez vezető úton, reneszánszuk pedig világossá teszi, hogy „az emberi kreativitás a leghatékonyabb gazdasági erőforrás”.

A kreatív gazdaságban születő termékek főbb jellemző tulajdonságai

- ▶ A termelési alapelvek hiánya;
- ▶ Az eredetiség, a minőség és az esztétikum igénye;
- ▶ A magas hozzáadott értékű munkafázisok egymásra épülése;
- ▶ A végtelen sokféleség, mivel a kreatív gazdaság termékeit a minőség és az egyediség alapján értékelik;

- ▶ A kreatív versenyképyszer;
- ▶ A hatékony időfelhasználás, az összetett termelési folyamat keretek közé szorítása;
- ▶ A törvényi védetség, mely garanciát biztosít a fejlesztőnek, hogy ötlete piaci elterjedéséből hosszú távon is részesüljön.

A kreatív szektor egy a magyar nemzetgazdaság kiugrási lehetőségei közül. Hazánk versenyképességét is elsősorban magas hozzáadott értékű, lokális értéktartalmat hordozó márkák felépítésével lehet tartósan növelni. Ilyen márka épülhet egy klasszikus kereskedelmi termék vagy szolgáltatás, de egy esemény formátumban életre keltett kulturális tradíció, vagy egy sajátos, egyedi arculatot kialakító térség, település köré is. A legjobb azonban, ha együtt jár a kereskedelmi és a társadalmi tartalom. Ebben az esetben a térségek és települések a területükön létrejövő, kreatív civil és üzleti kezdeményezéseket szervesen beépítik saját arculatukba, központi szerephez juttatják őket kommunikációs felületeiken, rendezvényeik tematikájában, gazdasági programjuk kialakításakor – mindehhez pedig támogatást kapnak a térségbe befektető legfontosabb vállalatoktól. A civil és a kreatív szektor szerves együttműködéséből jöhetnek létre az új típusú társadalmi márkák, melyek – megfelelő vezetéssel – üzletileg is megtérülő, hosszú távon sikeres vállalkozások lehetnek.

A közös pont a magas hozzáadott érték

A kreatív iparágak teljesítménye az ötleten, a gondolkodáson, az innováción alapul, ugyanakkor a tevékenységek a teljes munkafolyamatot magukba foglalják az ötlettől a forma megvalósulásáig.

A tudás-intenzív társadalmakban a kreatív gazdaság az egyik legmeghatározóbb versenyképességi tényező, amely jelentősen hozzá tud járulni a nemzeti össztermékhez is. Különösen igaz ez azokra a kicsi, iparral nem rendelkező országokra, melyek a tudás-intenzív gazdaság kiépítésével tudják versenytársaikkal felvenni a versenyt.

Fontos versenyképességi potenciál lehet, hogy a kelet-közép-európai régióban még nem alakult ki a kreatív gazdaság centruma, még van lehetőség arra, hogy Magyarország ebben központi szerepet töltsön be.

A kreatív gazdaság jelentősége kettős: egyrészt a leginnovatívabb gazdasági szereplőket öleli fel, akik jelentős számú új termékkel jelennek meg a piacon. Másrészt nagyon fontos innovatív ötletek beszállítói is, így a gazdaság hagyományos szegmenseire is komoly hatást gyakorolnak, és fontos szerepet töltenek be az innovatív eszközök elterjesztésében.

A kreatív iparágak szerepe az egyes nemzetgazdaságokban egyre nagyobb, ez mind a GDP-n belüli arányukban, mind a foglalkoztatottsági adatokban jelentkezik. Az Európai Tanács 2007-ben elismerte a kreatív gazdaság szerepét, illetve azt, hogy értékképző potenciálját erősíteni kell, mert hozzájárul a nemzetgazdaságok és az EU gazdaságának versenyképességéhez, valamint a foglalkoztatásban is növekvő szerepe van.

Ahhoz, hogy a kreatív iparágak kulturális és gazdasági potenciálja kibontakozzon, fontos kettéválasztani a nagy volumenű, az egész szektor fejlődése szempontjából kulcsprojekteket és a kis volumenű, sok szereplőt érintő támogatási formákat, melyek azonban sok mindenki számára elérhetőek kell hogy legyenek.

Olyan színterek létrejöttét kell ösztönözni, ahol a felhasználó-orientált kísérletező kedv, a kreativitást és az innovációt szolgálatába állító vállalkozói kedv a legtermészetesebben és leghatékonyabban kibontakozhat – innovációs laborok –, a szereplők hálózatosodhatnak és kialakíthatják a tevékenységüket támogató kapcsolataikat – klaszterek. Különösen támogatandó a képzés, az ipar, a kutatás és a menedzsment összekapcsolása kreatív együttműködések keretében, akár projekt-szerűen is. Emellett támogatni kell olyan közvetítők – például szakmai egyesülés vagy ügynökség – működését, melyek a különböző szakágak közötti együttműködést ösztönzik és megszervezik, a szektorról adatokat gyűjtenek, a szereplőket széleskörűen informálják, piacra lépésüket elősegítik, képviselik őket belföldön és külföldön.

A kreatív iparágakra jellemző, hogy a szektorban dolgozóktól gyors alkalmazkodóképességet vár el, beleértve azt is, hogy a képzettség adta tudás és a gyakorlatban elvárt ismeretek közötti állandó lyukakat gyorsan be kell tölteni. Jelentős kihívás ezen belül a folyamatosan változó új technológiák fontosságának gyors felismerése és használatba vétele. Az Európai Bizottság zöld könyve ezért jó gyakorlatként írja le a peer coaching-ot. Ez például azt jelenti, hogy ugyanazon kihívás előtt álló két szereplő kicseréli egymással a tapasztalatait, egy témában járatos tutor/expert segíti a projektek finomhangolását, új technológiák megismerését, vagy a működéshez szükséges kapcsolati háló kiépítését. A támogatásoknak ebből adódóan gyors lefutásúaknak és rugalmasoknak kell lenniük.

A kreatív iparágakban alapvetően 1-3 fős magán-, vagy mikrovállalkozások működnek. Jellemző, hogy a hozzáférhető forrásokról kevés az információjuk, sokszor problémát jelent meggyőző üzleti tervet készíteniük és azt megfelelően prezentálniuk. Ha az üzleti terv nem sikeres, akkor is sokszor kitartanak mellette és nem indul el időben a váltás. Ezen túlmenően a vállalkozások általában túlságosan függnek egy-egy termék (a „sztártermék”) vagy projekt sikerétől, egyes személyek tehetségétől, kockázatvállaló kedvétől. A műszaki vállalatokkal szemben a kreatív iparágak immateriális javainak nincs meghatározott mérlegértéke (pl. nagyon nehéz meghatá-

rozni a szerzői/szabadalmi jogok értékét), ezért a kreatív ötletekbe való befektetés sem hasonlít a K+F+I-be történő befektetésekre. Másfajta teljesítménymutatókra és más pénzügyi eszközökre van szükség. Segíthetne az egyszerűsített kölcsönfelvétel, vagy kockázati befektetők közvetítése azoknak a kreatívoknak a támogatására, akik nélkülözik a növekedéshez szükséges tőkét. Ezen kívül segíteni kell a szellemi tulajdonuk megvédését, szükség van iparjogvédelmi-szabadalmi tanácsadásra, szabadalom-menedzsmenti ismeretek átadására is.

A kreatív iparágak jellemzően a gazdaság lokális és regionális szintjein jelennek meg, ahol a hálózatosodás, klaszteresedés kialakulhat. A kreatívok megfelelő ösztönzőkkel, az amúgy is erős mobilitásuk további ösztökélésével bekapcsolhatók az európai és azon keresztül a világgazdaságba. Lokális szinten jelentős feladatot teljesítenek azzal, hogy know-how-t közvetítenek a növekedési centrumokból a fejlődő régiókba, új piacokat, együttműködési láncokat nyitnak meg, valamint jellemzően hozzájárulnak egyes városrészek revitalizációjához. Fontos eszköz workshopok, konferenciák rendezése, ahol a szektor nemzetközi szereplői tapasztalatot cserélhetnek, közös projekteket találhatnak ki.

A kreatív iparágak fejlesztésének céljai

- Magyarország legyen Közép-Európa kreatív regionális központja;
- Egy fenntartható és vibráló kreatív klaszter jöjjön létre a régióban, melyben Budapest központi szerepet kap;
- A kreatív gazdaság ebben olyan jelentős hozzáadott értéket kell hogy termeljen, amely a termékek és szolgáltatások innovációját és megkülönböztetését segíti;
- Olyan, nemzetközi szintű, több kreatív ágazatot összefogó kezdeményezések, valamint kreatív szereplők kiemelt támogatására van szükség, amelyek, illetve akik a régióban is újszerűek és megteremthetik Magyarország versenyelőnyét és nemzetközi beágyazottságát.

Fontos cél, hogy a kreatív ipar a város vagy térség márkakép alakításához is a lehető legnagyobb mértékben járuljon hozzá. Ezért egyrészt olyan projekteket kell támogatni, amelyek szinergiákat jelentenek egy adott város marketingje számára is, másrészt szükség van olyan kreatív rendezvényekre, eseményekre, melyek hitelessé teszik, hogy különös fontosságú a kreatív ipar a város (az ország) számára. Külön figyelmet érdemelnek azok a rendezvények, amelyeknek regionális jelentőségük van, hiszen csak nagy volumenű és komoly brand értékkel rendelkező események képesek nemzetközi szinten jelentőssé válni.

A program további célkitűzései, hogy a kreatív szektor GDP-n belüli aránya 10 év alatt 2%-ról 5%-ra növekedjen. A kreatív gazdaságban az aktív vállalkozások és a start-up vállalkozások száma megduplázódjon.

A kreatív iparágak fejlesztésének eszközei

- ▶ Ágazati kreatív inkubátorházak létrehozása és támogatása, melyek a megfogalmazott támogatásokat koordinálják, szakmai tanácsadással, coachinggal segítik a kreatív mikro- és kisvállalkozásokat, országos és nemzetközi szinten képviselik a szektor érdekeit és állandó visszacsatolást gyűjtenek, biztosítanak a támogatások eredményességéről és hatékonyságáról. Nemzetközi kapcsolatokat menedzselnek és segítik a mikro- és kisvállalkozásokat nemzetközi kapcsolataik kiépítésében;
- ▶ Innovatív termékek, eljárások, technológiák, szolgáltatások támogatása, amelyek értékesítési és hasznosítási stratégiája is a termékhez, szolgáltatáshoz, eljáráshoz fűződő kreativitásra, újszerűségre épít, vagy maga az értékesítés és hasznosítás újszerű. Ilyenek lehetnek a designipari (textil- és ruhaipari) kreatív alkalmazások, 3D technológiák, tartalomfejlesztés, 3D platformok speciális alkalmazási területei, új generációs, jobb 3D látványt nyújtó kijelzők fejlesztése, illetve a meglévők gyártásának költséghatékonyabbá tétele;
- ▶ Kreatív Expo támogatása, ez olyan regionális szintű események támogatása, amelyek a kreatív iparágak több területét érintik, volumenében regionális és nemzetközileg is meghatározó jelentőségű. Magyarország csak akkor tud vonzó kreatív regionális központtá válni, ha jelentős, rendszeres, kreatív eseményeknek ad otthont, amelyek az ágazatból több, jelentős szereplőt tudnak ide vonzani. Ez pedig visszahat a start-up vállalkozások és a kkv-k fejlődésére is;
- ▶ Start idea program kezdő vállalkozóknak, akik egy ötletet egy induló vállalkozás alapjává szeretnék tenni:
 - coaching-támogatás, amely a cég alapítását, üzleti terv készítését célozza,
 - kockázati tőkéhez való hozzájutás segítése,
 - prototípusgyártás támogatása;
- ▶ Start expert program már létező mikro- és kisvállalkozásoknak, kreatív cégek szolgáltatásainak és termékeinek támogatása:
 - coaching-támogatás, amely a cég növekedését, új piacok felismerését és a cég-profil bővítését, átalakítását célozza,
 - exporttámogatás,
 - kockázati tőkéhez való hozzájutás segítése,
 - prototípusgyártás támogatása;
- ▶ Start international program kreatív mikro- és kisvállalkozások nemzetközi aktivitásának támogatására:
 - nemzetközi vásáron való részvétel,
 - külföldi képzéseken való részvétel,
 - exporttámogatás;

- ▶ Tudástér, nyilvános információs portál kialakítása, ahol a legkülönbébb területek szakértői, és szakterületenként a leggyakrabban feltett kérdésekre adott válaszok elérhetők. A pályázat útján kiválasztott szakértők egyúttal a start idea és a start expert programok coaching-igényét is kiszolgálják a vállalati tanácsadás, jogi tanácsadás, marketing, PR, reklám, adótanácsadás stb. területein. E területek szakértőin kívül a divat, a multimédia, a design, a művészeti piac és az építészet területéről is állnak rendelkezésre tapasztalt mentorok;
- ▶ Kreatív klaszterek kialakításának támogatása, meglévő ernyőszervezetek és meglévő természetes klaszterek fejlesztése, nemzetközi szintre emelése és nem ad hoc klaszterek kialakításának támogatása, további fejlesztése:
 - a gazdasági szereplők kreatív hozzáadásának támogatása,
 - a design alkalmazásának támogatása a gazdaság más szegmenseiben,
 - a kreatív szakemberek piacra jutásának segítése;
- ▶ A filmipar a kreatív gazdaság egyik kulcsiparája. Továbbra is támogatni kell a filmipart adórendszeren belüli ösztönzéssel és a szabályozások könnyítésével, hogy segítse a helyi filmgyártást, és idevonzza a külföldi filmprodukciókat. Ennek érdekében kell megvizsgálni, hogyan lehet maximumra emelni az ösztönzések értékét annak érdekében, hogy stabil munkahelyeket, Magyarország és a magyar filmipar számára pedig jobb ismertséget biztosítson.
 - A magyar filmgyártás támogatása és szerkezetbe foglalása a célok legelőnyösebb elérését szolgáló útmutatással;
 - A helyi filmipar támogatása és fennmaradásának segítése a rendelkezésre álló legjobb tehetségekkel a filmgyártás minden területén (helyi filmgyártás, koprodukciók, szerviz-munka, dokumentumfilmek, animációs filmek, stb.);
 - Ki kell alakítani azt a módszert, hogy miként lehet a filmgyártás terén a magánszektor erőfeszítéseit az önkormányzati támogatásokkal kombinálni és a szinergiákat jobban kihasználni;
 - Megoldást kell keresni arra vonatkozóan, hogyan lehetne támogatni az elkészült filmek helyi és nemzetközi forgalmazását, továbbá támogatást nyújtani ahhoz, hogy a filmek részt vehessenek fontos filmfesztiválokon;
 - Fontos a filmekhez rendelkezésre álló kormányzati pénzforrások összevonása, és a rendelkezésre álló EU-s és egyéb támogatásokkal való megnövelése;
- ▶ A kreatív ipar, mint ország-védjegy. Design és az egész kreatív iparág eredményeinek felhasználása országimázs-építő célokra, Magyarországot képviselő szakkiállításokon, világkiállításokon.

6. FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM

6. FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM

HELYZETKÉP

Magyarország egyik legsúlyosabb gazdasági és társadalmi problémája a foglalkoztatás kritikusan alacsony szintje. Az elmúlt évek, évtizedek olyan strukturális problémákat hagytak örökül a mai Magyarország számára, amelyek következtében 2010-ben a munkavállalási korú népesség alig fele foglalkoztatott, a társadalom széles rétegei pedig tartósan kiszorultak a munkaerőpiacról.

A foglalkoztatási szint felzárkóztatása nélkül nem lehetséges gazdasági felzárkózás. Az USA és az Európai Unió versenyképességi összehasonlítása világosan jelzi, hogy az USA magasabb GDP-növekedési üteme mögött erősebb termelékenységi dinamika, és jelentősen magasabb foglalkoztatási szint áll.

Mivel a gazdasági növekedés két döntő forrása a termelékenység emelkedése és a foglalkoztatás bővülése, nem véletlen, hogy akkor volt a magyar gazdaság a közép-európai térség éllovasa a gazdasági növekedés szempontjából, amikor a foglalkoztatásban is a legjobb eredményeket érte el. A legfontosabb makrogazdasági területeken – növekedés, egyensúly, reálkeresetek, államadósság/GDP, euróra való érettség – hazánk egyre jobban lemaradt a régiós országokhoz képest 2002 után. A lemaradás nem következhet a ledolgozott órák számából, mert Szlovákiában kevesebbet, Lengyelországban és Csehországban a magyarral azonos számú órát dolgozik egy munkavállaló egy évben.

A termelékenység sem lehet a lemaradás forrása, mert egyedül a szlovák termelékenységi szint magasabb a magyarnál. A gazdasági lemaradás valódi oka a magyar foglalkoztatási szint elmaradása a térség országaihoz képest.

A cseh gazdaságban mintegy 1,2 millióval többen dolgoznak és adóznak, mint a hasonló népességű Magyarországon, míg a lengyel 18%-os, valamint a szlovák 16%-os munkanélküliségi ráta az uniós csatlakozás utáni években gyorsan csökkent, és ezzel párhuzamosan ezekben az országokban a korábbi sinthez képest bővült a foglalkoztatás. A gyors GDP-növekedés és életszínvonal-javulás legfontosabb forrása volt a régió gazdaságaiban a foglalkoztatási szint emelkedése. A lengyel, a cseh és a szlovák makrogazdasági mutatók látványos javulása együtt járt a foglalkoztatás bővülésével, miközben a magyar makrogazdasági mutatók hasonlóan látványos romlása – a hibás gazdaságpolitikai döntések mellett – a rendkívül alacsony foglalkoztatási szintnek is betudható.

A gazdasági konjunktúrát jelző kibocsátási adatok hasonló trend szerint változtak az elmúlt időszakban Magyarországon és az EU-ban, ami a gazdasági folyamatok erős világgazdasági determinációját jelzi. Ezzel szemben a hazai foglalkoztatási folyamatok az európai trendtől eltérően alakultak. Az egyik alapvető probléma, hogy a hazai gazdasági növekedés nem teremt olyan mértékben munkahelyeket, mint más európai országokban. A magyar GDP-növekedés éves adatai 2007-ig minden évben magasabbak voltak, mint az EU-ban, ennek ellenére a foglalkoztatás stagnált.

A stagnáló foglalkoztatás mellett 2002 óta egyre gyorsuló ütemben növekedett a munkanélküliség, 2007 óta a hazai munkanélküliségi ráta meghaladja az uniós átlagot. 2008 végétől a válság a munkanélküliség további – igen jelentős mértékű – növekedését okozta.

Az uniós viszonylatban kirívóan alacsony foglalkoztatási szint mellett a ledolgozott munkaórák számát tekintve Magyarország az uniós átlag közelében van, 1,7 százalékponttal marad el az átlagtól. Ez azt jelenti, hogy Magyarországon kevesen dolgoznak relatíve sokat, miközben a részmunkaidős foglalkoztatás aránya elenyésző. Nehezen tudnak legálisan munkát vállalni azok, akiknek a hagyományos foglalkoztatási keretek között nincs lehetőségük a munkavállalásra. A rugalmas formák jóval kevésbé elterjedtek, mint a nyugat-európai országokban, illetve az atipikus foglalkoztatás keretei között végzett munka egy része nem bejelentett foglalkoztatást jelent.

A globális recesszió következtében a hazai alacsony és stagnáló foglalkoztatási mutatók nemzetközi összehasonlításban tovább romlottak és a hazai foglalkoztatási ráta európai összehasonlításban a legalacsonyabb volt 2010 első negyedévében. Az Eurostat adatai szerint a 15–64 éves népesség körében a hazai mutató 54,5%, az uniós átlag pedig 63,7% volt.

Az európaiaktól eltérő fejlődési irány többek között a magyar munkaerőpiac szerkezeti problémáival is magyarázható. Ha megnézzük az iskolai végzettség szerinti foglalkoztatási rátákat, akkor világosan látszik, hogy Magyarországnak a foglalkoztatás melyik szegmensében a legnagyobb a lemaradása. Ez egyértelműen az alacsony végzettségűek esetében figyelhető meg, ahol az uniós foglalkoztatási mutató majdnem kétszerese a hazainak. Nagyon lényeges különbség, hogy az uniós átlagában nincs olyan nagy mértékű foglalkoztatási különbség az egyes iskolai végzettségi csoportba tartozók között, mint Magyarországon. Annak, hogy nálunk az alacsony végzettségűek nagy része kiszorul a munkaerőpiacról, keresleti és kínálati okai egyaránt vannak, ezért a helyzet javításához is szükség van beavatkozásra mindkét oldalon.

A FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM CÉLJAI

A Foglalkoztatás Program elsődleges célja, hogy a potenciális munkavállalók felkészítésével, az elhelyezkedésüket segítő és ösztönző támogatásokkal elősegítse, hogy az Új Széchenyi Terv más programjai keretében minél több új, adózó és fenntartható munkahely jöjjön létre.

Mivel minden teljesítmény csakis versenyben, és csakis munkából születik, ezért a gazdaságpolitika középpontjába – a verseny mellett – a munkát kell állítani. Ma szinte teljes az országban a szakmai konszenzus, hogy a magyar gazdaság egyensúlyi és növekedési problémái mögött nagyrészt az európai viszonylatban kirívóan alacsony foglalkoztatási szint áll. A szakmai egyetértésnél azonban több kell: a gazdaság, a társadalom és az állam működését munkaközpontúvá kell átalakítani. Az Új Széchenyi Terv egészének célja egy olyan gazdaságpolitika megvalósítása, amely elősegíti, hogy Magyarországon egy évtizeden belül 1 millió új, adózó munkahely jöjjön létre.

Az Új Széchenyi Terv középpontjában tehát a foglalkoztatás bővítése áll. Ez elsősorban azt jelenti, hogy az államnak a vállalkozásokat kell olyan helyzetbe hoznia, hogy egyre több embernek tudjanak munkát adni. A helyzetbe hozás döntően a gazdaságpolitika eszközeivel, a szabályozási környezet és az adórendszer alakításával, valamint a támogatási rendszereken keresztül érhető el.

A FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM ESZKÖZEI

A program elsősorban a humánerőforrás-fejlesztés eszközeire épít, de emellett kiemelkedő szerepe van a foglalkoztatást ösztönző bér- és járuléktámogatásoknak is. Ezek a támogatások lehetővé teszik a vállalkozások számára, hogy mérsékeljék munkaerő-költségeiket, és egyúttal hozzájáruljanak azon társadalmi csoportok helyzetének javításához, amelyek támogatás nélkül nem tudnának elhelyezkedni.

Hangsúlyos támogatási eszköz továbbá a vállalkozóvá vagy önfoglalkoztatóvá válás segítése is. A foglalkoztatási célú támogatások folyamatban lévő felülvizsgálata erősíteni fogja az eszközök hatékonyságát, és átláthatóbbá teszi azt a vállalkozások számára.

A támogatások formáját tekintve – a végrehajtási intézményrendszer korlátait figyelembe véve – rövidtávon vissza nem térítendő támogatási formákra lehet építeni, de középtávon az a cél, hogy a visszatérítendő támogatási forma is alkalmazható legyen a foglalkoztatást támogató uniós programok esetében.

Versenyképes munkaerő a vállalkozások számára

A foglalkoztatáspolitikai eszközei elsősorban a foglalkoztathatóság javítását, a munkaerő-kereslet és -kínálat jobb illeszkedését, az állástalanok és más aktív korú munkanélküliek foglalkoztatásának segítségét célozzák. Az Új Széchenyi Terv Foglalkoztatási programja csak egy részét foglalja magában azoknak a munkahelyteremtést célzó támogatásoknak, amelyek közvetlen célja az új munkahelyek létrehozása a beruházás és/vagy a bérköltségek támogatásával.

Legyen érdemes legálisan foglalkoztatni, legyen érdemes legálisan munkát vállalni

A foglalkoztatás bővítéséhez elengedhetetlen a szürke- és a feketegazdaság kifehéritése. Ez elsősorban úgy érhető el, ha olyan gazdasági környezetet teremtünk, amelyben sem a munkáltatónak, sem a munkavállalónak nem érdeke a rejtett gazdaságban való részvétel. A be nem jelentett foglalkoztatás a munkavállalókat kiszolgáltatottá teszi, és nem biztosítja számukra a szociális védelemre való jogosultságot, az egészségbiztosítási ellátást, továbbá a megfelelő színvonalú nyugdíjat. A társadalom egészét érintő hatásokat tekintve a be nem jelentett alkalmazottak foglalkoztatása korlátozza a tisztességes versenyt és az adók további mérséklésének mozgásterét.

A fehéritést elsősorban az adórendszer átalakításától, egyszerűsítésétől, átláthatóságának növelésétől, illetve a gazdasági környezet alakításától, az adminisztratív terhek csökkentésétől várjuk. Az Új Széchenyi Terv keretében nyújtott célzott foglalkoztatás-ösztönző támogatások ezeket kiegészítve szintén hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a munkáltatóknak megérje legális formában hátrányos helyzetűeket foglalkoztatni. Ösztönzőkre emellett a munkavállalók oldalán is szükség van: a pénzügyi ellátások feltételeit úgy kell alakítani, hogy a potenciális munkavállalóknak érdekükben álljon, hogy a segély helyett a munkát válasszák.

Az ösztönzés természetesen önmagában nem elégséges, a gazdaságpolitika eszközeivel bővíteni kell a munkalehetőségeket azok számára, akik akarnak és képesek dolgozni.

Alkalmazkodás, rugalmasság, biztonság

A gazdasági, társadalmi és technológiai változások rendkívül gyors és folyamatos alkalmazkodást kívánnak a gazdaság szereplőitől, a vállalkozásoktól, a munkavállalóktól. Az alkalmazkodás rugalmas, de ugyanakkor biztonságos munkaerő-piaci feltételeket kíván meg, ami egyfelől lehetővé teszi a vállalkozások számára az igazodást a változó feltételekhez, másfelől biztosítja a munkavállalók számára a foglalkoztatás

biztonságát, segíti a munkahely megtartását, vagy munkanélküliség esetén az újbóli elhelyezkedést. A rugalmasság és a biztonság együttesen szükségesek ahhoz, hogy a munkaerőpiacon belüli átmenetek – iskolából a munka világába, egyik munkahelyről a másikra, munkanélküliségből vagy inaktivitásból a munka világába, munkából nyugdíjba – az egyén számára pozitív kimenetet eredményezzenek.

Mindehhez széles eszköztárra van szükség, amelyek egy része az Új Széchenyi Terv kereteiközött támogatható, másrésze pedig olyanszabályozási vagy intézményrendszert érintő módosításokat feltételez, amelyek a program keretein kívül valósíthatók meg. A Foglalkoztatási Program a rugalmasság és a biztonság szempontjainak érvényesítéséhez egyrészt az aktív munkaerő-piaci politikák támogatásán keresztül járul hozzá, másrészt a változásokhoz való alkalmazkodás alapvető eszközének tekinti a szak- és felnőttképzés támogatását, az egész életen át tartó tanulás ösztönzését, valamint a család és a munka összehangolását segítő intézkedéseket is.

Kiemelt szerep a magas élőmunka-igényű ágazatoknak

Az új munkahelyek jelentős részét a vállalkozóknak felsőfokú végzettség nélküli emberek számára kell létrehozniuk, hiszen közöttük sok a munkanélküli, vagy inaktív. Az ilyen típusú új munkahelyek döntő többsége három területen jöhet létre: az építőipar, a mezőgazdaság és a hazai turizmus képes tömegesen felszívni a ma nem foglalkoztatott munkaerőt. Ezért a támogatások feltételrendszerét úgy kell alakítani az Új Széchenyi Terv keretében, hogy az elősegítse a magas élőmunka-igényű szektorokban működő vállalkozások foglalkoztatási potenciáljának jobb kihasználását, megerősítését.

Több támogatás a hátrányos helyzetű térségekbe

A munkaerő-piaci helyzet csak akkor javítható érzékelhetően, ha a hátrányos helyzetű térségekben is javulnak a foglalkoztatási kilátások. Ezért a források allokációja során biztosítani kell, hogy a hátrányos helyzetű térségekbe jusson a legtöbb támogatás. Ahol lehetséges, előnyben kell részesíteni azokat a vállalkozásokat, amelyek ezekben a térségekben kínálnak foglalkoztatási lehetőséget, hozzájárulva ezzel a munkaerőpiac területi különbségeinek csökkentéséhez, az elmaradottabb térségek felzárkóztatásához.

Versenyképes szak- és felnőttképzés

A szakképzés alapvető feladata a gazdaság szakemberigényének folyamatos kielégítése. Ezt a funkcióját akkor tudja betölteni, ha a képzés rendszere, szerkezete és tartalma folyamatosan igazodni tud a gazdaság és a munkaerőpiac igényeihez.

A szakképzésnek meghatározó szerepet kell játszania a későbbi munkaerő-piaci hátrányok megelőzésében, a tanulókat fel kell ruházni a foglalkoztathatóságukat biztosító kompetenciákkal, a lemorzsolódás csökkentésén keresztül meg kell előznie az alacsony iskolázottságú népesség újratermelődését. Az Új Széchenyi Terv elsődleges célja a szakképzés és a felnőttképzés terén, hogy erősítse a gazdaság szerepét, ezáltal javítva a szakképzésből kilépők elhelyezkedési esélyeit és a munkaerő versenyképességének javítását.

A FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM VÁRHATÓ EREDMÉNYEI

Az Új Széchenyi Terv Foglalkoztatási Programjának legfontosabb várható eredményei:

- ▶ A munkavégző-képesség megtartását és fejlesztését segítő szolgáltatások lehetővé teszik, hogy a vállalkozások rendelkezésére álljon a megfelelően képzett, foglalkoztatható munkaerő;
- ▶ Nő azoknak a munkanélkülieknek a száma, akik segítséget kapnak elhelyezkedésükhöz;
- ▶ Az aktív intézkedések hozzájárulnak a munkaerő-piaci rugalmasság erősítéséhez, a munkaerőpiacon belüli átmenetek sikeres kezeléséhez, javítják a munkában maradás és a munkába való visszatérés esélyét;
- ▶ A foglalkozási rehabilitáció és a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatás ösztönzése révén javul a megváltozott munkaképességű személyek elhelyezkedési esélye;
- ▶ A hátrányos helyzetűek foglalkoztatásában szerepet vállaló non-profit szervezetek tevékenységében meghatározóvá válik a fenntarthatóság és az értékteremtés;
- ▶ A munkahelyteremtő beruházásokat ösztönző támogatás révén nő a vállalkozások által foglalkoztatottak létszáma;
- ▶ Erősödik a mikro-, kis- és középvállalkozások foglalkoztatási potenciálja;
- ▶ A célzott támogatásokon keresztül új munkalehetőségek nyílnak meg az alacsony iskolai végzettségűek számára, a felzárkóztató és szakmai képzések révén munkaerő-piaci esélyeik javulnak;
- ▶ A családbarát munkahelyi formák, gyakorlatok elterjedése segíti a kisgyermekes nők visszatérését a munkaerőpiacra;
- ▶ A helyi szolgáltatások felülvizsgálata és összehangolása, valamint a bölcsődei ellátás és az alternatív ellátási formák kapacitásainak bővítése megkönnyíti a család és a munka összeegyeztetését;
- ▶ Javul a munkavállalók, és ezáltal az őket alkalmazó vállalkozások versenyképessége is;

- A nyelvtanulás és az informatikai készségek fejlesztése széles körben elérhetővé válik azok számára is, akiknek eddig nem volt lehetőségük erre;
- Javul a képzési rendszer „reagáló képessége”, rugalmassága;
- Erősödik a gazdasági szereplők befolyása a képzés tartalmára és szerkezetére;
- Erősödik a vállalkozások szerepe a gyakorlati képzés megvalósításában.

Kapcsolódás az Új Széchenyi Terv más programjaihoz

A Foglalkoztatás program csak akkor lehet eredményes, ha szorosan kapcsolódik az Új Széchenyi Terv más programjaihoz, hiszen az új munkahelyek létrehozása elsősorban nem a foglalkoztatáspolitikai eszközöktől várható, ezek ugyanis javarészt a megfelelő munkaerő-kínálat kialakítását, illetve a kereslet és a kínálat összehangolását célozzák. A munkaerő-kereslet élénkítése, a munkahelyteremtés, a vállalkozások helyzetbe hozása és a versenyképesség növelése a célja az Új Széchenyi Terv vállalkozásfejlesztési programjának, mely a vállalkozások támogatását horizontálisan, a kitörési területek programjaihoz kapcsolódóan a kisvállalkozások megerősödését szolgáló szektorális struktúrában képzei el. Az egyes kiemelt ágazatok programjai ugyanakkor önállóan is hatalmas potenciállal bírnak a munkahelyteremtés és a foglalkoztatás bővítése szempontjából. A zöldgazdasághoz és a turizmushoz fűződő mezőgazdasági fejlesztések, valamint az otthonteremtéshez köthető építőipari beruházások elsősorban a kevésbé képzett, alacsony iskolai végzettségű munkaerő számára biztosíthatnak tömeges foglalkoztatási lehetőséget, míg a kreatív ipar, illetve az egészségipar bizonyos szegmenseibe történő befektetések a magasan kvalifikált szakemberek elhelyezkedését támogatják majd. Jelentős foglalkoztatási létszámigény azonosítható továbbá az energetika és a tranzitgazdaság területén egyaránt. Az Új Széchenyi Terv Foglalkoztatási Programja ugyanakkor hozzájárul a kitörési pontként azonosított gazdasági ágazatok munkaerőigényének kielégítéséhez, képzési programokon és foglalkoztatási támogatásokon, valamint a munkaerő-piaci szolgáltatások támogatásán keresztül.

A FOGLALKOZTATÁSI PROGRAM PRIORITÁSAI ÉS ALPROGRAMJAI

Az Új Széchenyi Terv Foglalkoztatási Programjának 5 fő prioritása a munkaerő-kínálat bővítése, a közvetlen munkahelyteremtés támogatása, a család és a munka összeegyeztetését segítő programok és intézkedések, a versenyképes tudás megszerzésének támogatása, valamint a szakképzés rendszerének fejlesztése.

Az Új Széchenyi Terv Foglalkoztatási programjának prioritásai és alprogramjainak felépítése

► **A munkaerő-kínálat bővítése**

- Munkába állást segítő támogatások és szolgáltatások
- Komplex munkaerő-piaci programok
- Fenntartható és értékteremtő foglalkoztatás a non-profit szektorban

► **Közvetlen támogatás a munkahelyteremtéshez**

- Munkahelyteremtő beruházások támogatása
- A foglalkoztatási potenciál erősítése célzott támogatással

► **A család és a munka összeegyeztetésének segítése**

- Rugalmas foglalkoztatási formák
- Családbarát kezdeményezések támogatása
- Gyermek napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások fejlesztése és kapacitásának bővítése

► **A versenyképes tudás megszerzésének támogatása**

- Munkahelyi képzések támogatása
- Képzési lehetőségek alacsony iskolai végzettségűek számára
- Munkaerő-piaci kulcskompetenciák fejlesztése

► **A szakképzés rendszerének fejlesztése**

- A gazdaság igényeihez igazodó szakképzés támogatása

6.1. A MUNKAERŐ-KÍNÁLAT BŐVÍTÉSE

Helyzetkép

Az előttünk álló kihívások egyike rövidtávon az, hogy a válság következtében munkanélkülivé válók elhelyezkedését segítsük. Az elmúlt időszakban rengeteg ember került a munkaügyi központok látókörébe, a nyilvántartott álláskeresők száma 2010 tavaszán 550 ezer fő körül alakult, ami 27%-kal magasabb, mint a 2008. évi átlag. Nőtt a friss munkanélküliek aránya, azaz azoké, akik kevesebb, mint 12 hónapja kerestek állást (51,6%-ról 57,0%-ra), míg a tartósan, legalább egy éve állást keresők aránya 48,4%-ról 43,0%-ra csökkent. Ezzel a munkakeresés átlagos időtartama is 16,5 hónapra rövidült. Ezek a számok összességében azt mutatják, hogy mára olyanok is szép számmal vannak a munkanélküliek között, akik képzettek, gyakorlottak és normál körülmények között a foglalkoztatottak számát gyarapítanák. Elsődleges feladat, hogy ezeket az embereket minél előbb visszasegítsük a munkaerőpiacra.

Tartós probléma Magyarországon a régiós, illetve területi foglalkoztatási különbségek magas szintje. Ez a fajta területi szétszabdaltság nemzetközi összehasonlításban is rendkívül súlyosnak számít. A legmagasabb foglalkoztatottságú Közép-Magyarország és a legrosszabb helyzetű Észak-Alföldi régió mutatója között 13,5 százalékpont a különbség. A kisebb területi egységek, megyék esetében még nagyobbak a differenciák: a legkedvezőbb mutatókkal rendelkező Budapest (63,3%) és a legrosszabb helyzetű Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (44,8%) foglalkoztatottsági rátája közötti különbség közel 20 százalékpont.³ Ugyan a gazdasági válság a kedvezőbb helyzetű munkaerő-piaci területeket érintette súlyosabban, a Magyarországot jellemző területi megosztottságot ez jelentősen nem befolyásolta: a 2 legkedvezőbb helyzetben lévő Közép-Magyarország és Nyugat-Dunántúli régió, valamint a leszakadó, Észak-Magyarország, illetve Észak-Alföld közti különbség alig változott az elmúlt években.

A területi különbségek mellett a népesség egyes csoportjai mentén is súlyos különbségek tapasztalhatók a munkaerő-piaci esélyek és lehetőségek terén.

A fiatalok elsősorban a munkaerőpiacra történő belépés akadályaival kénytelenek szembesülni. Elhelyezkedési nehézségeiket a válság felerősítette: a korlátozott számú álláshelyért az álláskeresők közötti „verseny” kiéleződött, ebben a munkatapasztalattal rendelkező munkanélküliek jóval kedvezőbb pozícióban vannak, így az üres álláshelyek számának csökkenésével egyre kisebb eséllyel tudnak a pályakezdők a munkaerőpiacra belépni, egyre nagyobb hányaduk kezdi munkanélküliként a pályafutását. Az elmúlt évtizedben a 15–24 éves korcsoport foglalkoztatási rátája jelentősen romlott, részben mivel kitolódott az oktatásban töltött időtartam (1998-ban 34%, míg 2008-ban már csak 20% volt ez az érték). A válság hatására ez a folyamat felerősödött: a korcsoport foglalkoztatása 18,1%-ra esett. A fiatal munkanélküliek száma ugyanakkor folyamatosan növekedett – 2009-ben a munkanélküliségi ráta ebben a korcsoportban a 25%-ot is meghaladta.

Más típusú akadályokkal kell megküzdeniük az idősebb munkavállalóknak. Noha a nyugdíjpolitikai intézkedéseknek köszönhetően 2000 után növekedésnek indult az idősek foglalkoztatása és aktivitása, az 55–64 éves korcsoport munkaerő-piaci mutatói továbbra is jelentősen elmaradnak mind az uniós hasonló korcsoport, mind a hazai teljes népesség adataitól, mely részben a 90-es évek inaktivitásra ösztönző szociálpolitikájából fakad. A nyugdíjkorhatár emelése következtében egyre több idős ember maradt a munkaerőpiacon, ami pozitív fejleménynek tekinthető, de közben a munkalehetőségek nem bővültek. Jelenleg az 55–64 éves népesség kevesebb, mint egyharmada foglalkoztatott Magyarországon – a munkanélküliek aránya

³ 15-64 éves korcsoportra vonatkozó adatok.

ugyanakkor folyamatosan növekszik ebben a korcsoportban. Az idősebb korosztályok foglalkoztatásának elősegítése kulcsfontosságú a szociális ellátórendszerek – különösen a nyugdíjrendszer – fenntarthatósága szempontjából.

Magyarország kedvezőtlen foglalkoztatási statisztikáinak egyik fő okozója az alacsony iskolai végzettségűek kritikusan alacsony foglalkoztatási szintje.

A gazdasági szerkezetváltás következtében ezen emberek többsége a munkaerőpiacon kívül rekedt megfelelő munkalehetőségek híján, reintegrációjuk, aktivizálásuk pedig a sokszor többéves inaktív periódus után komoly kihívást, illetve nehézséget jelent. A munkaerőpiac keresleti oldala jelenleg nem képes felszívni az alacsonyan képzett, illetve szakképzettség nélküli embereket, így többségük inaktív marad, vagy a szürke/fekete gazdaságban talál jövedelemszerző munkát. Bár a gazdasági visszaesés elsősorban a szakképzettséget igénylő munkahelyek számának csökkenését eredményezte, és a regisztrált álláskeresőik között mérséklődött a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, összlétszámuk a megugró munkanélküliség miatt tovább nőtt. Ráadásul a válság következtében leépítettek többsége rendelkezik valamilyen szakképzettséggel, így az új álláshelyekért folyó versenyben az alacsony iskolai végzettségű munkavállalók az eddigieknél is rosszabb eséllyel indulnak.

Szintén alacsony a foglalkoztatottság és az aktivitás szintje a megváltozott munkaképességű személyek körében, ami részben azzal magyarázható, hogy az elmúlt két évtizedben a rokkantsági ellátások igen széles kör számára tették lehetővé a munkaerőpiacról való tartós kivonulást. Elhelyezkedési esélyeiket emellett döntően befolyásolja a megfelelő foglalkozási rehabilitációs és egyéb szolgáltatások hiánya, és a munkáltatók részéről tapasztalható előítéletek.

A munkaerő-kínálat bővítése prioritás céljai

- A válság következtében felduzzadt munkanélküliség kezelése;
- A régiós és területi foglalkoztatási egyenlőtlenségek csökkentése;
- A fiatalok elhelyezkedésének segítése;
- Az idősebb korosztályok aktivitásának megőrzése;
- Az alacsony iskolai végzettségűek, szakképzetlenek foglalkoztatásának elősegítése;
- A megváltozott munkaképességűek munkaerőpiacra való belépésének, vagy visszatérésének támogatása.

A munkaerő-kínálat bővítése prioritás alprogramjai

Munkába állást segítő támogatások és szolgáltatások

A munkaerő-kínálat bővítésének elsődleges eszközét az aktív munkaerő-piaci politikák jelentik. Az aktív munkaerő-piaci politikák azokat a szolgáltatásokat, ösztönzőket és támogatásokat jelentik, amelyeket az állam elsősorban a munkanélküli személyek számára nyújt álláskeresésük, újbóli elhelyezkedésük segítése és ösztönzése, foglalkoztathatóságuk javítása és a pénzübeli ellátások igénybevétele idejének csökkentése érdekében. Emellett fontos szerepet játszanak az aktivitás, a munkaerőpiachoz való kötődés megőrzésében, a munkaerőpiacon belüli átmenetek, státusváltások kezelésében, miközben a foglalkoztatási támogatások rendszerén keresztül lehetővé teszik a vállalkozások számára a munkaerő-költségek mérséklését. Az aktív munkaerő-piaci politikák legfontosabb üzenete az, hogy a munkanélküli egyén felelőssége, hogy aktívan állást keressen, s ehhez ad segítséget az állam szolgáltatások és támogatások formájában.

A gazdasági növekedés beindulását a foglalkoztatás bővülése, a munkanélküliség csökkenése várhatóan késleltetve követi majd. Ez azt jelenti, hogy a foglalkoztatás dinamikus növekedésével reálisan az előttünk álló tízéves időszak második harmadától lehet számolni. Az időszak első felében tehát meghatározó szerepe lesz az aktivitás megőrzését, a munkanélküliek foglalkoztathatóságának javítását szolgáló aktív munkaerő-piaci programoknak, támogatásoknak, és az ezeket megvalósító foglalkoztatási szolgálatnak. Csak ezeken az intézkedéseken keresztül érhető el, hogy az állástalanok ne távolodjanak el a munka világától, ne veszítsék el munkavégző képességüket, és a munkalehetőségek bővülésével készek és képesek legyenek munkába állni.

Az aktív munkaerő-piaci politikák kettős célt szolgálnak

- ▶ A regisztrált álláskereső minél nagyobb hányadát kell lefedni, illetve elérni az elhelyezkedést ösztönző és segítő munkaerő-piaci szolgáltatásokkal és támogatásokkal annak érdekében, hogy foglalkoztatható munkaerő-forrást jelentsenek a vállalkozások számára;
- ▶ A közfoglalkoztatás helyett a versenyszféra felé kell terelni azt, aki akar és képes dolgozni.

A munkavállalás ösztönzése és az elhelyezkedés segítése érdekében az aktív munkaerő-piaci politikák rendszerének átalakítása az alábbi eszközökkel lehetséges

- ▶ A foglalkoztatási célú támogatások rendszerének átláthatóbbá, egyszerűbbé tétele;
- ▶ A foglalkoztatási célú támogatások arányának növelése, a bér- és bérköltség-támogatások feltételeinek felülvizsgálata;

- A munkaerő-piaci képzések támogatásának célzottabbá tétele;
- A közfoglalkoztatás helyett elsősorban a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatás támogatására kell a hangsúlyt helyezni, elősegítve ezzel a kkv-k foglalkoztatási potenciáljának megerősítését is;
- A hazai és az uniós forrásból finanszírozott foglalkoztatási programokat össze kell hangolni, javítva ezáltal a célzottságukat és az eredményességüket.

A legfontosabb támogatások és szolgáltatások

- A munkaerő-piaci képzés támogatása a képzés költségeinek támogatásával, keresetpótló juttatás állás keresők részére;
- Bértámogatás a foglalkoztatás bővítése érdekében, hátrányos helyzetű állás keresők felvétele esetén – elsősorban mikro-, kis- és középvállalkozások részére;
- Munkagyakorlat-szerzés támogatása a munkaerőpiacon leghátrányosabb – évente meghatározott – állás keresői kör részére a teljes bérköltség, vagy a bérköltségek nagyobb részének átmeneti biztosításával;
- A vállalkozóvá válás támogatása – tőkejuttatással, képzés, szaktanácsadás biztosítása mellett, és/vagy megélhetési támogatás a vállalkozás indításának első évében;
- Munkahelymegőrzés átmeneti problémákkal küzdő munkaadók esetében;
- Mobilitási támogatások.

A források nagyobb része a területi munkaügyi központok és munkaügyi tanácsok döntései alapján decentralizáltan használható fel. A decentralizálás alapja a térségek munkaerő-piaci helyzete alapján, egy objektív elosztási modell szerint kerül allokálásra.

Az aktív munkaerő-piaci politikák végrehajtása a foglalkoztatási szolgálat feladata. A foglalkoztatási szolgálat a munkanélküliek munkához jutásának segítségével és támogatásával, a munkavállalók munkaerő-piaci igényeihez való alkalmazkodásának elősegítésével, a munka nélkül maradók ellátásával, a munkaadók munkaerő-szükségletének kielégítésével tudja mérsékelni a munkanélküliséget, ily módon csökkentve a társadalmi feszültségeket.

A munkavállalók elsődlegesen azt várják a foglalkoztatási szolgálattól, hogy segítse a mielőbbi álláshoz jutásukat, illetve a munkanélküliség időszakában biztosítson egy olyan támogató rendszert, mely foglalkoztathatóságuk javítása révén segíti a mielőbbi munkavállalásukat, foglalkoztatásukat. A munkaadók pedig mindenekelőtt olyan szolgáltató szervezet működését igénylik, mely gyorsan és rugalmasan elérhető, ugyanakkor megfelelően kvalifikált munkavállalókat közvetít, illetve munkaerő-piaci információkat nyújt számukra.

Komplex munkaerő-piaci programok

A komplex, sok szempontból rugalmas, főleg a hátrányos helyzetű célcsoportok elhelyezkedési esélyeinek érdemi javítására szolgáló munkaerő-piaci programokkal 2000-től egészült ki a munkaügyi központok eszköztára, és ezzel egy minőségileg új, szakmailag kimagaslóan eredményes aktív intézkedés jött létre.

A munkaerő-piaci programok lényege a támogatások és szolgáltatások csomagba rendezése, többféle támogatás és szolgáltatás ötvözése a hátrányos helyzetű munkanélküliek elhelyezkedésének segítésére. Céljuk, hogy segítsék azon hátrányos helyzetű munkanélküliek (alacsony iskolai végzettségűek, pályakezdők, idősebb korosztályok, gyes/gyed után visszatérők, megváltozott munkaképességűek, stb.) munkába állását és munkában maradását, akik esetében a hagyományos munkaerő-piaci eszközök kevésbé lehetnek eredményesek.

A munkaerő-piaci programokon belül az eddigieknél nagyobb hangsúlyt szükséges helyezni a foglalkoztatási típusú támogatásokra, az önfoglalkoztatóvá válás és a vállalkozóvá válás támogatására.

A munkáltatók, vállalkozások részére nyújtható foglalkoztatási célú támogatások

- ▶ Foglalkoztatást segítő támogatások (bértámogatás, bérköltség-támogatás), különös tekintettel a kkv-kra;
- ▶ A foglalkozás-egészségügyi és képzési alkalmassági vizsgálatok támogatása.

Az álláskeresőik részére nyújtható támogatások és szolgáltatások

- ▶ Vállalkozóvá válás támogatása – tőkejuttatással, képzés, szaktanácsadás biztosítása mellett, és/vagy megélhetési juttatás a vállalkozásindítás első évében;
- ▶ Mobilitási támogatás;
- ▶ Munkába járással összefüggő helyi és helyközi utazási költségek megtérítése;
- ▶ Munkaerő-piaci képzés támogatása;
- ▶ Munkaerő-piaci szolgáltatások;
- ▶ Humán szolgáltatások (pl. mentori), és szolgáltatások igénybevételéhez kapcsolódó támogatások.

A fenti támogatásokat és szolgáltatásokat komplex módon, személyre szabottan nyújtja a foglalkoztatási szolgálat, ezzel segítve az eredményes munkaerő-piaci integrációt. A megváltozott munkaképességű személyek esetében egyéni rehabilitációs tervek készülnek, így ők az elhelyezkedést, a munkaerő-piaci beilleszkedést segítő támogatást kaphatnak.

A foglalkoztatási szervezet programjai mellett a szakképzést és a gyakorlati tapasztalatszerzést is magukban foglaló, a hátrányos helyzetűeket segítő

szervezetekre és a vállalkozások együttműködésére építő programokra is szükség van. Ezek egyrészt lehetőséget kínálnak az iskolarendszerű képzésből lemorzsolódott fiatalok, és általában a szakképzettséggel nem rendelkezők számára, hogy szakmát szerezzenek a foglalkoztatással szervesen összekapcsolódó képzés keretében, másrészt lehetővé teszik a vállalkozások munkaerőigényének célzott kielégítését. Ilyen lehet mindenekelőtt az építőipari szakmákhoz kapcsolódó gyakorlati képzés, amely összekapcsolható az Új Széchenyi Terv keretében megvalósuló beruházások által generált munkalehetőségekkel.

A komplex munkaerő-piaci programok finanszírozási forrását jellemzően az uniós források biztosítják. Ezért a megvalósításukhoz, eredményességükhöz döntően szükséges az is, hogy az uniós támogatások felhasználására kiépült intézményrendszer egyszerűsítése, rugalmasabbá tétele mielőbb megtörténjen.

Fenntartható és értékteremtő foglalkoztatás a non-profit szektorban

A non-profit szervezetek fontos szerepet töltenek be a hátrányos helyzetűek, különösen a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásában és foglalkoztathatóságuk javításában. A társadalmi, közösségi célok érdekében végzett tevékenységük akkor lehet igazán sikeres, ha működésükben ötvözni tudják a társadalmi szempontokat és a vállalkozói szellemet, ez ugyanis a fenntarthatóság záloga. „Társadalmi vállalkozásokként” tevékenységüket a tényleges piaci igényekhez igazítva kell végezniük, miközben üzleti modelljüket a hátrányos helyzetű csoportok szükségleteinek figyelembevételével kell kialakítaniuk.

Az Új Széchenyi Terv keretében – szakítva a működésüket kizárólag állami forrásokra alapozó szervezetek szubvencionálásával – az a cél, hogy a pályázati lehetőségek és a vállalkozói attitűd erősítése révén segítsük a non-profit szervezeteket, hogy a társadalmi célok megvalósításához fenntartható módon járuljanak hozzá. Támogatni kell többek között azokat az innovatív kezdeményezéseket, amelyek a gazdasági és a munkaerő-piaci változásokra reagálva újszerű megoldásokat keresnek a foglalkoztatási lehetőségek bővítése érdekében.

A munkaerő-kínálat bővítése prioritás várható eredményei

Az aktív munkaerő-piaci intézkedések akkor tekinthetők eredményesnek, ha

- ▶ a munkavégző-képesség megtartását és fejlesztését segítő szolgáltatások lehetővé teszik, hogy a vállalkozások rendelkezésére álljon a megfelelően képzett, foglalkoztatható munkaerő,
- ▶ nő azoknak a munkanélkülieknek a száma, akik segítséget kapnak elhelyezkedésükhöz,

- ▶ hozzájárulnak a munkaerő-piaci rugalmasság erősítéséhez, a munkaerő-piacon belüli átmenetek sikeres kezeléséhez, javítják a munkában maradás és a munkába való visszatérés esélyét,
- ▶ a foglalkozási rehabilitáció és a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatás ösztönzése révén javul a megváltozott munkaképességű személyek elhelyezkedési esélye,
- ▶ a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásában szerepet vállaló non-profit szervezetek tevékenységében meghatározóvá válik a fenntarthatóság és az értékteremtés.

6.2. KÖZVETLEN TÁMOGATÁS A MUNKAHELYTEREMTÉSHEZ

Helyzetkép

Az elmúlt évek bebizonyították, hogy a gazdasági növekedés nem hozza magával automatikusan a munkahelyek számának növekedését. Különösen aggasztó, hogy az alacsony iskolai végzettségűek számára kevés legális munkalehetőséget kínál a gazdaság, többségük csak a közfoglalkoztatás keretében, vagy a feketegazdaságban talál munkát.

Az utóbbi évek gazdaságpolitikája teljesen eredménytelen maradt a munkaerő iránti kereslet élénkítésében, beleértve azt is, hogy a fejlesztéspolitika, az uniós forrásokból megvalósuló beruházások és egyéb konstrukciók nem jártak érzékelhető foglalkoztatási hatással annak ellenére sem, hogy soha nem látott mértékű támogatás állt rendelkezésre. Ez részben abból fakadt, hogy – bár fő célként a foglalkoztatást és a növekedést deklarálta a fejlesztési terv – a konkrét megvalósítás során ezeknek a céloknak az érvényesítése elmaradt, és a nyomon követési rendszer sem volt alkalmas arra, hogy a foglalkoztatási hatásokat mérje és számon kérje. Az egyik legfontosabb kihívás az Új Széchenyi Terv előtt, hogy ezen a gyakorlaton változtasson, és a fejlesztési forrásokat oly módon használjuk fel, hogy azok a tartós, dinamikus gazdasági növekedést és a foglalkoztatás jelentős bővülését eredményezzék.

A Közvetlen támogatás a munkahelyteremtéshez prioritás céljai

A kormányprogram középpontjában a foglalkoztatás bővítése, tíz év alatt 1 millió új és adózó munkahely létrehozása áll. Ezt a kormány elsősorban a vállalkozások működési feltételeinek könnyítésével, a gazdasági környezet alakításával kívánja elérni. A vállalkozások helyzetbe hozása a gazdaságpolitika eszközeivel, a szabályozási környezet és az adórendszer alakításával, valamint a fejlesztéspolitika eszközeivel érhető el. Ahhoz, hogy a foglalkoztatás bővülése és a gazdasági növekedés együtt járjon, olyan gazdaságpolitikára van szükség, amely támogatja, ösztönzi a

foglalkoztatást, kiemelt figyelmet fordítva az alacsony iskolai végzettségűek elhelyezkedésének segítésére. Ennek egyik – de messze nem kizárólagos – eszköze a munkahelyteremtés közvetlen támogatása.

A Közvetlen támogatás a munkahelyteremtéshez prioritás alprogramjai

Munkahelyteremtő beruházások támogatása

A munkahelyteremtés közvetlen támogatása olyan beruházások, illetve vállalkozás-fejlesztési projektek előmozdítását foglalja magában, amelyeknek közvetlen eredményeként tartósan és jelentősen növekszik a nyertes vállalkozások munkavállalói létszáma. Elsősorban a növekedési potenciállal rendelkező kis- és középvállalkozások támogatását célozza. Emellett a kiemelkedő nemzetgazdasági jelentőségű beruházást tervező nagyvállalatoknak is ad támogatást, amelyek a beruházás révén jelentős számú új munkahelyet hoznak létre, és amelyek kiterjedt beszállítói hálózaton keresztül számos kkv termékeinek/szolgáltatásainak jelentenek biztos piacot. A magas foglalkoztatási hatású munkahelyteremtő beruházásokhoz kapcsolódóan támogatható:

- ▶ a munkaerő-költségek egy része,
- ▶ az eszközbeszerzés, vagy IT fejlesztéshez kapcsolódó vállalkozás-fejlesztés: infrastruktúra és ingatlan beruházás, licenc/know-how, piacra jutás támogatása, vállalati HR fejlesztés, tanácsadás, környezeti és minőségirányítási rendszerek.

A jelentős létszámbővítéssel járó beruházások támogatása mellett a mikro-, kis- és középvállalkozások munkahelyteremtő beruházásait is támogatni szükséges. Az e vállalati körben megvalósuló támogatás esetében a vállalkozások által foglalkoztatottak létszámának növelése érdekében a cég vagy egyéni vállalkozó már két új munkahellyel történő bővítés esetén is beruházási támogatásban részesülhet.

Az új munkahelyek létrehozása elsősorban nem a közvetlen munkahelyteremtést célzó támogatásoktól várható. Ezeknek a támogatásoknak ugyanakkor fontos szerepük lehet abban, hogy a támogatások feltételrendszerében megjelenő ösztönzőkkel segítsék, hogy a hátrányosabb helyzetű térségekben is jöjjenek létre új munkahelyek, és a létrejövő új munkahelyeket lehetőleg munkanélküliekkel töltsék be a beruházó vállalkozások. A direkt támogatásoknak hangsúlyozottan complemter – az egyéb gazdaságfejlesztő intézkedéseket kiegészítő – szerepe van.

A foglalkoztatási potenciál erősítése célzott támogatással

A munkahelyteremtő beruházások átfogó támogatása mellett szükség van olyan támogatási formákra is, amelyek célzott módon nyújtanak támogatást egy-egy specifikus vállalati kör számára a foglalkoztatás bővítése érdekében. A célzás alapja

lehet szektorális, igazodva az Új Széchenyi Terv kiemelt ágazataihoz. Ennek egy példája lehet az a támogatás, ami az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztatását a biotermékek előállításában kívánja bővíteni. A biotermékek előállítása versenyképes, növekedési potenciállal rendelkező szektor, amely jelentős élőmunkaigényű tevékenységekre is épül. Ennek révén a képzetlenek is bekapcsolódhatnak egy perspektívával rendelkező szektor által generált gazdasági növekedésbe. A támogatás célja az alacsony iskolai végzettségűek számára tartós és fenntartható, versenyképes munkalehetőség biztosítása. A konstrukció eredményeképpen

- ▶ a munkanélküli helyi lakosok munkához és jövedelemhez jutnak, ezáltal családjuk életkörülményei javulnak,
- ▶ a piacképes biotermékek iránti növekvő kereslet miatt bővül a helyben előállítható késztermékek köre, a helyi vállalkozások megerősödnek.

Szintén célzott támogatásnak tekinthető a mikro-vállalkozások speciális igényeihez és lehetőségeihez igazodó pályázat, ami egy-két fő új munkavállaló felvételéhez és a vállalkozás versenyképességének javításához nyújt támogatást

- ▶ a foglalkoztatáshoz kapcsolódó költségek támogatásával,
- ▶ az üzleti infrastruktúra fejlesztésével,
- ▶ magas színvonalú technológia alkalmazásával,
- ▶ környezetvédelmi előírások teljesítésének elősegítésével,
- ▶ az innovációt elősegítő humán erőforrás (menedzsment és alkalmazottak) fejlesztésével,
- ▶ a vállalkozói szellem erősítésével,
- ▶ az eszközpark bővítésével, korszerűsítésével.

A Közvetlen támogatás a munkahelyteremtéshez prioritás várható eredményei

A munkahelyteremtés közvetlen támogatása az átfogó gazdaságpolitikai intézkedéseket kiegészítve hozzájárul ahhoz, hogy

- ▶ a munkahelyteremtő beruházásokat ösztönző támogatás révén nő a vállalkozások által foglalkoztatottak létszáma,
- ▶ erősödik a mikro-, kis- és középvállalkozások foglalkoztatási potenciálja,
- ▶ a célzott támogatásokon keresztül új munkalehetőségek nyílnak meg az alacsony iskolai végzettségűek számára.

6.3. A CSALÁD ÉS A MUNKA ÖSSZEEGYEZTETÉSÉT SEGÍTŐ INTÉZKEDÉSEK

Helyzetkép

A tapasztalatok azt mutatják, hogy azokban az országokban magasabbak a születési/termékenységi ráták, ahol magas szintű a női foglalkoztatottság, a szülők több gyermeket vállalnak ott, ahol a családi és a munkahelyi kötelezettségek összeegyeztetésére kiemelt figyelmet fordítanak. Az elmúlt időszakban ezen a területen nálunk alig történt előrelépés, a statisztikák alapján jelentősen elmarad a kisgyermekkel rendelkező nők foglalkoztatása mind a kisgyermekkel nem rendelkező nőkhöz, mind az unióban élő, hasonló élethelyzetben lévőkhöz képest.

A 20–49 év közötti 0–6 éves gyermekkel rendelkező nők és a gyermektelen nők foglalkoztatási rátája közötti különbség az EU27 tagállamában átlagosan körülbelül 12%, míg Magyarországon ennek csaknem a háromszorosa. Ez többek között összefügg a munkaerőpiactól távol töltött viszonylag hosszú időszakkal.

Jelenleg a család és a munka összeegyeztetését, a családok választási lehetőségeit nagymértékben korlátozza, és ezáltal a gyermekvállalást is kedvezőtlenül befolyásolja, hogy korlátozott a megfelelő minőségű gyermekgondozási szolgáltatásokhoz való hozzáférés.

A Család és a munka összeegyeztetését segítő prioritás céljai

A gyermekellátási szabályok korszerűsítése, a gyermekellátó intézményrendszer bővítése, a munkavállalási kedv növelése, a rugalmas foglalkoztatási lehetőségek elterjesztése és a munkaerő-piaci kereslet élénkítése egyaránt fontos lépések lehetnek a kisgyermekes szülők problémáinak megoldása, a gyermekvállalási hajlandóság növelése felé.

A kisgyermekes nők foglalkoztatása szempontjából fontos a rugalmas foglalkoztatás lehetőségének biztosítása. Ezért a foglalkoztatási támogatások rendszerét úgy kell alakítani, hogy minden támogatást – egyenlő feltételek mellett – a rugalmas foglalkoztatáshoz is igénybe lehessen venni. Fontos ugyanakkor figyelembe venni, hogy bármilyen támogatás, ami a részmunkaidőt a teljes munkaidős foglalkoztatáshoz képest aránytalanul kedvezményezi, arra ösztönözheti a vállalkozásokat, hogy a meglévő teljes munkaidős állásokat alakítsák át részmunkaidős foglalkoztatássá, vagy teljes munkaidő helyett részmunkaidőben vegyenek fel hivatalosan új munkavállalót, miközben valójában teljes munkaidőben (részben feketén) foglalkoztatják. Ezért nagyon körültekintően kell bármilyen ilyen célú támogatás feltételrendszerét kialakítani.

A Család és a munka összeegyeztetését segítő prioritás alprogramjai

Rugalmas foglalkoztatási formák

A vállalatok alkalmazkodóképességének, termelékenységének növelésére, illetve a munkaerőpiactól távol maradók aktivizálására egyaránt megoldást jelenthet a nem hagyományos (atipikus) foglalkoztatási formák elterjesztése, olyan új munkalehetőségek feltárása, amelyek rugalmasan illeszkednek a munkaerő-piaci szereplők igényeihez, ugyanakkor megteremtik a foglalkoztatás biztonságának feltételeit. A rugalmas foglalkoztatási formák elterjesztését elsősorban átfogó intézkedésekkel, a munkáltatók ösztönzésével, a foglalkoztatási költségek célzott csökkentésével kívánja elérni a kormány, de emellett az Új Széchenyi Terv pályázatai is hozzájárulhatnak az atipikus foglalkoztatási formákban rejlő, ma még kihasználatlan lehetőségekhez.

Családbarát kezdeményezések támogatása

A gyermekvállalás ösztönzése és segítése érdekében a kormánynak az a célja, hogy biztosítsa a családok számára a tényleges választási lehetőséget a munkavállalás és a családi élet összehangolása terén. Ebben döntő szerepe lehet a helyi intézményeknek és a munkáltatóknak is. Az önkormányzatok és a helyi intézmények a szolgáltatások összehangolásával, családbarát szempontú felülvizsgálatával sokat tehetnek azért, hogy megkönnyítsék a családok mindennapjait. Ezért kell támogatni azokat a helyi kezdeményezéseket, amelyek a térségi vagy települési szolgáltatások működésének ilyen irányú vizsgálatát és átalakítását szolgálják. Emellett azoknak a vállalkozásoknak is érdemes támogatást nyújtani, amelyek vállalják, hogy a munkaidőrendszerük felülvizsgálatával, átalakításával, családbarát szolgáltatások kialakításával, bevezetésével segítik a munkavállalókat abban, hogy a munka mellett a családi életben is helytálljanak.

Pályázat útján lehet segíteni a vállalkozásoknál

- a munkahelyi rugalmasság lehetőségeinek feltárását,
- a rugalmas munkaszervezési formák kialakítását, bevezetését, és a bevezetéshez, valamint működéshez szükséges feltételek megteremtését,
- rugalmas, az élethelyzetet figyelembe vevő humánerőforrás-gazdálkodás kialakítását.

Gyermekek napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások fejlesztése és kapacitásának bővítése

A család és a munka összehangolásához elengedhetetlen a bölcsődei és az egyéb alternatív ellátási formák fejlesztése, kapacitásainak bővítése, amihez az infrastruktúra fejlesztésére is szükség van. A gyermekfelügyelet helyi szinten történő, a munka-

vállaló igényeihez rugalmasan igazodni képes, alternatív módon való megszervezése hatékony eszköz lehet a kisgyermekes szülők munkaerő-piaci részvételének növeléséhez, valamint munkahely-megtartási esélyeik növeléséhez. Hosszabb távon a gyermekek nappali ellátását biztosító szolgáltatások finanszírozási rendszerének átfogó átalakításával teremthetők meg annak feltételei, hogy a kisgyermekes szülők minél nagyobb hányada vehesse igénybe a bölcsődei vagy egyéb ellátási formákat. A szolgáltatások bővítése ráadásul új munkalehetőségeket is teremthet, jellemzően nők számára.

A Család és a munka összeegyeztetését segítő prioritás várható eredményei

A fenti támogatási eszközök hozzájárulnak ahhoz, hogy

- ▶ a családbarát munkahelyi gyakorlatok és a rugalmas munkaszervezési formák elterjedésével segítsék a kisgyermekes nők visszatérését a munkaerőpiacra,
- ▶ a helyi szolgáltatások felülvizsgálata és összehangolása, valamint a bölcsődei ellátás és az alternatív ellátási formák kapacitásainak bővítése megkönnyíti a család és a munka összeegyeztetését.

6.4. A VERSENYKÉPES TUDÁS MEGSZERZÉSÉNEK TÁMOGATÁSA

Helyzetkép

A versenyképesség alapvető feltétele a versenyképes, képzett, megfelelő munkavállalási képességekkel bíró munkaerő, a gazdaság igényeihez rugalmasan illeszkedő szakképzés. A tudásalapú gazdaság fontos ismérve az új ismeretek átadása, a készségek begyakorlása. Az ismeretátadás helyszíne az iskola, de tanulni nem csak fiatal életkorban szükséges, mert a technikai haladással felgyorsul az ismeretek elavulása, másfelől előfordulhat, hogy felnőtt korban többször is szakmát kell váltani. A nemzetközileg egységes módszertan alapján végzett vizsgálatok szerint hazánk felnőtt lakosságának mindössze 9%-a vesz részt oktatásban/képzésben. Ezzel Magyarország utolsó az EU tagállamai között, ahol a képzésben résztvevők aránya átlagosan 36%-os. A felnőttkori tanulás terén súlyos aránytalanságokat tapasztalhatunk. Akiknek a legnagyobb szükségük lenne a tanulásra, azok nem vesznek részt benne, például az alacsony iskolai végzettségűek, az idősebbek és a kistélepeken élők részvétele a felnőttkori tanulásban messze elmarad a szükségéstől és a lehetőségestől.

A foglalkoztatottak folyamatos szakmai képzésének meghatározó szerepe van a vállalatok fejlődésében, versenyképességében. A gazdálkodó szervezetek csupán kisebb hányada támogatja azonban alkalmazottainak szakmai (tovább)képzését.

A munkavállalók képzésben való részvétele a különböző területeken aránytalan. Vannak szakmák, ahol jogszabályilag kötelező a továbbképzés – tanárok, egészségügyi dolgozók, köztisztviselők, gázszerelők, mérlegképes könyvelők stb. –, miközben a vállalkozások egy jelentős része – jellemzően a kisebb vállalkozások, nem tudják finanszírozni saját munkavállalóik képzését.

A Versenyképes tudás megszerzésének támogatása prioritás céljai

A prioritás legfontosabb célja, hogy felkínálja a tanulás lehetőségét azok számára, akiknek erre ma nincs lehetőségük. Mindenekelőtt az alacsony iskolai végzettségűeknek kívánja biztosítani a lehetőséget az alapfokú végzettség megszerzésére, a kulcskompetenciák fejlesztésére és/vagy a szakképzésben való részvételre. További cél a mikro-, kis- és középvállalatok ösztönzése a saját munkavállalóik képzésére.

A Versenyképes tudás megszerzésének támogatása prioritás alprogramjai

Munkahelyi képzések támogatása

Fontos, hogy a munkáltatók megtérülő befektetésnek tekintsék a munkavállalók képzését, az egyének pedig felismerjék a tudás és a készségek folyamatos fejlesztésének jelentőségét saját életminőségük és munkaerő-piaci lehetőségeik javítása szempontjából. Ehhez az állam célzott, az egyéni lehetőségekhez és a vállalati igényekhez egyaránt igazodó képzési támogatási rendszeren keresztül tud ösztönzést és támogatás biztosítani. A támogatott képzési programok hozzájárulhatnak a munkavállalás szempontjából hátrányos helyzetbe került, vagy a társadalmi-gazdasági változások miatt munkahely- és/vagy szakmaváltásra kényszerülő felnőttek foglalkoztathatóságának javításához. Az Új Széchenyi Terv keretében kiemelten kell kezelni azokat a képzéseket, amelyek az egészségiparhoz, a zöldgazdasághoz, az építőiparhoz, a kreatív iparágakhoz és a digitális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódnak, kiegészítve, erősítve a beruházási típusú támogatásokat. A képzési támogatás révén lehetőség nyílik a saját munkavállalók szakmai és idegen nyelvi képzésére is.

Képzési lehetőségek alacsony iskolai végzettségűek számára

A felnőttképzési programok célja a felnőttkori tanulás ösztönzése: az iskolai hiányok pótlása, a megkopott kompetenciáknak a kor követelményeihez történő igazítása, a vállalkozások versenyképességének növelése, a felelős állampolgári magatartás kialakulásához való hozzájárulás. A felnőttképzésben több forrás teremti meg a keresletet: az állami költségvetés, a vállalkozások bevétele, az egyének jövedelme együttesen jelenik meg a felnőttképzési piacon. Ezt egészíti ki a jelentős uniós támogatás. A támogatás célja, felhasználásának alapelve, hogy a támogatás oda kerüljön, ahol a források hiánya megakadályozza a felnőttképzésben való részvételt. A felnőttképzési programok támogatásának kulcskérdése, hogy a támogatáspolitikát a gazdaság igényeire reagáljon.

Az alacsony iskolai végzettségűek esetében a felnőttképzés egy újabb esélyt jelent arra, hogy a munkaerőpiacra való belépéshez, illetve a munkaerőpiacon való tartós megkapaszkodáshoz szükséges iskolai és/vagy szakmai végzettséget megszerezzék. Az alacsony iskolai végzettségűek számára meghirdetett programokat nagyon jól kell célozni, ha biztosítani akarjuk, hogy a források tényleg eljussanak ehhez a réteghez – nehogy más, könnyebben képzésbe vonható réteg elszívja a rendelkezésre álló forrásokat.

A képzések terén prioritásnak kell tekinteni a jelentősebb foglalkoztatási potenciállal rendelkező szektorokat (pl. gépészet, építőipar, kereskedelem-vendéglátás, turizmus). Annak érdekében, hogy az ország minden térségében lehetőség legyen a képzésbe való bekapcsolódásra, illetve hogy a szakképzettségi szempontból hátrányosabb régiók kedvezőbb helyzetbe jussanak, a program tervezése során regionális keretszámokat szükséges meghatározni, figyelembe véve a területi szinten foglalkoztatottak, szakképzettek arányát.

A képzési programok lehetőséget kínálnak a résztvevőknek arra, hogy

- ▶ befejezzék az általános iskolát azok, akiknek ez tanköteles életkorukban nem sikerült és rendelkeznek legalább a 6. osztály befejezését igazoló bizonyítvánnyal, valamint a megszerzett ismeretek alapján bekapcsolódhassanak a szakképzésbe,
- ▶ megszerezhessék a szakképzés megkezdéséhez szükséges kompetenciákat azok, akiknek a program időtartama nem teszi lehetővé az általános iskola befejezését, de a megfelelő kompetenciák megszerzése esélyt ad a szakképzésbe való bekapcsolódásra,
- ▶ az egyes szakképzések megkezdéséhez szükséges iskolai végzettséggel rendelkezők megszerezzék az állam által elismert, illetve akkreditált felnőttképzési program szerinti szakképzettséget. Ennek során elsősorban

olyan szakmákat sajátíthatnak el, amelyek iránt a rendelkezésre álló információk alapján kereslet mutatkozik a munkaerőpiacon, vagy amelyek tekintetében az egyén munkáltatói szándéknyilatkozattal rendelkezik,

- ▶ azok a felnőttek, akik már rendelkeznek valamilyen szakmai előképzettséggel, magasabb szintű, hiányszakmára irányuló szakképesítést szerezzenek,
- ▶ az elavult szakmával rendelkező felnőttek olyan új szakképesítést szerezzenek, amely iránt kereslet mutatkozik a munkaerőpiacon.

Ezen kívül lehetőséget kell biztosítani a közmunkában részt vevő személyek részére is, hogy szakmai képzésben vegyenek részt. Ezáltal olyan tudást, illetve képesítést szerezhetnek, ami megnyitja a lehetőséget számukra a nyílt munkaerőpiacon való elhelyezkedésre. A közmunka így módon a foglalkoztathatóság és a munkaerő-piaci esélyek javításának eszközévé válik.

Munkaerő-piaci kulcskompetenciák fejlesztése

Az idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztésének szükségességét a magyar lakosság igen alacsony fokú idegennyelv-tudása, valamint a digitális írástudás alacsony szintje indokolja. A 2005. évi mikrocenzus adatai szerint a 15 éves és idősebb népességnek csupán az egynegyede beszélt valamilyen idegen nyelvet, az Eurostat 2007. évi felvétele szerint az idegen nyelvet nem beszélők aránya 74,8%, ami kirívóan magasnak számít az EU tagállamai között. Még a felsőoktatásban is komoly probléma az idegen nyelv tudásának hiánya: 2009-ben a végzősök negyede nem kaphatta meg az oklevelét az előírt nyelvvizsga hiánya miatt. A támogatás révén – az egyéni hozzájárulással kiegészülve – olyanok számára is megnyílik az idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztésének lehetősége, akik egyébként nem tudnának a képzésben részt venni.

A Versenyképes tudás megszerzésének támogatása prioritás várható eredményei

- ▶ Javul a munkavállalók versenyképessége és ezáltal az őket alkalmazó vállalkozásoké is;
- ▶ Az alacsony iskolai végzettségűek munkaerő-piaci esélyei javulnak a felzárkóztató és szakmai képzések révén;
- ▶ A nyelvtanulás és az informatikai készségek fejlesztése széles körben elérhetővé válik azok számára is, akiknek eddig nem volt lehetőségük erre.

6.5. A SZAKKÉPZÉS RENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSE

Helyzetkép

A szakképzésben napjainkra kialakult helyzet két évtizedes folyamat következménye. A rendszerváltáskor összeomlott, majd a termelő ágazatok leépülése mellett a szolgáltató ipar irányába átstrukturálódó gazdaság nehéz helyzetbe hozta a szakképzést. Az állami vállalatok megszűnésével, privatizációjával egyidejűleg felszámolták azokat az üzemi gyakorlóhelyeket is, ahol a szakiskolai és szakközépiskolai tanulók gyakorlati képzése folyt. Az iskolák ezért – kényszerpályán – olyan szakmákat oktattak, amelyekhez biztosítani tudták a személyi és tárgyi feltételeket. Ezek a szakmák azonban szerkezetükben és tartalmukban sem igazodtak az átalakuló gazdaság szakemberigényéhez. Ezt a felnőttképzés felértékelődése sem tudta megfelelő mértékben kompenzálni. A tömeges munkanélküliség kezelése érdekében átmeneti megoldásként a fiatalok képzésben tartása lett a cél: törvényi szinten is lehetővé vált egyfelől a második szakképesítés ingyenes megszerzése, másfelől a szakképző iskolák képzési idejébe is bekerült az általános műveltséget adó szakasz.

Az ezredfordulót követő évekre nyilvánvalóvá vált, hogy a helyzet tarthatatlan. A tankötelezettségi korhatár 18 évre emelése, az alapozó közismereti szakasz 10 évfolyamra növelése nagyon sok fiatalot elrettentett a tanulástól. A szakiskola 9–10. évfolyamán a bukás és a lemorzsolódás soha nem látott méreteket öltött, egyre többen léptek ki az iskolarendszerből befejezett iskolai végzettség és szakma nélkül. A szakmunkás bizonyítványt szerzett fiatalok jelentős része (kb. 40%-a) pedig nem tudott elhelyezkedni, aminek oka részben az volt, hogy a gazdaság nem igényelte a megszerzett szakképesítést, részben pedig az, hogy a pályakezdők szakmai tudása rendkívül alacsony szintű volt.

A Szakképzés rendszerének fejlesztése prioritás céljai

- A szakképzés járuljon hozzá a foglalkoztatási szint emeléséhez és a gazdasági növekedéshez;
- Olyan szakképzési struktúra jöjjön létre, amellyel biztosítható a munkaerő-piaci kereslet és kínálat egyensúlya;
- A szakképzésbe fektetett egyéni és társadalmi források hasznosuljanak.

A Szakképzés rendszerének fejlesztése prioritás alprogramjai

A gazdaság igényeihez igazodó szakképzés támogatása

A szakképzési feladatellátásban több mint egy évtizede kiemelt szerepet vállaló Magyar Kereskedelmi és Iparkamarával együttműködve kell kiterjeszteni a duális képzést Magyarországon. E képzés lényege, hogy a szakképzésben a feladatokat, hatásköröket megosztva gyakorolják az iskolák és a gazdálkodó szervezetek.

Az iskolák felelősek a szakma elméleti képzéséért, míg a vállalkozások végzik a tanulók gyakorlati képzését – valós munkahelyi körülmények között, ahol értelmes feladatot végezhetnek a fiatalok, szert tehetnek munkatapasztalatra, megtanulják a munkatársakkal való együttműködést, ami az iskola és a munka közötti kapcsolat fontos alapja. Általános tapasztalat, hogy az ilyen képzésben részt vevő fiatalok könnyebben és gyorsabban találnak állást a végzést követően.

Kiemelt feladat a gazdaságot képviselő szervezetek szerepének további növelése a szakképzésben. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, mint köztestület alkalmas arra, hogy feladatokat vegyen át az államtól, és azt a gazdasági szervezetek igényeinek megfelelően lássa el, az adott keretek között gyakorolja az átruházott jogköröket.

A szakképzési rendszer átalakítása elsősorban szabályozási és intézményi változtatásokat igényel, amelyek túlmutatnak a fejlesztéspolitika keretein. Az Új Széchenyi Terv keretében támogatandó intézkedések ezeket egészítik ki, elsősorban az alábbi fő irányok mentén:

- ▶ A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara szakképzésben vállalt szerepének erősítése, az átvállalt feladatok ellátásának támogatása;
- ▶ A szak- és felnőttképzés területén szerzett magyar tapasztalatok átadása a szomszédos, Kárpát-medencei régióhoz tartozó országok szak- és felnőttképzéssel foglalkozó intézményei, valamint munkaügyi központjai számára.

A Szakképzés rendszerének fejlesztése prioritás várható eredményei

- ▶ Erősödik a gazdasági szereplők befolyása a képzés tartalmára és szerkezetére;
- ▶ Javul a képzési rendszer „reagáló képessége”, rugalmassága;
- ▶ Erősödik a vállalkozások szerepe a gyakorlati képzés megvalósításában.

7.
KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI
PROGRAM

7. KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI PROGRAM

HELYZETKÉP

A szektor gazdasági jelentősége

A közlekedés a gazdaság és a társadalom szerves kiszolgáló háttérét alkotja. Előnyei közé tartozik általában az elérhetőség biztosítása, a területi egyenlőtlenségek kiegyensúlyozása, a személyek, áruk és szolgáltatások mobilitásának lehetővé tétele, gazdaság- és térségfejlesztő multiplikátor hatása, valamint a GDP-hez való közvetlen hozzájárulása is jelentős (7–9%). Fontos körülmény, hogy a közlekedés jövedelemtermelő képességén belül a gazdasági ágazatok közül az egyik legjobb a GDP/GNI arány, mert a közlekedés értékteremtő folyamatában részt vevő vállalatok nagyobb része áll magyar tulajdonban, mint több más gazdasági ágazat átlagában. Ugyanakkor számos – nem, vagy csak részben ellentételezett – költséget is ró a társadalomra, amelyek közösségi szinten jelentkeznek.

Személyszállítás

A motorizált közlekedés a legjelentősebb eleme a személyközlekedési rendszernek, szerepe folyamatosan erősödik. A személygépkocsi ellátottság Magyarországon elmarad az EU átlagától, de fokozatosan közelíti azt a szintet. A közforgalmú személyszállítás (közösségi- vagy tömegközlekedés) fontos társadalmi szerepet tölt be. Környezetkímélő jellege felértékelődött, és – a forgalmi torlódások, dugók miatt – elsősorban az úti célhoz eljutási időt tekintve versenyképes bizonyos (nagy)városi helyzetekben.

Európai viszonylatban elég sűrű közforgalmú közlekedési vonalhálózattal rendelkezünk, de a hálózaton megvalósuló szolgáltatás színvonala – az elővárosi közlekedés kivételével – stagnál. Települési és agglomerációs/környéki viszonylatban a közforgalmú személyszállítás valós mobilitási alternatívaként tűnik fel a személygépkocsi használat mellett, de a távolsági közlekedésben már csak bizonyos feltételek mellett. A jelenleg is állami tulajdonú Volán-társaságok célszerűtlenül és gazdaságtalanul működnek, több területen a vasúttal indokolatlanul versenyezve. A (főként vidéki) társadalom továbbra is a „szociális háló” egyik fontos elemének tekinti a távolsági autóbusz- és vasúti közlekedést, ezért a szektor jelentősége túlmutat pusztán gazdasági vonatkozásain. Hazánk relatíve jó helyzetben van, hiszen az egyéni és a közforgalmú személyszállítás közötti munkamegosztás még mindig nem mutat akkora személygépkocsi dominanciát, mint Nyugat-Európában.

Árufuvarozás

A megfelelő színvonalú áruszállítás-logisztika a gazdaság versenyképességének alapvető tényezője. Hazánk – geopolitikai helyzetéből adódóan – intenzív bel- és külkereskedelmi tevékenységet végez, valamint jelentős tranzit terhet visel, az áruk szállítási intenzitása nagy. Az áruszállítás-logisztika hatékonysága erősen kihat az egész nemzetgazdaság teljesítményére. Az áruáramlatok irányát tekintve domináns kapcsolat mutatható ki Budapest és az ország többi nagyvárosa között.

A külkereskedelmi forgalom egyértelműen a nyugat-európai kereskedelmi kapcsolatok súlyát emeli ki, de másodlagosan – inkább tranzit jelleggel – egy északnyugati–délkeleti tengelyen is egyre nagyobb forgalom jelenik meg.

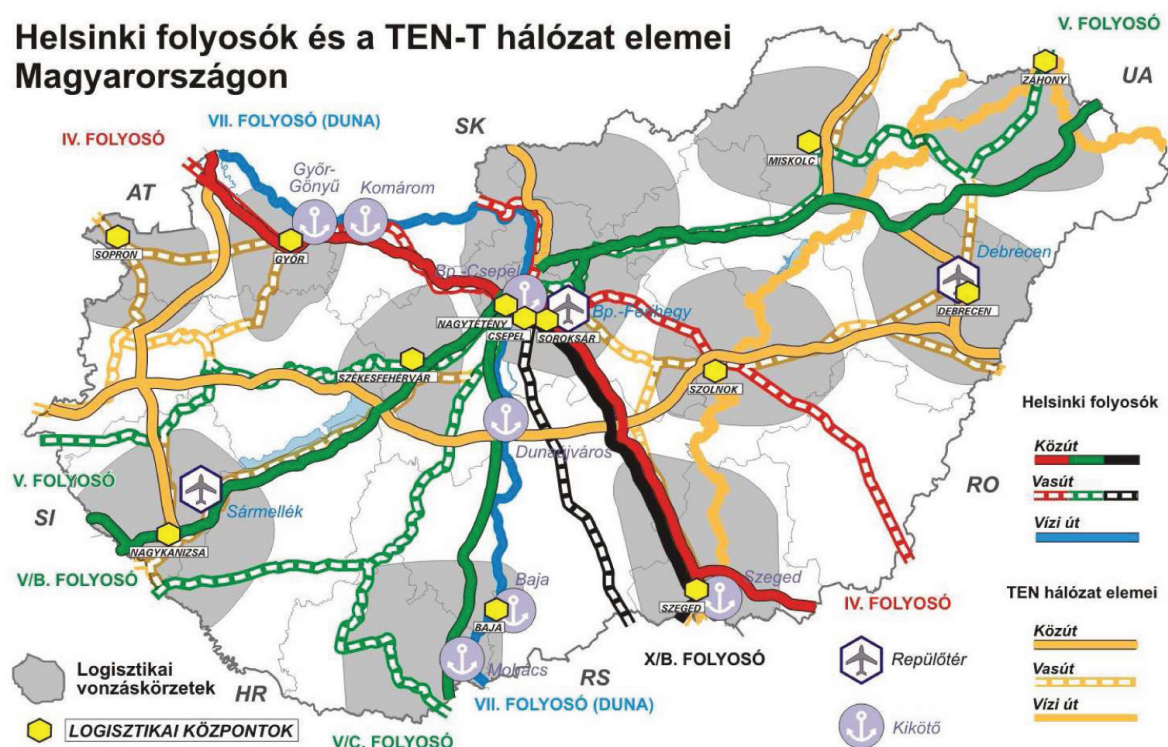
A gazdaság szereplői ellátási-szolgáltatási láncokban gondolkodnak, az áruszállításban-logisztikában ezek optimális működtetését tekintik súlyponti kérdésnek. A cél olyan szállítási láncok kialakítása, amelyek – a költségek és az idő tekintetében – a lehető leghatékonyabb árutovábbítást teszik lehetővé. A közúti túlsúly hosszú távon nem tekinthető kívánatosnak, mert egy növekedési pályát megcélzó gazdaság növekvő szállítási igényei olyan további közúti infrastrukturális fejlesztéseket vetítenek előre, amelyek sem pénzügyi, sem környezeti szempontból nem jelenthetnek valós alternatívát. Eközben a vasúti szektor és a belvízi hajózás is jelentős mértékű kihasználatlan kapacitásokkal rendelkezik, amelyek kitöltését egy korszerű és hatékony közlekedéspolitikának ösztönöznie kell.

Magyarország területe Európa összterületének csupán 1%-át teszi ki, azonban az itt található infrastruktúra kihasználtságának aránya ennél sokkal intenzívebb, tekintve az ország tranzit helyzetét. Közlekedési létesítményeink és közlekedési ellenőrzőrendszereink Európa közlekedési hálózatának központi – és kritikus jelentőséggel bíró – részét képezik, amelyeken keresztül a kontinens minden fő irányában haladnak a személyek, az áruk és a szolgáltatások. Nagyon részben egyelőre valóban csak áthaladnak, jelentős károkat okozva épített és természetes környezetünknek, gazdaságunk mérhető haszna nélkül.

Magyarországon négy páneurópai folyosó (TEN folyosó) halad át, amelyből három a főváros déli határán metszi egymást.

Magyarországon áthaladó Páneurópai folyosók

Helsinki folyosók és a TEN-T hálózat elemei Magyarországon

Forrás: KTI

A jelenlegi adatok alapján a prognosztizált áruszállítási és motorizációs tendenciák hosszú távon fenntarthatatlanok. A kedvezőtlen folyamatot csak a racionális és fenntartható gazdasági gondolkodásmód elterjedése, valamint a ténylegesen felmerülő direkt és indirekt költségek beszédése befolyásolhatja megfelelő irányban.

Környezetvédelem és energiafelhasználás

Magyarország éves energiafelhasználása már évek óta 1050–1125 PJ között ingadozik, ennek döntő részét fosszilis energiahordozókból (kőolaj, földgáz, szén) állítja elő. A jelenlegi, döntően fosszilis energiahordozókra épülő energiafelhasználási struktúra globális problémákat indukál (pl. éghajlatváltozás). Ezek a problémák, illetve a fosszilis energiahordozók várható kimerülése és növekvő ára a további gazdasági fejlődésnek korlátjai lehetnek mind világ-, mind hazai viszonylatban. Külső energiafüggőségünk mintegy 65%-os, importunk legnagyobb része (gázimportunk 90%-a) Oroszországból származik. Ez a továbbra is fennálló egyoldalú függőség jelentős bizonytalanságot visz a hazai ellátási rendszerbe.

Megújuló energiaforrásaink (szél-, víz-, geotermikus energia) kihasználása alacsony, az összes felhasználásban mindössze 3–4% körül alakul. Jelenleg fontos beruházások folynak a szélenergia hasznosítására és növényi eredetű üzemanyag előállítására.

Várható, hogy az elkövetkező évek során fokozatosan elterjednek a nem hagyományos tüzelőanyaggal működő járművek, amelyek üzemeltetési feltételéről való gondoskodás további feladatokkal jár.

Európában a közlekedés a teljes szén-dioxid (CO₂) kibocsátás mintegy negyedéért felelős, ezen belül is a közúti közlekedés a legjelentősebb szén-dioxid kibocsátó. Magyarország megközelítőleg 60 millió tonna CO₂-t bocsát ki évente, aminek 23%-a (13 millió tonna) köthető a közlekedéshez, ezen belül több mint 90% a közúthoz, kb. 5% a polgári légi közlekedéshez, 1-2% a vasúthoz és ehhez képest kimutathatatlan mértékben a belvízi hajózáshoz. A magyarországi légtérbe jutó további levegőszennyező anyagok közül a CO és NO_x mintegy 60%-a a közlekedésből származik.

A nehézgépjármű-állomány hazai forgalomban alkalmazott járművei részben még korszerűtlenek, műszakilag és fizikailag elavultak, működésük jelentős környezeti károkkal, elsősorban légszennyezéssel és zajkibocsátással jár. Jelentősebb változás csak a forgalomban részt vevő járműállomány teljes körű korszerűsítésétől várható.

Közúti közlekedés

A hazai közúti infrastruktúra gerincét az országos közúthálózat adja. Ennek a hálózatnak (mintegy 1100 km gyorsforgalmi út – autópálya és autóút, csomóponti ágak nélkül –, 6600 km I. és II. rendű főút, valamint 23 300 km mellékút) a fenntartása és üzemeltetése, továbbá fejlesztése állami feladat. A közúti szektor a hazai GDP mintegy 6%-ához járul hozzá, a munkahelyek csaknem 10%-a közvetlenül vagy közvetetten hozzá kapcsolódik.

A közúti infrastruktúra fenntartásának finanszírozása az Útpénztárból történik. Az elmúlt öt évben az Útpénztár központi költségvetési támogatása a felére esett vissza, amit az amúgy címkézetten befolyó, egészen 2009-ig folyamatosan növekvő úthasználati díjbevételek sem tudtak ellensúlyozni. A fejlesztési forrásokat csakis külső forrásokból sikerült olyan mértékben kipótolni, ami egy viszonylag elfogadható ütemű fejlesztést eredményezett, de csak a főúthálózaton; emellett a mellékúthálózat rohamos pusztulásnak indult. Az autópálya-hálózat egy része koncessziós rendszerben, rendelkezésre állási díj fejében működik, évről évre növekvő állami kötelezettségvállalást jelentve a költségvetés számára, ami mára nagyobb terhet jelent, mint az Útpénztár éves bevétele.

Vasúti közlekedés

A vasúti közlekedés eszközrendszerét (mind az infrastruktúra, mind a járműállomány oldaláról) az erős heterogenitás jellemzi. A kiemelt, nemzetközi kapcsolatot jelentő fővonalak, közlekedési folyosók infrastruktúrája – köszönhetően az EU támogatásának is – hazai viszonylatban korszerűnek, a fejlett EU-tagállamokhoz

képest közepes állapotúnak mondható. A nemzetközi (tranzit) korridorokhoz nem – vagy csak közvetetten – kapcsolódó, de országos jelentőségű vasútvonalak általános műszaki állapota lényegesen gyengébb: a személyközlekedésben az eljutási idő és a menetrendszerűség, az áru fuvarozásban a villamosítottág és a tengelyterhelés mint legfontosabb paraméterek a piacképesség alsó határát érték el. A fejlett EU-tagállamokban tapasztalt részarányt továbbra is meghaladja a hazai vasúti áru fuvarozás, illetve személyszállítás alágazati összehasonlító aránya.

Az összes közlekedési alágazathoz hasonlóan a vasúti közlekedésben (elsősorban a pályahálózat-működtetésben és a személyszállításban) Európa-szerte általános jelenség az állam komoly részvétele a finanszírozási oldalon. Magyarországon a pályahálózat mérete és szolgáltatási színvonala, az állam által megrendelt személyszállítási szolgáltatási volumen és mindezek ráfordításigénye közötti összhangot két évtized alatt sem sikerült megoldani. Az egyre inkább kezelhetetlen mértékű adósságteher és göngyölődő finanszírozási hiány már a vasúti rendszerek mindennapi működését fenyegeti.

Légi közlekedés

A Budapest-Ferihegy nemzetközi repülőtérnek nincs versenytársa a hazai piacon. Ferihegy elsősorban Béccsel, másodsorban Pozsonnyal versenyez. Budapest a légi közlekedésben nem regionális központ, de még a regionális transzfer, illetve központ-kiegészítő szerepe is megkérdőjelezhető. A cargo típusú forgalom Ferihegyen nem számottevő. Jelenleg a regionális repülőtér szerep megszerzése terén vesztesre áll Budapest.

Ennek hátterében a következő okok állnak:

- ▶ A működtetési jogok privatizációja;
- ▶ Az LRI egykori átalakításával megszülető, de rendszerszemléleti megközelítésben teljesen diszfunkcionális cégtömeg;
- ▶ A repülőtér sok tekintetben korszerűtlen földi kiszolgáló infrastruktúrája;
- ▶ A tranzitlehetőségek erősen korlátozott volta;
- ▶ Az intermodalitás, a jó közlekedési kapcsolatok gyakorlatilag teljes hiánya.

A légi-navigációs szolgáltatások terén jók az adottságaink.

Belvízi hajózás

A járműméretek kialakult nagy választéka, valamint a rakodási technológia dinamikus fejlődése miatt, ma már rövidebb szállítási szakaszokon (100–150 km-en belül) is versenyképes lehet a belvízi hajózás. A személyhajózás idegenforgalmi, turisztikai,

és vendéglátó-ipari szerepe felerősödött. Budapestet évente mintegy 120–140 különböző folyami szállodahajó látogatja, minőségi turisták tízezreit szállítva hazánkba. A 70-es évekig meglévő, menetrendszerű, helyközi személyszállítási jellege ellenben mára nagymértékben csökkent.

A Duna-Majna-Rajna csatorna 1992. évi átadásával a magyar belvízi hajózás előtt új távlatok nyíltak. A Duna magyarországi szakasza központi fekvésével meghatározó része lett a DMR transzkontinentális vízi útnak. A DMR önmagában is, de különösen a hozzá közvetlen kapcsolódó belvízi utakkal együtt Európa legjelentősebb belvízi víziút-rendszere.

Hajózható vízi útjaink hossza 1366 kilométer, ez európai viszonylatban jó közepes víziút-sűrűséget jelent. Hazánkban a víziút-hálózat minőségi jellemzői (hajómerülési korlátozások miatt a rendelkezésre álló hajótér, kikötők telepítési sűrűsége, kikötési szolgáltatások stb.) az EU-átlagnál lényegesen rosszabbak. Működő kikötői létesítményeink kihasználtsága – az EU 60–70%-os aránya helyett – mintegy 30%-os. Közforgalmi kikötőink hálózatsűrűsége az európai átlaghoz viszonyítva mintegy 25%-os. A korszerű kikötők hiánya és a csatlakozó közlekedési létesítmények kiépítetlensége nagymértékben rontja a folyami szállítás versenyképességét. A Duna hazai szakaszán az alacsony szintű szabályozottság miatt a hajókapacitások csak 60–70%-ban használhatók ki, míg az európai átlag 80–100% közötti. A Tisza magyarországi szakaszán a vízi szállítás volumene rendkívül alacsony.

A magyar tulajdonban lévő teherhajók többsége idegen lobogó alatt hajózik.

A hozzánk hasonló vízi úti lehetőségekkel rendelkező országokkal való összehasonlításban Magyarországon a legkisebb a vízi áruszállítás részesedése az összes szállítási teljesítményből.

A belvízi áruszállítás különböző európai részesedési arányai az összes áruszállításon belül:

- ▶ Európa összes szállításában: 4–5%;
- ▶ Hat (jól szabályozott vízi úttal rendelkező) EU-országban: 12–18%;
- ▶ Németországban és Hollandiában a vízi út 100-100 km-es sávjában: 50–55%;
- ▶ A Duna-menti országokban (a délszláv háborúk előtti időszakban): 8–11%;
- ▶ Magyarország a délszláv háborúk előtti időszakban: 2,5–3%, közben ~2%, 2007-ben ~3,5–4 %.

A hajózás csaknem kizárólag az intermodális szállítási lánc elemeként tud az áru fuvarozásban részt venni – azaz szüksége van közúti és/vagy vasúti rá- és elszállításra.

Városi közlekedés

Magyarországon a városi közforgalmú személyszállítási közlekedési szolgáltatók jelentős belső adósságot görgetnek maguk előtt, eszközállományuk erősen elavult, utánpótlása nem megoldott. A (nagy)városi élet nélkülözhetetlen eleme a megfelelő színvonalú „tömegközlekedés”. Évtizedes elmaradásokat kell pótolnunk, jelentős beruházásokra, és szemléletváltásra is szükség van. A különböző közlekedési vállalatok működésének összehangolásával, az átszállási kapcsolatok javításával azonos költségvetési ráfordítás mellett is lényegesen színvonalasabb szolgáltatást kaphatnának az utasok.

Budapesten a Duna, mint közlekedési útvonal teljesen kihasználatlan – ez nagy pazarlást jelent annak fényében, hogy a főváros nem rendelkezik megfelelő átbocsátási kapacitású észak-déli tengellyel. Különösen érzékenyen érinti ez a budai oldalt, ahol a domborzati viszonyok miatt körgyűrű(k) kiépítése komoly műszaki és anyagi problémákba ütközik. A közlekedés résztvevői keresik az észak-déli irányú gyors áthaladási lehetőséget a városon, ezt mutatja a rakparti utak folyamatos zsúfoltsága. Megoldás lehet az észak-déli irányú személyközlekedés egy részének gyorsjáratú és jól szervezett menetrendű hajókkal történő lebonyolítása. Mindez bekapcsolható lenne az elővárosi közlekedési rendszerbe is, hiszen a főváros vonzáskörzetébe jelentős lélekszámú települések tartoznak a Duna mindkét partján, déli és északi irányban egyaránt.

A városi közlekedés jelentős eleme a kerékpáros közlekedés. A kerékpárral történő helyváltoztatás (bruttó) időszükséglete 5 km-nél rövidebb utazásoknál kisebb, mint személygépkocsival, 10 km-en belül kisebb, mint közösségi közlekedéssel. Európában a személygépkocsival megtett utazások fele 5 km-nél rövidebb. Amíg egy átlagos települési környezetben azonos útkeresztmetszeten óránként 2000 személygépkocsi halad át, addig ugyanezen a keresztmetszeten 14 ezer kerékpáros kaphatna lehetőséget.

Logisztika és intermodalitás

Az Új Széchenyi Terv közlekedésfejlesztési programjában az áru fuvarozási szolgáltatásokhoz kapcsolt logisztikai folyamatok értendőek. A belső üzemi logisztikai tevékenységek az ipari fejlesztések részei. A szállítási logisztika speciális fajtája az intermodális (kombinált) szállítás, ahol nem az árukat, hanem a rakodási-szállítási egységeket rakják át a fuvarozási mód váltásakor. Az intermodális szállítások több közlekedési alágazat együttműködését igénylik. A fő cél a rakományok minél hatékonyabb módon történő továbbítása. Az utóbbi években új szemlélet uralkodott el az európai közlekedéspolitikusok között, ez a komodalitás.

A komodalis szállítás már nemcsak közvetlenül az árura, hanem az egyes alágazatok komparatív előnyeire is tekintettel van: célja a közlekedési rendszer minél hatékonyabb

kihasználása az egyes alágazatok legjobb tulajdonságaira építve és azokat kihasználva, ezzel hozzájárulva a közlekedés által okozott kedvezőtlen külső hatások mérsékléséhez is.

A szállításokban rejlő, közvetlenül a közlekedési rendszer, közvetve a társadalom szintjén jelentkező hatékonyságnövelés, valamint a környezetterhelés csökkentése csak akkor valósítható meg, ha ehhez a közhatalmi adminisztráció szintjén megfelelő piaci feltételeket és (sokszor pénzügyi) ösztönző eszközöket teremt az állam.

A KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI PROGRAM CÉLJA

A közlekedésfejlesztési célok makrogazdasági keretrendszere

A magyar közlekedési rendszer céljait nagyban befolyásolják a térségben jellemzővé váló társadalmi és gazdasági folyamatok; elsősorban a globalizáció (a távolság helyett az eljutási idő dominál) és az integrációs folyamatok. Jelentős a hatásuk az erősödő migrációs folyamatok következtében megnövekedő mobilitási igényeknek, a települési térségek koncentrációjának, a fosszilis üzemanyagok korlátozott elérhetőségének, a környezeti értékek kiemelt szerepének, valamint a lakosság átlagéletkora emelkedésének.

A fenti változásokat az alábbi közlekedési kihívások kísérik (a peremfeltételek a formálódó új EU-s közlekedéspolitika alapjai is):

- ▶ Az EU külkereskedelmi forgalma a belső forgalomhoz képest intenzívebben fejlődik;
- ▶ A tagországok közötti és a tagországokon belüli mobilitási igények tovább nőnek;
- ▶ A károsanyag-kibocsátással kapcsolatos szabályozások egyre szigorodnak;
- ▶ A szénelapú üzemanyagok elégetéséből származó CO₂ kibocsátás egyenes arányban van a felhasznált üzemanyag mennyiségével;
- ▶ A fosszilis üzemanyagok egyre drágulnak;
- ▶ A települési környezetben felértékelődnek az egyéni közlekedési módok;
- ▶ Az idősök ellátása egyre több forrást köt le, valamint egyre intenzívebbek a helyváltoztatási szokásaik.

Hazánk szempontjából figyelembe veendők az alábbi, vélelmezhető gazdasági-műszaki tendenciák, amelyek Kelet-Közép-Európára jellemzők:

- ▶ Gazdaságilag együttműködő Kárpát-medence;
- ▶ A lokális körülményekre építő kitörési pontok keresése (egészségipar, mezőgazdaság stb.);
- ▶ Növekvő környezettudatosság, Európa-szerte elterjedőben lévő lokális(abb) működésre törekvő gazdaságpolitikák;

- ▶ Az egyéni és a társadalmi szintű mobilitás alapvető, továbbra is döntő jelentőségű;
- ▶ A fosszilis energiahordozók (kőolaj, földgáz) jelentős drágulása;
- ▶ A távol-keleti kereskedelmi intenzitás legalább a 2010-es szinten marad;
- ▶ A településszerkezeti centralizáció és decentralizáció együttes jelenléte.

A nemzetközi elvárások mellett hasonló fontossággal bírnak a hazai nemzetgazdasági fejlesztési irányokból levezethető követelmények, amelyek az alábbi fő „hajtómotorok” köré építhetők: víz – individualitás – földrajzi elhelyezkedés.

A közlekedés szemszögéből a legutóbbi a legmeghatározóbb elem: Magyarország az átalakuló közép-, kelet- és délkelet-európai térség súlypontjában, Ny–K és É–D irányú közlekedési tranzit tengelyek metszéspontjában fekszik – amely földrajzi helyzettel versenytársaink nagyszerűen élnek, mi azonban eddig lényegében nem tudtuk kihasználni. A földrajzi elhelyezkedés előnyei csak akkor érvényesíthetők, ha a tranzitforgalom egy részét megfelelő közlekedési és szállítási hálózat, csomópontok, valamint azokra telepített intermodális és multifunkcionális logisztikai központok, illetve kapcsolódó ipari parkok birtokában képesek vagyunk megállítani és hozzáadott értéket biztosítani.

A hazai közlekedési rendszernek egyúttal támogatnia kell az egészségügyi szolgáltatóipart, a kertészeti gazdálkodást, a regionalizációt, az IT-t, az energiahatékonyságot, az energiafüggetlenség csökkentését és a kreatív ipart.

Alágazati munkamegosztás

Vezérelv, hogy a hazai közlekedési rendszer szervesen illeszkedjen az európai hálózatokba, teljesítve a korábban meghatározott nemzetközi elvárásokat. Ezzel együtt, illetve ezen belül fokozottan érvényesíteni szükséges a nemzeti érdekeket, azaz versenyhelyzetbe kell hozni a hazai szolgáltatókat, és törekedni kell a magyar vonatkozású nemzetközi fejlesztések magas prioritásának elérésére, mivel az ország fejlődése szempontjából alapvető fontosságú a közlekedési infrastruktúra fejlettsége.

A megfelelő szabályozás alkalmazásával elérhetőnek tartott alágazati munkamegosztás (modal split) 2020-ban:

- ▶ áruszállítás: 67% közút – 20% vasút – 8% belvízi hajózás – 5% csővezetékes szállítás;
- ▶ személyszállítás: 65% egyéni közúti – 15% közforgalmú közúti – 15% vasúti – 5% légi;
- ▶ városi közlekedés: 50% közforgalmú – 50% egyéni (városközpontban 30–70%);

E munkamegosztás a jelenlegi átrendeződési tendenciák középtávon való megfordításával valósíthatók meg.

A Közútfejlesztési alprogram céljai

A közúti közlekedés területén jelentős súlypont-áthelyezésre van szükség. A fejlesztések súlypontját a főutak településeket elkerülő szakaszainak megépítésére, valamint a meglévő úthálózat fenntartási munkáira kell áthelyezni.

2020-ra a magyarországi közlekedési infrastruktúrának (mind műszaki, mind hálózati tekintetben), valamint ehhez szorosan kapcsolódva az infrastruktúrát használó mindenfajta járműállománynak, továbbá az előbbiekre alapozott, illetve az előbbiekből származtatott társadalmi-gazdasági mutatószámoknak együttesen el kell érniük az akkori, releváns adatok szerinti legfejlettebb 10 EU-tagország átlagának legalább 90%-át.

A jövő hazai közlekedésének jellemzői

- ▶ A közúti szektorban szükség van a társadalmi szintű fenntartható finanszírozás kialakítására, a használói díjbevételek és a központi források kiegyensúlyozott felhasználásával. Ennek eredményeképp a nettó/bruttó eszközérték-arány 75%-os szint körül tartandó. A „használó fizet” elvűvé válik az üzemeltetés és a fenntartás finanszírozása. A közúti közlekedési iparág továbbra is a hazai foglalkoztatás jelentős hányadát képviseli.
- ▶ A nemzetközi forgalmat lebonyolító gyorsforgalmi úthálózat szakaszait a környező országok elemeihez kell csatlakoztatni, hogy azokkal együtt a TEN-T folyosók közúti elemeit alkothassák.
- ▶ Megépülnek az M0-ás körgyűrű északnyugati, valamint a kritikusan érintett, 10 ezer fő lakosságszám feletti települések legforgalmasabb belterületeit tehermentesítő elkerülő útszakaszok is. A meglévő úthálózat jó minőségű, a nyomvályú- és kátyúmutatók az európai átlagtól alig 10%-kal térnek el.
- ▶ A közúti közlekedés – rugalmasságából adódóan – a közepes és nagy távolságú szállításokban a többi szárazföldi közlekedési alágazatot kiszolgálja, így az itteni munkamegosztásban betöltött szerepe mérséklődik, legfeljebb 50%-os. Mindemellett a közúti közlekedés – rugalmasságának köszönhetően – hosszú időtávon is a teljesítmények többségét viseli.
- ▶ Továbbra is a meghatározó közlekedési mód mind az áru-, mind személyszállításban. Nem hivatásforgalomban egyértelmű a közúti dominancia. A közúti közlekedés feladatát képezi a környező országokból az egészség- és kulturális központjainkba vonzott turizmus kiszolgálása.
- ▶ A közúti igazgatás szorosan illeszkedik a többi alágazat igazgatási rendszeréhez, eggyel magasabb szinten pedig az alágazatok közötti koordináció történik.
- ▶ Társadalmi hatásait tekintve is jelentős környezeti teljesítményjavulás tűzhető ki célul a terjedőben lévő alternatív meghajtásoknak köszönhetően. 30%-ossá válik az alternatív energia felhasználása, kevesebb, mint 250 ember hal meg az utakon (2009-ben 822 személy vesztette életét közúti balesetekben).

A Vasútfejlesztési alprogram céljai

A vasúti pályahálózat méretét a hosszú távú érdemi fenntarthatóság jegyében szükséges meghatározni. Mind a felhasznált finanszírozási eszközök, mind az alágazat gazdasági (és erkölcsi) megítélése szempontjából olyan pályahálózat-méret alakul ki, amely állami oldalról a társadalom előtt is vállalható finanszírozást igényel. A vasúti pályahálózat hossza (országos vasúti vonalak) legalább 6000 km.

A vasúti közlekedés elérhetősége szempontjából kiemelt szerepet játszanak a városok/települések központjához közel fekvő állomások/vonalak. Azokon a településeken, amelyeken a település központjától a vasútállomás/megállóhely gyalogosan 15 percnél hosszabb idő alatt érhető el, a személyszállító vasúttársaság üzemeltetésében ráhordó (kis)buszok, illetve iránytaxik működnek, a vasúti menetrendhez szorosan illeszkedve, szükség szerint folyamatos, illetve körjáratú forgalomban.

Olyan ipari tevékenység esetén, amely éves szinten legalább 3000 TEU pontszerű le- vagy feladási forgalmat jelent és a legközelebbi vasúti pályától vett távolsága kisebb, mint 10 km, a vasúti pályához illeszkedő tengelyterhelésű és vontatási energiaellátású iparvágány-kiágazással kell ellátni.

Műszaki állapot vonatkozásában alapkövetelmény, hogy a pályahálózat bármely nyíltvonal szakaszán az utazási sebesség legalább 80 km/óra (minimális tengelyterhelés 20 tonna), a vasúti törzshálózaton az utazási sebesség legalább 120 km/óra (tengelyterhelés 22,5 tonna), a kiemelt vonalakon 200 km/óra. Vasúti törzshálózaton kizárólag kétvágányú, villamosított közlekedés valósítható meg központi forgalomirányítással. A kiemelt vonalakon meg kell építeni a 3. vágányt legalább 25 tonna tengelyterheléssel az áru fuvarozási szolgáltatások számára.

Az adott szakaszra érvényes tengelyterhelés maximális kihasználása esetén a megengedett sebesség legalább 60 km/óra, törzshálózaton legalább 100 km/óra.

A vasúti személyszállítás szolgáltatási-műszaki színvonala akkor elfogadható, ha az eljutási idő az egyéni közlekedés optimumához képest állomási le/felszállási pontokon mérve legfeljebb 120%, a vasúti utazást megelőző/követő helyi közforgalmú személyszállítási közlekedés időigényével együtt legfeljebb 150%.

A teljes országos hálózaton legalább egyórás követési időközű ütemes menetrend, elővárosi forgalomban legalább 30 perces ütemes menetrend valósul meg úgy, hogy az integráció a kapcsolódó közlekedési ágazatokra (helyi/autóbuszos közlekedés) is kiterjed (integrált ütemes menetrend). Magyarország két tetszőleges vasútállomása közötti eljutási idő legfeljebb négy óra, tetszőleges vasútállomásról, megállóhelyről valamely fővárosi állomás elérése legfeljebb 2,5 óra úgy, hogy a tetszőleges állomásról fővárosi állomásra – és fordítva – reggel legkésőbb 6 órai érkezéssel, este legalább 22 órai indulással az út megtehető.

A közforgalmú személyszállításban a járműállomány illeszkedik a vonalhálózat és a menetrendi szerkezet sajátosságaihoz, jelentős motorvonati túlsúllyal. Az ülőhelykínálat a reggeli és a délutáni elővárosi forgalomban legalább a megjelenő igény 90%-a, minden más esetben 100%-a. Bérletes, díjmentes és egyszeri utazások esetén is az utas és az adott utazás egyedi elektronikus azonosítása történik meg, amelyet automatikus, adaptív szerelvényforduló- és menetrendtervezés követ.

A járműállomány átlagéletkora legfeljebb nyolc év, műszaki színvonalában illeszkedik a kiszolgált vonal által megköveteltekhez. Minden járművön alapkövetelmény a legfeljebb 40 dB belső zajterhelés, kárpitozott ülések, belső térfigyelő kamera-rendszer, elektronikus jegykezelés, audiovizuális utas-tájékoztatás és klimatizált, fényárnyékolható utastér. Minden járművön lennie kell legalább egy olyan szakasznak, amely esetében a speciális igényű utasok közlekedése külső segítség igénybevétele nélkül is megoldható, beleértve a (vonatkésést nem okozó) fel- és leszállást, valamint a mellékhelyiség használatát is.

A városi közlekedéssel kapcsolatos interoperabilitást (vontatási energia, úrszelvény) kiválasztott viszonylatokban a városi villamos- illetve HÉV-hálózatokkal való (átszállásmentes) többszörös összekapcsolás biztosítja.

A vasúti személyszállítás teljesítménye 2020-ra utaskm-ben mérve 5%-kal, ülőhely km-ben mérve 30%-kal meghaladja az 1988-as szintet. Árufuvarozásban a szórt küldemények részarányának csökkenése mellett legalább 90%-ban irányvonati forgalom alapján, az éves szinten elszállított árumennyiség legalább 50 millió tonna, úgy, hogy a vasúti fuvarozás előnyeit kihasználó szegmensekben (ömlesztett áruk, nagy tömegű nyersanyagok, energiahordozók) a vízi és csővezetékes szállítást nem tekintve a piaci részarány legalább 60%. Személyszállítási elővárosi és regionális hivatásforgalomban az azonos viszonylaton mért közúthoz képest a vasút piaci részaránya legalább 50%, alkalmoszerű üzleti forgalomban 25%, turisztikai forgalomban 20%.

A Légit közlekedés fejlesztési alprogram céljai

Budapest-Ferihegy Nemzetközi Repülőtér mellett további három vidéki repülőtér képes fogadni menetrend szerinti nemzetközi forgalmú gépeket, amelyek elsősorban magyarországi utazási célpontokra szállítják utasaikat. Ezek hálózatban betöltött tényleges szerepét a légi közlekedési piac határozza meg.

Az ország bármely pontjáról legfeljebb 90 perc alatt elérhető valamelyik nemzetközi repülőtér. Minden közforgalmú nemzetközi repülőtér rendelkezik közvetlen vasúti kapcsolattal, amely leszállás után a tranzitterület elhagyását követő tíz percen belül gyalogosan, akadálymentesen megközelíthető.

A nemzetközi forgalomban részt vevő repülőterek betonozott futópályával és műszeres leszállító rendszerrel (ILS) rendelkeznek, és képesek közepes utasszállító gépek korszerű fogadására (egyajtós utas hidak).

Az ország bármely repülőterére csak az EU-s normáknak megfelelő környezet-terhelési értékekkel és műszaki állapottal rendelkező légi jármű szállhat le.

A légügyi hatóság a nemzetközi normák szerint (ICAO) működik, és a légügyi feladatok mellett integráltan tartalmazza a repülőterek működtetésével kapcsolatos környezetvédelmi hatósági jog- és feladatköröket. A hatósági szakembergárda és a légi közlekedés egyéb területein dolgozó szakembergárda szétválasztásra kerül.

A hatóságnál meglévő életpályamodell kedvezőbb a légi közlekedés más területein elérhető életpályamodellnél, így a szakemberek számára vonzó és megbecsült munkát jelent. Mindezek következtében töredékére csökken a korrupció, és a lojalitáshiány.

Az árképzésbe való állami beavatkozás a légi közlekedés esetén nem indokolt. Egy kivétel van, a regionális modal split-be való tevékeny beavatkozás területe. A vasúti preferencia erősítése érdekében – mintegy megelőzendő az egyre eltorzultabbá váló modal split későbbi, üzemanyagárak miatti robbanását (pl. a rendkívül megráguló légi közlekedés forgalma a felkészületlen vasútra zúdul) – elképzelhető a légi közlekedés átmeneti megadóztatása, beállítva ezzel egy minimum jegyárat.

A Belvízi hajózás fejlesztési alprogram céljai

A hajózást akadályozó gázlók és szűkületek megszűnnek a DB ajánlásainak és az ENSZ EGB előírásainak alapul vételével, azaz kiépül a Duna 1811–1641 fkm szakaszán a VI/B és az 1.641–1.433 fkm szakaszán a VI/C vízi út.

A hajóút folyamatos üzemeltetésének megoldása további járulékos előnyöket jelent társadalmi szinten:

- ▶ Az árvíz- és jéglevonulási viszonyok javulnak;
- ▶ A hajóút naprakész, biztonságos kijelölése megoldottá válik;
- ▶ Folyamatos monitoring (mérő, ellenőrző és hírközlő) rendszerek működnek;
- ▶ Az üzemeltetés intézményi (jogi, gazdasági és szervezeti) feltételei megteremtődnek;
- ▶ A parti-szűrészű vízkivételek, valamint a vízbázisok védelme biztosítva van;
- ▶ A vízépítési műtárgyak (partfalak, hídpillérek stb.) állékonysága hosszú távon megmarad;
- ▶ A folyó-menti turizmus és a rekreáció célszerűen fejlődik.

A Duna további medersüllyedése megáll, az átlagos vízfelszín megemelését célzó munkák – mind a műszaki tervezés, mind a finanszírozás, mind a társadalmi

elfogadottság területén – előtérbe kerülnek. Amikor sikerül elérni a társadalom jelentős többségének támogatását, a Duna többlépcsős duzzasztását célszerű megkezdeni. A megépítendő vízierőművek – az egyéb pozitív hatásukon túl – olcsó, tiszta megújuló energiát biztosítanak a gazdaság számára.

Mind a turizmus fejlesztése, mind a hajózás biztosítása érdekében a Tisza magyarországi szakaszán fejlesztésekre van szükség, ennek révén a térség gazdasági vonzereje megnövekszik. A fejlesztések terén azonban a Dunának – mint az egyetlen valóban nemzetközi vízi utunknak – prioritása van.

A hajópark fejlesztés területén:

- ▶ Magyar lobogójú hajók jelennek meg a nemzetközi turisztikai forgalomban;
- ▶ Növekszik a magyar lobogójú áruszállító flotta mérete, mind az összes hordképesség, mind a darabszám területén;
- ▶ Optimális megoszlás alakul ki a különböző árufélék szállítására alkalmas hajótípusok között (ömlesztett- és darabárus, konténerszállító, tartályhajó, személyautó szállító);
- ▶ A hajózás megjelenik a budapesti és az agglomerációs tömegközlekedési, valamint
- ▶ a Duna-menti városaink közötti belföldi személyszállításra alkalmas eszközként is.

A hajópark-fejlesztés finanszírozása tekintetében a „zöld kasszába” az egyes közlekedési ágak által a környezetterheléssel arányosan befizetett hozzájárulásokból az állam támogatást csoportosít át a hajóbeszerzésekre felvett hiteleknel kamattámogatás céljából, illetve különböző módon segíti a kedvező hitelkondíciók kialakítását.

A hazai kikötők fejlesztése az alábbi célkitűzések szerint valósul meg (a felsorolási sorrend egyben prioritási sorrend is):

- ▶ Az országos közforgalmú kikötők fejlesztése során az állami beruházásokat az érintett kikötőkön belül megvalósuló vállalkozói terminál-fejlesztésekkel összehangoltan hajtják végre;
- ▶ A Budapesti Szabadkikötőben: az M0-hoz való kijutást biztosító közúti kapcsolat (csepeli gerinc út) kiépítése úgy, hogy azok összhangban vannak a csepeli és a budapesti városrendezési és fejlesztési tervekkel. A Szabadkikötő belső áruforgalmának racionalizálása, belső infrastrukturális fejlesztésekkel történik.
- ▶ A Szabadkikötő fejlesztései ellenére – a főváros településszerkezetének átalakulása miatt a kikötő forgalmi tehermentesítése és fokozatos áttelepítése az elkövetkező tíz évben elkezdődik. Ennek első lépéseként az M0 körgyűrű és a HARBOR Park logisztikai és raktárbázis mellett – azzal integrált trimodális logisztikai rendszert alkotva – konténer- és darabáru-kikötő építése szükséges Nagytétény-Érd körzetében;

- ▶ A dunajvárosi kikötőben: a város rendezési- és fejlesztési terveivel összhangban álló, a vasmű anyagmozgatási technológiai rendszeréhez jobban illeszkedő kikötői termináltelepítés (áttelepítés) alpinfrastruktúrájának kiépítése (legjelentősebb költsége a közúti-vasúti kapcsolat megteremtése);
- ▶ A bajai kikötőben: elsődleges cél a városrendezési és fejlesztési tervekkel összhangban lévő közúti kapcsolat javítása (az 51-es és az 55-ös főút közötti körforgalom megteremtése és az 51-es főút északról várost elkerülő kikötői, illetve dunai hídra történő bevezetése). Ezzel összhangban a hídtól északra a medencés kikötő fejlesztése és körülötte a logisztikai, raktározási funkciók fejlesztése, kiépítése;
- ▶ A mohácsi kikötőben: a határkikötő mellett délre három hajóállás fejlesztése konténer- és darabáru-, illetve szerviz-kikötő céljára, továbbá északra szintén darabáru céljára;
- ▶ A komáromi kikötőben: intermodális kapacitás növelését elősegítő infrastruktúrális fejlesztések megvalósítása kapcsolja össze a kikötőt, mind a Bécs–Budapest vasúti fővonal, mind a székesfehérvári ipari parkkal a vasúti kapcsolat révén, továbbá a komáromi ipari park kiszolgálását teszi lehetővé, illetve emeli be a TEN-T hálózatba, az elkészült – a várost elkerülő – M1 összekötő út révén;
- ▶ A győr-gönyői kikötő esetében az intermodalitás biztosítása érdekében teljes értékű vízi kapcsolat valósul meg. A vasúti kapcsolat és az M1-es autópálya kapcsolat kiépítése (ezen belül legsürgetőbb az 1-es és a 19-es főút közötti kapcsolat kiépítése) megtörténik. Kombinált terminál épül;
- ▶ A közforgalmú kikötőknél a fejlesztési cél a multimodális kapcsolatok megteremtése, illetve a különböző áruajták rakodásához szükséges infrastruktúra kialakítása.

A legjelentősebb kikötők földterülete és alpinfrastruktúrája állami és/vagy önkormányzati tulajdonban marad. A szolgáltatásokat nyújtó, betelepülő vállalkozások hosszú távú bérleti szerződés, illetve földhasználati jog alapján működnek.

Fentiek hatására a közlekedési munkamegosztásban a magyarországi összes szállítási teljesítményeken belül a vízi áruszállítás részesedése eléri a 7–10%-os részarányt.

A Városi közlekedés fejlesztési alprogram céljai

A városi közlekedésben meghatározó a korszerű és jó minőségű helyi közforgalmú személyközlekedés, amely a megfelelő kínálattal és a közlekedési módok integrálásával (elsősorban a kötőtpályás hálózatok összekapcsolásával) fokozza vonzerejét. Nagytérségi közlekedési szövetségek alakulnak ki, amelyek egyszerű használatuknál és szolgáltatási színvonaluknál fogva az egyéni közlekedési módok valódi alternatíváit jelentik. Ezek a rendszerek lehetővé teszik a motorizált

közlekedésről történő egyszerű és biztonságos átváltást (P+R). A hivatásforgalom tekintetében összehangolt közlekedési rendszerek működnek, ennek eredményeként a jól tervezhető és szervezhető hivatásforgalomban meghatározó (50% vagy afeletti) a közforgalmú közlekedés részaránya. Integrált elektronikus (ITS) forgalomirányítási, utas-tájékoztatási és tarifarendszer támogatja a nagyvárosok forgalomszervezését (beleértve a parkolási rendszereket is).

A belsőégésű motorok alternatíváival hajtott (pl. hibrid, üzemanyagcellás, vagy tisztán elektromos) járművek előnyben részesítése általános a behajtási és parkolási szinteken (kedvezőbb behajtási feltételek és/vagy díjak). Az élıhetőség jegyében a belvárosi részeken jelentős közúti forgalom-csillapítás teremti meg a városmagok vonzerejét.

A nem motorizált forgalom, azon belül a kerékpáros közlekedés fontos szerepet tölt be a települések életében és a közlekedési kultúrában. Az élıhető város, valamint az energia-hatékony és környezetbarát közlekedési rendszerek jegyében a kerékpárral történő helyváltoztatás a mindennapi élet szerves része, mind a szabadidős célú utazásoknál, mind a munkavégzés és hivatali ügyintézés céljából lebonyolódó helyváltoztatásoknál. A kerékpáros infrastruktúra integráns részét képezi a települési közlekedési hálózatnak, tehát a kerékpár úthálózat is prioritása a közlekedéspolitikának.

A települések belső részein külön szolgáltatásként nyilvánosan, térítés ellenében hozzáférhető kerékpár-kölcsönzési hálózatok működnek. A kerékpárral történő közlekedés egyfajta norma, elsősorban csak a fiatalabbak körében, viszont a többi közlekedési mód egyenjogú partnerként tekint a két keréken közlekedőkre. A közúti közlekedésről szóló törvény prioritásként kezeli ezt a területet.

A kerékpár a közlekedési munkamegosztásban Budapesten 10%-os, a megyeszékhelyeken és nagyobb vidéki városokban 15–20%-os, a kisebb településeken 20–50%-os részesedéssel bír.

Az Intermodális közlekedési és logisztikai fejlesztési alprogram céljai

A célállapotban ahol lehet és ahol ésszerű, mind a személy-, mind az áruszállításban megvalósul a közlekedési ágazatok magas szintű együttműködése.

- Az áruszállításban a kíséretlen (alapvetően konténeres) kombinált szállítást támogató logisztikai központok (terminálok), az azokat kiszolgáló vasúti és belvízi hajózási hálózatok, és az áruáramlatokat konszolidáló vasúti és vízi közlekedési szolgáltatások működnek a nem eszközalapú versenyben;
- A közúti úthasználati díj rendszer segíti az áruáramlatok vasútra és/vagy vízi útra terelését, ahol ezt a logisztikai szervezési szempontok lehetővé teszik.

Önmagában az úthasználati díjrendszer nem elegendő a módválasztás jelentős befolyásolására. A közúti árufuvarozásban ún. autohof-ok épülnek ki;

- ▶ A személyközlekedésben rendelkezésre állnak a helyi és a helyközi személyszállítási szolgáltatásokat összekötő pontok (intermodális terminálok); Ugyanez igaz a különféle közlekedési alágazatokra is;
- ▶ A gerinchálózatot a kötöttpályás módok alkotják, ezekre hordanak rá a közúti közforgalmú személyszállítási szolgáltatók;
- ▶ A közforgalmú személyszállítási közlekedés szervezése magas fokon integrált, egyértelműen azonosított a megrendelői, a szolgáltatói és az ellenőrzői szerepkör. A közforgalmú személyszállítási közlekedési csomópontokon megoldott a ráhordó egyéni közlekedés kulturált jelenléte is.

A KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI PROGRAM ESZKÖZEI

A 2007–2013 közötti időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az Európai Szociális Alap és a Kohéziós Alap három új célkitűzést támogat, ezek: a konvergencia, a regionális versenyképesség és foglalkoztatás, valamint az európai területi együttműködés.

- ▶ A konvergencia célkitűzés hasonló a 2000–2006-os időszak 1. célkitűzéséhez. Célja a legkevésbé fejlett államok és régiók felzárkózásának elősegítése. A 27 tagállamot számláló Európai Unióban ez a célkitűzés 17 tagállamban 84 régiót érint, melyek összlakossága 154 millió fő;
- ▶ A regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzés célja a konvergencia célkitűzés hatálya alá nem tartozó régiók versenyképességének, vonzerejének erősítése, foglalkoztatási mutatóinak javítása. A célkitűzés keretében 19 tagállam 168 régiója részesülhet támogatásban;
- ▶ Európai területi együttműködés célkitűzés a közös helyi és regionális kezdeményezések révén tovább erősíti a határokon átnyúló együttműködést. A célkitűzés a korábbi INTERREG közösségi kezdeményezésen alapul, s az ERFA finanszírozása alá került.

Az Európai Közösségeket létrehozó szerződés 158. cikke előírja, hogy a gazdaság és társadalom kohéziójának erősítése céljából csökkenteni kell a különböző régiók fejlettségi szintje közötti egyenlőtlenségeket és a kedvezőtlen helyzetű régiók vagy szigetek elmaradottságát. 2007-től a korábbi négy strukturális alap, a közösségi kezdeményezések és a Kohéziós Alap mellett két strukturális alap: az Európai Regionális Fejlesztési Alap és az Európai Szociális Alap maradt fenn.

2006. október 24-i 1692/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletet (3). bekezdése alapján a „Marco Polo” program II. célkitűzései a következők:

a túlterheltség csökkentése, a közlekedési rendszer környezetvédelmi teljesítményének javítása és az intermodális szállítás megerősítése, így módon hozzájárulva a közösségen belüli hatékony és fenntartható közlekedési rendszerek kiépüléséhez, valamint – különösen a kkv-k esetében – a versenyképességhez és az innovációhoz.

Az Európai Parlament állásfoglalása a belvízi szállítás előmozdításáról: „Naiades”, integrált európai cselekvési program a belvízi szállítás érdekében (2006/2085(INI))

„Mivel az áruszállítás mértéke várhatóan tovább fog növekedni, és a belvízi szállítás még sok szabad kapacitással rendelkezik, a különböző szállítási módok kombinációjával hozzájárulhat a szállítási megoldások versenyképessé tételéhez.”

A KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI PROGRAM FELÉPÍTÉSE

A közlekedésfejlesztési program elemei alágazatonként, horizontális célokban fogalmazhatók meg.

Horizontális közlekedésfejlesztési elemek

A fejlődéshez, fejlesztéshez szükséges háttér biztosítása

- ▶ Egységes, megvalósítható közlekedési stratégia kidolgozása az egész közlekedési rendszerre, illetve annak részelemeire;
- ▶ A modernizációhoz, fejlesztéshez szükséges anyagi források biztosítása;
- ▶ A törvényi, hatósági háttér modernizálása, átalakítása a kor igényeinek megfelelően, versenyképességünk feltételeinek megteremtéséhez;
- ▶ Határozott tulajdonosi szemlélet/érdekérvényesítés: az állam, mint tulajdonos konkrétan tudja, hogy a közlekedési rendszerrel, és annak egyes elemeivel milyen célja van, és annak megfelelően irányítja a vállalatokat és magát az organizmust;
- ▶ A közösségi közlekedési rendszer átalakítása, felépítésének, finanszírozásának modernizálása;
- ▶ Hatékony, rövid határidőkkel dolgozó, feddhetetlen szabályozó- és engedélyező hatóságok.

Ahhoz, hogy Magyarország valóban a régió középpontja legyen, kezdeményezően kell fellépnie. Ehhez rendszeres – kétoldalú, többoldalú – egyeztetések szükségesek Magyarország és a szomszédos államok gazdaságért, közlekedésért, valamint infrastruktúráért felelős minisztereivel, minisztériumaival, valamint a magyar és a szomszédos országok engedélyező hatóságai, felügyeleti szervei között. Rendszeres egyeztető fórumok szervezése szükséges a megyék, elegendő kapacitás esetén pedig a települési polgármesterekkel.

Ezek legfontosabb témái:

- Átfogó közlekedési kérdések;
- Közutak, és egyéb infrastruktúrafejlesztések;
- Fejlesztési javaslatok;
- Turisztikai kérdések;
- Környezetvédelmi javaslatok;
- Ippal kapcsolatos témák.

Szakmai kapcsolatot kell tartani a közúti fuvarozókkal – akár az egyik kiválasztott szervezet útján, akár fórumok szervezésével. Hasonlóképpen kapcsolatot kell tartani a Magyarországon működő vasúttársaságokat tömörítő szervezettel, a logisztikai klaszterek/központok vezetőivel, valamint a hajózási társaságokat és szolgáltatókat tömörítő, kiválasztott szervezetekkel.

Közútfejlesztési elemek

A közúti infrastruktúra-fejlesztés legfontosabb elemei

- Átfogó közút-üzemeltetési és fejlesztési koncepció kialakítása a hosszú távú közlekedési stratégia részeként;
- A közút-üzemeltetési és fejlesztési koncepció végrehajtása;
- A nemzetközi kereskedelmi folyosók kiépítése, modernizálása;
- Az országon belül futó, a gazdasági versenyképesség és az emberi kapcsolatok miatt fontos útvonalak modernizálása, ahol szükséges, kiépítése;
- A sugaras szerkezet enyhítése, a meglévő hálózati elemek mellett a logisztikai központok és a Helsinki folyosók közötti közvetlen átkötések kiépítése (a sugaras szerkezet enyhítése a főbb utak vízi/vasúti/logisztikai/ipari park központokhoz való közúti fejlesztések révén is megtörténhet);
- A Helsinki folyosók és a logisztikai központok közúton történő összekapcsolása;
- Az autópálya-fejlesztések után a fő- és alsóbb rendű útvonalak modernizációja, újak építése;
- Az autópályákat egymással, a nagyobb településekkel összekötő úthálózat kiépítése;
- Elkerülő utak építése a nemzetközi forgalmat (is) bonyolító közúthálózatok mentén fekvő településeknél;
- A kisebb településekre, zsákfalvakba vezető útvonalak felújítása, ha szükséges, új nyomvonalon történő megépítése, így kapcsolva be ezeket a településeket is a gazdaság és a társadalom vérkeringésébe;
- Elektronikus útdíj bevezetése, kilométer és használati intenzitás (áthaladó tengelyek száma) alapon történő díjfizetés;
- Az utak, autópályák, alsóbb rendű utak folyamatos karbantartása.

A közúti közforgalmú közlekedés fejlesztésének legfontosabb elemei

- ▶ A Volán társaságok irányításában a határozott tulajdonosi szemlélet megjelenítése: a vállalatok menedzsmentjei lássák, hogy a tulajdonos milyen hosszú távú stratégia mentén képzei el a társaságok jövőjét;
- ▶ Új stratégiai, üzleti terv készítése a Volánoknál a piaci nyitásra történő felkészülés jegyében;
- ▶ A Volánok és a személyszállító vasút összehangolt működésének (pl. ráhordási zónák- és központok, kooperáló menetrendek, egységes bérletek stb.) megteremtése;
- ▶ A Volánok eszközparkjának modernizálása (a magyar buszgyártás fellendítése, kapcsolat a hazai járműgyártást támogató vállalkozásfejlesztéssel);
- ▶ A belföldi közúti közösségi közlekedés tarifáinak és kedvezményrendszerének valódi reformja, a tarifák összhangjának megteremtése a közúti–vasúti–városi közösségi rendszerek között;
- ▶ A belföldi közúti közösségi közlekedés jegyrendszerének korszerűsítése oly módon, hogy annak köszönhetően konkrét és naprakész utazási információkat nyerjenek a társaságok és a szolgáltatásokat megrendelők (pl. egyes vonalak, járatok kihasználtsága, az utasok kedvezmények és korcsoportok szerinti összetétele vonatkozásában).

A közúti áruszállítás fejlesztésének elemei

- ▶ A közúti fuvarozók autópályákra, gyorsforgalmi utakra terelése;
- ▶ A határokon átnyúló, 800–1000 km-nél nagyobb távolságra történő áru fuvarozás esetén a közúti teherszállítás áttelése a vasútra pl. ütemes menetrend megszervezésével;
- ▶ A magyar közúti fuvarozóknak a fejlődéshez elengedhetetlen gazdasági környezet megteremtése;
- ▶ A hosszú távon közúton bonyolódó közúti áruszállítási forgalomra vonatkozó munkabiztonsági előírások infrastrukturális támogatása (autohof rendszer).

Vasútfejlesztési elemek

A MÁV csoport és a GYSEV irányításában jelenjen meg a határozott tulajdonosi szemlélet, a vállalatok menedzsmentjei lássák, hogy a tulajdonos milyen hosszú távú stratégia mentén képzei el a társaságok jövőjét:

- ▶ Új stratégiai, üzleti tervek készítése;
- ▶ A MÁV holdingba szervezése, erős tulajdonosi kontroll, a leányvállalatok számának csökkentése (pl.: MÁV Trakció és MÁV Gépészet egy vállalatba szervezése);

- ▶ A MÁV-nak, a MÁV-Start-nak és a GYSEV-nek juttatott költségvetési pénzek hatékony kezelése, folyamatos tulajdonosi felügyelettel történő felhasználása.

A vasúti infrastruktúrafejlesztés legfontosabb elemei

- ▶ A nemzetközi alaphálózatba tartozó vasútvonalakon a tengelyterhelés 22,5 tonnára növelése;
- ▶ A nemzetközi alaphálózatba tartozó vasútvonalakon első lépésben a pálya-sebesség 160 km/h-ra, második ütemben pedig 200 km/h-ra emelése;
- ▶ A nemzetközi alaphálózatba tartozó vasútvonalak kétvágányosítása;
- ▶ A Helsinki folyosók és a logisztikai központok közötti vasúti kapcsolat megteremtése;
- ▶ Az alaphálózati, valamint egyéb vasúti fővonalak villamosítása, biztosító-berendezéseik korszerűsítése;
- ▶ A nagyvárosok – budapesti fejpályaudvarok is – irányítástechnikájának modernizációja, IT alapokra helyezése;
- ▶ A vasúti hálózat-hozzáférési (pályahasználati) díjak rendszerének felülvizsgálata, majd átalakítása úgy, hogy azzal a vasút újra a közúti áruszállítás versenytársa lehessen;
- ▶ Vasúti pályahálózati felmérés. A konkrét adatok birtokában a vasútvonal-hálózat újraértelmezése, alternatív, turisztikai hasznosítása (pl. hajtány-pálya kialakítása stb.);
- ▶ A vasúti járműpark megújításának megkezdése (korszerű, nagyteljesítményű és környezetbarát villamos- és dízelgépek beszerzése), különös tekintettel a régiós forgalomban közlekedő vonatokra (pl. motorvonatok);
- ▶ A Balaton körüli vasútvonalak villamosítása (északi part);
- ▶ A vasúti infrastruktúra folyamatos karbantartása;
- ▶ Kisvasutak felélesztése elsődlegesen turisztikai célból;
- ▶ A vasúti járműpark korszerűsítése hazai erőforrásból. A vasúti innováció terén Magyarország mindig az élen járt, és bár húsz év eltelt, de a GANZ mérnöki tudása még mindig megvan.

A vasúti közösségi közlekedés (személyszállítás) fejlesztésének legfontosabb elemei

- ▶ A személyszállító vasutak és a Volánok összehangolt működésének (pl. ráhordási zónák- és központok, kooperáló menetrendek, egységes bérletek stb.) megteremtése, elsődlegesen megfelelő megrendelések megadásával;
- ▶ Korrekt, mindenre kiterjedő (vonalak, kedvezményt igénybe vevők stb.) utasszámlálás;
- ▶ A vasúti személyszállítás jegyrendszerének korszerűsítése oly módon, hogy annak köszönhetően konkrét és naprakész utazási információkat nyerjenek a

társaságok és a szolgáltatásokat megrendelők (pl. egyes vonalak kihasználtsága, az utasok kedvezmények és korcsoportok szerinti összetétele);

- A vasúti tarifa- és kedvezményrendszer valódi reformja;
- A személykocsi park modernizálása (régikonstrukciók átépítése);
- P+R parkoló rendszerek kiépítése a nagyobb, ráhordási csomópontnak kiszemelt városokban;
- Balatoni „körvasút” kialakítása, ütemes menetrenddel.

A vasúti árufuvarozás fejlesztésének legfontosabb elemei

- A rendszerben jelenjen meg a határozott tulajdonosi szemlélet;
- Átfogó koncepció kialakítása, annak végrehajtása;
- Egy állami érdekeltségű vasúti áruszállító cég életre hívása és piacra történő bevezetése (pl. GYSEV Cargo);
- Az állami tulajdonú cargo cég fejlesztése, majd először belföldi, aztán a külföldön történő expanziója;
- A Ro-La forgalom osztrák és svájci minta szerint történő megszervezésével a túlterhelt közút és környezetünk tehermentesítése – a szabályozási háttér kialakítása.

Légiközlekedés fejlesztési elemek

A légiközlekedés esetében összevontan kezelhető fejlesztési elemek

- A Ferihegyi repülőtér köré települő logisztikai szolgáltatók nyújtotta lehetőségek kihasználása;
- A Ferihegyi repülőtér és Budapest közötti közösségi közlekedési kapcsolat kiépítése – kötöttpályás, ütemes menetrendű közlekedés;
- A regionális repterek környékbeli településekkel és üzemekkel történő kapcsolatának erősítése;
- A regionális repterek nyújtotta szolgáltatások bővítése;
- Új Malév-stratégia, illetve erős tulajdonosi kontroll annak végrehajtása során, egyúttal a társaság mindennapi gazdálkodásában;
- Budapest légi/földi, logisztikai és utazási csomópont fejlesztése.

Belvízi közlekedés fejlesztési elemei

A belvízi közlekedés esetében összevontan kezelhető fejlesztési elemek

- Nagyobb folyóink hajózhatóvá tétele, illetve a dunai hajózás biztosítása az év minden napján a 2,5 méter merüléssű, 1300–1600 tonna hordképességű hajók számára;

- ▶ A folyamatok mentén elterülő intermodális logisztikai központok közúti és vasúti kapcsolatainak fejlesztése;
- ▶ A magyar vízi fuvarozók fejlődéséhez elengedhetetlen gazdasági, és a magyar lobogójú hajók számának növekedését célzó jogi környezet megteremtése;
- ▶ A folyami, tavi, valamint a csatorna hajózás újragondolása, turisztikai és közösségi közlekedési szempontból egyaránt;
- ▶ Új, turisztikát (is) ösztönző kedvezmények bevezetése;
- ▶ A balatoni hajók menetrendjének összehangolása a balatoni „körvasút” menetrendjével;
- ▶ A kikötői infrastruktúra fejlesztése: konténerterminálok több kikötőben, többféle áru rakodására alkalmas daruk (kötőtpályás és mobil) egyaránt, fedett hajórakodók kialakítása, hogy időjárástól függetlenül lehessen pl. ömlesztett árut rakodni. Új rakpartok és hozzájuk csatlakozó biztonságos, megvilágított belső úthálózat kialakítása.

Városi közlekedés fejlesztési elemei

A városi közlekedés esetében összevontan kezelhető, elsődlegesen a közforgalmú közösségi közlekedés támogatását megvalósító fejlesztési elemek:

- ▶ Kötőtpályás hálózatok összekapcsolása: fizikai és menetrendi kapcsolat létesítése az egymás közelébe érő, de elkülönülten üzemelő városi/környéki vasúti pályák között (pl. metró-HÉV kapcsolat, villamos-elővárosi vasút kapcsolat stb.);
- ▶ Hosszú távú stratégiai és üzleti tervek készítése településenként, régióként;
- ▶ A városi közösségi közlekedés infrastruktúrájának és eszközeinek fejlesztése;
- ▶ A nagyobb városok és agglomerációjuk számára elővárosi vasút-, egyben villamoshálózat kiépítése;
- ▶ Az egyéni, nem motorizált közlekedés lehetőségeinek javítása.

Logisztikai fejlesztési elemek

A logisztika esetében összevontan kezelhető, elsődlegesen az áruáramlás optimalizálását segítő fejlesztési elemek:

- ▶ A különböző szállítási ágak közötti mobilitás megteremtése, az átrakási lehetőségek bővítése, átrakási idők rövidítése;
- ▶ Logisztikai központok elérhetőségének javítása;
- ▶ Logisztikai központok közötti közlekedési kapcsolatok fejlesztése;
- ▶ Az ázsiai országokkal való intenzívebb gazdasági kapcsolat eredményeként Magyarországot Európa „fordítókorongjává” tenni (tranzitgazdaság mellé transzfergazdaság építése);

- ▶ Logisztikai szolgáltatók Ázsia és a Balkán felé irányuló kapcsolatépítésének segítése, ápolása;
- ▶ Inkubációs rendszerben logisztikai szolgáltatások integrálása kisebb fuvarozásigényű vállalatok számára. Gyűjtő-terítő áru fuvarozás egy jármű-rakománynál kisebb egységek esetén is.

KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI ALPROGRAMOK

A közlekedésfejlesztési alprogramok a fejlesztési, beruházási volument és időtávot tekintve két részre bonthatók.

- ▶ Infrastruktúra-, jármű-, valamint rendszerfejlesztési nagyprojektek: ezeket a fejlesztéseket a folyamatban lévő, illetve a közép- és hosszú távú közlekedés-stratégiai dokumentumok tartalmazzák jelen program célkitűzéseivel összhangban.
- ▶ Viszonylag rövidtávon (2–3 év) megvalósítható, a jelentős infrastruktúra-é pítéshez, járműberuházásokhoz képest kisebb beruházási összeggel, ugyanakkor nagy gazdasági/társadalmi hozammal bíró beruházások, rendszerfejlesztések.

7.1. KÖZÚTI FEJLESZTÉSI ALPROGRAMOK

A közúti közlekedés biztonságának fokozása

A közúti forgalom nagysága közvetlenül kihat a közlekedésbiztonságra, jelentősen befolyásolja a közúti balesetek számát, és az abból eredő személyi és anyagi károk mértékét. A közutakon felelősen és biztonsággal közlekedni tudó gépkocsivezetők színvonalas képzése, így a gépjárművezető-képzés európai uniós példákra és tapasztalatokra alapuló, átfogó reformja ma már elengedhetetlen, mind a civil szférában, mind a hivatásos területen.

A programban a közúthasználók – elsősorban a hivatásos gépjárművezetők – nevelési és oktatási módszereinek fejlesztése kiemelt cél. A program eszközei a közúti szimulációs berendezések (számítógépes szimuláció és tréning), a korszerű, az extrém út- és időjárási viszonyokat valóságban is előidézni képes közúti személygépjármű-vezetői és kamionos tanpályák megvalósítása üzleti alapon, valamint a tanfolyami részvétel támogatása.

A program eredménye a közlekedésbiztonság statisztikai mutatószámainak szignifikáns javulása. Kapcsolódó humán intézkedés: a tanfolyami részvétel támogatása a kieső munkaidőre eső közterhek mérséklésével.

Autohof rendszer kiterjesztése

A közúti közlekedésben rendkívül szigorú munkaügyi előírások (elsődlegesen a munkaidő, pihenőidő időtartamának szabályozása) betartása akkor reális, ha a nehéz tehergépjárművet, kamiont vezetőkhöz számára megfelelő infrastruktúra és szolgáltatási környezet áll rendelkezésre a gépjárművek biztonságos (árubiztonságot is garantáló) parkolása, pihenési, tisztálkodási lehetőségek megteremtése vonatkozásában.

A lehetőségek megteremtésére az EU-ban az ún. „Autohof” rendszer (tehergépjármű-pihenő) alakult ki, amelynek minimális szolgáltatás-spektruma a következő:

- Kamion, nehéz tehergépjármű parkolási lehetőségek;
- Zuhanyzó, WC, büfé, bár;
- Fax, fénymásolás, nyomtatás;
- Ingyenes internet (Wi-Fi);
- Saját értékek megőrzésére alkalmas szekrények elhelyezése;
- Átrakás, rakományigazítás;
- Tengelytúlsúly megszüntetése;
- Éjszakai kutyás őrzés, térvilágítás;
- Kamerával megfigyelt terület, rendőrségre bekötött riasztó;
- Személygépjármű tárolása;
- Őrzött, biztonságos parkoló (ugyanis a nagy kamionos cégek számon tartják ezeket a „pihenőket”, csak oda engedik be a kamionosaikat, és az őket nemegyszer kísérő fegyvereseket).

Magyarországon is megjelentek a fenti szolgáltatásokat kínáló központok, azonban földrajzi sűrűségük – különösen az autópályával közvetlenül el nem érhető területeken, illetve a határ menti régiókban – nem megfelelő.

A pályázati rendszerben kedvezményes földterület-biztosítással, a település-rendezési tervek szükség szerinti módosításával, a gazdálkodási környezet megfelelő alakításával ösztönözni kell az ellátatlan területeken való újabb Autohof központok kialakítását.

7.2. VASÚTI FEJLESZTÉSI ALPROGRAMOK

A vasúti fejlesztési területen a P+R rendszerfejlesztés alprogram az elővárosi/távolsági vasúti rendszerek jobb kihasználását célozza. Elsődlegesen a fővonalis/elővárosi, jó vasúti infrastruktúrával rendelkező településeken kerül sor a vasúti infrastruktúra jobb kihasználására az állomások/megállóhelyek közelében helyet kapó személygépkocsi-parkolók kialakításán keresztül. Munkavállalók/napi szinten ingázók esetében jellemző, hogy a lakóhely és a legközelebbi vasútállomás között egyéni közlekedéssel (személygépkocsival, kerékpárral) szervezik meg az utat, ugyanakkor nem kívánják vállalni a városi egyéni közlekedéssel járó költségeket (többet üzemanyag és

járműhasználat, torlódások, parkolási díjak és balesetveszély). Ezen kör bővítése, illetve a meglévő megtartása lehetséges a P+R rendszerek, ezen belül elsődlegesen a vasútállomás-közelbeni parkolók fejlesztésén keresztül. Amennyiben nem a vasúti közlekedéshez ingyenesen juttatott „közműként”, hanem egyedi megoldással kínálja a vasúttársaság a szolgáltatást, nagyobb társadalmi figyelemre számíthat (pl. sorszámozott, kb. 40 km vasúti havi bérlet árának megfelelő díjért „névre szóló” bérelt parkoló, amelyhez adott körzetben, illetve viszonylatban „ingyenes” vasúti közlekedés lehetősége társul).

A P+R program eszközei

- ▶ Helykijelölés: azon vasúti állomások kiválasztása elsődlegesen forgalom-sűrűség, másodlagosan parkolók hiánya alapján, ahol a P+R parkoló megépítése a célkitűzéseket teljesítheti;
- ▶ Engedélyezés, szükség esetén kisajátítás, építés: viszonylag egyszerű építési technológia, az áruház-építkezéseknél szokásos parkoló-technológiák szerint. 100 személygépkocsi befogadásánál nagyobb parkolók esetén chipkártyás beléptető sorompó.

A chipkártyás beléptetés félig „örzött” parkoló jelleget biztosít, a kiépítésnek megfelelő (illetve a gépkocsi több utasa esetén annál nagyobb) számú ingázó számára. 1000 személygépkocsi felett vagyonnőr alkalmazása válhat indokolttá.

Az Európai Unió több országában szinte minden vasúti állomás/megállóhely rendelkezik a forgalom nagyságához illeszkedő méretű parkolóval. A vasúti közlekedési lehetőségeket (annak méretgazdaságossági határai, valamint a lakott területektől sok esetben viszonylag távol fekvő vasúti állomások/megállóhelyek miatt) egyre több esetben csak a megelőző egyéni közlekedési móddal együttesen, kombináltan használják az utazók. Ezért több országban a vasútállomásokon úgy épült ki nagyobb befogadóképességű gépkocsi parkoló, hogy az más tevékenységek (szolgáltatások, kereskedelem) vonzását is megvalósította.

Alternatívaként kezelhető a vasútállomások körzetében a menetrendhez illeszkedő rendben működő iránytaxi. Utóbbi előnye az utasok fokozott kényelme (nem igényel személygépkocsit, sem annak vezetési tudását és képességét), hátránya a viszonylag nagy költségigénye (a kereslethez illeszkedően legalább egy, de inkább több gépjárművezető alkalmazása, mikrobusz beszerzése stb.).

A program a közlekedéspolitikai stratégiákban évek óta szereplő közösségi közlekedés előtérbe helyezésén keresztül a fenntartható közlekedési rendszerek kialakítását segítheti. A biztonságos, kényelmes személygépkocsi-leállítás lehetőségével kiegészített vasúti közlekedési kedvezmény összességében a városi torlódások csökkentését, a városok tisztaságának javulását, az életminőség javulását eredményezik.

7.3. ALÁGAZATKÖZI – HORIZONTÁLIS FEJLESZTÉSI ALPROGRAMOK

Elektronikus viteldíj fizetési rendszerek kialakítása

A program célja, hogy a magyar állam által támogatott közösségi közforgalmú közlekedési rendszerek mindegyike (távolsági közúti és vasúti személyszállítás, helyi közlekedési rendszerek kialakítása) ugyanazzal az elektronikus igazolással (elektronikus jeggyel) igénybe vehetővé válják, a tarifaközösség a teljes hálózaton egységes szerkezetben valósuljon meg. A chipkártyás fizetési konstrukcióban a használók választhatnak előre fizetett csomagok, illetve utólagos, használatarányos fizetési konstrukciók között.

Az elektronikus viteldíj program eszközei

- ▶ Tervezés, eszközválasztás: az alkalmazandó technológia és a tarifarendszer megtervezése, a szabályozási háttér kidolgozása;
- ▶ Kiépítés, megvalósítás: a járművek, jegyárusító helyek és terminálok felszerelése a szükséges kártyaolvasó eszközökkel, kapcsolódó informatikai adatbázis és adatfeldolgozási folyamatok kialakítása;
- ▶ Adatelemzés: az adatvédelmi törvények betartásával utasforgalmi információk, utazási szokások elemzése az elemi adatok alapján, utas-információs rendszer kapcsolásának lehetőségei, infrastruktúra- és eszközfejlesztés mért és elemi igényinformációk alapján.

A teljes integrált elektronikus viteldíj-rendszer egyetlen országos projektként jelenik meg, amely összefogja az érintett közszolgáltató személyszállító vállalatokat.

A program pályázata egy teljes közbeszerzési kiírás dokumentációja, amelyre jelentkező kivitelezők a megvalósítás eszköz- és szabályozási igényét előállítják.

Minimális jogszabályi érintettsége van a programnak, ugyanakkor a teljes helyi és helyközi közforgalmú személyszállítási tarifarendszer átdolgozása szükséges, erőteljes marketing tevékenységgel megtámogatva.

Alternatívaként megvalósítható az elektronikus viteldíj-rendszer „szigetszerű” alkalmazása Magyarország nagyobb városaiban, illetve azok vonzáskörzetében, és külön lépésben, a fővárosban. A harmadik lépés az országos kiterjesztés megvalósítása.

A végrehajtás megkezdhető a meglévő intézményrendszer érdemi átalakítása nélkül. A szükséges műszaki fejlesztések az elektronikus jegykiadás, -azonosítás fejlesztését tehetik szükségessé.

A közforgalmú személyszállítási szolgáltatások integrálása

A programelem célja a közforgalmú személyszállítási szolgáltatások színvonalának és hatékonyságának javítása az elszigetelten működő szolgáltatások fokozatos integrálásával. Mindez hozzájárul a szabadidős- és a hivatásforgalom feltételeinek javításához, így közvetetten a turizmusban és a vállalkozásfejlesztésben rejlő lehetőségek kiaknázásához. Egyúttal lehetővé válik a közforgalmú személyszállításban rejlő racionalizálási lehetőségek érvényesítése is.

A programelem célját szolgáló eszköz a közforgalmú személyszállítási megoldások integrálódása irányába ható, innovatív technológiai és szervezési megoldások alkalmazásának elősegítése. Ilyen megoldások lehetnek különösen: integrált utas-információs rendszerek működtetése, menetrendi összehangolás, tarifaközösség kialakítása, egységes elektronikus jegy- és bérletrendszer bevezetése, multimodális utasforgalmi terminálok kialakítása. Teljesítmény indikátorokként a megvalósult innovatív megoldások számossága, vagy mennyiségi jellemzői szolgálhatnak, így pl. az integrált megoldással érintett lakosok száma, lefedett szolgáltatási terület, megvalósult terminálok vagy információs rendszerek száma.

Output indikátorok: a fejlesztések révén közép- vagy hosszútávon megvalósuló többleteredmény a közforgalmú személyszállítás érintett területein. Kifejezhető utasszám-növekményben (esetleg a csökkenés megállításában), forgalom-növekedésben (bevétel), a működési költség megtakarításában.

Meghatározott résztvevői kör számára kiírt zárt pályázatok biztosítják a megvalósítás eszközrendszerét. Potenciális támogatók és/vagy pályázók lehetnek: önkormányzatok, közforgalmú személyszállítási közszolgáltatást végző vállalatok/vállalkozások, vagy ezek konzorciumai. A projektek jellemzően nagyobb méretűek, ugyanis így várható érdemi hozadék.

Kapcsolódó intézkedésként nagyobb hangsúlyt célszerű helyezni a közforgalmú személyközlekedés egységes szabályozásának kialakítására (akár önálló személyközlekedési törvényben). Megvizsgálandó, milyen esetleges akadályai vannak a különféle személyszállítási módok együttműködésének, illetve hogyan lehetne az integrációt előmozdítani. Az egyes személyszállítási módok tevékenységét össze kell hangolni, különös tekintettel a szolgáltatások egymásra épülésére, egymást kiegészítő (és nem versengő) meghatározására.

A fejlettebb európai országokban évtizedes hagyománya van a közforgalmú személyszállítási szolgáltatási integrációt célzó ún. közlekedési szövetségeknek, általában pozitív tapasztalatokkal. Hazánkban is megtörténtek a kezdeti lépések, de ezek megakadtak, vagy elvi síkon maradtak. Ezeket a kezdeményezéseket lehet felújítani, és – indokolt esetben – tovább folytatni.

A magas – vagy legalább elfogadható – színvonalat képviselő közforgalmú személyszállítási szolgáltatások kialakításának alternatívája az integráció mellett az egyes módok egymástól független, adott esetben redundáns fejlesztése. Ez nagyságrendekkel többbe kerül, viszont az eredményessége alig lehet jobb, mint az összehangolt, átgondolt és a lényeges szolgáltatási lánc elemekre koncentráló célzott fejlesztéseké.

Erősíteni szükséges (vagy létre kell hozni) a közforgalmú közlekedés országos és regionális szintű összehangolásának intézményét. A megvalósítás és a forrás-allokáció során ügyelni kell arra, nehogy elaprózódjanak a fejlesztések: célszerű a koncentrált felhasználás azokon a kulcsfontosságú szolgáltatási területeken, ahol a legnagyobb hozadék várható (vagyis a „kritikus tömeg” adott).

Korszerű ITS technológiák alkalmazásának elősegítése a közforgalmú közlekedésben

Az országos program célja a korszerű ITS technológiák alkalmazásának elősegítése a részben vagy egészben adóbevételekből fenntartott (állami vagy önkormányzati stb.) közforgalmú közlekedésben, átfogó elektronikus pályahasználati díjrendszer kialakításának megalapozása az infrastruktúrahasznat vonatkozásában és a közforgalmú (közösségi) közlekedésben, valamint elektronikus pályahasználati díjrendszer megalapozása a közúti árufuvarozásra.

A program része on-line információszolgáltatás a közlekedés résztvevőinek: kapacitásinformációk, utastájékoztató, kapcsolódó közlekedésirányítási és közlekedésbiztonsági szoftverek és hardverek alkalmazása pl.: GSM-R, ETCS stb.

Eredmény indikátorok meghatározása

- ▶ On-line közlekedésirányításba bevont járművek darabszáma;
- ▶ A közlekedésbiztonság növelése – balesetek számának csökkenése;
- ▶ Menetrendszerűség minőségbiztosítása, megbízható információszolgáltatás a megrendelő felé, kedvezményeket igénybe vevők pontos felmérése, célforgalmi felméréseket támogató adatgyűjtés;
- ▶ A közforgalmú városi és elővárosi közlekedést használók számának növekedése.

A leghatékonyabb eszközfelhasználás érdekében kisebb. ún. pilot-projektek kialakítását és támogatását kell megkezdeni.

A program célcsoportját részben vagy egészben adóbevételekből fenntartott üzemeltető cégek képezik, amelyek tulajdonosi szerkezetére jellemző a többségi állami vagy önkormányzati stb. befolyás.

Az elektronikus pályahasználati díjrendszer megalapozza a közúti áru fuvarozást, segíti a hatékony állami szabályozói környezet kialakítását. Érvényesíthetővé válik a „használó fizet” elv. Az improduktív tranzitforgalom az állami akaratnak megfelelő szállítási módra terelhető, csökkentve így annak környezeti és társadalmi költségeit.

7.4. VÍZI KÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSI ALPROGRAMOK

A magyar hajópark és a kikötők korszerűsítése alprogram célja a magyar lobogó alatt közlekedő hajópark műszaki színvonalának emelése, egyben a vízi közlekedés környezetterhelési szintjének csökkentése. Mindez hozzájárul a környezet minőségének javulásához, egyben tovább csökkenti a vízi közlekedés fajlagos költségeit. Ezzel is erősíti a leginkább környezetkímélő áruszállítási mód versenyképességét.

A program célját szolgáló eszközök

- ▶ Motorcsere program: a húsz évnél idősebb hajók fő- és segédgépeinek új, fajlagosan kisebb üzemanyag felhasználású és jobb emissziós tulajdonságokkal rendelkező motorokra történő cseréjének támogatása;
- ▶ Szenny- és olajos fenékvíz-tisztító, valamint kémiai lebontással működő fekáliatisztító berendezések beépítése; a nagyobb hajók esetében a berendezések beépítésének, esetleg meglévő, de korszerűtlen berendezések cseréjének támogatása;
- ▶ A magyar hajógyártás-javítás háttérparának támogatása, ami nemcsak megtartja a jelenlegi munkahelyeket, hanem képes újakat is létrehozni mind mérnöki, mind kivitelezői területen;
- ▶ Fedett hajórakodók építése. A meglévő rakodóhelyeken fajlagosan kis többletberuházásokkal csapadék ellen védett szakaszokat lehet kialakítani (maximum 20–25 m szerkezeti hosszban). Ez különösen a csapadékos gabonaexport időszakban erősítené a vízi áruszállítás gazdaságosságát azáltal, hogy a kieső rakodási napok számát minimálisra csökkentené. Ennek folyamánként lecsökkennek a teherautók és a hajók állásköltségei is.

A fejlesztések révén, rövidtávon megvalósuló többlet eredmény keletkezik a vízi áru- és személyszállítás érintett területein, mely a vízi közlekedés környezetterhelésének (levegő, víz, zaj) csökkenésében, és a költségcsökkenés miatti forgalomműködésben jelenik meg. A forrásigény az érintett hajópark nagyságának, továbbá a fedett alakítható hajó-rakodóhelyek számának függvénye.

A program kockázata, hogy a nagyobb hajóparkkal rendelkező vállalkozások még jelentősebb előnyre tesznek szert a kisebb méretű, illetve a most induló vállalkozásokkal szemben. A program segítségével tovább tudatosítható társadalmi szinten a közlekedéspolitika környezettudatos szemlélete.

A kitűzött fejlesztések egy része erősíti a hajózás versenyképességét, elősegíti a kormány közlekedési stratégiájában megfogalmazott kívánatos „modal split” kialakulását, továbbá a vízhez kapcsolódó turisztikai termékek, szolgáltatások kialakításával segítheti a térségfejlesztést.

7.5. VÁROSI KÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSI ALPROGRAMOK

Pályahálózatok összekapcsolása

A program célja az egymás mellett futó/egymást megközelítő, de jelenleg elsődlegesen a hagyományos közlekedési rendszerek részeként használt vasúti pályahálózatok összekapcsolása (pl. HÉV-metró, városi/elővárosi vasút-városi villamosvasút stb.). A pályahálózatok összekapcsolásán keresztül a városi/elővárosi közlekedési rendszerek használói jelentős – irányonként naponta 10–15 perc – átszállási időt takarítanak meg. Az érintett kör nagysága – a megvalósult projektek számától és a földrajzi körzettől függően – elérheti a napi 200–500 ezer főt. Fontos, hogy a program meglévő pályahálózatok kihasználására épül, és viszonylag kis összegű befektetéssel, pontszerű fejlesztésekkel ér el jelentős minőségi fejlődést.

A pályahálózatok összekapcsolása program eszközei

- ▶ Tervezés: megvalósíthatósági vizsgálatok, műszaki tervkonceptciók és tervek készítése az épített környezet lehető legkisebb zavarásával. Projektenként külön-külön kell megvizsgálni a szükséges infrastrukturális- és járműoldali fejlesztéseket;
- ▶ Engedélyezés, tervjóváhagyás, nyomvonalak, összekapcsolási technológiák kijelölése;
- ▶ Végrehajtás a szükséges vágánykapcsolatok, műtárgyak megépítésével, járművek, peronok átalakításával.

A program pályázati konstrukcióban működtethető, amelyen helyi/helyközi személyszállítást végző gazdasági társaságok és a területileg illetékes önkormányzatok kötelező együttműködéssel vehetnek részt.

A járműpark jelentős cseréjének elkerülése olyan műszaki megoldásokat követel meg, amelyek a jelenlegi járműállomány bizonyos mértékű műszaki átalakítását feltételezik. Ennek műszaki értelemben vett tervezési, biztonsági kérdései olyan egyedi megoldásokat szülhetnek, amelyek – újszerűségükből adódóan – kockázatot hordozhatnak.

A homogén városi-vasúti pályahálózatoknak a II. világháborút követő fejlődése vezetett a jelenlegi közlekedési rendszereink kialakításához. A meglévő rendszerek összekapcsolása azok kialakításához mérhető, de lényegesen kisebb beruházás-igényű lépés, óriási előrelépés az integrált városi közlekedési hálózat kialakítása felé.

Kerékpáros közlekedés fejlesztése

A program célja az élhetőbb települési környezet kialakítása. A kerékpáros közlekedés fejlesztésére elsősorban a települési környezetben van szükség, ugyanis mind az igényeket illetően, mind pedig a várható hatások – élhetőség javulása, környezeti ártalmak csökkenése stb. – kapcsán a települések a legjelentősebb érdekelt felek. Ebből fakadóan elsősorban a helyváltoztatás (munkavégzés, iskolába járás, hivatali ügyintézés) célú kerékpáros feltételek javítására kell törekedni.

A fejlesztés első lépése a kerékpáros közlekedés biztonságát, könnyű elérhetőségét és komfortosságát megteremtő infrastrukturális létesítmények kialakítása. Az infrastruktúra része a helyváltoztatási igényekre épülő kerékpáros-hálózat kialakítása, mely nem jelenti automatikusan új kerékpárforgalmi elemek létesítését. A hálózat nem minden esetben jelenti az önálló kerékpárutak összességét, hanem olyan nyomvonal, melynek elemei (pl. kerékpárutak, forgalomcsillapított közutak) összefüggő hálózatot alkotnak. Az infrastrukturális feltételek részét képezik a komfortos és biztonságos helyváltoztatást lehetővé tévő forgalomtechnikai beavatkozások, mint pl.

- A gépjármű-közlekedés korlátozása;
- Csomópontok átalakítása;
- Baleseti gócpontok átépítése;
- Nyitott kerékpársávok kialakítása;
- Gyalogosoktól elkülönített pályák kijelölése is.

A megfelelő elérhetőségű és biztonságos kerékpártárolók elősegítik a kerékpáros közlekedés integrálását a települési közlekedési rendszerbe, továbbá lehetővé teszik az intermodális – a közforgalmú személyszállításhoz illeszkedő – személyszállítási feltételek javítását. Ez az alapja annak, hogy a kerékpárosokra (a gyalogosoktól eltérően), mint igazi járműhasználókra tekintsenek a közlekedők.

A kerékpáros közlekedés fejlesztési alprogram eszközei

- A kerékpározás feltételeinek javítása érdekében a kerékpárral közlekedők szempontjait a közutak fejlesztése, felújítása során szükséges figyelembe venni annak érdekében, hogy a kerékpárral közlekedők által már ma is használt útvonalakon a helyzet (legalább) ne romoljon, hanem javuljon, minél többen lehetőséget kapjanak a biztonságos kerékpározásra. Ennek első lépéseként a kerékpárforgalmi létesítmények előírásait szükséges a releváns útügyi műszaki előírásokba integrálni, szakmai továbbképzéseket, ismeretterjesztést folytatni, a megvalósítást ellenőrizni;
- A kerékpározás előnyeit a kormánynak a pénzügyi és közlekedési jogszabályok kerékpárosbarát módosításával és betartatásával szükséges erősítenie;

- ▶ Valamennyi általános iskolás gyermek kerékpáros közlekedési oktatását készségszinten, szervezeten, a legjobb európai gyakorlatot követve lehetővé kell tenni;
- ▶ Szükséges a kerékpáros közlekedést népszerűsítő kampányok, akciók kormányzati támogatása;
- ▶ Hiányzó hálózati elemek kijelölése/kialakítása: az összefüggő kerékpáros-hálózat hiányzó elemeinek meghatározása és azok megvalósítása;
- ▶ Biztonságos kerékpártárolók létesítése: elsősorban nagyobb közlekedési csomópontokban, valamint a nagyobb kapacitással rendelkező, gerinc jellegű közforgalmú személyszállítás megállóhelyein védett, esetenként őrzött kerékpártároló hálózat kialakítása;
- ▶ A személyszállító közforgalom széles körű megnyitása a kerékpárszállítás céljára: az integrált személyszállítási rendszeren belül a kerékpárral közlekedők az erre a célra megfelelően ki/átalakított közforgalmú gépjárműveken együtt utazhatnak saját közlekedési eszközükkel;
- ▶ Kerékpár-kölcsönzési hálózatok létrehozása: a települések belső részein nyilvánosan, térítés ellenében hozzáférhető, kerékpár-kölcsönzési lehetőség technikai és szabályozási kereteinek megteremtése, kölcsönzési programok beindítása.

Az összefüggő kerékpáros-hálózat kialakításával és a kerékpár-kölcsönzési hálózatok létrehozásával várhatóan megnövekszik a kerékpáros forgalom részaránya. A megnövekedett forgalmi igények következtében nagy kihasználtsággal üzemeltethetők a tárolók, továbbá a feltételek javulásával vonzóbbá váló kerékpározás – akár a településközponttól távolabb is – egyre nagyobb igényt mutat a közforgalmú személyszállítással történő integrálásra.

A nem-motorizált közlekedési módok ösztönzésével a közlekedés környezetbarát jellege erősíthető, csökkentve a károsanyag-kibocsátást és a zajterhelést, továbbá ezzel is népszerűsíteni lehet a mozgásban gazdag, egészséges életmódot.

7.6. LOGISZTIKAI FEJLESZTÉSI ALPROGRAMOK

Intermodális áruszállítás

A program célja a több közlekedési (szállítási) módot összefogó árutovábbítási és kapcsolódó logisztikai szolgáltatások fejlesztése. Ezáltal hazánk kedvező geopolitikai helyzetéből adódó lehetőségei jobban kihasználhatók válnak, miközben az alkalmazott megoldások a fenntartható fejlődés szempontjait is tekintetbe veszik.

A program célját szolgáló eszköz az intermodális szállítási-logisztikai szolgáltatások technológiai, infrastrukturális és informatikai fejlesztéseinek elősegítése. Ilyen megoldások lehetnek különösen az intermodális kapcsolódási pontok (a city-logisztikát is beleértve) technológiai korszerűsítése, integrált információs rendszerek vagy az elektronikus adatkezelés bevezetése, az árutárolás és az árukezelés körülményeinek javítása. Teljesítményindikátorok lehetnek pl.: megvalósított információs rendszerek száma, korszerűsített logisztikai építmények száma, működésbe állított új gépek/berendezések száma.

Az intermodális logisztikai szolgáltatások működtetése piaci alapokon történik, így a javasolt konstrukció nyílt pályázat. A projektek mérete változó. A célcsoport a szállítási-logisztikai szolgáltatásokat végző vállalkozások köre, különös tekintettel a több szállítási módot integráló ellátási láncokat működtetőkre, vagy az ezekben résztvevőkre.

Célszerű fenntartani az intermodális szállítást előnyben részesítő kedvezményeket, illetve meg kell vizsgálni ezek kiterjesztésének lehetőségét. Törekedni kell az érintett vállalkozói kör adminisztrációs terheinek mérséklésére. Újra kell gondolni az áruszállítás-logisztika, ezen belül különösen az alágazatok közötti koordináció intézményi feltételeit.

Alternatív intézkedésként vetődhet fel a logisztikai fejlesztések központosított meghatározása. Ez korábban gyakorlat volt, s kétségtelen eredménye a hazai logisztikai szolgáltatói hálózat kialakulása. Ugyanakkor számos olyan beruházás is történt ennek keretében, amely később kihasználatlan maradt. Ezért javasolt a piaci kezdeményezések kiegészítő támogatása a szállítás-logisztika terén.

A közvetlen kedvezményezett kört az érintett szállítási-logisztikai vállalkozások alkotják. Közvetett módon a logisztikai szolgáltatásokat igénybe vevő termelő/kereskedő vállalkozások üzleti környezete is javul. Ez utóbbiak között lehetnek olyanok is, amelyek éppen e célból telepítik tevékenységük egy részét hazánkba. A program megvalósításához kapcsolódóan szükséges létrehozni, illetve visszaállítani a logisztika minisztériumi szintű szakmai felügyeletét.

Kisvállalkozói szövetkezeti formák támogatása a logisztikában

A program célja szakmai alapon szerveződő civil (non-profit) beszerzési és értékesítési szövetségek, szövetkezetek létrehozása, inkubációja.

A pályázati rendszer kedvezményezettje a kkv-szektor – kiemelten a mikro- és kisvállalkozások szakmai alapon szerveződő non-profit együttműködésében részt vevő partnerek. Várható eredmény: a non-profit beszerzési és értékesítési szövetségek versenyképesség-javító hatásának érvényesüléséhez szükséges szabályozói környezet kialakítása.

Pályázati szinten meg kell fogalmazni minden olyan együttműködési lehetőséget, amely szövetkezeti formában (méretgazdaságossági okokból kifolyólag) hatékonyabban elvégezhető, mint egyenkénti megvalósítással:

- Közös raktárbázis kialakítása logisztikai szolgáltatásokkal;
- Közös eszközfelhasználás (pl. tehergépjármű-pool kialakítása);
- Egységes minőségi, szolgáltatás-színvonal sztenderdek kialakítása;
- Lobbi szervezetek alakítása, működtetése.

A KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI PROGRAM VÁRHATÓ EREDMÉNYEI, HATÁSAI

A közlekedésfejlesztés, mint az Új Széchenyi Terv egyik kitörési pontjának hatásai, eredményei egyszerre jelentik a program elemei fejezetben azonosított fejlesztési célkitűzések középtávon (2020) való megvalósulását, és az egyedi alprogramok, intézkedési javaslatok azonnali beindítását, és azok eredményeinek 2–5 éven belüli jelentkezését.

A várható eredmények összegezve

- Aktív kormányzati stratégiával 2020-ra hazánk nem csupán az európai szállítási rendszer tranzit forgalmat kiszolgáló eleme lesz, hanem multimodális szállítási kapcsolatok, logisztikai fejlesztések révén megalapozza transzfergazdaságát, így a térségben regionális központi szerepet alakít ki;
- A mobilitási növekedési ütem a telematikai és értékrend-váltásbeli kiváltó/visszafogó tényezők, valamint az infrastruktúra/járműpark adta megfelelő háttér következtében kezelhető mértékű marad;
- A közlekedési hálózat kiépítésénél figyelembe veszik, hogy a közúti közlekedésben az autópálya-hálózatnak különböző szolgáltatási színvonalú elemei vannak csak meg. Az unióhoz való csatlakozás fontos részeként a TEN-folyosók menti főközlekedési utak, a gazdasági és a logisztikai központokat összekötő, valamint a gazdaságilag elmaradt régiók infrastruktúrája megfelelő fejlődési szintet ér el, a mellékhálózatot és a városi elkerülő körgyűrűket kiépítik. A vasúti közlekedésben a nagysebességű, villamosított pályahálózat aránya 2020-ig nem éri el a nyugat-európai országok akkorra kialakult szintjét, de megfelel az alacsonyabb szintet kitűző elképzeléseknek. A dunai vízi út a 2,5 m merülésű vízi járművek folyamatos és korlátozás nélküli közlekedésére alkalmassá válik. A közlekedési pályák üzemeltetése és fenntartása mind a fő-, mind a mellékhálózaton költségvetési értelemben is fenntartható módon történik;

- ▶ A hatékony állami beavatkozás elősegíti a gazdasági fejlődéssel összehangolt közlekedési munkamegosztás kialakulását, a korszerű technológiák átvételével és fejlesztésével a gépjárművek környezetszennyezése számottevően csökken;
- ▶ Az állami szerepvállalás a közlekedési/szállítási piac korrekt versenyfeltételeit hozza létre, a folyamatokat a piaci alapú működés vezérli. Az állami beavatkozás a közszolgáltatásnak minősülő szállítási feladatok teljesítésének ellenőrzésére, a nagy beruházások részleges vagy teljes finanszírozására, a területtervezés és a közlekedésszervezés integrált kezelésére szorítkoznak;
- ▶ A közlekedési piacon élénkülő verseny a következő struktúraváltást eredményezi:
 - A közúti szállítás, szállítmányozás területén az egészséges piaci szelekció hatásaként tőkeerős vállalkozások prosperálnak (nagyobb vállalatméret és gyorsabb tőkekoncentráció);
 - A vasút finanszírozása és a hálózat mérete a közszolgáltatási és az üzleti tevékenység optimuma mentén kialakul, a gördülő adósságállomány felszámolásra kerül;
 - A belvízi közlekedés alapvetően kiszolgálói funkciót tölt be, az infrastruktúra és a nagyobb forgalmú kikötők állami tulajdonban (esetleg némelyikük magánkézben) vannak, a belvízi hajózás járműállománya magántulajdonban van;
 - A légi közlekedés infrastruktúrája állami tulajdonban van, a magyar légitársaság megerősített európai szolgáltatóként működik;
 - A városi és a városkörnyéki tömegközlekedés önkormányzati részvétellel, de magántőke bevonásával működik;
- ▶ A fejlesztések finanszírozása – a közlekedési alágazattól függően és a társadalmilag indokolt és jelentős forrásokat igénylő esetekben (pl. vasúti pályák, nemzetközi repülőterek, dunai vízi út) – állami (közösségi) forrásokból történik, de a lehető legtöbb esetben – jól elhatárolt gazdasági felelősséggel – a magántőke bevonására is sor kerül;
- ▶ A közlekedési infrastruktúra fenntartásában és üzemeltetésében a pálya-használati díj fontos finanszírozási forrást jelent. A díjak társadalmi konszenzussal, a nyújtott szolgáltatás színvonalával összehangolt, társadalmilag elismert költségként jelennek meg;
- ▶ A közlekedési technológiai fejlesztések fő célja a gazdaságosság, a forgalombiztonság növelése, a környezetvédelem és az emberi életminőség javítása:
 - Az informatika és a telematika felhasználása a közlekedési ágazatban egyre nagyobb teret kap. A közúti közlekedéstervezésben és a forgalomirányításban az informatika elterjedése részben a városi közlekedés forgalomtorlódásainak, az úti cél elérési idejének csökkenését eredményezi. A haszongépjárművek fedélzeti információs rendszerrel történő ellátottsága, a műholdas hely-

- meghatározó rendszerek alkalmazása növeli a járművek kihasználási fokát, biztosítja nyomon követésüket. Az információs technikák fejlesztése a személyszállítás területén az utas-tájékoztatást magas szinten valósítja meg;
- A vasúti közlekedésben befejeződik a szállítá irányítás és a gazdálkodás számítógépes rendszerének fejlesztése, amely a hatékonyság (kapacitáskihasználás) és a versenyképesség növelését eredményezi;
 - A forgalomirányítás automatizáltsága előrehaladott, de nem teljes;
 - A belvízi és a légi közlekedésben – a nemzetközi elvárások teljesítése miatt – a navigációs berendezések és technikák alkalmazása teljes körű;
 - A közlekedési pályák fenntartása/építése korszerű technológiákkal, magas gépesítettséggel történik. Előtérbe kerülnek a hosszabb élettartamú, valamint a „zajelnyelő” útburkolatok;
 - A közúti közlekedésben a gépjármű-parkban már jelentős részt képviselnek az alternatív hajtású típusok is (elsősorban tüzelőanyag-cellás, vagy hibrid hajtási móddal; a városi közlekedésben teret kapnak az elektromos hajtású közúti járművek is);
 - A vasúti közlekedésben a személyszállítás minőségi színvonalát növelő járműrekonstrukció közel jut a befejezéshez, az áruszállításban a speciális, valamint a többfunkciós kocsik döntő arányúak;
 - A járművek újrahaznosíthatóságának köre lényegesen bővül;
- A korszerű információs technikák alkalmazása, a közlekedésszervezés és -irányítás, a közlekedési ágazat integrációs törekvései a tudás-intenzitás erőteljes fejlődését motiválja. A humán erőforrás minőségi változását hordozza a többszintű, élethosszig tartó képzés (LLL) elterjedése, a több idegen nyelv ismerete, a műszaki, a számítástechnikai és a közgazdasági tudásanyag együttes és magas szintű elsajátítása és alkalmazása;
- A közlekedési alágazatok közötti munkamegosztás alakulása:
- A közúti közlekedés továbbra is megőrzi vezető szerepét (a szállítási teljesítmények – a gazdaság növekedési üteméhez viszonyítva – lassabban, de emelkednek) a közúti szállítás rugalmassága és a felgyorsult világban jelentőssé váló időtényező miatt;
 - A vasúti közlekedés versenyképessége a szerkezetváltás utáni időszakban növekszik, ami elsősorban a nagysebességű, korszerű, törzshálózati fővonalak kiépítése után következik be. A színvonal emelése mellett is egyre élesebb versenyben kell helytállni a fuvarozási feladatok megszerzéséért;
 - A belvízi közlekedés igazi alternatívát a jövőben sem fog jelenteni az összes szállítási igény kielégítésében. A vízi útvonalak hajózhatóságra alkalmassá tétele után várható, hogy részesedése az össz-közlekedési munkamegosztásban 2020-ra megközelíti a 7–9%-ot;

- A légi személyszállítás nemzetközi viszonylatban – a kapcsolatok szélesedése miatt – növekszik, a nemzetközi repülőterek forgalma megközelíti az évi 8 millió utast, az áruforgalom – egy nemzetközi áruforgalmi központ kialakítása miatt – emelkedhet;
- A kombinált szállítás térhódítása az információs technikák és a logisztikai központok fejlődéséhez kapcsolható, amit a zöld mozgalmak civil szervezetei is erőteljesen támogatnak. Az áruszállításban betöltött szerepe azonban egyelőre – gazdaságtalansága miatt – nem lesz jelentős;
- A személyszállításban a városi és az elővárosi forgalomban intenzíven részt vesz a vasúti közlekedés, a közút-vasút találkozási pontokat kulturált kiépítés jellemzi. A városi (települési) közlekedésben a településfejlesztés, és a közlekedésszervezés és -tervezés szempontjainak összehangolása után, a közösségi közlekedés minőségi színvonalának emelésével elérhető, hogy az egyéni közlekedés részaránya lassabban növekedjen. A kulturált és a közösségi közlekedési fővonalakhoz kapcsolt parkolás lehetővé teszi az említett arány kedvező, a közutak zsúfoltságát csökkentő, a környezetet kevésbé szennyező/terhelő, gyors eljutási idővel járó alakulását. Ehhez társul a tudás-intenzitás növekedésével összefüggő értékrend-váltás, a közösségi érdekek előtérbe kerülésével és a közlekedési morál javulásával. A jól szervezett forgalom a torlódásokat, várakozási időket csökkenti.

A közlekedés–szállítás nemzetgazdasági ágazat mind az ország gazdasági fejlődésével, mind az európai integrációval összefüggő fejlesztésekkel – egy kissé lemaradva, de – lépést tart. A közlekedési ágazatot a gazdaságosságra való törekvés, a rendezett környezeti állapot és az emberi életminőség javítása jellemzi. Mindezek folyamatos erőfeszítésekkel és küzdelmekkel, ésszerű kompromisszumok árán, a célkitűzések és a lehetőségek dinamikus egyensúlyának fenntartásával valósíthatók meg.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondunk köszönetet a szakértőknek, a szakértői munkacsoportoknak, a vállalkozásoknak, a gazdasági, szakmai és civil szervezeteknek, intézményeknek, magánszemélyeknek, valamint a minisztériumok munkatársainak, akik közreműködtek a vitairat elkészítésében, és az azt követő szakmai konzultációkon elhangzott javaslataikkal hozzájárultak, hogy az Új Széchenyi Terv a magyar gazdaság egészének programja lehessen.

Nemzetgazdasági Minisztérium
1055 Budapest, Honvéd u. 13-15.
(+36-1) 374-2700; (+36-1) 302-2394
www.ngm.gov.hu